

Kl. 09.00 – 09.11

10.00 – 19.57

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 22 maj.

2 § Anmälan om återtagande av plats i riksdagen

Talmannen meddelade att *Åsa Domeij* (mp) skulle återta sin plats i riksdagen från och med den 1 juni varigenom uppdraget som ersättare skulle upphöra för Gunnar Goude.

3 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades

Proposition

2002/03:127 till skatteutskottet

4 § Beslut om ärenden som slutdebatterats den 23 maj

NU10 Vissa konkurrenspolitiska frågor

Punkt 1 (Konkurrenspolitikens inriktning)

1. utskottet

2. res. 1 (m, fp, kd, c)

Votering:

163 för utskottet

133 för res. 1

53 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 126 s, 24 v, 13 mp

För res. 1: 46 m, 41 fp, 26 kd, 20 c

Frånvarande: 18 s, 9 m, 7 fp, 7 kd, 6 v, 2 c, 4 mp

Punkt 2 (Konkurrens på lika villkor mellan offentlig och privat sektor)

1. utskottet

2. res. 2 (m, fp, kd, c)

Kammaren biföll utskottets förslag med acklamation.

Punkt 3 (Upphävande av det s.k. leniencyprogrammet)

1. utskottet

2. res. 3 (fp, c)

Votering:

234 för utskottet

63 för res. 3

52 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 127 s, 45 m, 26 kd, 24 v, 12 mp

För res. 3: 1 m, 41 fp, 20 c, 1 mp

Frånvarande: 17 s, 9 m, 7 fp, 7 kd, 6 v, 2 c, 4 mp

Punkt 4 (Kriminalisering av karteller)

1. utskottet

2. res. 4 (m, fp, kd, c, mp)

Votering:

144 för utskottet

145 för res. 4

60 frånvarande

Kammaren biföll res. 4.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 119 s, 24 v, 1 mp

För res. 4: 46 m, 41 fp, 26 kd, 20 c, 12 mp

Frånvarande: 25 s, 9 m, 7 fp, 7 kd, 6 v, 2 c, 4 mp

KrU7 Kapitaltillskott till Teracom AB

Punkt 1 (Villkorat kapitaltillskott till Teracom AB)

1. utskottet

2. res. 1 (fp, m)

3. res. 2 (kd)

Förberedande votering:

86 för res. 1

26 för res. 2

185 avstod

52 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

184 för utskottet

86 för res. 1

27 avstod

52 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 127 s, 1 m, 23 v, 20 c, 13 mp

För res. 1: 45 m, 41 fp

Avstod: 26 kd, 1 v

Frånvarande: 17 s, 9 m, 7 fp, 7 kd, 6 v, 2 c, 4 mp

Prot. 2002/03:113

28 maj

Punkt 2

Kammaren biföll utskottets förslag.

KU33 Digitala TV-sändningar

Punkt 1 (Den marksända televisionens övergång till digital teknik)

1. utskottet

2. res. 1 (m, fp)

Votering:

209 för utskottet

87 för res. 1

53 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 126 s, 26 kd, 24 v, 20 c, 13 mp

För res. 1: 46 m, 41 fp

Frånvarande: 18 s, 9 m, 7 fp, 7 kd, 6 v, 2 c, 4 mp

Punkterna 2–9

Kammaren biföll utskottets förslag.

KU34 Riksrevisionens föreskriftsrätt m.m.

Kammaren biföll utskottets förslag.

FöU5 Vissa frågor om Försvarsmaktens organisation och verksamhet

Punkterna 1–7

Kammaren biföll utskottets förslag.

Punkt 8 (Militär flygutbildning Uppsala)

1. utskottet

2. mot. Ub523 (kd, m)

Kammaren biföll utskottets förslag med acklamation.

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 9.11 på förslag av talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 10.00 då den särskilt anordnade debatten om EMU skulle börja.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 10.00.

5 § Särskilt anordnad debatt om EMU

Anf. 1 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Herr talman! I höst väljer vi väg. Vi kan gå ensamma eller gå tillsammans med de andra. Jag vill att Sverige går tillsammans med de andra, med våra vänner i Europa och tillsammans med våra vänner i norra Europa. Det är ett viktigt vägval. Det är du som avgör. Din röst kommer att vara lika mycket värd som min röst. Ditt ansvar är därmed lika stort som mitt. Och i vilken riktning Sverige ska gå avgör du. Det är det som det handlar om. Det är det stora valet.

Sedan finns det många goda argument för att vi ska välja att gå tillsammans med de andra för en gemensam valuta. Låt mig peka på några.

Först för jobbens skull. Det finns knappast någon ekonomi i Europa som är så inriktad på export som den svenska. Hela vårt välstånd bygger på att vi kan sälja det vi gör i vårt land till andra länder. Om bara svenskar skulle ha köpt Volvobilarna hade det inte blivit många jobb i Göteborg. Om bara svenskar hade köpt den järnmalm vi brutit hade inte Kirunagruvan funnits. Vårt välstånd bygger på att vi kan sälja fritt till andra.

Nu är vi delar av världens största marknad, den europeiska unionen. Där vill jag att svenska företag, stora men framför allt små, ska kunna konkurrera på lika villkor med andra utan att riskera att valutan spelar dem ett spratt, utan att en småföretagare ska behöva uppleva att hela vinsten försvinner därför att kronkursen fördärvas. Att fullt ut utnyttja den gemensamma marknaden för att skapa jobb i Sverige är ett starkt motiv för att gå med i den gemensamma valutan.

Sedan vill vi också dra med oss och till oss investeringar till Sverige. Och pröva följande mycket enkla fråga: Tror någon att ett amerikanskt företag, ett latinamerikanskt, japanskt, asiatiskt som funderar på att etablera sig i Europa kommer att välja det land som aktivt har sagt nej till den gemensamma marknad som växer fram med en gemensam valuta? Vill vi ha utlandsinvesteringar till Sverige ska vi vara med i det som växer, inte ställa oss vid sidan om. Ska vi trygga jobben ska vi vara med i det som växer, inte ställa oss vid sidan om.

Jag säger ja för jobbens skull, för full sysselsättnings skull. Från jobben går för min del en klar linje över till välfärden. Vill vi ha en bra skola, vill vi ha en bra vård och omsorg om barn och gamla, då klarar vi det inte utan att vi också har människor i arbete. Arbetande människor producerar. Produktionen kan vi beskatta. Skatterna kan vi använda till gemensam välfärd. Jag tror att de allra flesta ekonomer är överens om att jobben utvecklas bäst med den gemensamma valutan. Om det är så utvecklas också välfärden bäst med den gemensamma valutan. Så hänger det ihop.

Jag röstar ja i höst därför att jag vill fortsätta att utveckla omsorgen om barn och gamla. Jag röstar ja i höst därför att jag vill förbättra den svenska skolan. Allt detta kräver resurser. Vi lever i en tid med öppna ekonomier.

Jag röstar också ja därför att jag traditionellt företräder ett parti, Socialdemokraterna, som hämtar sitt mandat från löntagare och pensionärer. Vi vet av bitter erfarenhet att dyrtid, hög inflation, är sådant som gröper ur vanliga löntagares köpkraft. Att vi har fått ordning på svensk ekonomi och fått ned inflationen beror ju på att vi lever efter de regelverk som vi

har kommit överens om i Europa. En framgångsrik finanspolitik i Sverige hade som stöd det regelverk som fanns och finns i Europa.

Jag vill gå ett steg till. Med en gemensam valuta kommer vi att få lägre räntor. Jämför med Finland! Varför ska vi betala högre räntor än vad finländarna gör?

Ränta är hyra. Hyran är den dominerande utgiftsposten för vanliga familjer som lever på inkomster av arbete. Hyran är en stor utgift för en pensionär, det vet vi också.

Jag tycker också att vi ska använda den gemensamma valutan för att pressa svenska priser. Vår prisnivå i Sverige ligger för högt. Kan vi pressa priserna en, två, tre, fyra eller fem procent innebär det i motsvarande grad ökad levnadsstandard för löntagare och pensionärer, bättre välfärd.

Det är de här ekonomiska motiven – för jobbens skull, för välfärdens skull men också för att vi ska få en bättre ekonomisk standard i det enskilda hushållet för löntagare och pensionärer – som sammantaget gör att jag känner mig säker på att det här är bra för Sverige och bra för enskilda medborgare i vårt land.

Jag säger så därför att jag har ägnat en stor del av min tid, inte minst i den här talarstolen, åt att argumentera för en stark ekonomi i Sverige. Vi har tagit stora politiska risker för att vi ska komma dit där vi är i dag. Jag vill inte att vi äventyrar det genom att ställa oss utanför. Nu ska vi tvärtom ta ett steg framåt och ta hem de vinster som vi kan ta hem för vanliga löntagares och pensionärs skull.

För min del är ändock detta kanske inte det viktigaste argumentet, utan det finns ett politiskt argument av ett annat slag som jag också vill stryka under. Det är att om vi säger nej i höst, då ställer vi oss utanför. Det är en aktiv handling. Då har vi markerat att vi inte är med de andra som går vidare.

Det är väl ingen som har missat den utveckling som nu pågår i Europa med ett växande EU. Snart kommer vi att ha den här valutan som den vanligaste, helt dominerande valutan i Europa, inte minst i vår del av Europa. Om vi då ställer oss utanför betyder det att vi tappar politiskt inflytande över den utveckling som kommer att avgöra mina barns och barnbarns framtid.

För mina barns och barnbarns skull röstar jag ja. För Sveriges möjligheter att påverka Europa i en riktning som vi önskar röstar jag ja. Men min röst, återigen, är lika viktig som din. I valbåset är vi alla jämlika. I valbåset i vallokalen kommer vi alla att få ta samma ansvar för Sveriges utveckling och Sveriges inriktning. Rösta ja den 14 september! (Applåder)

Anf. 2 BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Den fråga som vi alla ska besvara den 14 september är om Sverige ska införa euron som valuta eller inte. Men i frågan ligger mycket mer. Folkomröstningen handlar i grunden om hur vårt Sverige ska utvecklas i framtiden. Det finns inte något vänta och se. Oavsett om svenska folket, vi alla, säger ja eller nej, blir Sverige annorlunda. Endera kommer vi att vara ett Ja-Sverige som tar vara på de möjligheter som det europeiska samarbetet och euron ger: ökad handel och bättre konkurrens, mer företagande, fler jobb, större tillväxt. Det blir ett Ja-Sverige som är

med och bygger det nya Europa som tar sin utgångspunkt i frihandel och som syftar till fred och välstånd.

Eller också blir det ett Nej-Sverige, som står vid sidan, som avstår från de fördelar som euron ger. Det blir fortsatt krångel för framför allt de mindre och medelstora företagen och sämre förutsättningar för nya jobb och bättre tillväxt. Ett Nej-Sverige blir tillsammans med Ryssland det enda landet kring Östersjön som inte kommer att handla med euron. Det är någonting vi borde fundera kring. Ska vi inte vara med och bygga vår framtid gemensamt med våra grannländer på andra sidan Östersjön, Estland, Lettland, Litauen och alla andra länder som tillsammans har format den europeiska unionen?

Eurodebatten, när den förs i ekonomiska termer, är nog för de allra flesta ganska komplicerad. Men politiskt är den egentligen mycket enkel. Den europeiska unionen grundades efter det andra världskriget för att Europas länder skulle samarbeta i stället för att konkurrera på ett negativt sätt, ett sätt som ju ledde till ett förödande krig. Det är grundtanken: att bygga samarbete genom att riva gränser och barriärer mellan länder och mellan människor, att knyta samman ekonomierna på ett sätt som gör att krig blir omöjligt och att genom den fria handeln samtidigt också få ett bättre välstånd. Om man nu bygger en gemensam marknad som har fri handel och fri rörlighet – vad är egentligen naturligare och mer självklart än att man också har en gemensam valuta?

För Sverige innebär euron att det blir enklare att driva handel. När vi tänker på vårt lands framtid, den grund som vi alla har för våra liv och för våra barns och barnbarns liv, får vi inte glömma att vi är ett litet land och hur vi bygger välståndet och förutsättningarna att finansiera de offentliga utgifterna – om vilka vi kan ha synpunkter och debattera här i riksdagens kammare. Grunden för oss alla är att människor arbetar, att jobben blir effektivare och kunskaperna större. Det i sin tur har vi kunnat utnyttja genom att handla med andra länder. Vi om något land vet hur mycket handeln betyder för vår framtid.

Det är självklart att det lilla företaget utanför Kiruna eller i Markaryd som i dag driver handel eller funderar på att göra det har det besvärligare när vi har olika valutor. När jag har rest och diskuterat den här frågan den senaste tiden har jag träffat många företagare som har sagt: Vi måste ha en liten extra marginal när vi lämnar offerter till andra länder på vad vi kan erbjuda, för valutan kan ju svänga. Vi måste gardera oss. Andra säger: Vi har svårt att ta de här kontrakten, för det är så krångligt att hantera detta med valutasäkring och mycket annat.

Tänk hur många tusentals företag det finns i Sverige som har dessa bekymmer i dag och hur mycket enklare det kommer att vara för dem att driva handel! Det är en självklarhet att om det blir enklare att driva handel blir det mer handel. Om det blir mer handel blir det fler jobb. Blir det fler jobb blir det större tillväxt. Så är sambandet, det kan ingen förneka.

Vi kan inte garantera att om ett år blir det så många nya jobb eller så mycket högre tillväxt. Det vet vi inte. Men att det blir mer handel och större förutsättningar för just det som Sverige behöver allra mest, en bättre grund för vårt välstånd, är givet. Det är ingen slump att den moderata vårkampanjen har haft två teman: Ja till euron och Sverige i arbete. Dessa två teman hänger samman.

Jag måste säga att jag är lite förvånad över att just Centerpartiet med sin starka företagardimension har valt att ställa sig vid sidan. Ett argument som jag har hört centerledaren Maud Olofsson nämna är att det är viktigare att byta regeringen än att kanske just nu byta valuta eftersom företagen tycker att skatterna är krångliga och mycket annat. Men det är att jämföra två olika saker.

Göran Persson och jag kommer säkert att föra hetsiga debatter om skatter, byråkrati och mycket annat. Vår syn på människans roll och politikens roll skiljer sig åt. Men alla borde vi vara helt övertygade om att just företagandet som bas för välbefindandet är så oerhört väsentligt och viktigt att euron där spelar en stor roll. Säger vi nej till euron ger det de här tappen. Vi kan inte ta vara på de fördelar som ger oss ökad handel. Men det sänder också signaler om framtidens politik. Om Sverige skulle bestämma sig för att säga nej till någonting som ger oss bättre förutsättningar för framtiden, vad händer då i andra sammanhang? Det finns signaleffekter som i grunden blir besvärliga.

Det finns också en debatt, herr talman, som handlar om inflytande. Vårt inflytande blir i många avseenden större. Det gäller inte bara det inflytande som handlar om den svenske statsministerns roll och de svenska regeringsledamöternas roll i olika organ i den europeiska unionen. Det handlar om medborgarnas inflytande. Vårt inflytande i vår roll som konsumenter blir mycket större när vi kan jämföra våra priser med priserna i andra länder. Det handlar inte bara om att det blir enklare att resa. Det handlar i grunden om att det blir enklare att leva och lättare att jämföra priser. Då kommer vi att bidra till att pressa priserna i Sverige. Återigen: Hur mycket och hur snabbt är svårt att säga.

Det är detta euron handlar om. Det är fråga om att välja väg, inte bara om att ta ställning till den viktiga frågan i folkomröstningen. Ska vi ha ett Ja-Sverige eller ett Nej-Sverige? För mig är det självklart att Sverige och vi som lever i Sverige tjänar på att säga ja till det nya Europa med öppenhet och frihandel, det som både ger oss fred och ökade möjligheter till välbefindande.

(Applåder)

Anf. 3 LARS LEIJONBORG (fp):

Herr talman! Jag vill börja med att slå fast att det som svenska folket bestämmer den 14 september kommer att gälla för lång tid framåt. Det här förföriska talet från nej-sidan om att en nej-sedel har en slags ångerveckla stämmer inte. Alternativen är likvärdiga i den meningen att inget gäller för evigt – och att båda alternativen kommer att gälla för lång tid framåt.

Det sägs att en nej-röst ger oss frihet. Vad är det för frihet? Man är fri på en öde ö, men hur kul är det? Vi är formellt fria men reellt ofria. Vill vi över huvud taget vara med i den europeiska unionen kommer det inte att accepteras att ett land för en slags värstingpolitik där man manipulerar med växelkursen och exporterar sin arbetslöshet till andra för att man inte vill göra sina hemläxa.

Danska LO och svenska LO har nyligen genomfört ett mycket intressant projekt där man har jämfört Sverige och Danmark. För 20 år sedan var danskarna fattigare än vi. Nu är de 18 % rikare än vi. LO har ju inte tagit ställning till om Sverige ska gå med i EMU eller ej, men resultatet

är mycket tydligt: En huvudförklaring till att det har gått bättre för Danmark än för Sverige är att man inte har utnyttjat den här smitvägen, att devalvera, som Sverige har gjort vid ett par tillfällen under den här perioden.

Det där är väldigt intressant, för det fokuserar verkligen på vad det hela handlar om. Det är inte så att vårt inflytande minskar. Det är naturligtvis precis tvärtom. Är vi med kan vi påverka de beslut som fattas i eurokretsen, och framför allt, som har sagts här, kommer den svenska rösten att ljuda mycket starkare när vi markerar att vi vill vara med i det här projektet.

Hur det går för Sverige avgörs i allt väsentligt av vilka beslut som fattas i den här kammaren. Ja, vi avhänder oss räntevapnet, men vi har ju ett antal andra vapen, till exempel skattepolitiken, som kan påverka hur det går för Sverige vid till exempel en konjunkturedgång.

Om vi röstar nej – jag kommer inte att göra det, men om majoriteten röstar nej den 14 september – innebär det att Sverige sannolikt under resten av det här decenniet kommer att stå utanför eurosamarbetet. Det innebär sämre exportmöjligheter, mycket större risker att utsättas för valutaspekulation och mindre inflytande i Europa. Vem vet hur de åren kommer att bli? Det kanske inte blir någon solskensseglats. Vem vet vart den nuvarande lågkonjunkturen tar vägen? Den kanske blir ännu djupare. Hur kommer det då att kännas – att vakna upp den 15 september och ha skickat signalen till världens valutahandlare att kronan är en liten valuta som på samma sätt som för tio år sedan kan utsättas för spekulation? Det är i den gemensamma valutan vi har större trygghet.

Precis som har sagts här tidigare är det ett närmast oomtvistat argument att det för svenska småföretagare som handlar med euroländerna – och det är en stor del av Sveriges småföretagare som gör det – är en entydig fördel att slippa tänka på valutarisken. Det kan gå många långa veckor och månader från det att man har plitit ihop sin offert och postat den till det att man har fått tillbaka ordern, producerat, levererat, fakturerat och fått pengarna. De veckornas och månadernas valutaförändringar kan avgöra om hela affären blir vinst eller förlust. Det finns många företag i Sverige som inte har större marginaler än att det kan vara avgörande för företagets fortlevnad.

När jag talar om småföretag handlar det inte om ”de där andra”. De avgör mycket av sysselsättning och välfärd i Sverige, och de har haft det tufft de senaste åren. Räknar man från våren 2000 fram till nu har, som jag har sagt förut i den här kammaren, 17 företagare givit upp varje dag, vardag som helgdag, därför att det har varit så stora problem att de inte har kunnat fortsätta. Skulle de som nu ändå är kvar vakna upp den 15 september och läsa i tidningen att svenska folket har valt utanförskapet blir det ytterligare sten på börda för denna grupp, som betyder så mycket för jobben och därmed för välfärden.

Man ställer frågan: Varför ska vi gå med i euron? Ett sätt att turnera det är att fråga: Varför inte? Land efter land som är ungefär som vi har ju tyckt att det här är en bra grej. Det kommer nu fantastiska siffror från de nya länderna, som verkligen markerar att de vill vara med i det nya Europa: 84 % i Ungern, 90 % i Slovenien, 91 % i Litauen och 92 % i Slovakien säger ja till att vara med i det europeiska projektet, den europeiska unionen. Till och med i Norge är det nu stora ja-siffror i opin-

ionsmätningarna. Vi älskar Norge, men ärligt talat är det ju ett land som ibland har präglats av en viss nationell självtillräcklighet. Också de känner nu att de vill vara med och bygga det nya Europa.

De länder som ansluter sig, som de jag räknade upp nyss, vill ju också vara med i den gemensamma valutan. Och de som har gått med är nöjda. Det finns inte något stort tryck för att gå ur i något av de tolv länder som har gått med.

Jag hade gärna velat vara med redan nu, men en fördel med den vänta-och-se-linje som Sverige har valt är att vi nu vet att euron fungerar. Övergången har gått smidigt, prishöjningar kan hanteras. Sannolikt kommer länder som Sverige, som har en hög prisnivå, snarast att få en press nedåt. Vi vet att den har prövats under en tuff konjunktur. Den stora skillnaden med den här konjunkturedgången och den vi upplevde för tio år sedan är att Europa den här gången har klarat sig utan valuta-turbulens. Det beror på euron. Av bland annat det skälet kommer jag att rösta ja den 14 september.

(Applåder)

Anf. 4 ALF SVENSSON (kd):

Herr talman! Den 1 maj i år kom 162 nya parlamentariker in i EU-parlamentet. De kom från de tio nya länder som länge hade längtat, väntat och hoppats på att få vara med i den europeiska gemenskapen. De kom från de länder som under 50 år hade – och det är inte för mycket sagt – terroriserats och stampats ned av kommunismen. Det var ett historiskt ögonblick i Europa. Europa läker samman.

För mig är det fullständigt självklart att Sverige och svenskarna skulle vara med där och välkomna dessa 162 representanter från de här länderna. Ja, välkomnandet hade ju ägt rum även om Sverige inte hade varit där, men varför skulle vi inte vara med och glädjas tillsammans med dessa länder, som har fått leva i utanförskap i så många år? Skulle vi svenskar ha stått där, vid sidan om, och den 1 maj ha sagt att det är bra att ester, letter, litauer, tjecker, slovakar och så vidare går med i den europeiska gemenskapen, men att vi själva ska stå utanför och i varje fall vänta och se?

Den svenska modellen, om jag i det här sammanhanget får använda det uttrycket, är inte utanförskap. Den svenska modellen måste vara att ta ansvar, att bry sig om, att finnas med och att påverka.

I en av vårt lands stora morgontidningar fanns det för några dagar sedan intervjuer med två kända debattörer i EMU-debatten, nämligen Jonas Sjöstedt och Marit Paulsen. Jonas Sjöstedt sade i den intervjun: ”Ett nej ger oss större frihet. Ett mycket realistiskt scenario är att de länder som har euron går in i en tvingande, överstatlig skattepolitik. Vi andra kan stå fria, plocka russen ur kakan och kanske samordna miljö- och bolags-skatte.” Att plocka russen ur kakan är en klok politik om man vill ha goda bullar, säger Jonas Sjöstedt.

Herr talman! Det var länge sedan jag för min del hörde något så nationalistiskt och, vill jag säga, egocentriskt. Är det detta som främjar internationell gemenskap – att plocka russen ur kakan? Är det detta som är ett uttryck för internationell solidaritet och omtanke, att vi åt oss själva ska plocka russen ur kakan? Andra ska baka den. Vi ska plocka för oss.

Vi har alla ett rejält antal gånger här i kammaren hört hur EU-motståndare försöker förklara varför man jobbar intensivt i EU-parlamentet. Jag betvivlar inte att man gör det. Samtidigt vill man att EU inte ska finnas, och då hade man ju inte kunnat vara där.

Så här brukar det heta: Nu finns EU, och då vill vi göra så gott det går och påverka så mycket vi kan.

Alla riksdagens partier har en eller flera ledamöter i Europaparlamentet. Är det någon som tror att den egna eller de egna parlamentarikerna påverkat mer och lyckats bättre om de hade varit utanför Europaparlamentet och inte fått yttra sig och inte fått påverka i respektive partigrupp och inte fått rösta? Det är nästan så att man ibland skulle vilja fråga: Är det någon som tror att EU-parlamentarikerna hade lyckats bättre som parlamentariker om de inte hade varit parlamentariker och om parlamentet inte hade funnits?

Det är ju ingen här i kammaren som tror att det är Sverige som bestämmer om EU ska finnas eller inte finnas. Det finns. Och EMU finns och kommer att finnas.

Det finns en fråga som vi ja-sägare, om jag får uttrycka det så, är för dåliga på att avkräva nej-sidan svar på, och det är: Hur skulle Europa sett ut om EU inte hade funnits? Det tycker jag att ni ska berätta.

Vi har haft ett Europa som har varit sönderskuret av mer eller mindre konstlade nationsgränser, gränser som flyttats fram och tillbaka kors och tvärs och skapat osämja och gött misstänksamhet och lett till nationellt rustande och krig. Europas historia är ju en historia av krig. Det är ingen som vill ha tillbaka ett sådant Europa – ingen. Men, värderade åhörare, man kan inte både ha EU:s förtjänster och samtidigt vilja att EU inte ska finnas. Det är en omöjlighet. Därför är det nej-partiernas uppgift att berätta vilket Europa som man vill ha om EU och EMU inte finns.

Inom en inte alls avlägsen framtid kommer med stor sannolikhet 450 miljoner européer att röra sig fritt över nationsgränser. Varor, tjänster och kapital kommer inte att stoppas av tullmurar och allsköns olika gränshinder. Varför ska det då framställas som så orimligt att man tillsammans med denna frihet och rörlighet också har en gemensam valuta?

Man säger: Sverige får ingenting att säga till om vi går med i EMU. Vi avhänder oss demokrati.

Det är ett ganska vanligt argument att Sverige skulle vara för litet för Europa. Vi som sitter här vet hur gränslöst beroende Sverige är av EU och av sin omvärld. Och det har uttryckts på ett utomordentligt sätt här av tidigare talare.

Vi vet också att vare sig Sverige går med i EMU eller ej kommer i så fall en svensk riksbank, jag höll på att säga både dag och natt, att sitta och hålla reda på vad den europeiska riksbanken bestämmer. Det är en myt att föreställa sig att Sverige kan leva i något slags oberoende vare sig det gäller EU eller EMU.

När en del nu debatterar svensk ekonomi och vad det innebär för svensk penningpolitik att Sverige inte skulle ha en egen riksbank får man intrycket av att om bara vi får sköta oss själva och inte besudla vår egen rena klokskap med vad andra tycker och tänker så fungerar det som det ska. Men vi vet ju att det inte är så.

Jag tror att de hängslen och den livrem som stabilitetspakt och konvergenskriterier ålägger regeringen i Sverige, i Tyskland, i Frankrike och

så vidare är utomordentligt hälsosamma. Och jag undrar hur det skulle ha sett ut under rådande lågkonjunktur om varje land för sig i Europa skulle ha jagat fördelar och förmåner i den situation som Europa för närvarande genomlever.

Men för mig, herr talman, är det angeläget att européer möts, resonerar runt borden och att Sverige inte är utanför.

(Applåder)

Anf. 5 ULLA HOFFMANN (v):

Herr talman! Anledningen till att jag kommer att rösta nej till EMU den 14 september är inte frågan om vi ska kronan eller euron, utan för mig handlar det om makt och demokrati. Det handlar inte om huruvida vi ska byta ut vår valuta utan om allt det som följer med ett sådant byte. Det handlar om politik, det handlar om makt och om vem som ska ha rätt att besluta om vilken ekonomisk politik som ska bedrivas. Det är ju så att ekonomin är ett medel för att nå ett politiskt mål.

Folkomröstningen den 14 september handlar därför om vad vi vill med Europa och med världen. Vill vi ha ett Europas förenta stater, en stor superstat med gemensam ekonomisk politik? Ja, då är det nödvändigt med en gemensam valuta och ränta och så småningom också med gemensamma skatter. Då blir det nödvändigt att föra över all makt för penningpolitiken till den europeiska centralbanken i Frankfurt och låta de sex bankdirektörerna sitta där på åtta års mandat och lägga fast vilken ränta som vi ska ha i vår ekonomi. Då måste vi finna oss i att vi fransäger oss viktiga instrument, verktyg som vi har, för att till exempel möta en stigande arbetslöshet.

Jag säger inte att den höga arbetslösheten i Tyskland enbart beror på EMU. Men faktum är att EMU hindrar Tyskland från att sänka räntan nu när man skulle behöva sänka den för att få i gång hjulen i ekonomin. Jag säger inte heller att den överhettade ekonomin på Irland beror enbart på EMU. Men nu när Irland skulle behöva höja räntan för att kyla ned ekonomin kan man inte göra det eftersom den europeiska centralbanken i Frankfurt inte kan ta någon särskild hänsyn till vare sig Tysklands eller Irlands ekonomi utan alltid måste väga samman den ekonomiska situationen i EMU-länderna. Det är ungefär som att ha centralvärme för tolv villor men att ha bara en termostad. Risker är uppenbar att det blir för varmt eller för kallt i många hus, medan det är ganska behagligt där termostaten står.

Europeiska centralbanken ska ta hänsyn bara till vad som står inskrivet i Maastrichtfördraget, nämligen att det viktigaste målet för den ekonomiska politiken är låg inflation, inte full sysselsättning, god tillväxt eller välfärd. Den ekonomiska politiken är alltså inskriven i EU:s grundlag. Det är ungefär som om vi här i Sverige skulle skriva in Moderaternas ekonomiska politik i vår grundlag.

Herr talman! Apropå moderat ekonomisk politik fick jag häromdagen ett flygblad från Moderaternas ja-kampanj. Det är intressant läsning. Där står bland annat:

Ett införande av euron blir en bekräftelse av moderat politik. Euron bekräftar moderat politik.

Bo Lundgren, jag ber dig utveckla hur EMU bekräftar moderat politik. Jag tror nämligen att det vore bra för alla som inte gillar moderat

politik att få den informationen om de till äventyrs funderar på att rösta ja.

Göran Persson, Bo Lundgren anser att EMU är moderat politik, en moderat politik som både du och jag tycker att vi fick för mycket av i början av 90-talet. Hur kan du som socialdemokrat säga ja till den genom att säga ja till EMU?

Ett införande av euron blir en bekräftelse av moderat politik, säger Moderaterna själva. Är detta vad Socialdemokrater för EMU säger ja till?

Kom ihåg, det finns bara ett EMU. Det finns inte ett moderat EMU och ett socialdemokratiskt EMU. Det finns bara det EMU som Moderaterna säger bekräftar moderat politik.

Det finns de som påstår att vi måste gå med i EMU för att kunna påverka utvecklingen i EU. Inget kan vara mer fel. De sex bankdirektörerna i Frankfurt får inte lyssna på medlemsländerna. De får inte heller efterfråga råd. EU:s utveckling påverkas inte genom att vi överlåter all beslutanderätt över vår penningpolitik till tjänstemän på hög nivå i Frankfurt.

Det finns de som påstår att om vi får en representant bland de sex bankdirektörerna skulle det öka vårt inflytande. Det är inte sant. Den bankdirektören får enbart tala för EMU och för Europeiska centralbanken, inte något annat. Allt annat vore tjänstefel.

Detsamma gäller förstås riksbankschefen som, enligt Alf Svensson, ska jobba dygnet runt om han tar plats i ECB-rådet.

Det är dags att på allvar diskutera de demokratiska problem som ett medlemskap i EMU ger. Det är riktigt att de folkvalda har delegerat makt till Riksbanken – det har vi – men det är också riktigt att riksdagsmajoriteten kan ta tillbaka den makten när vi så bestämmer. Och fortfarande är det så att vi i riksdagen utser riksbanksfullmäktige. Men att demokratisera Europeiska centralbanken och EMU låter sig inte göras lika enkelt. För det krävs att alla medlemsländer är eniga.

Det finns de som påstår att EMU är ett fredsprojekt. Man säger att en gemensam valuta förhindrar att länderna startar krig mot varandra. Men under år 2000 pågick 27 väpnade konflikter eller krig i världen. Av dem pågick 25 inom länder med gemensam valuta. Att Tjetjenien och Ryssland har rubeln som gemensam valuta har inte gjort slut på det kriget. Inte heller har de gemensamma mynten i Israel och Palestina varit särskilt bra fredsmäklare. Den irakiska dinaren hindrade inte Saddam Hussein från att gasa ihjäl 5 000 kurder i norra Irak.

I alla opinionsmätningar är det, herr talman, kvinnor som vill stå fria från EMU, och det är inte så konstigt. För att kvinnor själva ska kunna stå fria krävs det en stor offentlig sektor som kan ge den välfärd som kvinnor behöver för att kunna förvärvsarbeta och själva arbeta ihop till sin pension.

Euron har inget kön, hävdade en tjänsteman på Europeiska centralbanken när vi undrade om Centralbanken hade gjort eller hade för avsikt att göra en analys av hur ett medlemskap i EMU påverkar kvinnorna. Jag har i varenda debatt ställt den frågan till ja-sidan men inte fått något svar.

För mig är det viktigt att den ekonomiska politik som bedrivs också leder till det mål som jag har: full sysselsättning och en generell välfärd. För det krävs det ett självbestämmande över de verktyg som penningpolitiken innebär. För det krävs också demokrati, nämligen att i fria val

kunna avsätta den regering och de politiker som bedriver en ekonomisk politik som inte uppfyller mina mål.

Om vi säger ja till EMU är det inte längre vi som bestämmer, utan det blir en elit som avgör hur vår vardag ska se ut.

Jag säger ja till välfärd, ja till sysselsättning och ja till jämställdhet, självbestämmande och demokrati. Därför kommer jag att rösta nej den 14 september. Och glöm inte att rätt att rösta har alla som fyllt 18 år och som varit folkbokförda i Sverige i minst tre år! Utnyttja den rösträtten och säg ett rungande nej till EMU!

(Applåder)

Anf. 6 MAUD OLOFSSON (c):

Herr talman! När svenska folket den 14 september ska rösta om vi ska införa euron som valuta eller inte tycker jag att det är väldigt viktigt att man känner sig trygg med sitt beslut, oavsett om man kommer att rösta ja eller om man kommer att rösta nej. För att få denna trygghet är det viktigt att det pågår en ärlig, öppen och upplysande debatt från både ja- och nej-sidan. Vi i Centerpartiet kommer att lägga stor kraft på att åstadkomma det.

Därför blir jag orolig när jag hör statsministern säga att det inte finns "ett enda vackert eller hållbart argument emot". Hur kan statsministern påstå något sådant – speciellt som statsministern tidigare vändades med ja- och nej-argumenten, med för- och nackdelar med den gemensamma valutan?

Det är väl självklart att det finns både för- och nackdelar. Det finns argument för båda sidorna. Att påstå någonting annat är ohederligt.

Den fråga som var och en måste ta ställning till är följande: Överväger fördelarna med att ha en fristående riksbank och att ha en egen valuta, eller överväger nackdelarna?

Den svenska fristående Riksbanken har fungerat bra, och inflationsbekämpningen är ett måste för att vi inte ska urholka ekonomin. Det har varit lyckat i vårt land. Men om vi övergår till euron och ett medlemskap i EMU:s tredje steg ger vi upp den självständiga Riksbankens möjligheter att sätta en räntenivå som är anpassad efter svenska förhållanden.

I euroområdet kommer liten eller ingen hänsyn att tas till de svenska förhållandena. Vi ser redan i dag de problem som både Tyskland och Irland har med den gemensamma räntenivån, därför att den passar inget av länderna.

Centerpartiets uppfattning är att vi i Sverige ska rösta nej till att införa euron och säga ja till rätten för den svenska Riksbanken att sätta en ränta som passar just Sverige.

Herr talman! Att ha ordning och reda i de offentliga finanserna är en absolut nödvändighet – detta oavsett om Sverige går med i EMU:s tredje steg eller inte. Centerpartiet tog under 1990-talet ett stort ansvar för den svenska ekonomin. Vi vet mer än något annat parti vad det innebär att sanera den svenska ekonomin. Det var nödvändigt. Tyvärr har det arbetet förstörts av en löftespolitik signerad Socialdemokraterna. Nu är vi i ett läge där den offentliga ekonomin urholkas samtidigt som Göran Persson vill införa euron. Det här är ingen lyckad kombination.

Det bästa och snabbaste betyget på om svensk ekonomi håller måttet får vi nämligen om vi behåller kronan och den självständiga räntepoliti-

ken. Med en egen valuta och en egen räntepolitik ger marknaden svensk politik och ekonomi dagligen sitt betyg. Det är bra, och det är ett sätt att behålla trycket på oss politiker och beslutsfattare att värna om den offentliga ekonomin, för börjar vi missköta de offentliga finanserna blir det ofrånkomligen de med de minsta marginalerna som drabbas. Det är undersköterskorna, lokalvårdarna och barnskötarna som får ta smällen – det kan ingen euro i världen ändra på. Därför ska hemmagjorda problem lösas på hemmaplan.

Herr talman! Det är sällan man hör statsministern tala om förutsättningarna för tillväxt men när det kommer till EMU och euron blir det fart på pratet om just detta. Hur kan det komma sig? Ja, jag tror att det enkla svaret är att Socialdemokraterna tror att en övergång till euron skulle dölja bristen på socialdemokratisk tillväxtpolitik i vårt eget land. Men riktigt så enkelt är det inte.

Oavsett valuta måste man ge förutsättningar för tillväxt genom att fatta rätt beslut här hemma. Snarare är det så att bästa sättet att få en tillväxtpolitik i världsklass är att byta regering, inte att byta valuta.

Företagarna har låtit Sifo genomföra en undersökning om småföretagens inställning till euron, som också har diskuterats här. Vid en snabb titt kan man tro att det finns en överväldigande majoritet för att införa euron. Det här har Socialdemokraterna använt i sin argumentering. Men vad det talas tyst om är att bara 29 % av företagen menar att euron underlättar deras verksamhet. Bara 7 % av småföretagen nämnde EMU som en viktig valfråga på både lång och kort sikt. Långt viktigare för småföretagen var sådant som beslutas på hemmaplan här i Sverige. 40 % nämnde skattetrycket som en viktig fråga. 18 % nämnde regelförenklingar, och 10 % nämnde arbetsrätten.

Samma undersökning ger också en svidande kritik av den socialdemokratiska regeringspolitiken på tillväxtområdet. Tre av fyra småföretagare gav förra mandatperiodens regeringspolitik dåligt eller mycket dåligt betyg.

Återigen: Det viktigaste för att få i gång tillväxten och för att förbättra villkoren för småföretagen är inte att byta valuta utan att byta regering.

Herr talman! En av statsministerns favoritåsikter på senare tid har blivit att Sverige skulle drabbas av ett ohyggligt utanförskap om vi inte inför euron som valuta. Det är inte sant. Danmark, Storbritannien och många europeiska länder som inte är med i EU har sin egen valuta. De nya medlemsländerna har inte euron. De kan inte i dag klara de ekonomiska kraven.

Det finns alltså ingen brådska i att ansluta sig till EMU:s tredje steg som vissa vill göra gällande även i debatten här i dag.

Sanningen är den att framtidens EU inte innebär att alla länder ställer upp sig i ett led och marscherar framåt i exakt samma takt. Den europeiska integrationen, som jag välkomnar, kommer att ske olika fort. Jag tror på Europatanken, jag bejakar det svenska EU-medlemskapet. Men det betyder inte att jag vill att makten över räntepolitiken ska flyttas till Frankfurt. Europa kan och ska stå starkt, men det förutsätter inte att alla länder är med i EMU.

Jag kan faktiskt leva med att Göran Persson får stå utanför ett och annat ministermöte i EU-sammanhang. Jag kan trösta statsministern med

att Centerpartiet till och med har som målsättning att Göran Persson ska slippa alla ministermöten efter nästa val.

Statsministern talar om att EMU är en nödvändighet och något av en gudagåva till de europeiska folken. Trots att det enligt statsministern inte finns några vackra och hållbara argument emot ett svenskt medlemskap undviker han att tala om de problem som uppstår. Vad är då meningen med tanken om buffertfonder? Vad är meningen med att vi ska ha ett ekonomiskt råd? Svara på det, statsministern. Varför behöver vi det?

Jag kommer att rösta nej den 14 september.

(Applåder)

Anf. 7 MARIA WETTERSTRAND (mp):

Herr talman! Jag är glad att vi har den här debatten i dag, för orsaken till att vi har den är att vi ska ha en folkomröstning. För oss i Miljöpartiet de gröna är det en självklarhet att det är folket som ska fatta beslutet om huruvida vi ska vara med i EMU eller om vi ska fortsätta att stå fria. Men det har inte varit självklart för alla. Jag hoppas verkligen att alla ni som lyssnar också tar chansen och visar er åsikt med en röst den 14 september. Miljöpartiet de gröna har kämpat för att ni ska få möjligheten att rösta, så använd den.

Anledningen till att vi tycker att det är motiverat med en folkomröstning är att EMU framför allt är ett politiskt projekt. Vi kan stå här och slå varandra i huvudet med olika ekonomiska teorier och spekulationer om ökad eller minskad tillväxt i olika typer av framtidsscenarier, men jag tvivlar på att vi kommer särskilt långt. Den samlade bedömningen från ekonomihåll är splittrad, och slutsatsen är att det inte går att säga särskilt mycket med säkerhet om de ekonomiska effekterna. Trots det måste man försöka reda ut vissa ekonomiska frågor, för det förekommer så många påståenden i debatten.

Vi vet att om vi säger nej har vi kvar friheten till en nationell valuta- och räntepolitik. Vi vet att vi slipper växla pengar när vi reser till något av de 13 EMU-länderna om vi väljer ett ja. Så långt tror jag att vi alla är överens.

Vi vet att företag som enbart handlar med EMU-länder slipper att räkna om transaktionerna till en annan valuta. Vi vet att EMU är ett riskprojekt, särskilt med en tysk ekonomi i gungning som riskerar att påverka hela EU-områdets ekonomiska utveckling. De som ingår i valutaunionen löper större risk att drabbas om krisen förvärras. Kravet på samma ränte- och valutapolitik innebär ett styrmedel mindre för tyskarna i försöken att ta sig ur krisen, liksom det skulle innebära för Sverige ifall vår ekonomi kom i liknande kris. En gemensam ränta är en ränta som inte är anpassad för något enskilt land. Har man tur kan den vara anpassad för ens egen ekonomi under en kortare tid.

Vi kan också se hur situationen ser ut i dag. De EU-länder som står fria från valutaunionen – Storbritannien, Danmark och Sverige – har lägre arbetslöshet, mer investeringar, högre tillväxt och lägre inflation än EMU-länderna. Vi tycks klara oss riktigt bra utan EMU. Då kan man fråga sig, och jag tror att det är en fråga som många svenskar ställer sig inför folkomröstningen: Varför har det plötsligt blivit så akut för Sverige att gå med i en valutaunion?

Prot. 2002/03:113

28 maj

*Särskilt anordnad
debatt om EMU*

Det är mycket som händer inom EU just nu. Det gör det förresten alltid, men det är sällan som det är någon politisk debatt om det i Sverige. Från Miljöpartiet de grönas sida har vi många gånger försökt få i gång en debatt om EU:s utveckling och om den ständiga successiva maktöverföring som sker från Sveriges valda församlingar till EU:s. Men det är svårt att debattera när man inte har någon som vill ställa upp som motståndare. I riksdagen finns det inget formaliserat sätt att få upp de här EU-frågorna till debatt här i kammaren, men det är en skandal i sig som vi får försöka att lösa på annat håll.

Just nu håller man inom EU på att ta fram ett förslag till en EU-konstitution, alltså en form av ny grundlag. Det handlar om att formalisera EU:s makt och bland annat skapa nya maktstrukturer som rådspresident och gemensam utrikespolitisk talesperson. Centraliseringen av beslutsfattande i EU pågår ständigt, och ett svenskt medlemskap i valutaunionen skulle vara ytterligare ett steg på vägen mot en EU-stat.

Alf Svensson frågar: Vilket Europa vill vi ha? Ja, jag skulle önska att vi kunde ha ett internationellt samarbete mellan länder i EU som inte är uppbyggt på det centraliserade sätt som EU är i dag och som inte är en union som i första hand bygger på att vi i de rika länderna ska skaffa oss ytterligare ekonomiska fördelar, ofta på de fattigaste ländernas bekostnad. Jag skulle vilja ha ett mellanstatligt samarbete i Europa där vi kunde samarbeta för att hjälpa människor i världen som har det svårt att få en utveckling för en bättre miljö, för en hållbar livsstil i solidaritet med fattiga länder på andra sidan jorden. Det EU som vi har i dag är inte en sådan union. Jag ser väldigt lite tecken som tyder på att den skulle vara på väg i den riktningen, snarare ser jag tecken på motsatsen.

EMU-medlemskapet handlar inte om ifall vi tycker att vi orkar fortsätta att växla pengar när vi reser utomlands eller inte. För mig handlar EMU-frågan om jag vill att Sverige ska fortsätta att föra över mer makt till EU eller om vi ska börja säga ifrån. EU har tillräckligt mycket beslutsbefogenheter redan som det är, för mycket i min smak. Det är inget predestinerat öde vi står inför, att den utvecklingen ska fortsätta. Vi har en möjlighet att välja. Det är bland annat därför som vi har en folkomröstning i den här frågan. Jag tycker att ni ska ta chansen den här gången när ni fått den. Ta chansen att säga nej, det är sunt att vara skeptisk till dåliga idéer.

(Applåder)

Anf. 8 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Herr talman! Det har varit ett genomgående tema från dem som säger nej till det europeiska samarbetet om en gemensam valuta att vi därmed skulle förlora makt i denna församling, att vi skulle lämna ifrån oss ett inflytande. Jag ser det precis tvärtom. Vad jag är rädd för, Ulla Hoffmann, Maud Olofsson, Maria Wetterstrand, är en utveckling där marknaden bestämmer regelverket för politiken. Jag har varit med om det en gång. Efter de sönderkörda statsfinanserna i början av 1990-talet var Sverige spekulerat i botten. Den svenska kronan var söndertrasad. Jag har stått inför marknaden bokstavligt talat i New York, i London, i Paris och bett om pengar för att betala svenska pensioner, svenskt dagis och svensk skola. Jag har varit med om det. Jag vet vad det betyder när politiken lämnar över till marknaden, och jag vet vad det betyder för ett litet

land att utsättas för spekulation ifrån denna gigantiska marknad. Tror någon att vi har nått något slags yttersta punkt där och att pendeln nu svänger tillbaka, och så kommer vi inte att uppleva sådant i framtiden? Naturligtvis inte.

Utvecklingen går ju i en riktning där vi alltmer flätas samman med andra, där vi alltmer växer ihop ekonomiskt och där ekonomierna öppnas upp. Det är på många sätt bra, men samtidigt ligger vi också öppna för spekulation. Det är därför som vi ska söka oss in i en större valuta, en trygg hamn kan man säga. Att färdas ensam i en liten farkost på stormigt hav är ingen trygg resa. Att gå in i en gemensam hamn för att söka skydd, det är vad det handlar om.

Jag vill att det är ni som ska besluta, ni som sitter här, skåningar, sörmlänningar, jämtar och norrbottningar. Ni ska besluta om den svenska välfärden, inte marknadsaktörerna i New York eller London. Det är ni som ska bestämma.

De som sent omsider plötsligt har kommit underfund med att den svenska riksbanken är den yttersta konstruktionen av demokrati och förnuft, var fanns ni för några år sedan? Jo, då befann ni er i rakt motsatt position. Hur många vänsterpartister har inte stått här i talarstolen och talat om det förskräckliga med att ha en fristående riksbank! Nu kramar ni den så att den stackars Urban Bäckström håller på att gå av på mitten, om det nu är möjligt.

Poängen är ju att den självständighet som den svenska riksbanken har innebär att man ligger några sekunder, några minuter, kanske några dagar efter besluten i Frankfurt. Vi har samma räntepolitik i Sverige som i Frankfurt, men med två skillnader: Vår ränta ligger högre än i Frankfurt och vi påverkar på inget sätt besluten genom ett svenskt deltagande. Nej, se inte Riksbanken som garantin.

Det var ni som sitter här som tog Sverige ur krisen. Det var dagbarnvårdare, pensionärer och byggnadsarbetare som tog Sverige ur krisen. Det var vi gemensamt som sökte skyddet mot den internationella spekulationen. Nu ska vi se till att detta inte upprepas. Att rösta nej i höst och gå in i ett läge med en lågkonjunktur, men en öppen ekonomi och med en liten valuta – jag varnar för ett sådant experiment.

Därför: Sök det trygga samarbetet! Välj inte utanförskapet! Rösta ja! (Applåder)

Anf. 9 BO LUNDGREN (m):

Fru talman! Mönstret går igen. Det ser vi om vi går tillbaka till omröstningen om Sveriges medlemskap i det europeiska samarbetet 1994. Mönstret går igen. Vänstern och Miljöpartiet säger nej. Maria Wetterstrand tycker egentligen inte om EU. Hon vill att Sverige ska vara isolerat för sig själv, lite utanför. Man vill ha en helt annan politik, och det är det som är det grundläggande problemet. Det är därför som jag inte förstår Centerns väg. Här i riksdagen är Centern delat ungefär på mitten.

Maud Olofsson talade om att Sverige behöver en ny regering. Det tycker jag också. Jag har stor respekt för Göran Persson. Han blir en utmärkt oppositionsledare en gång tiden, det är jag helt övertygad om. Men det är en annan debatt.

Det vi diskuterar nu är euron. Det finns mycket som man kan säga om den inrikespolitiska situationen, men nu för vi debatten om euron. Lant-

brukarnas Riksförbund företräder många företag och inte minst mindre företag. I alla undersökningar säger man från företagen att om euron är bra för dem så är den också bra för Sverige. Är det inte bra, Maud Olofsson, för handel och företagande med en gemensam valuta? Det skulle vara intressant att få svar på den frågan.

Det är mycket riktigt att ett införande av euron är en del av den moderata politiken. Men det är inte bara moderat politik, det är också socialdemokratisk politik.

Efter alla mina år i svenskt politik tycker jag att något av det finaste vi har är att när det krävs någonting gemensamt viktigt, kan vi också ta ställning gemensamt.

Det var en bred majoritet här i riksdagen för att hantera den bankkris vi hade i början på 90-talet. Det var en styrka att vi fyra borgerliga partier och Socialdemokraterna samverkade.

Göran Persson och jag är överens om att euron är bra som grund för socialdemokratisk politik, för moderat politik och för Sverige. Det är detta som är det intressanta och det som förenar oss.

Det finns ingenting som säger att man måste ha en gemensam skattepolitik. Man kan samtidigt ha höga skatter, vilket jag tycker är synd, och euron. Man kan ha stor offentlig sektor samtidigt med euron. Man kan också ha lägre skatter. Det är nationella frågor som vi bestämmer nationellt här i Sveriges riksdag. Det enda kravet på oss är någonting som är bra för alla, nämligen att det ska vara balans i de offentliga finanserna. Erfarenheterna förskräcker ju.

Det kan vara intressant att notera att om vi under 80-talet hade haft de regler som gäller för eurosamarbetet hade det inte blivit en så stor ekonomisk kris i Sverige. Vi hade inte haft en spekulationsbubbla av den omfattningen och med de effekterna. Hade vi haft dessa regler som vi nu kan införa hade vi inte haft de problem som vi har fått hjälpas åt för att lösa och kämpat med under de senaste tio åren.

Sedan talar Ulla Hoffmann om räntan som ett problem. Nu handlar ju politiken om mera än räntan. Normalt kommer räntan att fungera ganska väl för oss i Sverige även med euron. Det kan vara så att man ibland måste göra justeringar. Men räntan är inte termostaten på elementen, utan den är den stora termostaten på pannan där man ställer in grundvärmen.

Sedan kan ni, Göran Persson, jag och alla andra finjustera termostaten om det behövs med det som kallas för finanspolitik. Men vi avhänder oss inte alls möjligheterna att hantera vår ekonomi om det skulle behövas. Det är ju inte där som det tyska och irländska problemet finns, utan det är helt annorlunda. Men det är intressant att ni pekar på att Irland med euron har haft en hög tillväxt, något som också är väldigt viktigt att komma ihåg.

Till sist: Det här kokar ihop till att Vänstern och Miljöpartiet vill ha ett annorlunda Sverige, och då passar euron eller EU inte in i det samarbetet. Det är vad det rör sig om. De argument som finns är naturliga. Har vi en gemensam marknad med fri handel som vi alltid har slagits för i Sverige är det också bra med en gemensam valuta, ökad handel, fler företag, fler jobb, bättre förutsättningar att både betala högre löner till kommunalare och se till att vi får ett högre allmänt välbefinnande. Det är det som frågan gäller, därför: Ja.

(Applåder)

Fru talman! Maud Olofsson och jag är naturligtvis överens om att Sverige ska byta regering. Men det kommer att bli mycket lättare att regera när den regeringen har tillträtt om vi inte behöver försvara kronan som en liten svag valuta, utan om vi då har trätt in i det gemensamma samarbetet.

En del debattörer bekymrar sig för Tyskland och Irland. Till att börja med kan man konstatera att Tysklands och Irlands regeringar och de flesta andra politiker i dessa länder vill inte byta tillbaka till sina gamla valutor. Det är som Maria Wetterstrand här sade. Om man avskaffar den egna valutan avsäger man sig *ett* instrument att påverka, men det finns ju ett antal andra instrument kvar.

Metaforen med termostaten stämmer ju inte. Det är klart att strömstyrkan är densamma, men hur varmt vi har inomhus beror ju på en rad faktorer som vi själva har möjlighet att bestämma över.

Och då är vi tillbaka till detta om EU som superstat. Är EU en superstat? Det är bara ett par månader sedan som denna organisation skadades i sina grundvalar därför att nationalstaterna fortfarande är mycket starka. Det finns 370 miljoner invånare i EU. EU:s budget är inte större än Sveriges budget, och vi har 8–9 miljoner invånare.

Nej, EU är fortfarande ett projekt som handlar om att tvinna samman – som sagt – mycket starka nationalstater. Jag tycker att nationalstaterna ska förbli. Jag tycker att vi i denna riksdag ska fatta de allra flesta beslut som berör det som ska hända i Sverige.

När ni nu påstår att det är så mycket på gång inom EU som kommer att förändra bilden stämmer inte det. Det finns inget i framtidskonventet som i grunden förändrar att Sverige kommer att förbli en nationalstat med makt att fatta de avgörande besluten för svensk välbefinnande.

Ja, räntevapnet försvinner vid de tillfällen då vi skulle behöva det. Som Bo Lundgren sade, är det sannolikt så att i de flesta fall kommer den europeiska räntan att passa mycket bra också för Sverige, men i de ögonblicken då vi möjligen skulle vilja ha det vapnet kommer vi att ha ett antal andra. Och det är det som just nu håller på att ske i både Tyskland och Irland. Där hanterar politikerna de situationer som har uppkommit med andra metoder.

Till sist kan jag inte låta bli att nämna det vardagliga argumentet att det blir väldigt praktiskt. Jag var i Spanien för en tid sedan. I flygplatsskön i Barcelona när jag skulle flyga hem via Tyskland kom jag på att jag hade glömt min mobiltelefon. Jag bad att få låna en mobiltelefon av damen framför i kön och ringde till hotellet och bad dem leta rätt på min mobiltelefon. Efteråt sade jag: Du kanske vill ha betalt för samtalet, men jag har bara spanska pengar, och du ska ju hem till Tyskland nu.

Ja, vi har spanska pengar vi också, sade hon. Och så fick jag skämmas för att jag hade glömt bort att i det nya Europa behöver man inte bekymra sig om att slantarna är olika.

Även det praktiska är naturligtvis ett argument. Det blir lättare att resa, och framför allt blir lättare att handla. Och det är det som avgör välbefinnandet och jobbet.

(Applåder)

Anf. 11 ALF SVENSSON (kd):

Fru talman! Ulla Hoffmann sade så här: Om vi säger ja, blir det en elit som avgör hur vår vardag kommer att se ut.

Så är det ju inte. Det finns nog egentligen inte någon som ärligt tror det. Vi kan tala om småföretagsamhet, skatter och näringslivsklimat. Vi vet ju att det inte är så att medlemskapet i EMU eller utanförskapet är det allena saliggörande, om uttrycket tillåts. Vi måste fortsätta att ta ansvar. Frågan är om vi tror att det underlättar eller inte. Frågan är om det blir lite mer kraft i locket som ska dra välfärdsvagnarna om vi har en gemensam valuta med de många miljoner som redan har bestämt sig för att ha en gemensam valuta och de som traktar efter att få det.

Sedan vet vi alla som är här att i dag, och ännu mer i framtiden, kommer vi vara beroende av omvärlden. Det finns ingen av oss som tror, inte heller vid radio- och TV-apparaterna, att vi kan isolera oss och sköta oss själva. Vi är beroende. Därför säger också Maria Wetterstrand att hon skulle önska ett mellanstatligt Europa där vi samarbetar.

Men fundera då ett litet tag på hur det skulle ta sig ut med 25, om vi nöjer oss med det antalet, europeiska stater som ska ordna sina egna bilaterala relationer, det vill säga relationer mellan stat och stat, och sedan få någon samordning av det. Det blir såvitt jag begriper 300 bilaterala relationer. Den som tror att det skulle gå mer friktionsfritt än det som är ett faktum nu med EU, må ju tro det. Den som tror att detta Europa skulle vara mer benäget att sänka tullar mot tredje världen, får naturligtvis tro det också. Men jag tror att om man tänker efter ett tag skulle de här länderna se till att konkurrera mot varandra med egna tullar sinsemellan, och så har det ju varit.

Därför tycker jag att ni fortfarande är svaret skyldiga på frågan om vilket Europa ni vill ha. Hur ska relationerna ordnas upp? Hur ska miljöbeslut som berör oss alla fattas?

Alla vi som sitter här har ju olika erfarenheter. Jag har varit partiledare i 30 år. 15 av dem har handlat om utanförskap. Jag har suttit här uppe på läktaren och på den tidigare läktaren och hört debatter men inte fått delta. Jag har inbillat mig att jag har haft något som man skulle ha kunnat ta upp och anse vara av något ringa värde. Ja, jag tyckte väl att det var mer än ringa värde kanske. Men jag fick inte vara med. Det var ett utanförskap.

Att 9 miljoner svenskar skulle göra det bästa för sig själva, för barn och barnbarn om man institutionaliserar ett utanförskap har jag svårt att begripa. Vi ska vara med. Vi ska ta vårt ansvar. Vi hör hemma i Europa, för vi är européer.

(Applåder)

Anf. 12 ULLA HOFFMANN (v):

Fru talman! Jag kan notera att jag inte heller den här gången fick något svar från ja-sidan på vad EMU kan komma att innebära för kvinnorna. Regeringens egen utredning säger att det är sannolikt att välfärdsstaten måste minska i omfattning om vi går med i EMU. Vad betyder då välfärdsstaten för kvinnorna? Jo, den betyder allt det som vi inom arbetarrörelsen har ansett vara viktigt för kvinnors möjligheter till arbete, nämligen politik för full sysselsättning och generell välfärd med en stark offentlig sektor.

Så här är det: Konvergenskraven, det vill säga de anpassningskrav som EMU ställer på oss för att vi ska kunna bli medlemmar, och stabilitetspakten, överenskommelsen om att EU-länderna ska hålla budgeten i balans, reglerar hur stor den offentliga sektorns bruttoskuld får vara och hur stort underskottet i de offentliga finanserna får vara. Kort sagt är det så att den offentliga sektorn, som kvinnor är så beroende av, regleras av EMU:s penningpolitik. Genom att låg inflation är det viktigaste målet för Europeiska centralbanken kan vi inte, om vi säger ja till EMU, låta den offentliga sektorn växa för att till exempel minska arbetslösheten.

Bo Lundgren menar att vi kan justera med skattepolitiken. Jag har en kommentar till Bo Lundgren. Det är tydligt att varken han eller Lars Leijonborg har bott i ett hyreshus. Där sitter termostaten fast. Där finns det inte möjlighet att göra någonting åt om det är kallt eller varmt. Jag tyckte att det var ett intressant svar om skattepolitiken. Vilken konsekvens får sänkta skatter för den offentliga sektorn som betalas med skattemedel? Industrins ekonomiska råd uttryckte det så här i sin analys: Den uppenbara effekten vid ett svenskt medlemskap i EMU är att det krävs större flexibilitet i lönebildningen och på arbetsmarknaden när automatiska växelkursförändringar inte lägre utgör den stabiliserande mekanismen.

När en riksdagsmajoritet genomför ett pensionssystem som innebär mycket lägre pensioner och pensioner som är beroende av börsutvecklingen får regeringen beröm av EU-kommissionen. Ni har för höga kostnader för den offentliga sektorn, säger Europeiska centralbanken enligt The Times till Storbritannien och varnar för att de måste begränsa kostnaderna för den offentliga sektorn om landet går med i EMU. Den fria sjukvården hotas, och Storbritannien kan tvingas att begränsa den till endast akutsjukvård.

Det är det här som blir resultatet av den ekonomiska politiken i EMU. I EMU kan vi tvingas till ännu mer otrygga arbetsförhållanden och tidsbegränsade jobb. Blir det ekonomisk kris i EMU har vi inte räntevapnet, och vi har inte den rörliga valutan. Då blir det anställningstryggheten, lönerna och välfärden som måste vara flexibla. Och vilka är det som har svårast att försvara sin ställning på arbetsmarknaden? Vilka är det som är mest beroende av den generella välfärden? Jo, det är kvinnorna. Det är inte att undra på att kvinnorna i vårt land säger nej till EMU.

Låt mig så gå över till utvidgningen. Jag tycker att det är intressant att den frågan kommer upp. Vi är för att nya medlemsländer kommer in, efter att man i en demokratisk process beslutat om att söka inträde, men det kan ju bli bekymmersamt för EMU. Ju fler länder som kommer med, desto svårare blir det för termostaten i Frankfurt att reglera värmen.

Om vi röstar nej visar vi kandidatländerna att man kan vara med i EU utan att vara med i EMU. Vi får valfrihet och kan välja internationellt samarbete med hela världen i stället för att ännu mer krypa innanför EU:s protektionistiska murar.

Göran Persson säger att vi ska välja om vi ska gå ensamma eller tillsammans. Alf Svensson pratar om internationell solidaritet. Jag tippar att det är ungefär 185 länder som står utanför EMU. Det är detta utanförskap som ja-sidan använder i sin skrämselpropaganda. Jag lutar åt att säga som Ronny Eriksson: Det är som att stå utanför en garderob.

(Applåder)

Anf. 13 MAUD OLOFSSON (c):

Fru talman! Det verkar som om statsministern mentalt redan har avskaffat Riksbanken. Han vet inte ens att riksbankschefen heter Lars Heikensten.

Statsministern säger att marknaden tar över. Sanningen är ju den att så länge vi sköter ekonomin – det har ju 90-talet visat – finns det ingen anledning att spekulera mot vår valuta. Det är där som hemligheten ligger. Vi har vapnet i våra egna händer. Sköter vi ekonomin och har ett bra företagsklimat kan vi också ha en bra konkurrenskraft. Då får vi jobben i Sverige. Då kan vi klara välfärden. Vi har vapnet i våra egna händer, och det tyckte statsministern fram till för inte så länge sedan.

Man säger att företagarna vill byta valuta, men det är inte sant. Det är bara 7 % av dem som tycker att EMU är en viktig valfråga. Företagarna själva tycker att andra frågor är viktigare. De vill inte ha sjuklöneansvaret för den tredje veckan. De vill ha enklare regler, och de vill ha skattesänkningar. Vi kan själva fixa detta hemma.

Man pratar vidare om utanförskap. Vad är det som vi står utanför? Också jag deltar i EU-samarbetet. Jag sitter i den liberala gruppen och diskuterar EU-samarbetet, och jag talar om att jag inte tycker att vi ska ha valutasamarbete. Men jag vill ha samarbete inom utrikes- och säkerhetspolitiken. Jag vill skapa fred i Europa. Jag vill ha ett utökat samarbete på utbildningens område, så att våra studenter kan resa. Jag vill ha bättre handelsvillkor. Jag vill ha en starkare miljöpolitik.

Men inte är det någon som står där och säger: Du är då så hemskt utanför som inte vill ha en gemensam valuta! Nej, för mig är Europasamarbetet mycket bättre än så. Jag har respekt för att vi går fram olika snabbt och gör olika saker därför vi befinner oss i olika länder. Jag hoppas verkligen att den respekten finns i alla partigrupperingar, också i EU-samarbetet.

Om det nu inte finns några problem med ett medlemskap skulle jag vilja fråga statsministern: Varför tillsattes den grupp som skulle utreda buffertfonder? Varför säger din egen utbildningsminister att LO ska få ett ekonomiskt råd? Varför vill du flytta skattepolitiken från riksdagen? Riksdagen har sin hävdvunna rätt att fatta beslut om skatterna. Varför är du beredd att flytta över den från riksdagen till regeringen, om det inte finns några problem med ett EMU-medlemskap?

Till sist: Vi diskuterar en ny konstitution för EU. Där föreslås nu att EMU-länderna ska ha en gemensam finansminister. Man vill samordna den ekonomiska politiken mer och mer. Om man har en gemensam finansminister och en konstitution som talar om samordning av den ekonomiska politiken, har man då inte en gemensam finanspolitik?

Gemensamma beslut i skattepolitiken? Jag tycker att det vore klädsamt om statsministern ville beröra nästa steg i detta sammanhang.

Jag har pratat med företrädare för IKEA och frågade dem om IKEA hade samma priser överallt i Europa. Nej, sade de, det går inte, för man har olika kostnadslägen i olika länder. Om vi ska kunna ha samma priser i alla våra varuhus i Europa måste det föras en gemensam skattepolitik, och det är det som vi kommer att jobba för.

Detta kommer som ett brev på posten till statsministern. Ge nu besked till svenska folket: Är nästa steg en gemensam skattepolitik?

(Applåder)

Fru talman! Jag tycker att det här är en ganska intressant debatt. Det var väldigt intressant att lyssna på Alf Svensson. Det låter litet som att han tror att vi är kvar i 1994. Eller ännu värre: Vi ska inte bara rösta om ifall Sverige ska vara medlem i EU utan vi ska också rösta om att helt och hållet avskaffa EU. Jag kan lugna dig, Alf Svensson: Vi tycker inte att man ska avskaffa EU. Vi har inte drivit den frågan, inte ens 1994.

Den här folkomröstningen handlar inte om ifall vi ska gå med i EU eller om ifall vi ska gå ut ur EU. Den handlar om ifall vi ska gå med i valutaunionen, och jag tycker att det är den frågan som vi ska debattera.

Det har i den här debatten förekommit en hel del argument som jag vill svara på. Bland annat har det påståtts att folk i euroländerna är väldigt nöjda och att det över huvud taget inte finns någon kritik där. Den senaste opinionsundersökningen i Tyskland visar att en majoritet vill återinföra D-marken och att anledningen till det är den ekonomiska kris som Tyskland befinner sig i i dag. Euroområdet ränteläge gör att man där får större problem att ta sig ut ur krisen.

Det har påståtts att valutaunionen ger fred. Jag tycker att det är ett av de lägre argumenten. Man måste föra en ganska långsökt diskussion för att kunna komma fram till det. Som Ulla Hoffmann tidigare sade finns det väldigt många konflikter i världen som har uppstått inom länder som har en gemensam valuta.

Man har pratat om räntan och sagt att vi kommer att få lägre boendekostnader ifall vi går med i EMU. Det skulle bero på att räntan då automatiskt blir lägre. Detta motsägs av vice riksbankschefen Willy Bergström, som säger att det förhållandet att vi har en högre ränta i Sverige beror på att vi har högre tillväxt och lägre arbetslöshet. Om det vore bra för Sverige att ha en lägre ränta, skulle ju Riksbanken sänka räntan.

Lars Leijonborg tog upp Danmarks ekonomiska utveckling som ett positivt exempel. Jag tycker att också detta var ganska underligt med tanke på att Danmark inte är medlem i EMU. I varje fall har Danmark inte anslutit sig till det tredje steget i valutaunionen.

Man pratar också om större risker för valutaspekulation. Det finns inte någonting som stöder teorin att det skulle spekuleras mer skadligt mot en mindre valuta än mot en stor. Vi har en flytande växelkurs, och det är det som är en garanti mot skadlig valutaspekulation, inte att vi går med i valutaunionen.

Om det nu skulle vara så att valutaunionen ger fler jobb, hur kommer det sig då att vi har lägre arbetslöshet i de länder som står utanför EMU än i dem som befinner sig innanför EMU?

När det till sist gäller stabilitetspolitiken stöder vi i Miljöpartiet de gröna att man ska ha en stabil ekonomisk politik och stabila statsfinanser. Vi anser inte att det är okej att låna upp pengar och låta kommande generationer betala tillbaka dem. Vi tycker att det är bra att man under de senaste åren har haft den politiken i Sverige att inte låna på kommande generationers bekostnad, och vi har också stött den i alla budgetförhandlingar.

Men den stabilitetspakt som man hänvisar till från ja-sidan och som ska vara ett så positivt inslag i EMU håller man nu på att diskutera att luckra upp därför att bland annat Tyskland, som är ett av de största med-

lemsländerna, inte klarar de krav som ställs på budgetunderskott och så vidare.

Vi klarar att stå utanför valutaunionen, och det innebär en större frihet att bestämma den ekonomiska politiken men också att vi säger nej till att flytta över ytterligare beslutsbefogenheter till de EU-institutioner som redan i dag har så mycket att säga till om.

(Applåder)

Anf. 15 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Det har talats om att vi i framtiden inte skulle kunna driva vår egen finanspolitik. Ulla Hoffmann har gjort det, och även Maud Olofsson har varit inne på detta. Det är faktiskt så att vi i dag driver en finanspolitik i Sverige som styrs av det regelverk som gäller för EMU. Vi lever ju upp till konvergenskriterierna. Det som Ulla Hoffmann här från talarstolen argumenterade omkring som ett hot är alltså den ekonomiska politik som hon själv medverkar till. Så ligger det till och så kommer det att vara. Och det har varit bra för Sverige. Vi har fått ned arbetslösheten. Vi har fått ned räntorna. Vi har fått ned underskotten. Vi har fått ned inflationen. Det har ökat friheten att satsa på sådant vi tycker är viktigt.

Maud Olofsson gör det till en inrikespolitisk debatt i första hand, om regeringen. Jag tar inte upp den handsken nu. Det kommer vi att kunna göra i partiledardebatten. Men Maud Olofsson kan väl ändå lyssna på LRF om inte annat, de som mer än några andra är uttrycket för landsbygds folk och hur de upplever sin situation. Svenska bönder vill vara med. Svenska bönder är småföretagare. Svenska bönder inser att om de ställer sig utanför och exponerar sig för valutarisker så får de en sämre situation.

Jag begär inte att Maud Olofsson ska tro på mig. Men lyssna ändå lite på LRF! Det skulle inte skada.

Fru talman! Slutligen: I höst har jag en röst. Du som lyssnar på debatten har en röst. Jag ska ta mitt ansvar och använda min röst och rösta ja. Jag vill att du tar ditt ansvar, du också, och går till vallokalen och röstar. När du lägger din röst har du samma ansvar som jag har för i vilken riktning Sverige ska gå. Jag vill ha ett Sverige som inte ställer sig vid sidan av utan fullt ut tar sitt ansvar för Europas utveckling. Hjälp mig med det ansvarstagandet! Rösta ja!

(Applåder)

Anf. 16 BO LUNDGREN (m):

Fru talman! Jo, Ulla Hoffmann, jag har bott i hyreshus. Jag vet inte riktigt vilket slags hyreshus du har bott i, där det bara finns en temperatur som gäller för alla lägenheter och alla rum i hela huset. Det påminner mer om det gamla sovjetiska systemet, som i och för sig Vänsterpartiet i andra avseenden hyllar, med inte så mycket valfrihet för människorna och mer valfrihet för politikerna. Men om man har en panncentral är det en värme som går in. Sedan sitter på varje element en termostat som man reglerar. Den ser olika ut, och den tillverkas ibland i Mora, ibland i andra delar av världen. Det är ett uttryck för den handel som vi är så beroende av för vårt välbefinnande.

Det skrämmer mig också när Ulla Hoffmann talar om varför hon inte vill vara med i eurosamarbetet. Hon vill kunna ha högre inflation, något

som framför allt missgynnar låginkomsttagarna. Hon tycker att vi inte ska hålla så hårt på det där med de offentliga finanserna. Det var en sak som hon kritiserade. Det är också någonting som är mycket bekymmersamt. Det finns en sak som euron kräver av oss och alla andra länder: offentliga finanser som är i grunden stabila. Det gynnar oss alla. Det ger låg inflation. Det ger bättre förutsättningar för tillväxt. Våra pengar urholkas mindre. Detta är naturligtvis bra, men det vill Ulla Hoffmann i grunden göra sig av med.

Sedan flyr Maud Olofsson debatten, och jag förstår det i och för sig. Visst vill företagarna ha lägre skatter, enklare regler. Visst är det så att de inte vill ha en tredje sjuklönevecka. Det är vi överens om. Men just nu debatterar vi euron. Sju av tio företagare tycker att euron är någonting i grunden bra. Det handlar om entreprenörerna, LRF och motsvarande. Ni har chans på stämman att ändra politik.

Det är inte jag som talar för att vi ska ha ett federalt Europa. Jag vill inte ge mer beslutanderätt än vad som behövs. Bara det som är viktigt att lösa gemensamt ska vi lösa på europeisk nivå. Det är Centern som nu går in och säger att man ska ha en federal utveckling. Det är inte jag. Det hänger inte riktigt samman, skulle jag vilja säga.

Vad är det kvinnor, pensionärer och andra tjänar på? Jo, det handlar om tillväxten och jobben. Utan fler människor som arbetar blir det inte särskilt höga löner, inte möjlighet att klara hem, vården och omsorgen och mycket annat.

Det blir enklare att handla, enklare att vara företagare, fler jobb och bättre tillväxt, tillsammans med att det är naturligt att vi på en gemensam marknad också har en gemensam valuta.

(Applåder)

Anf. 17 LARS LEIJONBORG (fp):

Fru talman! Det var bra att Maria Wetterstrand frågade om Danmark, så att jag får ta den poängen en gång till. Det handlar om formell frihet och reell frihet. Danmark har visserligen ställt sig utanför euron. Men sedan över 20 år har man i praktiken bundit den danska kronan, först till D-marken och nu till euron. Det har varit mycket framgångsrikt. Man har formellt det kryphål att fuska och slarva som ni vill slå vakt om. Men genom att man inte har utnyttjat det har man nått mycket bra ekonomiska resultat.

Det har visat sig en klyfta på nejsidan. Ulla Hoffmann säger nästan uttryckligen att hon vill slå vakt om en politik där vi får ha hög inflation, slarva med statsfinanserna, låna till lärlöner och så vidare. Maria Wetterstrand vill ha striktare regler. Hon oroar sig för att stabilitetspakten kanske mjukas upp. Men ni slår vakt om det här kryphålet, som har visat sig förödande när Sverige har utnyttjat det.

Det har varit män som har talat för och kvinnor som har talat emot här. Men en kvinnlig premiärminister i EU är Finlands Anneli Jäätteenmäki, som sitter tillsammans med Maud Olofsson och mig i den liberala gruppen i Europa. Hon var här nyligen och berättade om hur bra euron har varit för Finland. I Finland har arbetslösheten sjunkit och tillväxten varit högre än i Sverige. Låt oss lyssna till Finlands statsminister när hon berättar om hur bra euron har varit för Finland.

Finland är inte så mycket annorlunda än Sverige. Röstar vi ja så kommer det att leda till högre välstånd och flera jobb i Sverige.
(Applåder)

Anf. 18 ALF SVENSSON (kd):

Fru talman! Finanspolitiken, ja – jag undrar hur Göran Persson skulle haft det i sitt umgänge med Vänsterpartiet och Miljöpartiet om inte Göran Persson hade haft EMU-kraven och konvergenskriterierna i ryggen. Jag ser att Göran Persson ruskar på huvudet. Han ser framför sig att det inte hade varit enkelt.

Jag ber naturligtvis om ursäkt om jag har missuppfattat Miljöpartiet, att man nu är starkt för EU. Jag tydde mig här till kongressprogrammet från 2001 där det ju står att man vill avskaffa EU – 94-beslutet – och att man vill fortlöpande arbeta aktivt för andra former, framtida mellanstatligt samarbete. Det var det jag trodde gällde. Är det inte så är vi naturligtvis glada och tillfredsställda att Miljöpartiet, som det står, har kommit till besinning också i denna fråga.

Jag tycker inte att det är så konstigt. Jag tycker inte att man kan säga att det är väldigt starkt för eller väldigt starkt emot. Vad vi har är ju det EU som alltför sympatiserar med. Inom detta EU rör sig människor. Varor får röra sig, tjänster och kapital. Skulle det då vara så märkvärdigt att det underlättar om man också hade samma valuta? Det kan inte vara särskilt svårt att inse.

Jag hörde Maud Olofsson säga: Jag vill underlätta handel. Det är naturligtvis en stor sanning. Men då kan man inte påstå att en gemensam valuta försvårar handel, tvärtom. Rösta ja för framtiden, för Sveriges skull!

(Applåder)

Anf. 19 ULLA HOFFMANN (v):

Fru talman! Det är riktigt, Göran Persson, vi har medverkat och samarbetar kring den ekonomiska politiken. Den stora skillnaden, Göran Persson, är bara att om människor i det här landet inte gillar den ekonomiska politiken så kan de rösta bort dig och mig. Men om vi går med i EMU ligger den politiken fast. Den kan man inte rösta bort. Så enkelt är det.

Jag vill korrigera Göran Persson på en punkt. Han sade att Sverige i början av 90-talet var spekulerat i botten. Faktum är att valutan då var låst. Den var knuten till ERM. Det är mycket svårt att spekulera mot en rörlig valuta, men det går att spekulera mot en fast valuta. Det är en av orsakerna till att vi värnar om att ha en rörlig valuta.

Kampanjen har lovat guld och gröna skogar i form av sänkta räntor, högre tillväxt, högre löner och bättre välfärd. Låt mig säga att tillväxten i sig inte är en garanti för bättre välfärd. I stället handlar det om hur man gör omfördelningen.

När jag pekar på att handeln med EU-länderna minskar, att arbetslösheten är mycket högre än för länderna utanför, att sysselsättningen sjunkit i de flesta EMU-länder sedan de gick med, då säger ja-sidans företrädare att det är för tidigt att utvärdera det fyraåriga EMU-projektet. Men varför då inte vänta? Varför är ni beredda att kasta in Sverige i en monetär union som visar sig vara så dålig för det som arbetarrörelsen står för?

Varför är ni beredda att ge upp en aktiv ekonomisk politik som gagnar full sysselsättning och en generell välfärd?

När vi i kvinnorörelsen kräver att män ska ge ifrån sig makt för att vi vill ha mer brukar det framföras att det inte finns någon som frivilligt ger ifrån sig makt. Men här har vi en grupp män – Göran Persson, Bo Lundgren, Lars Leijonborg och Alf Svensson – som är beredd att ge ifrån sig makt! Problemet är bara att det är folkets makt och Göran Perssons barns och barnbarns makt som de vill ge bort, nämligen makten att själv i fria och demokratiska val få bestämma vilken ekonomisk politik som ska bedrivas.

De har inte lyckats övertyga mig. Jag kommer att rösta nej den 14 september.

(Applåder)

Anf. 20 MAUD OLOFSSON (c):

Fru talman! Jag noterar att statsministern inte svarar på frågan om nästa steg, nämligen de gemensamma skatterna. Varför vill inte statsministern diskutera det som sägs i den nya konstitutionen? Varför vill statsministern inte tala om varför vi behöver ett ekonomiskt råd, varför vi diskuterar buffertfonder, varför vi diskuterar att flytta makten över skattepolitiken från riksdagen till regeringen? Varför vill statsministern inte ge svenska folket svar på dessa frågor?

Statsministern säger att LRF vill ha EMU. Det LRF vill är att statsministern uppfyller de löften om bättre villkor för Sveriges bönder som han gett. Det är vad LRF vill. Det viktigaste är att få samma konkurrensvillkor som övriga europeiska bönder. Infria det löftet så blir Sveriges bönder nöjda!

Man har hänvisat till Finland. De har i dag en arbetslöshet på 9,8 %. Är det det löftet Sveriges riksdag och regering ska ge till Sveriges arbetare – att de kan få det lika bra som i Finland, att de kan få en arbetslöshet på 9,8 %, att de kan få en ökad rörlighet? Det är inte konstigt att LO inte har tagit ställning. De vet precis vilka riskerna med detta projekt är, och det är också därför som de vill ha inflytande genom buffertfonder och annat.

Jag har också noterat att allas röst är lika mycket värd. Jag tycker att det är talande att vi inte har en enda minister här i dag som kommer att rösta nej. Var statsministern rädd att applåderna inte skulle komma – eller varför är de inte här i dag?

Nej, mina vänner, sanningen är den att vi den 14 september kan säga ja till en svensk riksbank, till ordning och reda i Sveriges statsfinanser och till goda företagsvillkor. Och för mig är det viktigare att byta regering än att byta valuta. Jag kommer att rösta nej den 14 september.

(Applåder)

Anf. 21 MARIA WETTERSTRAND (mp):

Fru talman! Det är tur för er som förespråkar att vi ska gå med i valutaunionen att det kommer att bli ett nej i folkomröstningen. På så sätt slipper ni bevisa alla de lösryckta påståenden om fred på jorden, evig tillväxt, mer välfärd och fler jobb som ni har kastat ur er i den här debatten.

Prot. 2002/03:113

28 maj

*Särskilt anordnad
debatt om EMU*

För att övertyga svenska folket om att ändra en hittills god strategi måste ni på ja-sidan kunna visa upp tydliga fördelar med en valutaunion. Det är uppenbarligen mycket svårt. Att konstatera att fler människor i jobb ger mer pengar i statskassan räcker inte om man inte samtidigt lyckas bevisa att ett medlemskap i valutaunionen innebär att fler människor kommer i jobb. Och det blir ganska svårt när vi ser att de länder som står fria har lägre arbetslöshet än de som är med.

Det är först vid en kris som en valutaunion verkligen sätts på prov. Vi har begynnande tecken på kris i Tyskland, och det ser inte ut som om EMU kommer att kunna hjälpa dem ur den krisen. Snarare är det tvärtom. De stora prövningarna för valutaunionen ligger dock framför oss, och vad som då kommer att hända vet vi väldigt lite om.

Att nu gå med i EMU är som att köpa en bil som inte testats i uppförsbacke. Jag vet många bilhandlare som gärna skulle göra affärer med Göran Persson och Lars Leijonborg.
(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Arbetsmarknadspolitik

Föredrogs
arbetsmarknadsutskottets betänkande 2002/03:AU8
Arbetsmarknadspolitik (prop. 2002/03:44).

Anf. 22 ANDERS KARLSSON (s):

Fru talman! I det betänkande som nu ska debatteras behandlar arbetsmarknadsutskottet regeringens proposition 2002/03:44 *Arbetsmarknadspolitik för stärks*. Propositionen kan delas in i fyra delar.

För det första föreslås att en försöksverksamhet med arbetsplatsintroduktion för vissa invandrare ska bedrivas vid arbetsförmedlingarna från den 1 september 2003. Specialutbildade arbetsförmedlare ska med hjälp av särskild arbetsmetodik förmedla kontakt med lämplig arbetsgivare. När en anställning kommer till stånd ska arbetsförmedlaren vara ett stöd både för den enskilde och för arbetsgivaren med introduktion och uppföljning på arbetsplatsen.

För det andra föreslås ändringar i reglerna för det särskilda anställningsstödet. Detta görs för att underlätta för dem som har varit inskrivna länge i aktivitetsgarantin. Det föreslås att anvisning till en anställning med särskilt anställningsstöd under vissa villkor får göras även för personer som inte fyllt 57 år. Stödnivån föreslås bli 85 % av lönen och maximalt 750 kr per dag. Personer som fyllt 61 år kommer att få möjlighet till förlängning av anställningsstödet hos samma arbetsgivare efter prövning av arbetsförmedlingen utan sex månaders uppehåll. Detta kommer att träda i kraft från den 1 juli 2003.

Den tredje delen i propositionen handlar om bristyrkesutbildning. För att motverka flaskhalsar på arbetsmarknaden föreslås en försöksverksamhet med bristyrkesutbildning för den redan anställda. Förslaget innebär att denna utbildning ska bedrivas under perioden den 1 juli 2003–31 december 2005.

För det fjärde och sista föreslås en förbättrad och effektivare samverkan mellan arbetslöshetsförsäkringen och aktivitetsgarantin. Ett särskilt studerandevillkor införs för den som i enlighet med den individuella handlingsplanen som upprättats i samråd med den sökande lämnar aktivitetsgarantin för heltidsstudier. För detta krävs en lagändring som träder i kraft den 1 september 2003.

Betänkandet innehåller också Riksdagens revisorers förslag RR:10 om styrning av Arbetsmarknadsverket. Granskningen har sitt ursprung i ett förslag från arbetsmarknadsutskottet. Resultatet har redovisats i en rapport som också remissbehandlats och besvaras i detta betänkande.

Fru talman! Med detta korta inlägg är det dags att lämna över ordet för debatt om betänknad AU:8 om en förstärkt arbetsmarknadspolitik.

Anf. 23 Statsrådet HANS KARLSSON (s):

Fru talman! Den socialdemokratiska regeringens långsiktiga mål är full sysselsättning. Arbets- och kompetenslinjen är en hörnsten i socialdemokratisk arbetsmarknadspolitik. Den är ett uttryck för grundläggande politiska värderingar som handlar om att göra alla delaktiga i samhället och förhindra utslagning.

För att nå målet är politikens huvuduppgift att medverka till att arbetssökande snabbt sammanförs med lediga platser, att öka de arbetslösas kompetens, att stödja dem som har svårast att få ett arbete och att ge inkomsttrygghet under en övergångsperiod vid ofrivillig arbetslöshet.

Arbetsmarknadspolitiken har en central roll inom den ekonomiska politiken. Den ska bidra till tillväxt genom att arbetsgivare snabbt får efterfrågad arbetskraft, och den ska stödja dem som har allra svårast att få ett jobb. Jag vill påstå att vår arbetsmarknadspolitik trots många hårda prövningar och trots tidvis hård kritik varit mycket lyckosam. Vi gjorde det ingen trodde. Vi halverade arbetslösheten genom en effektiv arbetsmarknadspolitik.

Nu har konjunkturen under några år varit vikande och arbetslösheten därmed ökat några tiondels procent från de 4 % som var målet. Det är naturligtvis inte tillfredsställande. Men vi ska ändå komma ihåg att ökningen av arbetslösheten varit mycket måttlig om man betänker att Sverige liksom den internationella omvärlden hamnat i en lågkonjunktur de senaste åren. Trots det har Sverige kunnat behålla en hög sysselsättning och låg arbetslöshet utan att inflationen har tagit fart. Det är en utveckling som få andra länder i Europa har klarat av.

Arbetsmarknadspolitiken har också de senaste åren lagts om för att förbättras och förändras i och med nya krav, behov och sätt att arbeta för att nå det övergripande målet om full sysselsättning. Matchningsprocessen mellan lediga arbeten och ledig arbetskraft står mer i fokus i dag. Det har bland annat skett genom en förskjutning genom insatserna från praktikåtgärder till matchning och utbildning, en förbättrad effektivitet i arbetslöshetsförsäkringen och genom att insatserna för dem som har svårast att få ett arbete har stärkts.

Men trots att förändringar för att möta nya utmaningar har genomförts kommer arbetsmarknadspolitiken att stå inför kommande stora utmaningar och återigen sättas på prov. Vi kommer inom en ganska snar framtid att se ett ökande behov av arbetskraft. Kanske kommer vi att stå inför en situation med brist på arbetskraft då stora generationer 40-

talister går i pension. Då måste vi se till att alla resurser som finns tillgängliga på arbetsmarknaden tas tillvara på bästa sätt.

Ska vi klara av att möta det ökade behovet av arbetskraft måste vi lyckas med två stora utmaningar. Den ena är att bryta den ökande ohälsan. Den andra är att förbättra integrationen av invandrare på arbetsmarknaden. En fortsatt effektiv arbetsmarknadspolitik är en förutsättning för att dessa utmaningar ska klaras.

På ohälsoområdet har en rad åtgärder vidtagits, och flera av dem har diskuterats bland annat här i kammaren. Ytterligare åtgärder är att vänta. I den proposition vi i dag ska diskutera föreslås en rad viktiga åtgärder som ska göra det lättare för invandrare att komma in på arbetsmarknaden men också underlätta för dem som varit länge i aktivitetsgarantin och som därmed står relativt långt från arbetsmarknaden att få ett jobb.

För att säkra tillväxt och välfärd måste vi bli bättre på att ta tillvara kunskaperna och kompetensen hos alla dem som vill och kan arbeta. Den proposition som vi i dag diskuterar och som regeringen, Miljöpartiet och Vänsterpartiet gemensamt har utarbetat innehåller fyra områden, som också Anders Karlsson har berört.

Det första är insatser för förbättrad integration. Vi vill genomföra en försöksverksamhet med arbetsplatsintroduktion för vissa invandrare. Mellan 2003 och 2005 kan upp till 300 miljoner kronor av AMS pengar för köp av arbetsmarknadsutbildning användas för att specialutbildade arbetsförmedlare med hjälp av särskild arbetsmetodik ska kunna ge invandrare som behöver det ett intensifierat individuellt stöd. Dessutom ska introduktionen av flyktingar ges en tydligare inriktning mot arbete och egen försörjning. Det ska bland annat ske genom att den som får uppehållstillstånd omedelbart skrivs in vid arbetsförmedlingen.

Det andra är bristsyrkesutbildning för anställda. En försöksverksamhet genomförs 2003–2005 inom områden där utbildningen på kort sikt bedöms kunna motverka flaskhalsar. Anställda som har för avsikt att byta arbetsgivare ska prioriteras och under utbildningstiden kunna få aktivitetsstöd. För övriga får arbetsgivaren betala normal lön under utbildningstiden. Personer med utländsk högskoleexamen är en prioriterad målgrupp.

Det tredje är en utveckling av det särskilda anställningsstödet. Förslaget innebär att nya möjligheter skapas för dem som varit i aktivitetsgarantin länge utan att få ett jobb. Ett särskilt anställningsstöd kommer att kunna lämnas också till personer som inte fyllt 57 år. Ersättningen lämnas till arbetsgivare med ett belopp som motsvarar 85 % av lönekostnaden under 24 månader.

Det fjärde är en ökad samverkan mellan arbetslöshetsförsäkringen och aktivitetsersättningen. Ett antal ändringar i reglerna föreslås som ska förbättra och effektivisera samverkan mellan aktivitetsgarantin och arbetslöshetsförsäkringen. Detta är en fortsättning på den reform som inleddes i slutet av förra mandatperioden. Det syftar också till att säkerställa lika behandling i olika avseenden i de olika systemen.

Vid inträde i aktivitetsgarantin upphör till exempel rätten att återgå till en påbörjad ersättningsperiod i arbetslöshetsförsäkringen. Dessutom får ramtiden för uppfyllande av arbetsvillkoret för den som deltar i aktivitetsgarantin inte omfatta tiden före deltagande. Ett särskilt förmånligt studerandevillkor föreslås som ska gälla en arbetssökande som i enlighet

med den individuella handlingsplanen lämnat aktivitetsgarantin för hel-
tidsstudier.

De här åtgärderna tillsammans med det som redan görs för att ut-
veckla arbetsmarknadspolitiken tror jag kommer att vara bra redskap för
att underlätta en av den här mandatperiodens stora utmaningar, att få in
fler människor med utländsk bakgrund i arbetslivet.

Anf. 24 ANDERS G HÖGMARK (m):

Fru talman! Med den nya koreografin, om jag får uttrycka det så, och
med ordningen i talarlistan får vi uttrycka förhoppningen att vi ska få en
liten intim debatt i kammarformat.

Det finns en hel del saker i den här propositionen som Moderata sam-
lingspartiet givetvis ställer sig bakom. Det finns inslag som vi hälsar med
glädje. Men när man lyssnar på statsrådets beskrivning av arbetsmark-
nadssituationen blir man något förundrad över att han inte med ett ord
nämner det utomordentligt allvarliga läge vi har på svensk arbetsmark-
nad. Det gäller även utskottet, som har valt att inte ge någon mer över-
gripande beskrivning och analys av den mycket dystra situationen.

Verkligheten är faktiskt den att det varje dag är 1–1 ½ miljoner män-
niskor i den vuxna befolkningen, lite olika beroende på hur man räknar,
som inte bidrar till sin egen försörjning eller till andras. Detta är ju verk-
ligheten. Jag begriper inte att statsrådet i stort sett inte berör detta med
något ord. Han nämnde visserligen att det finns vissa problem, men i
stort sett sade han ingenting. Verkligheten är ju att ett stort antal männi-
skor är utan jobb, öppet arbetslösa, ett stort antal är i åtgärder, ett väx-
ande antal förtidspensioneras och en allt större grupp väljer av olika skäl
att icke vara närvarande på svensk arbetsmarknad.

Dessutom har regeringen fört en usel politik för att få in människor
utifrån på den svenska arbetsmarknaden. Sammantaget har regeringens
politik, som den har bedrivits under de gångna åtta åren, för ni har haft
det yttersta ansvaret för situationen under de åtta åren och är inne på det
nionde året nu, i grunden eroderat basen för den svenska välfärden.

Statsministern talade under eurodebatten för en timme sedan om be-
tydelsen av välfärdens grund, nämligen produktivt arbete. Jag tror i och
för sig inte att det finns någon delad uppfattning om detta i kammaren
partierna emellan. Men ni för ju en politik, även om ni inte har det uppså-
tet, som leder till att produktiva krafter i Sverige, hundratusentals männi-
skor, inte varje dag bidrar med det produktiva arbete som man i grunden
skulle vilja göra för att klara sin egen försörjning och givetvis bidra med
skattepengar till de grupper som av olika skäl inte kan jobba och som
med all rätt förväntar sig ett stöd från de människor som kan utföra ett
produktivt arbete.

Ni för ju en politik på område efter område som försvårar eller omöj-
liggör för samhället att dra nytta av den kompetensen. Ni har en politik
som många gånger, år efter år, har satt upp arbetsmarknadspolitiken som
ett värn, garantin för att ni ska klara av detta. Det finns inslag som är
positiva – man ska inte fördöma allt, det är en god idé – men tanken med
er politik är ju att arbetsmarknadspolitiken ska sköta så kolossalt mycket
mer än erfarenheterna bakåt i tiden har visat att den klarar av. För man en
dålig politik på skatteområdet, för man en dålig politik i relationerna till
näringslivet etcetera blir arbetsmarknadspolitiken, fru talman, någon

form av slaskpost och hjälp- och städgumma som ska reda upp allt annat. Och arbetsmarknadspolitik klarar inte detta.

Det framgår också mycket klart och tydligt av Riksdagens revisorers rapport, som jag själv har varit med och arbetat fram. Det är inte första gången som Riksdagens revisorer kritiserar arbetsmarknadspolitik. I det här fallet är det styrningen av AMS och länsarbetsnämnderna. Den här gången för man fram kritik mot dålig målformulering, många olika mål, motstridiga mål, otydliga mål, dålig förmåga att styra utifrån dessa, dålig kunskap om vad målen innebär inom organisationen, dålig möjlighet att följa upp målen, resultatuppföljning, etcetera.

Detta, fru talman och statsrådet, är inte första gången som revisorerna kritiserar den förda arbetsmarknadspolitik. Men för Socialdemokraterna är det på något sätt som att svära inför högaltaret när man kritiserar arbetsmarknadspolitik. En enig revisorskår har kritiserat denna politik sönder och samman på det här området. Det skulle vara intressant att höra statsrådet förklara varför det är så svårt att förändra arbetsmarknadspolitikens strukturer, målformuleringar, etcetera, så att man år efter år måste återkomma med den här typen av kritik.

Delar statsrådet min bedömning att den förda politiken, med så många människor utanför arbetsmarknaden, riskerar att erodera basen för den svenska välfärden? Jag uppfattar det som totalt självklart att det är mängden arbetade timmar i landet som tillsammans skapar värden som ger möjlighet att försörja dem som arbetar och bidra med försörjning till andra. Hur kan det komma sig att Socialdemokraterna i det inlägg som statsrådet gjorde bara en passant beskriver detta? Det verkar som om man inte tar detta på allvar.

Var och varannan konferens i Sverige i dag där omdömesgilla människor diskuterar framtiden tar upp problemet att klara försörjningen, att klara välfärden på grund av att så många människor står utanför arbetsmarknaden. Det är alltså inte nog med att de demografiska problemen är stora, och dem kan varken statsrådet eller jag göra mycket åt just för närvarande. Men då gäller det att föra en politik över hela registret av politiken som också får in alltför många människor i jobb.

Från moderat sida menar vi att arbetsmarknadspolitik får ta ett för stort ansvar. Vi menar att man i grunden måste inse att det är arbetande, företagande och entreprenörskap som skapar efterfrågan på jobb och därmed efterfrågan på arbetskraft och som givetvis ger ett välbefinnande.

Man kan se konkret på vad ni misslyckats med eller inte klarar av. 3:12-reglerna, som tiotusentals företagare har haft önskemål om förändringar av, klarar ni inte av. Ni har tillsatt grupper som skulle svara för förändringar. Simplexgruppen, som den hette på modern svenska, har inte lyckats med speciellt mycket. Det är inte hur ni recenserar gruppens resultat som räknas utan hur företagsamheten, svenska småföretagare av kött och blod, upplever det, och de upplever inte att ni har lyckats. Varför ska de nyanställa? Varför ska de tiotusentals ensamföretagarna anställa och fatta det största beslutet i hela sin karriär som företagare, att anställa den första personen, om de känner oro? Varför för ni en politik på kollisionskurs med landets företagsamhet?

Förslagen att lägga ytterligare bördor på företagen när det gäller sjukförsäkringen är inte på något sätt något som stimulerar människor som vill göra någonting extra. Det ni gör är att ni för en politik som inte har

någon förmåga att skapa den Gnosjöanda i Sverige, den Smålandsanda som skulle behövas i hela Sverige. Nu resonerar människorna, företagarna av kött och blod: Det lönar sig egentligen inte att anställa. Jag har mina fyra anställda. Vi snurrar på. Det ger ingen extra avans på något sätt att anställa de två tre som vi skulle kunna göra.

I grunden, fru talman, vill i stort sett varje företagare anställa och utvecklas, men regeringens politik ger inga incitament för det. Därmed missar ni också möjligheterna att få ett växande Sverige. Eftersom ni missar den möjligheten måste arbetsmarknadspolitiken vara den stora städgumman och klara det som näringslivet med en bra beskattning, med goda incitament skulle gett en väldig draghjälp åt. Det tycker jag är anmärkningsvärt att ni efter alla dessa år inte har bättre grepp om.

Fru talman! Det vore mycket intressant om statsrådet nu, med sin unika möjlighet att dra i gång replikskiftena, skulle kunna svara på någon av de frågorna. Grundfrågan är som sagt: Varför för ni en sådan politik som upplevs som näringslivsfientlig av landets näringsliv?

I övrigt finns det i betänkandet ett antal reservationer från Moderata samlingspartiet ensamt eller i samverkan med de andra tre borgerliga partierna. Just de gemensamma reservationerna markerar en vilja från vår sida att erbjuda ett alternativ till den politik som uppenbarligen har nått vägs ände, eftersom ni inte kan hantera de viktiga frågorna med er politik.

Det handlar om en översyn av arbetslöshetsförsäkringen. Det handlar om åtgärder för äldre människor. Jag är alldeles övertygad om att ifall vi inte i betydligt större utsträckning får in äldre på arbetsmarknaden och ger dem en chans att jobba längre om de så vill så har vi väldigt små möjligheter att klara denna försörjning framöver.

Det finns också anledning för oss att fundera över lärlingsutbildningen för yngre. Där har vi en gemensam reservation, reservation nr 16. När man ser hur många ungdomar som söker till olika former av praktisk yrkesutbildning i storstadsregionerna undrar man var vi i framtiden ska få de yrkesmän som vi under alla omständigheter behöver. Regeringen för ju en utbildningspolitik och en arbetsmarknadspolitik som för oss längre och längre från en god försörjning av denna typ av arbetskraft.

Statsrådet inledde med att säga att detta med arbetslinjen och kompetenslinjen var en central punkt i den socialdemokratiska politiken. Varför dröjer då förslaget om de individuella kompetenskontona? Det fanns en utredning år 2000, och det fanns någon form av löfte om att man skulle återkomma med ett system som kunde träda i kraft den 1 juli 2003. Jag delar statsrådets uppfattning att detta är en viktig komponent. Det är viktigt att folk är i arbete och att man på olika sätt inom alla politikområden försöker bredda och fördjupa kompetensen. Men varför är det då så svårt för det arma departementet att komma med förslag som kan träda i kraft och som uppenbarligen efterfrågas av både individer och fackliga organisationer? Återigen ser vi ett exempel på att ni hopar för mycket inom arbetsmarknadspolitiken så att ni inte kan hantera denna verklighet.

Avslutningsvis, fru talman, har de fyra borgerliga partierna en gemensam motivreservation som gäller en genomgång av regelsystemet för arbetskraftsinvandring. Anledningen till att vi har lämnat en motivreservation är att vi tycker att majoritetstexten speglar en njugghet när det gäller synen på behovet av arbetskraftsinvandring.

För en tid sedan var linjen från Socialdemokraterna – jag vet inte om statsrådet har uttalat detta, men Göran Persson har gjort det – att vi i princip innan vi börjar med någon form av arbetskraftsinvandring ska se till att varje person i Sverige har arbete. Nu har det gradvis skett en förskjutning i retoriken från er sida. Frågan är om det också är en förändring i hjärtat. Delar statsrådet vår uppfattning att reglerad arbetskraftsinvandring med konstruktiva regelsystem är av stort värde och kanske en förutsättning för att vi ska kunna bibehålla och utveckla försörjningsbasen?

Fru talman! Om vi inte snabbt åtgärdar och reparerar försörjningsbasen i det svenska samhället kommer den svenska välfärden att erodera. Och det är ni socialdemokrater som under nio år har fört en politik som håller på att radera denna bas för svensk välfärd.

Fru talman! Jag har nämnt ett antal moderata reservationer. Jag yrkar bifall till reservation nr 1 och reservation nr 9.

Anf. 25 Statsrådet HANS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Jag vet inte om Anders G Högmark har varit i USA, men jag utgår ifrån det. Jag har varit där. När man bor på hotell blir man uppskjutsad till sin våning av hisspojkar. När man knallar runt i korridorerna ser man hotelloggan stämplad i askfaten. Det är människor som jobbar med sådant i USA, ett land som Moderaterna många gånger hänvisar till, i synnerhet när det gäller löntagare och löntagares ställning. Det är en arbetsmarknad som är utsatt för stor konkurrens.

Den typen av jobb har inte vi. Här kan människor i normalfallet försörja sig på ett jobb. De personer som stämplar hotelloggor i USA går sedan till ytterligare ett jobb och ytterligare ett och så vidare.

I Sverige har vi en idé med arbetsmarknadspolitiken. Vi har en idé om trygga jobb, om trygghet förenad med effektivitet. Vi skapar trygghet genom arbetsmarknadspolitiken. Här medverkar människor i förhandlingar om att ta bort sina egna jobb. De deltar i en strukturomvandling som gör att vi hela tiden kan ligga i framkant för ett friskt näringsliv. Det ger människor trygghet vid omställning. Människor blir inte godtyckligt uppsagda. Det finns regler för det – det vill inte Moderaterna ha. Människor får hjälp med omställning via utbildning och stöd från en arbetsförmedling.

Därför har vi, Anders G Högmark, lägre arbetslöshet än Spanien, Grekland, Italien, Finland, Frankrike, Tyskland, Belgien och även EU-genomsnittet. Det har betydelse vilket slags arbetsmarknadspolitik man har för hur ett land ser ut och vilka villkor människor har i det landet.

Anf. 26 ANDERS G HÖGMARK (m) replik:

Fru talman! Jag tänker inte närmare gå in på förhållandena i USA. Jag tycker att det är en positiv idé att man ska kunna försörja sig på sin lön. Det är förmodligen därför många människor inom äldreomsorgen som är medlemmar i Kommunal går ut och protesterar och strejkar för att få en rimlig lön för ett kvalificerat och bra arbete med tungt slit. Jag tänker inte närmare kommentera detta.

Däremot är det symtomatiskt att statsrådet väljer att inte svara på det som ändå är fundamentet för diskussionen här i dag. Oaktat att vi kan ha en och annan synpunkt på olika detaljregler är det ju viktigt när vi har

statsrådet här, och när statsrådet dessutom gör anspråk på att inleda debatten, att han svarar på frågor.

Frågan är: Delar statsrådet och regeringen min och oppositionens oro för att ni med er politik håller på att rasera basen för den svenska välfärden? Visserligen har vi förhållandevis låg arbetslöshet, men hur många arbetade timmar har vi? De människor som jobbar har under de senaste åren då ni har haft ansvaret i allt större utsträckning varit borta från jobbet. Ohälsotalen har ökat kraftfullt. Antalet arbetade timmar har inte alls ökat på det sätt som den öppna arbetslösheten har sjunkit. Jag skulle vilja ha kommentarer till detta.

Andra frågor är: Vad tänker ni driva för näringslivspolitik som gör att det blir ökad efterfrågan på arbete? Varför förmår inte regeringen driva en politik som visar respekt för landets småföretagare när det gäller 3:12-reglerna? Varför ska ni ha generalkonfrontation när det gäller sjukförsäkringsfrågorna och den belastning som ni vill lägga på näringslivet? Varför driver ni en konfrontationspolitik? Tror ni att man kommer att vilja expandera, öka antalet jobb och därmed ge jobb åt invandrare och andra grupper av människor som står utanför arbetsmarknaden? Varför tror ni alltid att det ska vara arbetsmarknadspolitiken som ska klara av detta, som ska vara städgumman? Det finns väl andra departement som också bör kunna dra sitt strå till stacken så att inte Hans Karlsson ensam ska behöva städa och städa.

Anf. 27 Statsrådet HANS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Det är sant att vi har och har haft en utveckling inom ohälsan som är otillfredsställande. Vi lägger fram förslag här i kammaren som kommer att behandlas nästa vecka, och fler förslag kommer att behandlas under försommaren.

Vi har gjort en del, men det behöver göras mer. Om det är vi helt överens. Nu tycker jag emellertid att det vore bra om parterna i allmänhet och arbetsgivarna i synnerhet tog initiativ till att göra det de faktiskt kan göra på arbetsplatserna. Svenskt Näringsliv har liksom Kommun- och Landstingsförbundet tagit goda initiativ för att initiera försöks- och projektverksamheter som ger väldigt bra resultat. Nu återstår för dem att bredda detta till alla arbetsplatser. Det tycker jag borde vara deras stora bidrag. Det skulle ge ett väldigt starkt intryck på regeringen och på riksdagen när vi i höst ska diskutera nästa budget och kommande vårbudget när det gäller hur kostnadsutvecklingen kommer att vara.

Det är glädjande att ohälsotalen nu börjar sjunka. Det är färre som blir sjuka. Det är färre som har en kortare längre sjukskrivning. Det är fortfarande fler, om än med en minskad ökningstakt, som har riktigt långa sjukskrivningar.

Det kommer att förtidspensioneras fler – det tror vi. Men möjligen har trenden brutits. Vi tror att de åtgärder vi föreslår kommer att leda till ytterligare resultat, men det behövs mer. Landets arbetsgivare är mycket välkomna i den kampen i deras verklighet tillsammans med de anställda ute på alla arbetsplatser.

Anf. 28 ANDERS G HÖGMARK (m) replik:

Fru talman! Jag är alldeles övertygad om att vi har anledning att glädjas åt varje liten förbättring i detta elände. Visserligen säger statsrådet att

situationen är otillfredsställande, men det är väl ett understatement. Situationen är ju utomordentligt alarmerande när en och en halv miljon människor av olika skäl inte bidrar till sin egen och andras försörjning!

Jag är alldeles övertygad om att det finns många småländska företagare och småföretagare runtom i landet som inte känner igen beskrivningen av att de inte gör insatser för att minska ohälsan och att de inte gör insatser för en förbättrad arbetsmiljö. De kanske tittar på statistiken över de offentliga arbetsgivarna. Där har det ju efter valet av någon anledning blivit så att Socialdemokraterna med sina stödpartier ofta styr och ställer. Under flera år har de haft ganska stort inflytande. Där har man en frånvaro och där har man ohälsotal som är alarmerande! Varför har man det? Hade man kommit ned till småföretagens nivåer så hade flera hundra tusen personer till varit i arbete i Sverige. Det är verkligheten. Det är den offentliga sektorn som tyvärr mycket gravt har misskött det här med tydligt ledarskap och att entusiasmera medarbetarna. De lever i hierarkier där de inte har någon möjlighet att påverka på det sätt som man kan i en dialog med en kreativ småföretagare.

Inga tydliga besked – inga besked alls – har vi fått när det gäller 3:12-reglerna, fru talman! Det finns ingenting om Simplexgruppen – ingenting! Det är förslag som siktar på att gå i generalkonfrontation med svenskt näringsliv – både stora och små företag – när det gäller sjukförsäkringen.

Fru talman! Det bäddar inte direkt för någon god atmosfär på den svenska arbetsmarknaden i det svenska näringslivet. Har man inte bättre insikt om vad svenskt näringsliv totalt sett behöver för att expandera, utvecklas, nyanställa och se framåt positivt så måste jag säga att jag beklagar Sverige.

Anf. 29 MAURICIO ROJAS (fp):

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservationerna nr 2, 9 och 13. Jag står givetvis bakom alla Folkpartiets reservationer, men för att spara tid vid voteringarna är det bara de här tre som jag yrkar bifall till.

Fru talman! Vi har gått in i en period av lågkonjunktur och växande öppen arbetslöshet. Vi gör det i en situation då de grupper och individer som står utanför och som lever i utanförskap aldrig har varit så stora som de är i dag. Aldrig i modern tid har de utsatta varit så utsatta som de är i dag. Det är detta som vi måste tänka på. Vi går igenom en svår tid, och då måste vi med all kraft prioritera de grupper som vi vet kommer att drabbas mycket hårt av den pågående lågkonjunkturen.

Detta vet vi från tidigare erfarenheter under hela tiden efter 1945. Det är vissa utsatta grupper som betalar det högsta priset när vi går in i en lågkonjunktur. Det gäller särskilt för invandrade personer. Det vet vi, och det är mycket tydligt sedan 1975. Det gäller speciellt de som har kommit under senare tid – 1980- och 1990-talets flyktingar. Det är flyktingar som flydde till Sverige för att leva ett bättre liv som har betalat och som kommer att betala priset för våra ekonomiska misslyckanden. Det borde vara utgångspunkten för den proposition som regeringen har lämnat.

Redan nu, i inledningen av lågkonjunkturen, har vi siffror som visar att detta håller på att inträffa ännu en gång. Om man jämför sysselsättningen för 2001 med sysselsättningen för 2002 så kan man konstatera att utländska medborgare, det vill säga i princip de senare anlända flykting-

arna, har reducerat sin sysselsättning åtta gånger mer än de svenska medborgarna – åtta gånger mer! Det är en grupp som redan 2001, när konjunkturen vände, var mycket utsatt. Det är vi ju alla överens om. Den här utvecklingen kommer säkerligen att fortsätta under 2003 och så länge lågkonjunkturen varar. Det vet vi. Det finns ingenting i Sverige som tyder på att vi nu skulle få en utveckling som skiljer sig från det som inträffade under 90-talet.

Det är den bakgrunden och den verkligheten som är så oroväckande. Det är det som vi måste ställa propositionen emot. Då tror jag att ingen kan förneka att propositionen är extremt otillfredsställande. Det är som att vilja släcka en brand med några droppar vatten. Branden är utanförskapet. Branden finns i Rosengård, i Rinkeby och i Tensta och på många andra ställen i Sverige. Det är kanske inte en brand som finns där vi bor, men den finns i Sverige och den är allvarlig. Det räcker inte med det som ni har föreslagit här. Det är egentligen nästan skrattretande med tanke på den utgångspunkt som vi började den här svåra perioden med.

Vi från Folkpartiets sida har pratat mycket om det här. Vi har sagt att det behövs olika typer av ingrepp, både strukturella som gynnar sysselsättningen och rättvisan på lång sikt och konjunkturella som här och nu parerar de värsta effekterna av lågkonjunkturen för de mest utsatta grupperna.

Ett exempel på eventuella strukturella förändringar gäller det som vi diskuterade för två dagar sedan, jag och statsrådet, nämligen arbetsrätten. Nu har vi fått en rapport som ingen kan betvivla visar på att de gällande arbetsrättsreglerna drabbar framför allt de personer som är mest utsatta – flyktingarna, de som har kommit senast till Sverige.

Om detta uttryckte sig statsrådet enligt riksdagens protokoll som att det var helt i sin ordning att de som kommer sist lämnar arbetsmarknaden först. Ministern! De som kom sist är de mest utsatta i vårt samhälle. Det är de flyktingar som har gått igenom mycket som är svårt. Det är inte helt i sin ordning att ha regler som gör att de lämnar arbetsmarknaden först. Rättvisan går inte ihop med detta, och det borde du förklara för oss alla i dag.

Vi har också sagt att det behövs direkta, omedelbara ingrepp. Därför har vi föreslagit en jobb- och utvecklingsgaranti som ger varenda person som står utanför men som kan arbeta rätten att arbeta här och nu. Vi tycker att vi under alldeles för lång tid har accepterat en utslagning och ett bidragsberoende som är extremt destruktivt. Jag är övertygad om att inte minst flyktingar och invandrare har mycket att ge till Sverige som vi inte tar till vara. Låt oss göra det här och nu! Låt oss ge dessa människor en garanti för att de ska kunna börja bidra till det svenska välståndet och på det viset få en plats i vårt samhälle som inte heter socialkontoret utan som heter arbetsplats och skolor – det som skapar gemensam välfärd. Om detta finns ingenting i det ni har presenterat.

Ni säger att det ska finnas ytterligare arbetsförmedlare för vissa invandrare. Det räcker inte. Vi är dessutom emot att splittra gruppen utsatta i invandrare och icke-invandrare personer. Det är farligt. Vi får inte skapa apartheid i Sverige. Det är det som ni försöker institutionalisera. De utsatta invandrarna ska få sina speciella resurser. De andra, de som är födda i Sverige, min dotter och dina barn, om de är lika utsatta, varför ska de inte få lika mycket, lika bra, lika speciella åtgärder? Det är allde-

les för farligt att segregera politiken genom att dela upp grupper som delar samma utsatthet i olika kategorier beroende på om de är födda i Sverige eller inte. Det är ett allvarligt misstag, och det skapar segregation. Därför säger vi nej till åtgärder som splittrar människorna som bor och lever i Sverige.

Anf. 30 Statsrådet HANS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Mauricio Rojas attackerar arbetsrättsreglerna om sist in först ut, och han menar att de är en anledning till att vissa människor blir felaktigt behandlade. Jag menar att det är precis tvärtom.

Trygghet i omställning, precis som i arbetsmarknadspolitik, är vår idé, vår ideologi. Det betyder förutsägbara regler som är legitima och som människor tycker är rimliga. Det är antagligen det enda möjliga att ha som ett urvalskriterium när jobb ska försvinna, det vill säga att människor ställer upp på det regelverk som gäller. Alternativet är att arbetsgivaren väljer fritt. Det borde, min själ, inte vara en bättre situation för de människor, vare sig man är invandrare eller född i Sverige, som har en svag ställning på arbetsmarknaden.

Regeln om sist in först ut betyder någonting viktigt. När mamma kommer hem från arbetet sista dagen, träffar barnen vid köksbordet, kan hon säga att hon har förlorat jobbet på grund av att hon var sist anställd, inte på att hon var dålig eller sämre än de andra utan på att hon hade jobbat kortare tid än de andra. Så kan mamma och barnen bära den arbetslösheten med om inte stolthet för arbetslösheten så stolthet i arbetslösheten. Det betyder oerhört mycket för människor.

Det är illa nog att vara arbetslös, är man dessutom utpekad som den som inte dög får vi ett samhälle som jag inte vill ha.

Anf. 31 MAURICIO ROJAS (fp) replik:

Fru talman! När dessa mammor och pappor samlas i Rosengård, Rinkeby och Tensta, och de skapar en majoritet som inte har något jobb att gå till, är det mycket mer som inte fungerar. Vi måste ge fler förklaringar till att det har blivit så. Vissa grupper som redan är utsatta drabbas extremt hårt. Jag kan inte föreställa mig att lagen om anställningsskydd kom till för att detta skulle vara verkligheten. Det kan jag inte föreställa mig.

När lagen kom till hade man ingen aning om att den kunde drabba de mest utsatta grupperna. Varför inte tänka om? I dag har vi bevis på att det är så. Du säger att arbetsgivaren annars kan välja fritt. Nej, jag menar att vi ska skapa regler som inte ger de effekterna. Du måste tillstå att det är ett jätteproblem med att det finns en majoritet i våra förorter som inte arbetar.

Varför inte åtminstone utreda frågan? Hur kan man vara solidarisk och inte ens tänka på att utreda en så viktig fråga?

Ministern måste förklara varför fyra gånger fler i just dessa grupper än bland dem födda i Sverige drabbades under 90-talets lågkonjunktur. Du måste förklara varför tre fyra gånger fler drabbas nu än bland dem födda i Sverige. Vi måste resonera om detta. Du kan inte säga att det är rätt, bra, att så har det alltid varit och att vi inte behöver tänka om. Det är inte solidariskt.

Du sviker de mest utsatta. Du sviker de flyktingar som har kommit hit. Det är de som betalar priset för att du inte ens vill titta på frågan.

Prot. 2002/03:113
28 maj

Anf. 32 Statsrådet HANS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Det är ett problem att de utlandsfödda har en svagare ställning på arbetsmarknaden, betydligt lägre sysselsättningsnivå och högre arbetslöshet. Jag gläder mig åt att utvecklingen har varit bättre när det gäller sysselsättning för utländska medborgare än för svenska. Det är långtifrån tillräckligt, men bättre.

När man ska förändra ett samhälle är riktningen oerhört viktig. Det ska gå åt rätt håll. Sedan kan vi väl debattera takten.

De senaste två årens avmattning har inte heller drabbat utlandsfödda hårdare än andra, vilket skulle kunna vara en tanke. Den har faktiskt inte gjort det. Det gör det kanske inte bättre för dessa grupper, men inte heller dramatiskt sämre. Det är ungefär lika.

Jag har grunnat mycket på den fråga som Mauricio Rojas tog upp om kategorier och att göra särskilda grupper till föremål för särskilda åtgärder. Jag har stor respekt för hur man kan analysera och problematisera. Jag känner mig emellertid övertygad om att människor som kommer till oss från andra länder saknar någonting som vi andra har som har bott här länge. Vi kan arbetsmarknaden. Vi vet ungefär var jobben finns. Vi kan branscherna. Vi har vänner, bekanta och grannar som tipsar. Det vill jag kompensera för de människor som kommer hit utifrån, som saknar just detta. Jag vill ge dem en bättre situation än vad de annars skulle ha för att kompensera för någonting som vi andra har naturligt. Det är skälet till att förslaget har lagts fram.

Anf. 33 MAURICIO ROJAS (fp) replik:

Fru talman! Det är så det är tänkt, men det är fel tänkt. Även om invandrade personer, inte minst flyktingar, är extremt drabbade, finns det också svenskar födda i Sverige, kanske uppvuxna i dessa förorter, som är lika svårt drabbade. Skyll inte på dem. Låt oss arbeta med socialt utsatta människor. Vi ska inte göra en skillnad. Statsmakten ska inte dela upp människor så. Det skapar osämja i samhället, och det är i princip fel. Människor har lika rätt och lika värde. Det ska vi hålla på.

Du säger att det har gått bättre under de senaste två tre åren. Ja, om du jämför päron och äpplen kan du säga det. Men om du jämför högkonjunkturen 1990 med högkonjunkturen 2001, två jämförbara perioder, kan du se – det är lite svårt att visa diagrammet i riksdagens kammare – att situationen för utlandsfödda personer år 2001 var väsentligt mycket sämre än år 1990. Vi gick in i lågkonjunkturen där vissa grupper aldrig har varit så utsatta. Har du någonting att säga mot detta?

Sedan säger du att det inte finns några belegg för att det går sämre för dem nu. Här, ministern, finns SCB:s siffror. De visar att 0,4 % av dem födda i Sverige förlorade jobben mellan 2001 och 2002. För utländska medborgare, det vill säga senare inflyttade flyktingar och invandrare, var siffran 3,4 %. Det är åtta gånger fler. Det finns med i SCB:s officiella statistik.

Arbetsmarknadspolitik

Anf. 34 STEFAN ATTEFALL (kd):

Fru talman! Regeringens proposition *Arbetsmarknadspolitiken förstärks* innehåller ungefär till hälften en bred analys av arbetsmarknadspolitiken och arbetsmarknadsläget. Det är fläckvis en intressant självkritik, bra reflexioner och analyser.

Men vad blir det för konkreta förslag av denna proposition? Ja, det handlar om några smärre förändringar för att strama åt a-kassereglerna för människor i aktivitetsgarantin, lite försöksverksamhet och sedan att krångla till anställningsstödet ytterligare ett varv. Det är vad man åstadkommer när man lägger sin stora proposition om att förstärka arbetsmarknadspolitiken. Det är ganska beklämmande, med tanke på läget på arbetsmarknaden.

Då kan man säga: Men det går ju så bra för Sverige! Det rullar på åt rätt håll. Det är ett mantra som vi har hört i den här kammaren från ansvariga statsråd. Man har pekat på hur många nya jobb som har skapats de senaste åren – det har ju varit regeringens förtjänst. I dag har vi lågkonjunktur, och då är det konjunktursens fel att jobben försvinner.

Där har vi på något sätt något symtomatiskt för socialdemokratins problem: Det är alltid socialdemokratins förtjänst när det är högkonjunktur i omvärlden och konjunktursens fel när det är bekymmer på hemmaplan.

Tittar vi på fakta ser vi att målet om 4 % öppen arbetslöshet aldrig har nåtts, så när som under några månader när man vidtog en massa kraftfulla tekniska åtgärder för att få in så många som möjligt i arbetsmarknadspolitiska åtgärder, för att kunna fira under några korta månader att man nått målet. Men vi är över det målet, och vi håller på att öka arbetslösheten. Nu säger AMS att det snart är 4,8 %.

200 000 människor är öppet arbetslösa i dag. Ytterligare 100 000 är i arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Räknar vi in alla som är undersysselsatta, deltidsarbetslösa, förtidspensionerade och sjukskrivna vet vi att ungefär 1 ½ miljon människor i Sverige i dag är utan arbete, är frånvarande från arbetet av olika skäl eller inte får jobba fullt ut som de önskar.

Vi har ett mål om 80 % sysselsatta som ska nås nästa år. Ingen, inte ens regeringen, tror längre att det kommer att nås.

Vi har ett mycket intressant begrepp, som vi har lanserat i de kristdemokratiska motionerna, nämligen ”olyckstal”. När man tittar på kostnader för arbetslöshet, förtidspensioneringar och sjukskrivna och jämför över tiden ser man att vi 1994 hade kostnader på drygt 100 miljarder kronor på det området. I dag är vi uppe i över 180 miljarder kronor.

Under perioden 1997–2003 är den sammanlagda kostnaden för arbetsmarknadspolitiken och sjukskrivningarna 1 200 miljarder kronor. Det motsvarar 55 års barnbidragsutbetalningar. Det här olyckstalet ökar. Vad som har hänt under senare år är att den förbättring vi har haft på arbetsmarknaden i stor utsträckning bara har berott på överflyttningar till sjukskrivningar.

70 % av den sysselsättningsökning åren 1997–2001 som socialdemokratiska statsråd brukar skryta om berodde helt enkelt på att människor i ökad grad var borta från arbetet på grund av sjukdom och att sjukvikarier kom in i stället.

Vi vet också att när det var högkonjunktur i omvärlden, mellan 1997 och 2001, var Sverige på elfte plats bland EU-länderna i förmåga att

skapa nya jobb, i den konjunktur som då rådde. Det är ju så vi måste mäta: Hur lyckas Sverige i det rådande konjunkturläget?

Sverige lyckas sämre än andra länder. Sverige är inget föredöme i det avseendet. Det finns länder som har högre öppen arbetslöshet än Sverige, men det är väl ingen jämförelse vi brukar vara stolta över. Vi brukar hävda att Sverige ska ha höga ambitioner på arbetsmarknadspolitikens område och när det gäller sysselsättningen. Problemet i dag är att vi har en regering som verkar vara nöjd med att över 4 % är öppet arbetslösa och att siffrorna stiger. Det är beklämmande att vi inte ser mer aktivitet från regeringens sida.

Anställningsstödet är ett ganska intressant och symtomatiskt exempel på regeringens arbetsmarknadspolitik. Vi har nio olika former av anställningsstöd.

Vi har ett allmänt anställningsstöd. Vi har ett förstärkt anställningsstöd. Vi har ett utökat förstärkt anställningsstöd. Vi har ett särskilt anställningsstöd. Vi har ett särskilt anställningsstöd för vård- och omsorgspersonal. Vi har nu också fått ett nytt förhöjt särskilt anställningsstöd med vissa regler, ett annat nytt förhöjt särskilt anställningsstöd med andra regler och ett tredje nytt förhöjt särskilt anställningsstöd med ytterligare några andra regler. Vi har också någonting som ska hjälpa långtidssjukskrivna.

Det är nio olika varianter. Dessutom har vi ändrat de här reglerna lite grann under de två år som systemet har funnits.

Det här är ganska typiskt. Det visar först och främst hur man krånglar till arbetsmarknadspolitik, fastän man säger att man ska underlätta arbetsmarknadspolitiken och göra den enklare. Arbetsmarknadsutskottet har också i budgetbetänkandet 2000/01, som riksdagen ställt sig bakom, uppmanat regeringen att förenkla regelverket för anställningsstöd.

Men vad gör man? Jo, man kommer med nya varianter. Varför gör regeringen det? Jo, i all sin politik styrs man inte utifrån vad man vill göra utan utifrån vad som är möjligt att genomföra under rådande utgiftstak. Anställningsstödet har ju den stora fördelen att man slipper krångla med utgiftstaken. Man kan kreditera på skattekontot, och man minskar alltså på intäktsidan. Då har man klarat sig undan den problematiken. Men man har inte använt det mest effektiva stödet för att hjälpa människor ur arbetslöshet.

Vi kristdemokrater är för anställningsstöd, men vi tycker att det ska vara två varianter, ett allmänt och ett särskilt. Det ska vara enkelt och överskådligt, och man ska använda det till de ändamål det är lämpligt för och inte hålla på som man gör med det här, med nio olika former.

Det krävs en ny arbetsmarknadspolitik. Vi måste ha ett nytt mål för arbetsmarknadspolitiken som mäter antalet verkligt arbetade timmar, som mäter de verkligt arbetande, alltså mäter rätt saker och inte mäter exempelvis, som dagens målsättningar innebär, människor som kanske är sjukskrivna och definierar dem som sysselsatta.

Vi behöver förbättra småföretagsklimatet och framför allt stoppa nya förslag som krånglar till det för småföretagen, exempelvis att arbetsgivaren ska betala den tredje veckans sjuklön.

Vi behöver satsa på individuellt kompetenssparande.

Vi behöver sänka skatter på arbete och på företagande.

Vi behöver en ny arbetsmarknadspolitik, där en mångfald av olika aktörer får chansen att utveckla olika former av stöd och hjälp till den arbetslöse.

Vi ser att dagens AMS, dagens arbetsmarknadspolitik, innebär en dålig styrning. Riksdagens revisorer har riktat skarp kritik. Vi har en stelbent organisation. Vi har lite av förnyelse och metoder. Vi har för lite näringslivskopplade åtgärder. Vi vet också att det är ett ganska kostsamt system, som inte alltid är effektivt.

Vi behöver pröva nya metoder, och nya aktörer, och släppa fram en mångfald av aktörer för att få mer vitalitet och mer dynamik i arbetsmarknadspolitiken. Det kopplat till en helt annan småföretagspolitik och en helt annan politik mot ohälsan skulle kunna vända utvecklingen. Men regeringen är tyvärr passiv.

Anf. 35 Statsrådet HANS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Stefan Attefall räknar upp praktiskt taget alla politikområden som finns som man borde jobba med i stället för arbetsmarknadspolitiken, som jag förstår det. Det kan väl vara en legitim politisk uppfattning.

Vi är förtjusta i arbetsmarknadspolitik, Stefan Attefall – det är sant. Vi tror att det har betydelse, som jag har sagt förut här i kammaren, att människor får stöd och känner sig trygga i omställning.

Vi når goda resultat. Vi jämför oss med andra länder. Stefan Attefall var inte imponerad när jag jämförde med arbetslösheten i andra länder.

Den så kallade Lissabonstrategin jämför olika kriterier. Sverige fick de flesta topplaceringarna, enligt Lissabonstrategin, och framhölls som ett föredöme på flera områden – områden som handlar om reformer för sysselsättning, ekonomi och innovationer.

Andra länder i Europa använder Sverige som det goda exemplet, mycket tack vare vår arbetsmarknadspolitik och vårt sätt att hantera detta som är så stort och så viktigt men också så svårt. Det handlar nämligen om att förena rationalitet i ekonomi och i näringsliv med trygghet för människor. Vi förmår att göra en hygglig avvägning som ger oss framgångar i jämförelse.

Anf. 36 STEFAN ATTEFALL (kd) replik:

Fru talman! Först och främst ska jag yrka bifall till reservationerna 3 och 12. Jag glömde tydligen att göra det i mitt anförande.

Statsrådet Karlsson säger att jag tog upp alla politikområden. Ja, det beror på att det inte händer någonting på något politikområde. Man kan förlåta åtminstone några försummelser på *ett* område om det händer mycket på något annat. Men det händer ingenting på ohälsans område. Det händer ingenting på småföretagarpolitikens område. Det händer ingenting på skattepolitikens område. Och det händer ingenting på arbetsmarknadspolitikens område förutom att man, som sagt, stramar åt akassereglerna för människor i aktivitetsgarantin och några försöksverksamheter.

Jag tycker att Sverige ska ha högre ambitioner än vad jag tycker att den socialdemokratiska regeringen visar upp.

Statsrådet säger att vi ska förena trygghet med rationalitet. Jag köper gärna det sättet att resonera. Jag tycker också att vi ska ha ett stort mått

av trygghet i arbetslivet, och vi ska ha mycket rationalitet. Jag kan ju fråga statsrådet om han tycker att anställningsstödet utformas rationellt, med nio olika varianter som jag inte ens tror att statsrådet själv på rak arm kan rapa upp. Han behöver nog läsa innantill. Hur ska då en arbetsförmedlare och en arbetssökande kunna veta vilken typ av anställningsstöd som finns? Där finns det ingen rationalitet.

Jag tror att vi behöver mer rationalitet i arbetsmarknadspolitiken och i näringspolitiken. Dessa måste hänga ihop med varandra. Problemet är att de inte hänger ihop med varandra. Möjligtvis hänger de ihop med varandra därför att det inte händer någonting – där finns ett samband.

Jag hade förväntat mig att ett statsråd från en socialdemokratisk regering med Hans Karlssons bakgrund skulle lägga fram förslag med lite mer lidelse och göra det mer offensivt. I och för sig skulle jag kanske inte dela hans uppfattningar, men jag förväntar mig mer aktivitet. Vi har sett passivitet hos statsråden tidigare och ser det fortfarande. Det är beklagligt. Jag frågar mig: Varför?

Anf. 37 Statsrådet HANS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Stefan Attefall! Man kan också titta på resultat. Man kan se på utvecklingen på arbetsmarknaden. Ta det senaste halvåret, det senaste året, de senaste två åren!

Jag var under en period ansvarig för att följa Ericssonnedläggningarna på en del orter och nedskärningarna på andra.

Under ett par tre år har varsel och uppsägningar kunnat summeras till flera tiotusental. I dag ser vi att den totala arbetslösheten har ökat med ungefär 14 000 personer. Det är så många arbetslösa fler i dag än vad det var för ett år sedan. Det är också ett resultat. Så är det på grund av en politik som är en aktivitet, Stefan Attefall. Resultaten talar också för sig.

Anf. 38 STEFAN ATTEFALL (kd) replik:

Fru talman! Jag är tydligen lite förvirrad när det gäller reservationerna som jag yrkade bifall till. Det ska vara reservationerna 3 och 20.

Så till statsrådet Hans Karlsson. Han säger att resultaten talar för sig. Problemet är att Sverige ska ha höga ambitioner på arbetsmarknadspolitikens område och på sysselsättningens område, men jämför man med andra länder i samma konjunktursituation och tittar ett antal år tillbaka i tiden ser man att Sverige inte klarar sig särskilt bra jämfört med andra EU-länder. Vi är inte speciellt duktiga jämfört med andra EU-länder i samma konjunkturläge på att skapa nya jobb. Det är ju förmågan att skapa nya jobb som är det viktiga.

Arbetsmarknadspolitiken kan aldrig lösa problemen, men man kan hjälpa till, stötta, underlätta och också ta hand om de problem som uppstår. Det är den problematiken som saknas i den socialdemokratiska tankevärlden. Det handlar om att gifta ihop näringspolitiken med arbetsmarknadspolitiken och se till att dynamiken är så pass stor att vi klarar av att skapa nya jobb och att göra det bättre än omvärlden när vi har samma konjunkturläge.

Sedan kommer vi att gynnas av konjunkturen när den går uppåt, och vi kommer att missgynnas när konjunkturen går nedåt. Men vi kan inte bara tillskriva Socialdemokraterna förtjänsten när konjunkturen går uppåt och skylla på USA, EU eller någon annan när konjunkturen går nedåt.

Regeringen reglerar oavsett vilket konjunkturläge det är, och då gäller det att klara sig bättre än omvärlden när vi är i samma konjunkturläge. Det klarar inte Sverige, och det beklagar jag.

Anf. 39 MARGARETA ANDERSSON (c):

Fru talman! Det har blivit en lite annorlunda debattordning som vi inte känner igen oss i. Bland annat har vi ministern med oss – det är inte det vanligaste i arbetsmarknadssammanhang – så vi hälsar Hans Karlsson välkommen hit.

Det är också en annorlunda ordning på det sättet att han deltar i början av debatten. Det brukar vara oppositionen som ställer frågorna och inte regeringens företrädare. Men ministern har möjlighet att anmäla sig för ytterligare fyra minuter i slutet av debatten. Då har vi möjlighet att begära replik och ställa de frågor som vi kanske vill ställa.

Sedan vill jag, fru talman, yrka bifall till reservationerna 4 och 16.

Arbetsmarknadspolitik är någonting som vi som sitter i arbetsmarknadsutskottet helt naturligt arbetar mycket med. Det upplevs väldigt ofta som petigt. Det är fullt av regler och reservationer åt alla möjliga håll, och det är väldigt olika hur man uppfattar detta som människa. Det här berör också människorna väldigt tydligt, ända in på bara skinnet. Det här är någonting som vi ibland kanske inte kan påverka. Ändå påverkar det oss väldigt intensivt som enskilda individer, eftersom vi drabbas av detta eller har glädje av det.

Arbetsmarknadspolitiken ska, som jag upplever det, vara någonting som är i motsatt fas i förhållande till konjunkturen. När vi har högkonjunktur kan man ägna sig åt att göra det mycket enklare på många olika sätt för människor och för företagare. I en lågkonjunktur kan man se till att människor skyddas på ett annat sätt.

Hela tiden måste man se till att företagen, arbetsgivarna, kan brygga över lågkonjunkturerna, så att vi inte får en högre arbetslöshet än vad som är absolut nödvändigt. Där upplever även jag att regeringens politik kanske inte är den mest fullödiga som man kan önska sig i det här landet.

Bland annat har Riksdagens revisorer varit mycket kritiska mot hur man styr AMS. Vi ställer oss bakom många av de här kritikpunkterna från revisorerna, men vi vill gå ännu längre. Vi vill ha en ytterligare decentralisering av arbetsmarknadspolitiken. Beslut och resurser ska finnas närmare människorna. De ska finnas ute på arbetsförmedlingarna i större utsträckning. Det ska finnas ett regelverk som är enkelt och tydligt och inte, som man nu uppfattar det, en hel skog av regler som man kan gå vilse i. Det ska vara enkla, tydliga och klara regler.

En del av de här förslagen i propositionen går i rätt riktning, men ibland låser man också in de arbetslösa och gör dem beroende av bidrag i stället för att se deras möjligheter och kraft i den här verksamheten.

En grupp som vi inte har talat så mycket om är de äldre. Vi kommer ju alla att den vägen vandra. Några av oss är redan i den gyllene medelåldern, vi 40-talister som är på väg in i pensionsåldern.

Jag tror att det är väldigt viktigt att vi kan fortsätta att arbeta ganska länge, att vi inte drabbas av att bli utestängda av olika skäl. Några kanske har det lite värre med att klara av det hetsiga tempot. Man kanske behöver förkorta sin arbetstid men också få fortsatt utbildning. Där finns mycket som behöver göras och som regeringen inte har gjort något åt än.

För många av oss, de flesta av oss i 50-årsåldern och däröver, är de individuella kompetenskontona redan överspelade. Om regeringen kommer med ett förslag, hinner vi inte samla ihop så mycket pengar på våra kompetenskonton som skulle behövas för att vi skulle kunna få den utökade möjligheten att utbilda oss även efter 40-årsåldern.

Det är ändå väldigt angeläget att någonting händer på det här området, för det kommer ju generationer efter oss som också kommer att känna, när de har jobbat ett tag, att det här är väldigt viktigt, att man inte med en utbildning i 20-årsåldern är färdig utan behöver vidareutvecklas. Man kanske behöver byta jobb när man har kommit upp i 40–50-årsåldern. Därför behöver vi det här regelverket. Vi behöver ett förslag som ger de här möjligheterna.

Det är också viktigt att det blir möjligheter för arbetsgivarna att göra avsättningar till de individuella kompetenskontona för att det ska bli tillräckligt mycket pengar för att man ska kunna få en utbildning som leder någonstans, som ger möjligheter till ett nytt jobb.

Även ungdomarna har behov av en förbättrad yrkesutbildning på många ställen. Lärlingsutbildning i gymnasieskolan men även när man har kommit lite längre är någonting som vi från Centerpartiets sida gärna skulle vilja se mer av. Jag vet att det genomförs på en del ställen, bland annat i Örebro, att man i gymnasieskolan plockar in ett lärlingssystem med ett fjärde år på gymnasiet. Men möjligheten behövs för många fler människor att utbilda sig under den ordinarie utbildningstiden och ändå få den praktik som man behöver.

Bristyrkesutbildning – ja, det är väldigt viktigt att det inte uppstår flaskhalsar och brister i det svenska systemet. Därför tycker jag att en del av det som föreslås här är bra. Men jag ställer mig ändå väldigt tveksam till om det är Arbetsmarknadsverket som ska stå för något som jag tycker att den reguljära utbildningen ska stå för. Varför inte satsa mer på kvalificerade yrkesutbildningar? Varför drar man ned på KY som har varit en viktig reform och som har gett många människor som har kommit en bit i yrkeskarriären en möjlighet att vidareutvecklas? Jag tycker inte att det är AMS uppgift att stå för den kostnaden, utan det finns andra som kan stå för den. Det bör alltså underlättas för människor att gå en kvalificerad yrkesutbildning.

En annan fråga som har tagits upp några gånger här i dag är arbetskraftsinvandringen. Där känner jag det som att regeringen mer bygger upp murar och problem än ser de möjligheter som finns, möjligheter både för oss i den åldrande industrialiserade världen och möjligheter för dem som kommer från andra länder om vi har bra och generösa regler på det här området.

Vi måste erkänna behovet, men vi måste också erkänna möjligheterna för människor att jobba i den rika världen och skicka hem pengar för försörjning av dem som finns på hemmaplan. Det är faktiskt så att biståndet är mindre än de pengar som gästarbetare och andra skickar hem i totalbelopp. Då vore det ju ganska synd att inte låta det här bli en möjlighet för fler, samtidigt som det också skulle lösa problemen för oss som har behov av mer och yngre arbetskraft på det här området.

Det finns alltså flera möjligheter för regeringen att se till att arbetsmarknaden fungerar på ett bättre sätt. Jag hoppas att arbetslivsministern

kommer med fler och tydligare förslag till förenklingar och förbättringar när det gäller hur den svenska arbetsmarknaden ska fungera i framtiden.

Anf. 40 Statsrådet HANS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Margareta Andersson började med att ta upp debattordningen. Jag måste också få ägna några sekunder åt den. Ingen har väl undgått att förstå att jag är rätt ny i riksdagen. Det är möjligt att det här inlägget gör att jag framstår som ännu mer vimsig än vad jag faktiskt är. Men inför dagens debatt tänkte jag att jag skulle göra som förra gången, då det var rätt att vara först. Det fanns ingen annan tanke bakom, bara så att det blir sagt, så tro inte det. Jag ska försöka att lära mig debattordningen, men det finns mycket att säga om den i övrigt.

Fru talman! Margareta Andersson tar upp en rad viktiga frågor. IKS, återigen, debatterade vi häromdagen, och jag kan säga att jag känner behov av att komma fram med en offensiv strategi för hur vi ska hantera detta. Det är viktigt. Jag gav svaret förra gången och jag gör det nu igen: Låt oss få återkomma. Jag har största respekt för att det finns de som tycker att det tar tid.

Margareta Andersson tog sedan upp bristyrkesutbildningen. Jag uppfattade inte om Margareta Andersson var direkt kritisk till propositionens förslag. Men jag känner väldigt starkt för möjligheten för människor som är i fel jobb och som behöver lite hjälp för att kunna använda hela sina gamla kompetens – jag tänker då på dem som är invandrare – att få en chans att komplettera den. Att de dessutom ska kunna göra det med betalning om det är så att de ska byta jobb, tycker jag är en väldigt fin reform och förmån som jag hoppas att vi ska kunna bygga ut.

Anf. 41 MARGARETA ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Ja, det kanske finns brister i riksdagens sätt att hantera debatter, så vi får kanske se över dem även från vår sida.

Bristyrkesutbildning, individuellt kompetenssparande och finansiering – allt detta hänger väldigt nära samman, tycker jag. Jag tycker också att statsrådet bör göra en lite större analys av de här frågorna.

Jag tycker inte att bristyrkesutbildningarna nödvändigtvis ska betalas av samhället, för många av dessa skulle kunna betalas av både arbetsgivaren och den enskilde. Men då måste vi se till att få ett bättre finansieringssystem.

Jag tycker inte att det är negativt att människor får en ny yrkesutbildning eller en tilläggsutbildning. Men det är klart att den som kommer som invandrare bör ha större möjligheter att komplettera sin utbildning än den som kanske har jobbat i 15–20 år och har varit med i systemet mycket längre. Ett sätt att lösa problemet skulle bland annat kunna vara individuellt kompetenssparande, där man alltså får med både arbetsgivarna och arbetstagarna så att inte hela kostnaden behöver ligga på samhället. Det skulle också ge en betydligt större flexibilitet, en större möjlighet att välja. Människor skulle då kunna välja utbildning efter sina egna önskemål i stället för att, som nu, riktas in mot de utpekade bristyrkena. Det skulle bli en större frihet för människor att välja det de passar för och det de vill.

Anf. 42 Statsrådet HANS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Jag tänkte också i mitt andra inlägg säga något om det som Margareta Andersson tog upp vad gäller behovet av decentralisering eller en mer lokal anpassning av arbetsmarknadspolitiken. Det slog mig nämligen att regeringens kritik tar sikte på bland annat styrningen. Under 90-talet gjordes en hel del försök med friare användning av arbetsmarknadspolitiska medel – frikommuner och liknande. Den gången var kritiken också väldigt hård mot just bristande styrning och kontroll av pengarnas användning. Därför behövs det naturligtvis ordning och reda. En bra förutsättning för det är en nationell politik. Det utesluter naturligtvis inte att vi anpassar regelverken till både individen och lokala förutsättningar. Men såvitt jag kan förstå går väl inte revisorernas kritik ihop med behovet av ökad decentralisering.

Anf. 43 MARGARETA ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Jag tycker att det har blivit en intressant talarordning i den här debatten. Från Centerpartiets sida har vi sagt att vi vill ha en ökad decentralisering, och det står vi fast vid. Men för att vi ska få denna ökade decentralisering, och för att den ska fungera, behövs det enklare och stramare regler så att man vet vad man har att rätta sig efter. Sedan kan man, utifrån det här regelverket, låta människorna använda medlen på ett betydligt enklare sätt.

Man får också ta hänsyn till de olika förhållanden som finns i det här landet och till hur det är för olika individer och människor. Vi har väldigt olika behov. Det blir olika bedömningar även om man bygger in så många regelverk att det känns som att man går vilse i skogen i stället för att se att här finns det en stig rakt fram som vi ska följa. Sedan kan man göra små avvikelser, men man har ändå den klara riktningen.

Sedan behövs det förmodligen också en förbättrad kontroll av de här systemen så att man ser om de leder till de mål som vi vill uppnå. Då måste man också göra dessa mål så tydliga att man ser att just på det här sättet kan man nå dem. Det kan behövas små avvikelser på grund av att landet ser olika ut. Det är olika vad man har för behov i Gislaved och i Norrbotten, olika om man bor i en glesbygdskommun eller i Stockholm. Men det måste hela tiden vara människan som står i centrum, och då måste den här möjligheten att under ordnade former göra avvikelser förbättras. I dag tycker jag att det fattas en del möjligheter för den enskilda människan att påverka de här besluten. Man är så bunden av regelverket att det ibland blir ett hinder i stället för att vara ett stöd för människorna.

Anf. 44 ULF HOLM (mp):

Fru talman! Detta är förmodligen arbetsmarknadsutskottets tyngsta betänkande detta riksdagsår, och vi har ju äran att ha statsrådet med på behandlingen av det. Det tackar vi väl för.

Till grund för detta betänkande ligger ju regeringens proposition, som arbetats fram tillsammans med oss i Miljöpartiet och också Vänsterpartiet. För Miljöpartiet har det varit avgörande att vi tar krafttag inom de områden som här tas upp, det vill säga insatser för att öka invandrades möjligheter till arbete, en förbättrad aktivitetsgaranti, utveckling av anställningsstödet och bristyrkesutbildning för de anställda.

Att invandrare har svårt att etablera sig på arbetsmarknaden är tyvärr en sanning. Sysselsättningsgraden ligger betydligt lägre för utrikesfödda än för andra, och det är ingenting vi kan vara nöjda med. Ytterligare krafttag behövs därför för att öka möjligheterna för att invandrare ska ta sig in på arbetsmarknaden.

En viktig nyckel i detta arbete är just insatser vid arbetsförmedling och för arbetsplatsintroduktion. Detta är en försöksverksamhet. Det är inget permanent. Det är en försöksverksamhet som jag hoppas också ska bli permanent längre fram när vi plockar in de erfarenheter vi kan få av denna försöksverksamhet. Vissa grupper får i denna verksamhet tillgång till specialutbildade arbetsförmedlare som har i uppgift att förmedla kontakter mellan den arbetssökande och arbetsgivaren. Men de ska inte bara ansvara för kontaktförmedling utan också för introduktion på den nya arbetsplatsen – allt för att på ett nytt sätt underlätta för invandrare att få större plats på arbetsmarknaden. Det är något som alla förhoppningsvis har glädje av.

Arbetsmarknaden är i ständig förändring. Behovet av ny kompetens finns ständigt. Det är något som vi ska bejaka och som jag i grunden tycker att vi ska se mycket positivt på, som en möjlighet. Men – det finns ju alltid något litet ”men” – det är inte alltid så lätt att ställa om till ett nytt arbete eller ett nytt yrke med en ny kompetens som man inte har haft kunskap om tidigare. Därför bildas det också flaskhalsar när det blir efterfrågan på en viss kompetens som inte finns att tillgå på arbetsmarknaden.

Med förslaget nu från regeringen, Vänsterpartiet och Miljöpartiet vill vi försöka motverka de flaskhalsar som tyvärr uppkommer på arbetsmarknaden genom att på försök ge möjlighet till bristyrkesutbildning för anställda inom arbetsmarknadsutbildningen. Det är en ökad möjlighet för personer att få nya kunskaper för att klara de nya krav som ställs på arbetsmarknaden. Det måste man se positivt på i det här förslaget.

Dessa satsningar på bristyrkesutbildning räcker dock inte framöver eftersom rekryteringsbehoven kommer att bli ännu större inom några år. Därför är det samtidigt viktigt att vi ser positivt på en arbetskraftsinvandring. Nu har ju riksdagen, tack vare ett initiativ från Miljöpartiet och de fyra borgerliga partierna, tagit initiativet till en parlamentarisk utredning om hur ett regelverk som öppnar för en större arbetskraftsinvandring från länder utanför EU skulle kunna se ut. Det är utmärkt att vi har kommit så långt. Om man ska tolka representanter från regeringen på rätt sätt och positivt verkar det som att Socialdemokraterna alltmer bejakar nödvändigheten i detta och kan se möjligheterna. Det tycker jag är bra.

Därför är jag faktiskt lite besviken på de fyra borgerliga partierna, som väljer att lägga en reservation och gå till konfrontation i en fråga där vi redan är överens om var behovet finns. Jag tycker att det är bättre att vi försöker närma oss varandra än att vi ökar konfrontationen. Ska vi få ett bra regelverk på detta område bör vi närma oss denna fråga och inte lägga ut nya dimridåer. Det tycker jag är synd. Jag stöder därför inte de fyra borgerliga partiernas reservation när det gäller den viktiga frågan om arbetskraftsinvandringen.

Så ska jag säga något om aktivitetsgarantin. Det är en garanti som infördes för några år sedan, ett program för dem som tyvärr har det väldigt svårt att hitta ett arbete och som har blivit långtidsarbetslösa. Här är det

viktigt att slå fast att det initialt fanns väldigt mycket problem med aktivitetsgarantin. Jag tycker att det är bra att vi kan erkänna det, att vi hade problem med detta i början när det gällde kvaliteten på programmet. Det var, rent ut sagt, några värdelösa utbildningar som gjorde att det blev mer oreda än reda. Men det var initialt. Det har blivit bättre. Och vi jobbar fortfarande med att det ska bli bättre och bättre. Därför måste man se det här förslaget från regeringen, Vänstern och Miljöpartiet som ytterligare ett sätt att komma framåt när det gäller en förbättrad aktivitetsgaranti. Hans Karlsson har ju mycket tydligt redogjort för innehållet i detta, så jag ska inte berika er med den kunskapen en gång till. Ni kan läsa protokollet.

Sedan vill jag slutligen bara beröra frågan om styrningen av AMS och länsarbetsnämnderna. Anders G Högmark hade ju en väldigt lång utläggning i sitt inledningstal där han radade upp alla problem som han kunde hitta på. Jag kommer inte ihåg alla nu. Det var väldigt många. Det är ju trist att Anders bara ska se problemen. Jag försöker se möjligheterna i stället, möjligheterna att ha en bra arbetsmarknadspolitik på många olika områden för många olika grupper i samhället.

Problemen, Anders G Högmark, kan ju inte vara så farliga i Sverige. Ditt parti vill ju med näbbar och klor att vi meddetsamma ska gå in i EMU. Samtliga länder som är med i EMU har högre arbetslöshet och lägre tillväxt. Vi i Sverige har både en lägre arbetslöshet och en högre tillväxt än genomsnittet för euroländerna. Är det dit du vill kommer du att få än fler problem. Låt oss bevara friheten att kunna välja en politik för framtiden. Därför ska vi säga nej till EMU.

Anf. 45 MAURICIO ROJAS (fp) replik:

Fru talman! Jag är väldigt nyfiken på hur Ulf Holm ser på detta med att dela upp mellan utsatta och utsatta. Det är en ärligen ställd fråga. Det här med att arbeta med kategorin "invandrare" – även om det är en väldigt utsatt grupp statistiskt – kan skapa både institutionell segregering och konflikter som är onödiga.

Jag vill se den dag då en svensk kan säga: Jag är född i Sverige och lika utsatt men får inte lika mycket, inte samma stöd. Jag tror att den personen kan uppleva det här som väldigt orättvist. Många kan göra det. Jag skulle vilja att Ulf Holm svarar på det.

Ulf Holm, är du nöjd med vad ni föreslår? Det handlar om ungefär 300 miljoner på tre år – några speciellt utbildade, odefinierat hur, arbetsförmedlare. Jag tror inte att det finns en rimlig proportion mellan detta och det som pågår, inte minst i de mest utsatta förorterna i Sverige. Vi vet att problemet i dessa förorter inte är de arbetslösa, faktiskt, utan problemet är de utslagna.

De utslagna i Rinkeby, Tensta, Rosengård och så vidare är många fler än de arbetslösa. Arbetslösheten där är ofta inte så stor. I Rosengård ligger den antagligen på 8 %, men de utslagna är mer än 40 %. Dem har vi aldrig nått med våra vanliga arbetsmarknadspolitiska insatser. Där ser jag enorma brister i det här förslaget. Vi angriper inte de allra vanligaste problemen, och dessutom är det mycket otillräckligt.

Anf. 46 ULF HOLM (mp) replik:

Fru talman! Mauricio Rojas, jag lyssnade väldigt noggrant på ditt inlägg där du berörde den här frågan. Jag delar din åsikt på många punkter, men jag tror att du missuppfattar lite.

Detta är en försöksverksamhet. En försöksverksamhet brukar inte innefatta hela Sverige eller åläggas flera miljarder i insatser och så vidare. Detta är en försöksverksamhet och 300 miljoner är ganska mycket för en försöksverksamhet.

Det pratas om "vissa grupper". Man brukar ofta säga att invandrare inte är någon homogen grupp. Därför får man kritik om man buntar ihop dem i en grupp. Då gör man alltså fel. Nu försöker Mauricio Rojas plötsligt göra tvärtom. När vi för en gångs skull tar ut vissa invandrare med vissa behov och som skulle behöva en förbättrad chans och ett ökat stöd får vi på käften för det också! Jag blir lite konfunderad.

Vi har försökt att på olika sätt anpassa försöket till just en specifik grupp. Blir försöket lyckat – vilket jag verkligen hoppas – gör vi det kanske permanent. Men det kan också betyda att man kan justera det hela när försöksverksamheten är över och se till den erfarenhet man har skaffat sig. Jag kan inte förstå vad det är för fel på detta, Mauricio!

Därmed är inte sagt att detta är det enda. Det finns många fler punkter som vi måste jobba med när det gäller hela den svenska integrationspolitiken. Det är helt klart. Jag hoppas att vi kan mötas på flera punkter framöver, men inte just i denna fråga.

Anf. 47 MAURICIO ROJAS (fp) replik:

Fru talman! Ulf, jag vill inte slå dig på käften – verkligen inte i den här frågan i alla fall. Den här frågan är svår.

Vi borde prata mindre om integrationspolitik och om att vi ska ta in invandrare någonstans och i stället inrikta oss på att prata om utanförskap. Människor delar detta oavsett var de är födda och hur de ser ut. Jag tror att det finns något destruktivt i den uppdelning som vi har arbetat med under så lång tid. Även om det här bara är ett försök ville jag påpeka att det idémässigt finns ett allvarligt problem här.

Vi i Folkpartiet har föreslagit en jobb- och utvecklingsgaranti, som vi tror skulle vara det mest verkningsfulla för att angripa utanförskapet. Vi har inte hittat på det, utan det finns i till exempel Skärholmens arbetscentrum, som såvitt jag förstår är ett mycket lyckat försök. Människor som kommer dit får en femdagars garanti att de ska ha en sysselsättning. Oftast är det ett jobb som de lyckas med. Det finns också i Skurup i södra Sverige och på många andra håll. Är inte detta en idé som du eller ni på något sätt har reflekterat över?

Anf. 48 ULF HOLM (mp) replik:

Fru talman! Jo, jag har reflekterat över det. Jag tycker faktiskt att det är en ganska intressant tanke, även om jag inte kan detaljerna i det hela. Men det är inte någonting som jag vill säga ja till i dag. Jag tycker att det är ett bra underlag som vi kanske bör titta på tillsammans längre fram. Vissa delar är särskilt bra, andra delar är kanske mindre bra.

När det gäller vad Mauricio Rojas säger om utanförskap och hans farhågor har om detta med "vissa grupper" i motsats till alla vill jag bara hoppas att han har fel och att försöksverksamhetens resultat ska bli bästa

möjliga. Men om det skulle bli problem kan man ju ändra försöksverksamheten och rätta till problemen då. Då har vi åtminstone försökt, och det tycker jag är det viktigaste. Vi måste göra nya saker och hitta nya sätt att tackla problemen. Andra politiska områden har vi jobbat med tidigare, och det har varit blandade resultat. Detta är ett nytt sätt att attackera frågan och försöka vända oss till invandrare på deras villkor bättre än vi har gjort hittills.

Ge det åtminstone en chans, Mauricio Rojas, men håll också ett öga på försöket och kom med din kunskap när vi ska utvärdera det. Det tror jag att vi alla har nytta av.

Anf. 49 ANDERS G HÖGMARK (m) replik:

Fru talman! Jag måste säga att jag tycker att det var ett trevligt inlägg som statsrådet gjorde angående arbetsordningen. Jag tror på något sätt att vi kanske efter debattens slut kan konstatera att det var en ganska kreativ innovation – inte bara koreografin, som jag kallar den, utan även just debattordningen. Den ger statsrådet många möjligheter att svara på frågor, och det ger oss möjligheter att föra en trivsamt debatt. Det kan hända att det slumpar sig så väl att det faktiskt kan bli ganska bra. Det är i alla fall min uppfattning så här långt.

Till Ulf Holm vill jag säga att anledningen till att vi gjorde den speciella markeringen med motivreservationen om arbetskraftsinvandring var helt enkelt att vi tyckte att det skulle vara ett mer positivt anslag i motiveringen. Vi är lite förvånade över att Miljöpartiet, som har haft en positiv grundinställning, inte ville bilda majoritet med oss. Men det behöver vi inte gräla om. Det är förklaringen, helt enkelt.

När det gäller mina långa inlägg om styrningen av AMS vill jag säga att revisorernas rapport är ännu längre. Det hade tagit ännu längre tid att läsa upp den. Det var många kritiska punkter där. Det är ingen tvekan om. Framför allt var revisorerna eniga. Det innebär att Socialdemokraterna och alla andra partier som är företrädade bland revisorerna står bakom. Det finns punkter återkommer i flera rapporter över tiden, och man kan tycka att det är rimligt att man försöker åtgärda det.

Jag tror säkert att vissa saker har förändrats, och det skriver vi också. På vissa punkter har det förbättrats. Det är inget enkelt fögderi, och därför vill vi revidera AMS. Det handlar då inte om revision utan om att vi vill förändra AMS i dess helhet.

Ulf Holm avslutar sitt inlägg med en stor diskussion om nej till EMU. Jag måste säga att jag när jag lyssnade på inläggen från statsministern, Bo Lundgren, Alf Svensson och Lars Leijonborg mycket påtagligt tyckte att ja-argumenten ägde stor tyngd. Nej-argumenten i inlägget ägde inte samma tyngd.

Anf. 50 ULF HOLM (mp) replik:

Fru talman! Om vi ska beröra debattreglerna en gång till vill jag också säga – för att göra ett litet tillägg till alla de positiva saker som Anders räknade upp – att jag tycker att det är bra att statsrådet är här och lyssnar på debatten i de frågor som vi i utskottet jobbar mycket med. Jag förstår ju att statsrådet inte kan springa på alla våra utskottsmöten och vara med i alla diskussioner, men jag tycker att det är bra att han är med

under hela den här debatten, som handlar om det mesta och de flesta politikområden, nu på slutet också om EMU. Det är trevligt.

Vi får steg för steg inte bara en fempartimajoritet i riksdagen utan snart kanske till och med en sex- eller sjupartimajoritet för att bejaka och se nödvändigheten i arbetskraftsinvandringen. Kanske kan vi i den parlamentariska utredningen komma fram till något slags enhälligt förslag om hur det bör utformas framöver. Det borde väl vara en styrka, Anders?

Därför tyckte jag inte att det var någon större idé att lägga ned alltför mycket tid på motivtexterna när det redan finns ett riksdagsbeslut. Man kan arbeta på olika sätt. Jag kan hålla med om mycket av det ni skriver i er motivtext, men jag tycker att det verkar lite onödigt att ta strid om en sådan sak.

Slutligen vill jag säga något om revisorernas kritik av AMS och länsarbetsnämnderna. Jag är tacksam för att du inte läser upp hela revisionsberättelsen. Visst, man kan hålla med om många bitar där också. Jag tycker att statsrådet också redogjorde ganska ordentligt för att man jobbar med de här frågorna kontinuerligt och tittar på följder, följer upp, gör nya förslag, reviderar och så vidare. Det är ett arbete som ständigt pågår. Det tycker jag att vi kan vara ganska nöjda med.

Anf. 51 ANDERS G HÖGMARK (m) replik:

Fru talman! Låt oss inte i onödan gräla om reservationen. Jag kan också uttrycka förhoppningen att vi ska komma fram till ett regelsystem som verkligen positivt stimulerar möjligheterna till arbetskraftsinvandring och inte bara blir en snårig skog av problem.

När det gäller kritiken av Arbetsmarknadsverket från revisorerna har vi tidigare producerat ett antal rapporter som definitivt har bäring också på detta, nämligen undervisningen i svenska, sfi. Jag tror att vi har gjort två eller tre rapporter under det senaste årtiondet där vi har kritiserat detta. Där är det återigen samma sak, nämligen att alla är intresserade av att få en bättre undervisning och att människor snabbare ska få rimliga språkliga kunskaper.

Vad man förvånas över lite grann är att det ska ta så lång tid att ändra i detta fall. När vi är överens om att saker och ting inte förhåller sig på riktigt det sättet som vi önskar att det skulle är det märkligt att det ska ta så lång tid att förändra. Där finns en viss otålighet. Men det tillhör väl kanske oppositionen. Nu tillhör Ulf Holm förvaltarna av systemet. Det är ju så er roll är nu, även om ni inte låtsas om det. Men är man förvaltare har man kanske inte samma lust att kritisera detta.

På samma sätt är jag avslutningsvis lite förvånad över att Ulf Holm så lite nämner avvägningen mellan å ena sidan arbetsmarknadspolitikens roll och näringslivspolitikens roll. Utåt på fältet brukar Miljöpartiet mycket varmt tala om småföretagen och behovet av regelsystem som passa småföretagen. Jag vill fråga om Ulf Holm delar min uppfattning om att lite för mycket ansvar kanske läggs på arbetsmarknadspolitiken. Lite mindre belastning hade drabbat den om man hade fört en lite bättre näringslivspolitik. Men ni tillhör ju nu förvaltarna. Jag förstår därför att det kan vara svårt att förändra.

Anf. 52 ULF HOLM (mp) replik:

Fru talman! I alla frågor får vi inte vara förvaltare enligt den uppgörelse som finns mellan de tre partierna. En av de frågor där vi inte får förvalta fullt ut gäller synen på småföretagare. Då utnyttjar vi naturligtvis den möjligheten att tillsammans med bland annat ditt parti, Anders G Högmark, och de andra borgliga partierna se till att vi får en mer positiv syn på småföretagandet. Det hoppas jag också ska påverka Socialdemokraterna och Vänstern att se småföretagen som en möjlighet och inte som ett problem när det gäller arbetsmarknaden.

Men arbetsmarknadspolitik och näringspolitik är svåra områden därför att man inte kan göra ett system som ska omfatta alla, ett regelsystem, ett bidrag, ett anställningsstöd. Det går inte. Det är faktiskt olika förutsättningar för olika grupper, olika förutsättningar för olika stora företag och så vidare. Och detta måste man bejaka. I vissa sammanhang vill ni bejaka det. Men när det gäller antalet olika anställningsstöd vill ni inte bejaka det. Så är det i fråga efter fråga. Jag bejakar att det finns olika förutsättningar. Därför kommer jag också till slutsatsen att det kan vara nödvändigt med olika anställningsstöd med olika inriktningar på samma sätt som jag tycker att det ska finnas olika regler för småföretagen och deras förutsättningar. Och vi jobbar vidare med den frågan.

Jag tror att jag ganska tydligt sade att jag kan dela många av de synpunkter som revisorerna har lämnat. Däremot är jag inte säker på den rätta vägen för att åstadkomma förändring, om det är den väg som revisorerna har kommit fram till, eller om det är den längre vägen som man påverkar inom departement och regeringen. I den frågan nöjer jag mig med att inte yrka bifall till förslaget i utskottets betänkande med anledning av revisorernas förslag.

Anf. 53 CHRISTER SKOOG (s):

Fru talman! Först yrkar jag bifall till förslaget i utskottets betänkande och följaktligen avslag på reservationerna.

Det mest genomgripande och viktigaste för oss socialdemokrater är att i fortsättningen även föra en politik som innebär att hela folket kommer i arbete. Att ha ett arbete som man trivs med och som man kan gå till varje dag, åtminstone varje vardag, betyder mycket för individen. Det betyder mycket för tryggheten i samhället, och det betyder mycket för tryggheten för oss även andra timmar på dygnet då vi inte är på jobbet. Det betyder mycket för självkänslan och för gemenskapen som finns på arbetsplatserna.

Det är därför inte så konstigt att vi socialdemokrater egentligen hela tiden för en konsekvent politik. Även om vi har en hög arbetslöshet i dag, det vill jag erkänna, har vi lyckats få ned den öppna arbetslösheten på några år på ett sätt som jag själv tycker är bra.

Vi ska icke förtrötta i detta läge, utan vi ska fortsätta. Det bevisar egentligen de förslag som vi har att behandla i detta betänkande i dag.

Vi vet också att det blir lite svårare därför att arbetsmarknaden ser lite annorlunda ut i dag. De flesta företag har en tajt och slimmad organisation där det knappast finns något utrymme för den typen av arbete som fanns förr. På till exempel byggarbetsplatser fanns det någon som skötte servicen runtomkring byggbodarna. Det kanske fanns lite extra personal på förrådsverksamheten ute på företagen. Det fanns andra sådana jobb

som egentligen behövdes men som man i dag tydligen har bedömt att man kan undvara. Det i sin tur har gjort att utslagningen har ökat och att många människor med något litet bekymmer – kanske bara bekymret att man har råkat bli äldre, eller något annat bekymmer som kan drabba oss alla – hamnar utanför arbetsmarknaden. Det innebär tyvärr också att de som är på arbetsplatserna kanske får anstränga sig det lilla extra som egentligen inte är bra och som gör att frånvaron ökar och att den så kallade utbrändheten breder ut sig i vissa branscher.

Det gäller verkligen att se till att föra en politik som eliminerar mycket av detta. Och en traditionell socialdemokratisk politik tycker jag är bärande även i dag. Det bevisar de förslag som vi för fram i detta betänkande.

Detta leder mig osökt in på aktivitetsgarantin. Aktivitetsgarantin har funnits under några år och har inneburit att många som har hamnat utanför arbetsmarknaden på det sättet har kommit in igen. Jag och många kolleger i utskottet träffar, om inte dagligen så ganska ofta, människor som är inne i aktivitetsgarantin. Och som Ulf Holm mycket riktigt sade fanns det från början faktiskt en del kritik om att det fanns saker och ting inom aktivitetsgarantins ram som kanske inte var så bra som vi hade önskat. Men på senare tid har vi också mötts av många som är nöjda och som säger att aktivitetsgarantin med dess möjligheter har lett till att de som tidigare har varit arbetslösa och kanske har varit det länge har kommit in på arbetsmarknaden och fått ett fotfäste och en anställning igen. Det tycker jag också att det finns anledning att poängtera en sådan här dag.

Att se till att den enskilde får den utbildning eller den praktik som ökar anställningsbarheten är ett sätt att stärka den enskilde. Då är det också viktigt att säga att vi i detta förslag vill värdesäkra aktivitetsgarantin och de individuella handlingsplaner som ska göras upp mellan den enskilde och arbetsförmedlaren. Det är oerhört viktigt att också se till att det utvecklar den enskilde och så att det inte blir något som gör att man känner att man tar ett ordinarie jobb utan att vara anställd.

Jag kan förstå att det ibland kan kännas svårt om man befinner sig i en aktivitetsgarantiåtgärd och kanske utför samma arbetsuppgifter som någon annan och känner sig utnyttjad. Men jag tycker att dessa exempel börjar bli färre och färre, och det finns inte så många kvar. Och skulle det finnas något sådant är det viktigt att man nu med hjälp av inte minst det nya stödet tar tag i detta och verkligen ser till att lansera den här arbetskraften med den erfarenhet som den har och använder sig av det nya föreslagna anställningsstödet. Det är ett anställningsstöd som jag tycker är ett bra sätt att komma till rätta med utanförskapet och arbetslösheten.

Jag säger inte detta utan vidare rakt ut i luften, utan jag grundar min uppfattning på de kontakter som jag och andra har med arbetsförmedlare och med människor som är arbetslösa ute i landet. Eftersom det här har varit känt tidigare finns det redan nu många exempel på att småföretagare faktiskt tycker att det är ganska bra att få upp till 750 kr per dag i ersättning för en erfaren arbetskraft. Det är en möjlighet och en chans. Då kan man inte tala om att vi inte gynnar småföretagen, utan detta är verkligen en möjlighet.

Trots den kärva ekonomi som många kommuner upplever tror jag att detta också är en möjlighet för kommunerna att verkligen få erfaren arbetskraft. En annan pluseffekt är att den som får en sådan här anställning också får del av förmåner som är förknippade med en anställning – reglerad semester och möjligheter att när man kan berätta att man har fast jobb delta i aktiviteter i samhället som man tyvärr ibland råkar bli utestängd från när man inte har en anställning.

Stefan Attefall sade i sitt inlägg att det redan finns många stöd och att det nu blir ytterligare ett. Ett tag trodde jag att kristdemokraterna trodde på mångfald. Här är det verkligen fråga om mångfald med möjligheter att anpassa till rådande situation på en speciell ort och till en viss arbetstagarers speciella situation – detta kopplat till det utbud som finns på orten.

Nytt är också att detta kan användas även beträffande dem som är under 57 år. Tyvärr finns det också de som är under 57 år som inte har en utbildning som stämt in. Eller också är det kanske någonting annat som gör att man inte har kunnat få ett jobb. Då har vi här ett utmärkt exempel. Att det här kan användas i framtiden är jag övertygad om.

Trots att det mesta så här långt i debatten är sagt vill jag också säga att det finns anledning att poängtera den bristyrkesutbildning som det nu kommit förslag om. Det gäller att se till att utbilda bort flaskhalsar hos berörda företag för att möjliggöra en fortsatt utveckling och för att göra det möjligt för företagen att ta de nya order som är på gång, på väg in. Det här tycker jag är mycket bra. Jag tror att det blir ett bra utfall av förslaget.

Arbetslöshetsförsäkringen och a-kassan är det också förslaget ska förändras i förhållande till dem som är inne i systemet med aktivitetsgarantin. Stefan Attefall antydde något om att vi gör en sorts instramning. Jag vet också att någon har talat om detta som en sorts bortre parentes. Så är det inte, utan detta är en anpassning av arbetslöshetsförsäkringen i förhållande till aktivitetsgarantin – egentligen något som kanske skulle ha gjorts förra gången men som inte blev av.

Den löntagare som har kvar a-kassedagar och som blir föremål för aktivitetsgarantin har i och med detta förbrukat de dagarna. Å andra sidan är han eller hon garanterad ersättning så länge han eller hon är i aktiviteten eller tills man kommit ur den genom att man fått arbete eller utbildning eller på annat sätt avslutat aktiviteten.

Skulle någon av någon anledning inte vilja vara kvar i systemet med aktivitetsgarantin utan säger upp sig eller slutar i aktiviteten införs nu samma regler som för den som slutar på sin ordinarie anställning. Man kan alltså bli avstängd från a-kassan i upp till 45 dagar – det är samma regler. Därefter är man givetvis garanterad att komma tillbaka till aktiviteten igen, så det är absolut inte fråga om en bortre parentes.

Fru talman! Det här är lite grann av det innehåll som jag ville föra fram. Men innan jag avslutar mitt anförande skulle jag vilja ställa en fråga till Anders G Högmark och Moderaterna. Alla som så önskar har kunnat ta del av reservationerna i betänkandet. Vi vet vad dessa innehåller. Min fråga är: Vilket motförslag har Anders G Högmark som härförare för oppositionen när det gäller att lösa de här problemen i stället för att bara anklaga regeringen?

Vi har, som sagt, sett vad förslagen innehåller. Men hur ska ni kunna samla en majoritet? Vi har faktiskt lyckats göra det. Det har varit ett bra

samarbete mellan Miljöpartiet, Vänsterpartiet och oss socialdemokrater, och det har gjort att vi kunnat lägga fram det här förslaget.

Återigen yrkar jag bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Anf. 54 STEFAN ATTEFALL (kd) replik:

Fru talman! Nu börjar jag förstå vad socialdemokratisk mångfald innebär: Det handlar om mångfald i krångliga regler. Och nu börjar jag förstå alltmer av den småföretagarpolitik som regeringen för.

Jag sade att det finns nio olika former av anställningsstöd. För två och ett halvt år sedan skrev arbetsmarknadsutskottet att man hade uppfattningen att det kan finnas anledning att i förenklande syfte samordna regelverken för anställningsstöden.

Detta sade man alltså för två och ett halvt år sedan. Sedan dess har ytterligare några varianter på anställningsstödet tillkommit. Min fråga är helt enkelt: Var finns konsekvensen i den politik som Christer Skoog talade om? För två och ett halvt år sedan sade man ju till regeringen att det är nödvändigt att förenkla. Men sedan dess har man ytterligare krånglat till det.

Christer Skoog skryter om att man samlat en majoritet kring sin arbetsmarknadspolitik. Men det är inte så svårt att samla en majoritet kring ingenting. Det är ju nästan ingenting som ni åstadkommer. Skämtsamt brukar jag säga – numera säger jag det med ett allt större allvar – att ett ställe där arbetslösheten stiger kraftigt är i arbetsmarknadsutskottet. Vi har faktiskt ganska lite att göra. Trots att utvecklingen på alla områden pekar åt fel håll finns det inga skarpa förslag från regeringen. Det stora vi fått är alltså en proposition som innehåller några korrigeringar av akassereglerna för dem som är föremål för aktivitetsgarantin och några försöksverksamheter. Det kan man väl ändå inte, Christer Skoog, vara stolt över.

Anf. 55 CHRISTER SKOOG (s) replik:

Fru talman! Vad jag, kanske lite skämtsamt, sade om mångfalden är att arbetsmarknaden inte riktigt ser likadan ut i alla delar av vårt avlånga land. Här behövs det tvärtom en hel flora, en hel katalog, av åtgärder.

Jag vill påstå att arbetsförmedlarna ute på arbetsförmedlingarna har ett bra grepp om dessa åtgärder och använder dem. Många av de olika formerna av anställningsstöd har inneburit att många fått anställning.

Det är klart att det är bra om man kunde hitta fram till något. Men vad är ditt eget förslag, Stefan Attefall? Hur skulle det se ut? Det är egentligen mer intressant att höra än bara anklagelser mot regeringen. Vi har faktiskt lyckats samla en majoritet för detta, vilket ni – såvitt jag förstår – inte riktigt har gjort.

När man lyssnar på den borgerliga oppositionen här kan man nästan tro att alla människor i vårt land är arbetslösa. Men 4,2 miljoner människor är faktiskt sysselsatta i Sverige varje dag. Dock är inte alla på jobbet samtidigt alla dagar men 4,2 miljoner är inte lite, tycker jag. I stället ska vi vara stolta över den siffran men det glömmer vi ibland bort i debatten.

Anf. 56 STEFAN ATTEFALL (kd) replik:

Fru talman! Jag tycker att tanken på ett anställningsstöd är bra. Vi kristdemokrater har stött detta med att det finns ett allmänt anställnings-

stöd. Vi har också tyckt att det är bra att även införa ett förstärkt anställningsstöd för dem som är långtidssjukskrivna. Därmed tyckte vi att det skulle ha stannat. Sedan kunde vi använda andra metoder för att lösa andra problem. Till exempel människor som vi upplever som svårplacerade på arbetsmarknaden behöver kanske annan typ av stöd och hjälp än anställningsstöd.

Anställningsstöden ska det vara lätt att förstå, och de ska kunna användas av dem som jobbar i verksamheten. Nu måste man ha en tjock regelbok för att kunna förstå och lista ut hur systemet ska användas.

Riksdagens arbetsmarknadsutskott och riksdagen själv har sagt att de nio formerna av anställningsstöd måste förenklas. Detta har inte gjorts. Det måste väl innebära att Christer Skoog på den här punkten är missnöjd med regeringen.

Sedan vill jag upplysa Christer Skoog om att 1,5 miljoner människor i vårt land är förtidspensionerade, sjukskrivna, öppet arbetslösa, i åtgärder, deltidsarbetslösa eller undersysselsatta. Det är alltså ett gigantiskt problem som vi har att jobba med.

Vad jag också har försökt att ta upp med statsrådet Karlsson är just att det finns ett slags förnöjsamhet över socialdemokratin. Det finns inget riktigt engagemang trots att vi har ett jätteproblem att brottas med. I stället är man glad över att ha kommit bort från de värsta siffrorna som vi hade för några år sedan. Dock har vi inte löst problemen, utan vi flyttar runt människor – från öppen arbetslöshet in i sjukskrivningar. Men totalkostnaden stiger, och problemen finns där och blir bara värre och värre. På något sätt är Socialdemokraterna lite nöjda och vill inte ta tag i problemen. Jag är faktiskt mycket bekymrad över detta.

Anf. 57 CHRISTER SKOOG (s) replik:

Fru talman! Nej, det måste vara en språkförbistring. Inledningsvis sade jag att vi har lyckats ganska bra men att vi inte är nöjda. Därför fortsätter vi med traditionell social arbetsmarknadspolitik som innebär att fler ska komma i arbete.

Av erfarenhet vet vi att småföretagare – ja, alla företagare i Sverige – tyvärr inte anställer folk i dag. Sedan kan man ha olika uppfattningar om varför vi tycker att man bör stimulera här, vilket vi också gjort genom de olika anställningsformerna.

Jag måste säga att den form som vi i dag diskuterar framstår för mig som ganska enkel. Beträffande dem som en viss tid – minst 18 månader – varit inskrivna i aktivitetsgarantin och som är under 57 år gäller att den arbetsgivare som anställer dessa har rätt att från staten få bidrag på upp till 750 kr per dag i två år. Den som är över 57 år behöver bara ha varit inskriven i tre månader.

Jag tycker att det är ganska enkelt och lätt att förstå. När jag frågat dem som jobbar med dessa frågor har åtminstone jag fått de signalerna att det här förstår man. Detta kommer att innebära att många av de människor som inget annat gör än längtar efter att få ett jobb också kommer att få det.

Anf. 58 MARGARETA ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Den här diskussionen om aktivitetsgarantin och regelförändringen kunde vi hålla på med ganska länge. Det finns fortfarande en

hel del att göra på det här området. Men jag tänkte fråga Christer Skoog om hur han ser på arbetsplatsintroduktionen. Varför kan man inte utöka den? På vissa ställen har den utan några större regelförändringar kunnat påbörjas både för dem som har varit arbetslösa och för dem som har haft andra svårigheter att komma in på arbetsmarknaden. Då har det ofta skett genom så kallade arbetsgivarringar, där det varit arbetsgivare både från den offentliga och från den privata sidan. Där har man kunnat gå runt. Om man har blivit övertalig på ett ställe har man kunnat gå till något annat. Man har kommit överens om att den här personen får flytta runt. Så småningom har man kunnat komma in på en arbetsplats där man har behövt och det varit möjligt att anställa en.

På det viset har människorna inte hamnat i den trista situationen att behöva speciella, kanske lite stigmatiserande, åtgärder som jag upplever att den här speciella arbetsplatsintroduktionen kan vara för de invandrare som ska bli föremål för dessa.

Jag är lite orolig, precis som Mauricio Rojas tidigare i debatten, för att det kan bli så att man blir utpekad i stället för att bli hjälpt in på arbetsmarknaden.

Det finns andra sätt att lösa de här problemen. Hur ser Christer Skoog på det?

Anf. 59 CHRISTER SKOOG (s) replik:

Fru talman! Det finns säkert många sätt. Det här är ett förslag och ett sätt att lösa problemet. Jag hoppas verkligen att de som blir föremål för den här förmånen och åtgärden inte känner sig utpekade. Det här handlar egentligen om att se vilka som har svårast att komma in på arbetsmarknaden, och det är rätt naturligt att man sätter in insatserna för dem som har det svårast och hjälper dem i första hand. Det bygger all solidaritet på. Det finns säkert andra förslag. Det skulle vara intressant att höra några från Margareta Andersson.

Anf. 60 MARGARETA ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Ett förslag är att använda de så kallade arbetsgivarringarna, att uppmuntra dem och stötta dem. Man kan göra det till exempel genom att sänka arbetsgivaravgifterna för dem som gör sådana här insatser.

Det har fungerat i praktiken i bland annat Vaggeryds kommun. I Värnamo kommun finns det också arbetsgivarringar. Det kan vara alltifrån 10 till uppåt 30–40 arbetsgivare som finns med i dem. Det beror lite grann på hur företagen och strukturen på arbetsmarknaden ser ut. Men det här är en möjlighet redan i dag. Vad som behövs är kanske ungefär lika stora ekonomiska insatser. Man kan underlätta en flexibilitet, en mångfald – vi har ju pratat om mångfald även här. Här finns alltså möjligheten att uppmuntra och stötta arbetsgivarna. Då behöver man inte särskilja arbetsgivarna, det kan vara offentliga och privata. Det här kan omfatta alla människor oavsett om man är invandrare eller har ett funktionshinder eller annat som gör att man har svårigheter på arbetsmarknaden. Man kan alltså ha en större grupp som får tillgång till den här resursen på olika sätt.

Anf. 61 CHRISTER SKOOG (s) replik:

Fru talman! Alla försök är väl värda att beaktas. Men det som är viktigt för oss och för mig är att man i de här sammanhangen bibehåller tryggheten för den enskilda anställda. Tyvärr har ni, Margareta Andersson, tidigare mest varit ute efter att försämma arbetsrätten och annat för de anställda ute på företagen. Det underlättar inte precis med det här resonemanget.

Anf. 62 MAURICIO ROJAS (fp) replik:

Fru talman! Christer Skoog börjar med att säga: Vi har varit ganska framgångsrika med att minska arbetslösheten. Vi har lyckats ganska bra.

Men, Christer, det är inte sant. De faktiskt arbetande människorna i Sverige i dag är inte fler än vad de var 1997. Allt det som vi bokför som framgångar har egentligen blivit ohälsa. Vad det ska handla om är hur många människor arbetar i det här landet. De är inte fler trots att ni hade en mycket lång högkonjunktur för att bearbeta det här problemet. Det är ett misslyckande som man ska vara varken nöjd eller stolt över.

Sedan pratade Christer Skoog mycket vackert om den gemenskap som bildas av arbetskamrater på arbetsplatserna och mycket mer. Ja, det är sant. Det är just tillträde till de arbetsgemenskaperna som har förvägrats många som har kommit hit.

När vi resonerar varför detta har inträffat finns det från er sida, också i den här propositionen och i texten här, en ovilja att diskutera de strukturella orsakerna till utanförskapet. Ni brukar peka på diskrimineringen, onda arbetsarbetare, och sedan slutar det. Vilka strukturella orsaker kan du tänka dig finnas bakom utanförskapet? Kan det inte handla om arbetsrätten där sist in först ut gäller? Kan det inte handla om att vi beskattar de arbetande fattiga mer än något annat land gör på jorden?

Anf. 63 CHRISTER SKOOG (s) replik:

Fru talman! Det vi kan vara överens om är integrationen inte har lyckats i Sverige. Därför följer vi den frågan noga hela tiden och lägger förslag på förslag. Men här handlar det mera om attityder bland oss människor när vi får lära känna varandra. Där tycker jag att du har en poäng i att om man kommer från ett annat land än Sverige är det klart att när man känner varandra är det lättare att få förståelse för varandras olikheter, något som jag tycker är spännande. Vi ska ha olikheter, och det har vi.

Sedan nämnde du, Mauricio, att det är fel med sist in först ut. Jag tror att det är rätt viktigt att man har en rättvisa i det här sättet att tänka. Dessutom finns det faktiskt en möjlighet för den fackliga organisationen att tillsammans med arbetsgivaren göra undantag från turordningen – detta beroende på de sakliga skäl som finns för vilka som ska vara kvar och fungera tillsammans och vilka yrkeskategorier som ska vara på den arbetsplatsen. Det är inte på det sätt som du säger i alla avseenden, utan undantag finns. Men det förutsätter att man har ett bra klimat och en bra förhandlingsvilja mellan arbetsgivare och arbetstagare. Då kan man göra undantag, och det görs också.

Men jag vet inget annat bättre sätt. Skulle det vara fritt för godtycke – det vet jag att du inte tycker ska vara – hade det blivit alldeles snett. Men det var inte så länge sedan som ni gick tillsammans med de andra och

gjorde undantag från turordningsreglerna. Förmodligen tycker ni inte att det är viktigt med en trygghet för de anställda.

Anf. 64 MAURICIO ROJAS (fp) replik:

Fru talman! Jag kan notera att du inte ens kommenterade mitt påstående att det inte är sant att ni har lyckats att bekämpa arbetslösheten. De arbetande människorna i Sverige är inte fler, blev inte fler under högkonjunkturen. Det är otroligt uppseendeväckande. Jag har aldrig sett ett sådant misslyckande. Kan du vara nöjd och stolt över detta? Det vore intressant att veta.

Det föreligger en rapport från Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering som heter *Invandrarna, skyddet för anställningen och diskrimineringslagstiftningen*, rapport nr 2003:4. Man har tittat på varför invandrare förlorar jobbet oftare än de i Sverige födda. Då kunde man konstatera för det första att det inte finns något belägg för att det handlar om attityder, inget belägg i alla de studerade fallen att anledningen är diskrimineringen i den vanliga bemärkelsen, att vi ogillar människor från andra länder. Det kan vara så, men i den här studien, som är den första som görs av den här typen, finns det inget belägg för det.

För det andra kan man belägga bland annat att när sist in först ut verkar rakt ut slår det mycket hårdare mot invandrargrupper. Det är inte så konstigt. Däremot kunde man konstatera, och det är väldigt viktigt, att när man är flexibel och inte minst när man använder undantagsregeln för de små företagen gynnas utlandsfödda personer. Det är mycket intressant med tanke på att vi väldigt ofta diskuterar den här frågan. Nu finns det ett intressant underlag för att kunna närma sig vad flexibiliteten kan betyda. Arbetsgivarna är inte en massa rasister som vill få bort invandrarna, utan det är regler och system som missgynnar dem.

Anf. 65 CHRISTER SKOOG (s) replik:

Fru talman! Nej, jag är stolt över att socialdemokratin i Sverige har fört en politik som har gjort att vi har kunnat ha en låg arbetslöshet. Jag är inte nöjd med den arbetslöshet som finns kvar. Trots att vi är bättre än många jämförbara länder är jag inte nöjd på något sätt. Det var därför som jag yrkade bifall till alla förslag. Jag ser dem som en del av en helhet för att ytterligare underlätta att få ut människor i arbete.

Hade jag eller andra socialdemokrater varit nöjda hade vi inte behövt att vara här. Men vi drivs ju av energin att se till att få ut ännu fler människor i arbete just av de skäl som bland annat Mauricio Rojas själv anför.

När det gäller undantaget i turordningsreglerna för småföretagare kan det godtyckligt drabba människor som kommer från andra länder. Har Mauricio Rojas funderat över det någon gång?

Anf. 66 ANDERS G HÖGMARK (m) replik:

Fru talman! Christer Skoog började med att säga att det är viktigt för Socialdemokraterna att få hela svenska folket i arbete. På den punkten kan vi ta varandra i hand. Jag tror att alla partier tycker att detta är en utomordentligt viktig punkt.

I sin goda plädering för euron nämnde statsministern och de andra som pläderade för den hur viktigt det var att få folk i arbete och därmed

skapa de ekonomiska grunderna för att bygga välståndet, att människor kan försörja sig själva och bidra till andra människors försörjning. Om detta är vi helt överens.

Jag har en gammaldags luthersk arbetsmoral, och tycker därför att det vore roligt om fler människor i 60-årsåldern funderade på att jobba lite extra i stället för att fundera på hur man ska kunna sluta att jobba i förtid. Det är en mycket gammaldags inställning, jag är medveten om det. Men jag är alldeles övertygad om att vi dramatiskt kommer att tvingas att ändra attityderna om vi inte får in fler människor på arbetsmarknaden som kan bidra till sin egen och andras försörjning.

Jag vill bara fråga: Delar Christer Skoog min uppfattning att det förhållandet att så många människor, 1,2–1,5 miljoner, står utanför arbetsmarknaden på sikt utgör ett dödligt hot mot hela den ekonomiska basen för svensk välfärd? Sedan är det en annan fråga hur man organiserar det hela, med statliga insatser som Socialdemokraterna vill ha eller med en annan modell med privata inslag som Moderata samlingspartiet vill ha. Det är en viktig fråga.

Ni har fört en konsekvent politik. Javisst, men om man för en felaktig politik blir den inte bättre för att man är konsekvent. Det blir bara värre. Där har ni varit utomordentligt klara. Ni har konsekvent valt att lägga för mycket uppgifter på arbetsmarknadspolitiken. När ni vill att företag ska anställa har ni talat om arbetsmarknadspolitik i stället för att aktivera andra politikområden, som vi hade uppe i diskussionen med statsrådet. Jag är alldeles övertygad om att man måste satsa mer på andra politikområden. Arbetsmarknadspolitiken har visat att den inte klarar av den bör-
dan.

Anf. 67 CHRISTER SKOOG (s) replik:

Fru talman! Det är klart att inte jag och inte heller några andra politiker är nöjda om inte hela folket är i arbete. Men vi har försökt att lägga fram konstruktiva förslag för att få igenom en politik som innebär att fler kommer in i arbete. Vi har samlat en majoritet i riksdagen för förslagen i den här propositionen och det här betänkandet.

Jag har förstått att ni på er kant har lite mer bekymmer. Ni kan bara enas om sådant som innebär försämringar för löntagarna i form av försämrade arbetsrätt och sådant.

Det skulle vara intressant om Anders G Högmark med sin erfarenhet kunde berätta för mig och svenska folket på vilket sätt man ökar tryggheten i anställningen genom att försämma lagstiftningen för de som är inne på arbetsmarknaden. Kommer flera in på arbetsmarknaden på det sättet? Vilka partier som ni göra upp med för att få majoritet i den här kammaren? Det är väl ändå det som ni ska göra.

Anf. 68 ANDERS G HÖGMARK (m) replik:

Fru talman! Här ser man skillnaden i synsättet. Om man ska få fler i arbete pläderar Socialdemokraterna och deras stödpartier för att det ska införas olika subventioner för att kostnaderna för företagen ska sänkas så att de kan anställa fler. Vi säger att det gäller att öka efterfrågan på arbetskraft.

Och jag vill fråga: Vad är det för fördelar med att inte göra någonting åt 3:12-reglerna? Jag ställde den frågan till statsrådet, men har Christer Skoog några exempel på några förändringar som han vill göra?

Mona Sahlin ledde en simplexgrupp som skulle föreslå förenklingar. Det är väldigt lite som har kommit ut av det – mycket ord och lite verkstad, som man brukar uttrycka det på modern svenska.

Vad är det för signaler som Socialdemokraterna med stödpartier skickar till näringslivets organisationer om den ökade belastningen för sjukfrånvaron? Näringslivet uppfattar det som att ni har gjort ett generalangrepp på näringslivet. Sören Gyll gav uttryck för detta, och han kan knappast påstå gå i Moderaternas ledband. Jag tror inte det.

Men drar ni någon slutsats av detta? Har ni någon gång funderat över att ni genom ytterligare bristande regelförenklingar skapar ett klimat som gör att man inte anställer – man upplever det så i näringslivet – de människor som skulle kunna bli anställda, få sin egen försörjning och bidra till andras försörjning.

Där går skillnaden mellan oss. Det synsätt som jag nu talar för finns det en gedigen majoritet för hos oppositionen, det visar sig klart i reservationerna.

Anf. 69 CHRISTER SKOOG (s) replik:

Fru talman! Låt mig konstatera att Anders inte svarade på min fråga om vilken majoritet man skulle få ihop. Men den kan jag i och för sig svara på själv.

Sedan verkar det som att vi lever i lite olika världar. Det som Anders Högmark säger stämmer inte med vad jag hör när jag träffar löntagare som blir uppsagda på grund av att den så kallade kvartalskapitalismen – eller vad man nu vill använda för uttryck – fattar beslut enbart med ledning av böcker i ekonomi. Man flyttar företagen från Sverige till andra länder därför att det är lättare att säga upp folk i Sverige. Andra EU-länder har hårdare regler och där är det dyrare för företagen att säga upp folk. Det är sådana frågor jag möter.

Det är klart att det är lite långt ifrån det som Anders Högmark säger. Jag tycker att vi har ett bra företagsklimat i Sverige, men löntagarna har det inte alltid lika bra som i andra länder när det gäller uppsägningar.

I fråga om detta med subventioner och andra statliga pengar vet Anders G Högmark lika väl som jag hur verkligheten ser ut. Vilket företag anställer en människa som har ett handikapp? Det är när vi skickar med lönebidrag eller någon annan ersättning som gör man det. Det är först då som dessa människor kan visa vad de duger till. De kan vara hur duktiga som helst, men de får inte en chans om det inte finns en subvention. Så fungerar det blandekonomiska samhället, Anders G Högmark, och det vet jag att han är medveten om.

Anf. 70 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v):

Fru talman! Ett intressant inslag i den här debatten att vi rätt mycket har debatterat debatten. Jag kan inte låta bli att tänka att vi riksdagsledamöter kanske är lite konservativa. När det dyker upp någonting nytt reagerar vi med ryggraden och säger att så brukar vi minsann inte göra. Därför tycker jag att det var bra att Holm och Högmark landade i att detta kanske inte var så dumt. Det viktiga är ju – och där vet jag att jag

har hela utskottet med mig – att vi välkomnar att statsrådet deltar i debatten.

En annan sak som man kan tänka på är att det är bra att ha reservationer. Har man inte det kommer man in i sluttampen som jag nu gör, och då kan till exempel statsrådet ha varit tvungen att gå härifrån därför att han har ett flyg att passa. Det kan också hända en massa andra saker.

Jag tänkte börja med att kommentera några konkreta förslag som vi behandlar i betänkandet. Det finns flera förslag som vi i Vänsterpartiet har drivit i många år, varav det första gäller aktivitetsgarantin.

Vi välkomnar att man nu äntligen tar tag i situationen för de äldre arbetssökande. Vi vet att det inte alltid är rimligt att ställa samma krav på de äldre. När det till exempel gäller geografisk rörlighet har äldre kanske inte samma möjlighet att flytta som yngre människor har. Vi tycker att det anställningsstöd som nu förs fram är mycket bra.

Men jag tycker att Kristdemokraternas sätt är lite anmärkningsvärt. De säger raljerande att vi nu har åtta anställningsbidrag och därför ska den äldre arbetskraften inte få något anställningsbidrag, för då har vi plötsligt nio stycken. Anledningen till att det finns den här mångfalden och flexibiliteten i anställningsstöden är att de är ett bra verktyg för att få människor ut på den reguljära arbetsmarknaden. Men det anställningsstöd som vi pratar om i dag vidmakthåller man arbetslinjen hela vägen ut.

Som också Skoog var inne på har jag aldrig hört från arbetsförmedlare att de är bekymrade över denna flora. Jag upplever att det är tvärtom, att de tycker att det här systemet är bra.

Det stämmer inte heller att det är ett sätt att kringgå utgiftstaken. Vad jag vet är det så att varje gång man har infört olika förslag där man använder skattekreditering sänker man anslagen i motsvarande grad. Det är helt enkelt inte sant.

En annan del som vi tycker är bra är detta med introduktionen och att man snabbare får stöd när man kommer hit som invandrare eller flykting. Vi tror också att det är bra att man har en liten medveten tanke och bygger upp kompetens för vilken hjälp man kan behöva få när man kommer från ett annat land och ska få in en fot på arbetsmarknaden. Det har förts en diskussion om att vi hela tiden måste tänka på att integration måste handla om generella insatser. Det kan inte hindra att vi ibland kanske gör riktade insatser. Flera har fört fram det perspektivet att integration är någonting generellt, och det måste vi hela tiden ha med oss.

I motsats till borgerligheten tycker vi också bristyrkesutbildning är bra. Det är bra att man inte släpper invandrare som kanske har en bra utländsk examen och är kvalificerad för andra arbetsuppgifter än dem som man har i sitt nuvarande arbete. Vi menar att man inte bara ska släppa dem. Det ska finnas en möjlighet att få stöd från samhället för att kunna få använda sin utbildning. Därför tycker vi att även den delen är bra.

Det sista som jag vill ta upp har ingen diskuterat här. Det handlar om rättssäkerhet. Vi har varit kritiska till de skillnader som finns mellan aktivitetsgarantin och a-kassan. Det brister när det gäller bra regler för att överklaga beslut när man är inne i aktivitetsgarantin. Genom den här propositionen tar vi ändå viktiga steg åt det hållet. Dels reglerar vi rätten att återgå till aktivitetsgarantin, dels får myndigheten som ska ha ansvar för a-kassan också titta på aktivitetsgarantin så att vi får en likvärdig

behandling mellan systemen. Det tycker vi är viktigt, det har ett starkt rättssäkerhetsperspektiv.

När det gäller arbetsmarknadspolitik i stort har den här debatten fångat hur mångfasetterad arbetsmarknadspolitik är. Ibland får vi en bild att arbetsmarknadspolitik är allt, och ibland säger man att det är ingenting och att det är betydelselöst. Det slår igenom i att det inte är så enkelt att styra arbetsmarknadspolitik och i det faktum att det inte är så enkelt att utvärdera arbetsmarknadspolitik. Jag menar att när revisorerna ska titta på det här politikområdet är det inte lätt att hitta de kriterier som man behöver för att kunna göra en bra utvärdering. Det handlar om att arbetsmarknadspolitik har en påverkan på individnivå. Den hjälper mig som arbetssökande att få kompetens, utbildning, omskolning till ett nytt yrke eller stärker på annat sätt mina möjligheter att få ett jobb. Det handlar också om försörjningsstöd.

Men arbetsmarknadspolitik har ju också en indirekt påverkan på samhällsekonomin i stort. Vi har väl berört det här matchning och rörlighet på arbetsmarknaden i dag, men jag tror inte att någon har berört att arbetsmarknadspolitik också är en stabilitetsfaktor i vår ekonomi i och med att den omfördelar resurser och upprätthåller köpkraft även i områden med hög arbetslöshet. Därför tror jag att Högmärk och Moderaterna tänker alldeles för kort när man säger att den är negativ mot näringslivet. Jag minns inte riktigt hur ordvalet var. I mina hemtrakter tror jag att man i näringslivet är glad över att vi har en arbetsmarknadspolitik som bland annat upprätthåller köpkraft och även utbildar arbetskraft.

Jag tror också att man underskattar detta. Man kopplar ihop arbetsmarknadspolitik med en målsättning om full sysselsättning. Det handlar inte om att arbetsmarknadspolitik skapar arbeten. Det syftar den inte heller till. Det förväntar vi oss inte heller. Men att arbetsmarknadspolitik ändå finns med i ett sammanhang där man har full sysselsättning som övergripande mål, menar jag har betydelse. Det handlar bland annat om människosyn, arbetslinjen och att vi har en syn på de arbetssökande i vårt land som innebär att vi alla kan bidra med någonting. Det är alltid meningsfullt att försöka göra handlingsplaner, stötta utbildning, praktik eller vad det kan vara. Om man jämför svensk arbetsmarknad med andra länders som inte har den här aktiva arbetsmarknadspolitik, kan man se att människor har svårt att återgå till arbetsmarknaden efter en lågkonjunktur med hög arbetslöshet när man inte har en arbetsmarknadspolitik som upprätthåller sysselsättningen.

Jag avslutar med att yrka bifall till förslaget i betänkandet.

Anf. 71 MARGARETA ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Jag reagerade på att Camilla Sköld Jansson talade om bristyrkesutbildningar och att invandrare skulle behöva få del av detta. Jag anser att validering vore en bättre metod för att de ska kunna använda den utbildning de har. Sedan kan de få en komplettering med en effektiv svenska för invandrare där man delar upp de som behöver lära sig grundläggande svenska och de som behöver lära sig en speciell svenska för att klara av det arbete de redan har en utbildning för. Jag kan inte riktigt förstå hur man kan använda bristyrkesutbildningen i det sammanhanget.

Jag anser att bristyrkesutbildning borde vara någonting som kan komma vem som helst till del och att man ska se till att det finns ett

Anf. 72 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik:

Fru talman! Om jag minns rätt är Centerns inställning den att arbetsmarknadspolitik inte ska gå in när man har ett arbete. Jag tycker att man kan göra det ibland. Men precis som när vi diskuterar om integration ska vara någonting för sig, måste man också här ha klart för sig att arbetsmarknadspolitik självfallet i första hand måste handla om riktade insatser mot arbetslösheten.

Men jag tycker att det är intressant att man försöker se om arbetsmarknadspolitik kan komma in med viss verksamhet. Det här är ett exempel. Jag tror inte att man ska se det i motsats till validering. Där måste vi också komma fram. Utländska examina måste kunna översättas på ett riktigt sätt. Men faktum är att de diskriminerande inslag som finns gör att man inte värdesätter utländska examina på det sätt som man borde göra. Det kan väl inte vara fel att de människor som tar ett arbete som de egentligen är överkvalificerade för, får samhällets stöd för att vidareutbilda sig och på så sätt också kommer i fatt de examina de har. Det kan inte vara någon nackdel med det.

Anf. 73 MARGARETA ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Nej, det kanske inte är en nackdel att man får en yrkesutbildning som är mer anpassad till den ursprungliga utbildning man har. Men det snävar in de här människornas valmöjligheter på ett sätt som jag inte tycker gynnar dem. Det innebär att de skulle hamna på ställen där det finns en brist hos arbetsgivarna och där de kanske inte kan använda den utbildning de har från sitt hemland eller det intresse och den lagging som de själva har. De ska då fylla en plats som de inte riktigt kan fylla fullt ut. Jag tror man skjuter lite grann bredvid målet i det här förslaget. Jag kan hålla med om att det kan vara bra att fylla på med svenska med mer samhällskunskap och sådana saker för att en invandrare eller någon annan ska kunna komma vidare inom det arbetsområde där man redan är anställd och som man har en utbildning för.

Jag förstår dock inte vitsen med att inrikta bristyrkesutbildningar på det här sättet. Bristyrkesutbildning ska vara till för att människor av alla kategorier som vill byta jobb ska kunna komma in någonstans där det fattas arbetskraft. Men det finns kanske också åtgärder vid sidan av för att hjälpa till exempel invandrare eller kanske funktionshindrade att hitta jobb som passar för dem. Jag tycker att man här lite grann blandar äpplen och päron.

Anf. 74 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik:

Fru talman! Om man ser på hur förhållandena är i dag finner man att det här förslaget tillför ett alternativ som hittills inte funnits. Det är inte så att man snävar in möjligheterna utan man tillför ett alternativ.

Det är en intressant tanke att man också skulle kunna ha rätt att få utbildning inom andra yrken än bristyrken, men då tror jag att man är inne på det ordinarie utbildningssystemet. Skälet till att man i betänkandet och propositionen motiverade förslaget med hänvisning till att det gällde bristyrke är att det kan kopplas ihop med arbetsmarknadspolitik.

Men låt oss nu pröva det här först och sedan fundera på om det kan utvidgas. Jag tror inte att det är helt enkelt. Någonstans måste ju det allmänna utbildningsväsendet komma in. Jag tycker dock att den frågeställning som Margareta Andersson lyfter fram är relevant. Vi får ha den med oss när vi så småningom utvärderar den här insatsen.

Anf. 75 MAURICIO ROJAS (fp) replik:

Fru talman! I regeringens proposition finns ett konstaterande som är extremt viktigt för hela integrations- och utanförskapsdebatten. Bara 1,5 % av de asylsökande som väntar på beslut jobbar medan de gör det. Det betyder att nästan inga arbetar under den mycket långa tid som det kan gälla.

Både ni och vi är bekymrade över de långa väntetiderna, och vi ska försöka ändra på dem, men här finns ett problem till som vi borde åtgärda. Ni vill åtminstone informera lite till. Räcker det med det? Kan den här frågan hanteras på detta nästan lättsinniga sätt? Jag skulle vilja veta vad Camilla Sköld Jansson tycker för det första om förslaget att de som väntar på tillstånd från första dagen får rätt att arbeta i Sverige, för det andra om att man försöker få till stånd en arbetsgaranti också för dem. Därmed förhindras så långt möjligt en passiviserande väntan, som enligt alla är mycket destruktiv.

Anf. 76 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik:

Fru talman! Vi är både överens om problembilden och om vart vi vill komma. I det förslag som nu föreligger vad gäller asylsökande är det fråga om information, men det är också så att man omedelbart, i samma stund som man får permanent uppehållstillstånd, får stöd från arbetsförmedlingen kombinerat med sfi-undervisning. Det är alltså inte bara fråga om information.

Man har ju rätt att arbeta, men problemet är att detta inte fungerar. Det låter väldigt bra att ha någon sorts arbetsgaranti, men den måste också fyllas med ett innehåll. Innan man kan säga att man har en sådan målsättning måste man kunna säga vad man ska göra för att kunna åstadkomma detta. Jag tycker inte att vi har kommit så långt än, men vi kan väl ändå vara överens om att den här propositionen är ett steg framåt. Sedan får man fortsätta diskussionen om hur man ska gå vidare.

Det är mycket möjligt att den här informationsinsatsen inte alls är tillräcklig, men jag menar att den ändå är en början.

Anf. 77 MAURICIO ROJAS (fp) replik:

Fru talman! Det är i så fall en alldeles för liten början. Som Camilla mycket väl vet finns det personer som får vänta två, tre eller fyra år i landet, och då kan vi inte ta så här små steg framåt. De räcker inte.

Jag tror att vi borde sätta oss ned tillsammans och resonera om detta. Jag tror inte att det här råder några ideologiska skillnader. Vi vet alla att det är destruktivt att vänta på det här viset och att det skulle vara jättebra för alla, inte minst för Sverige, om de här personerna från början fick göra något nyttigt.

Detta gäller även om de får lämna landet. De kan lämna landet med en stolthet över att ha gjort någonting. De fick visserligen inte stanna,

men tiden i Sverige var i varje fall inte av det slag som vi vet nu kan förekomma.

Camilla Sköld Jansson tog upp vad man gör sedan man fått arbetstillstånd. I era förslag finns dock ingen valfrihet för de personer som ska åtgärdas, och det är mycket bekymmersamt. Det är väldigt lätt att hamna i ett slags klientställning, där man inte kan välja bort vissa erbjudanden från det offentliga.

Vad tycker du om detta? Är det inte rimligt att ge de här människorna en möjlighet att välja och att hävda sig? Det är människor som är i en mycket utsatt situation. Om de dessutom inte har någon chans att hävda sig mot hela den enorma apparaten av omhändertagande, hur kan man då göra för att deras position inte ska bli så utsatt? Jag tror att en valfrihet skulle vara mycket viktig.

Vi har förslagit ett slags introduktionspeng, som ger de människor som kommer till oss något att säga. Det är inte så att de får hela den frihet som de skulle önska men i alla fall får de något att säga och att sätta emot, om de inte blir behandlade på rätt sätt.

Anf. 78 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik:

Fru talman! Vad inledningsvis gäller att man tillsammans ska kunna hitta lösningar är det säkert så att det från moderater till vänsterpartister finns en överensstämmelse i vissa frågor. I andra frågor är det inte så. Vi är till exempel inte överens med Folkpartiet när det gäller arbetsrätten, där jag tycker att ni gör det väldigt enkelt för er. Ett sätt att verkligen göra det rättvist är att ta bort anställningstryggheten. Då blir det lika för alla.

Jag förstår inte riktigt vad som menas med att invandrarna inte har valmöjligheter. Jag vet inte om det var samma diskussion som Margareta Andersson och jag förde eller vad Rojas egentligen avsåg med den frågan. Rent allmänt är det väl ofta så att när inte minst socialdemokrater och vänsterpartister vill garantera vissa rättigheter och erbjuda vissa insatser tycker borgerligheten att detta är att snäva in och att inte ge några valmöjligheter.

Jag förstår inte riktigt konkret vad frågeställningen handlar om. Det är möjligt att det gäller en skillnad i ideologisk syn, men jag är lite osäker.

Anf. 79 ANDERS G HÖGMARK (m) replik:

Fru talman! Några ord i all korthet om diskussionen om arbetsmarknadspolitikens roll. Jag fick av Camilla Sköld Janssons inlägg ett intryck att hon menade att vi moderater inte vill ha någon arbetsmarknadspolitik alls. Låt mig uttrycka det så att jag som moderat är för det som är lagom. Det finns självfallet områden där en sådan politik behöver drivas. Man har också varit duktig på att driva arbetsmarknadspolitik över årtiondena. Jag tycker att man ska ha detta klart för sig. Jag hoppas att även Christer Skoog noterar det inlägget.

Vi tycker dock kanske att det blir för mycket och att man lägger för stor vikt vid arbetsmarknadspolitikens möjligheter. Ett exempel där det definitivt finns anledning att gå in med arbetsmarknadspolitiska åtgärder, även med bidrag, gäller stöd till handikappade. Dessa är en grupp som inte har några alternativ. Vi ger dem möjlighet att arbeta ihop resurser,

och därigenom kan vi ge de svagaste på arbetsmarknaden ett kraftfullt stöd. Det är ett område som vi moderater aldrig kan tänkas pruta på.

Jag vill avslutningsvis bara anknyta till den diskussion som har förts om möjligheterna och ibland i varje fall hittills vår oförmåga att utvärdera och dra nytta av all den kompetens som kommer in i vårt land. Jag tycker att det av diskussionen här ganska klart har framgått att vi på många områden har varit tämligen dåliga. Det krävs något av en revolution både i attityder och i regelsystem för att människorna i fråga snabbare ska kunna komma i arbete, så att vi ska kunna dra nytta av deras kunskaper på ett produktivt sätt och givetvis också så att de själva får möjlighet att utvecklas som människor.

Detta är en självkritik som kanske drabbar oss allihop. Jag och Moderata samlingspartiet förväntar oss att det sker en kraftfull förändring i regelsystem och framför allt i den mentala inställningen till detta. Det är något som var och en på sitt sätt får arbeta med.

Anf. 80 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik:

Fru talman! Det Högmark menar med lagom menar jag är för lite. Rent allmänt finns det stora ideologiska skillnader mellan oss inte bara i synen på arbetsmarknadspolitik utan också i synen på offentlig sektor och generell välfärdspolitik i allmänhet. Jag menar att arbetsmarknadspolitiken är en del av den generella välfärden.

Även ur tillväxtperspektiv missar man om man ser arbetsmarknadspolitik och offentlig sektor som tärande. Det är något som ligger i botten. Jag menar att de är en viktig drivkraft, en viktig motor. Arbetsmarknadspolitiken är det inte minst för att den omfördelar köpkraft. Den kan innebära en långsiktighet i arbetskraftens utbildning och kompetens. Även vård, skola, omsorg och infrastruktur är tillväxtfrämjande, menar jag, och gynnar näringslivet.

En moderat politik med stora skattesänkningar skulle slå sönder arbetsmarknadspolitiken och den generella välfärden. Det skulle ge ökade klassklyftor och, menar jag, mycket mer kortsiktighet. Paradoxen är att den moderata politiken biter sig själv i svansen. Ibland undrar jag om ni verkligen menar allvar med att ni skulle iscensätta alla era förslag med skattesänkningar. Jag tror att det ni säger er vilja gynna, ett starkt näringsliv, missgynnas av en moderat politik.

Anf. 81 ANDERS G HÖGMARK (m) replik:

Fru talman! Det är väl ganska naturligt att vi landar i olika slutsatser utifrån att vi har så pass skilda politiska värderingar. Jag är övertygad om att det exempelvis i Småland, i industriområdet i Gnosjö–Anderstorp–Gislaved, finns ett mindre behov av arbetsmarknadspolitik än där man i årtionden haft hög arbetslöshet. Jag tror att välfärden är minst lika stor i de områden där man behöver använda mindre arbetsmarknadspolitik. Där klarar denna marknad en hel del av uppgifterna själva.

Jag vill återigen understryka att det finns områden där vi har ett ansvar att göra ordentliga satsningar, exempelvis stöd till handikappade, människor som inte kan komma in på arbetsmarknaden på annat sätt. Det vore förödande om vi med den förda politiken får allt färre människor i arbetskraften och därmed allt mindre möjligheter att göra kraftfulla insatser för grupper som verkligen är i behov av det.

Fru talman! Vi vill också göra satsningar på arbetshandikappade. Men även där finns det stora skillnader mellan oss. Vi vill till exempel höja taken i lönebidragen. Jag vet inte om Moderaterna vill det. Det kan vi ju diskutera.

Jag tror återigen att det är ett feltänk att tro att offentlig verksamhet står i motsatsställning till ett blomstrande näringsliv. Vad vore det mest effektiva sättet att få en mängd människor i mitt län, Jämtland, att starta småföretag? Jo, det mest effektiva vore att ta bort rätten till a-kassa. Då skulle alla de som vill bo kvar vara tvingade att – som Hans Karlsson var inne på – till exempel putsa skor för att skapa sig arbetstillfällen. I stället har vi en arbetsmarknadspolitik och en offentlig sektor som håller uppe nivån. När man startar företag gör man det inte för att man håller på att svälta ihjäl utan för att man har en bra affärsidé. Man gör det därför att man vill leva det liv som det innebär att vara småföretagare. Det blir en helt annan kvalitet i småföretagandet.

Återigen tror jag att det är ett feltänk att se arbetsmarknadspolitik och offentlig sektor i allmänhet i motsatsställning till ett bra näringsliv. Jag menar att de två driver framåt, åt samma håll. Dessutom får vi ett samhälle med små ekonomiska skillnader, små ekonomiska klyftor.

Anf. 83 ANA MARIA NARTI (fp):

Fru talman! Det är brukligt att man, när man har skrivit en motion och den behandlas i ett betänkande, tackar för den behandling motionen har fått. Men det kan jag inte göra. I motsats till det som sägs i betänkan-detexten har ingenting av de tankar som fanns i min motion trängt igenom.

Jag har talat om värdet av flerspråkighet. Jag har talat om värdet av kunskap som inte finns i Sverige, som i dag visas bort därför att den inte stämmer med det svenska utbildningssystemet. Jag har skrivit mycket om behovet av respekt för den arbetslöse, om rätten till egenmakt för den arbetslöse. Den rätten existerar inte i dag. Enligt det mycket tunga system som vi lever med bestämmer arbetsförmedlaren fullständigt över det som den arbetslöse ska studera eller inte studera, ska försöka arbeta med eller över huvud taget inte jobba med.

Det finns fortfarande väldigt många arbetslösa jurister med bakgrund i annat land i Sverige som bemöts som om de inte hade något yrke alls. Jag har svårt att tro att de nya arbetsförmedlarna som ska utbildas med hjälp av 300 miljoner kommer att lösa problemet.

Under de många år som jag har jobbat tillsammans med arbetslösa akademiker från andra länder har jag sett fullständiga fiaskon i AMS regi. Vi har fortfarande en oerhört liten andel lärare med akademisk utbildning i annat land som bakgrund. AMS har försökt lösa problemet. De lanserade år 2000 en kampanj för att rekrytera 1 500 akademiker för sådana jobb. De lyckades rekrytera bara 500 och många hoppade av. Varför? Därför att det som AMS gör är mekaniskt och går enligt mycket stora mönster.

Sedan talar man vackert om personliga handlingsplaner. Men egentligen är de flesta personliga handlingsplaner som jag har sett – för jag har sett dem, i händerna på mina stackars arbetslösa akademiker från andra länder – bara pappersprodukter, oerhört innehållslösa.

Man satsar 300 miljoner på nya arbetsförmedlare som ska utbildas, ingen vet i dag hur och av vem. Men bara 30 miljoner satsas på kompletterande utbildningar hos Thomas Östros för akademiker från andra länder. Jag ser absolut ingen rationalitet i det, framför allt när vi vet hur ofta AMS har fått kritik från Riksdagens revisorer, Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering och Statskontoret för sättet att arbeta med de arbetslösa.

Jag har också skrivit i min motion om behovet av att vända på relationen mellan invandrabefolkningen och systemet AMS. Låt invandrarna utbilda tjänstemän! Då får de äntligen se vad invandrarna kan. Men om man jämt och ständigt placerar invandraren i klientens situation fördjupar man segregationen. Varför vill man aldrig ge möjlighet till de arbetslösa att ta initiativ och ansvar och själva försöka, svenskar tillsammans med invandrare, lösa sina problem? Jag har år efter år talat om den möjlighet som skulle kunna existera om man stödde aktivitetscentrum som de arbetslösa själva sätter i gång. Men antagligen betraktar man dem inte som fullvärdiga människor, som andra, för man ger dem inte chansen att själva bestämma över sina liv.

Det finns många myter om arbetslivet i och kring AMS-systemet. En sådan myt är att arbetsrätten fungerar och är rättvis. Den rapport som jag här håller upp, och som Mauricio Rojas också citerade, visar varför arbetsrätten inte på något sätt hjälper eller skyddar invandrarna, och varför inte heller diskrimineringslagstiftningen når dit. Det beror på att dessa människor faller mellan stolarna, mellan de två lagarna.

De flesta invandrare som arbetar i Sverige har korta anställningstider bakom sig. Principen om sist in först ut slår automatiskt ut dem. Många har inte kommit ens i närheten av en vanlig fast anställning. De arbetar som vikarier och timanställda, har ibland obetalda uppdrag och faller sedan tillbaka i arbetslöshet. Då nås de inte av dessa lagar. Då finns de i ett tomrum, och majoriteten gör – tyvärr – allt vad den kan för att inte se och höra att de finns.

Att sist-in-först-ut-principen skulle vara höjden av rättvisa kan lätt bestridas. Det finns andra grupper som drabbas mycket hårt. Den här systematiska diskrimineringen bygger på att värdet av en människa ligger i hur många år den människan har haft fast anställning.

I februari tillsatte regeringen en särskild utredning om ungdomar som inte arbetar, inte studerar och inte är sjukskrivna. Utredningen tillsattes just för att man upptäckte att väldigt många människor som inte har jag vet inte hur många år bakom sig med fast anställning hamnar i ingenting.

De siffror som fanns i det pressmeddelande som kom från regeringen angående utredningen är oerhört alarmerande. Eftersom min talartid börjar närma sig sitt slut vill jag bara kort nämna det. Vad vill jag säga med detta? Jo, att jag hoppas att majoriteten någon gång vill börja se sanningen i vitögat.

Anf. 84 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik:

Fru talman! Jag begärde ordet efter Nartis våltaliga formuleringar om nackdelen med visstidsanställningar. Visstidsanställningarna har ökat. Det handlar om projektanställningar, provanställningar och *just-in-time*-anställningar, alltså att man egentligen inte har något anställningskontrakt utan får sitta hemma och hoppas att arbetsgivaren ringer. Detta

drabbar de grupper på arbetsmarknaden som har den svagaste förhandlingspositionen – invandrare, kvinnor och så vidare.

För att komma till rätta med problemet menar vi att fasta heltidsarbeten bör vara norm för att på så sätt komma undan visstidsanställningarna. Det borde därför vara folkpartistisk politik att för invandrades skull prioritera fasta heltidsarbeten.

Prot. 2002/03:113

28 maj

Arbetsmarknadspolitik

Anf. 85 ANA MARIA NARTI (fp) replik:

Fru talman! Jag har varit frilans i Sverige i 29 år. Under den tiden kom också lagstiftningen om sist in först ut. Den har emellertid inte haft någon betydelse för mig. De som var fast anställda hade rätt över mig på liv och död. Från den ena dagen till den andra kunde de ta en kurs ifrån mig. De var fast anställda och alltså fick de bestämma.

Att sedan mina studenter tyckte om min kurs och ville fortsätta, och att vi hade många spännande erfarenheter bakom oss, spelade ingen roll. Det räckte med att om en fast anställd inte ville att jag skulle jobba där så var jag ute.

Tala alltså inte om för mig att man ska göra fast anställning till norm. Jag vet nämligen att man inte kan ge hela Sveriges befolkning fast anställning. Tekniken, ekonomin och strukturen i arbetslivet förändras för fort för att det ska vara möjligt. Därför kommer man inte att kunna placera hundra procent av arbetskraften i fast anställning.

Det man åstadkommer med dessa regler och lagar är att man tvingar alldeles för många människor bort från tryggheten och in i total rättslöshet. Det är så jag har levat mina 29 år som frilans – i total rättslöshet. Det fanns inte någonstans någon eller någonting som kunde hjälpa mig när en fast anställd bestämde sig för att nu räckte det med den där konstiga utlänningen som tänker annorlunda och arbetar på annat sätt.

Anf. 86 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik:

Fru talman! Det är inte så många som berörs av uppsägning vid arbetskraftsbrist att det är turordningsreglerna som blir avgörande. Däremot drabbas väldigt många av att de får otrygga visstidsanställningar. Det stora problemet ligger i att man inte får en trygg fast anställning.

Jag diskuterar inte turordningsregler utan rätten till heltid. Det handlar alltså om att rätten till fast jobb ska vara regel och att vi ska minska antalet provanställningar och tillsvidareanställningar, alltså precis det som sägs i den tidigare nämnda boken.

Jag konstaterar att Folkpartiet inte är intresserat av det. När det gäller visstidsanställningar tar nämligen andra ideologiska målsättningar över. Jag vill därför återigen fråga: Är ni beredda att säga till invandrarna i Sverige att ni kämpar för att fasta heltidsarbeten ska vara norm?

Anf. 87 ANA MARIA NARTI (fp) replik:

Fru talman! Vi kan inte lova att orealistiska drömmar blir verklighet. Det är omöjligt att lova fast anställning till hundra procent av arbetskraften. Tekniken, ekonomin och arbetslivets struktur förändras alldeles för fort för att man ska kunna lova en sådan sak.

Däremot skulle en förändring av arbetsrätten i skapande riktning öppna för alla dem som i dag är låsta i osäkra korttidsanställningar – inte tillsvidareanställningar, de kommer aldrig dit – och för de många som är

lästa i socialbidragsberoende och djup förnedring. Många av dem har till och med doktorsgrad i sina utbildningar.

Anf. 88 TINA ACKETOFT (fp):

Fru talman! Det är roligt att vi faktiskt är tre invandrare från Folkpartiet som i dag debatterar, och mina två kolleger har tidigare diskuterat just integrationen på arbetsmarknaden. Det är en av Folkpartiets absolut viktigaste huvudpunkter, men jag tänkte beröra lite andra frågor.

Jag vill yrka bifall till reservationerna 20 och 21, ifall detta inte gjorts tidigare från vårt håll.

Riksdagens revisorer har upprepade gånger kritiserat styrningen av AMS, och inte blir man gladare av att från våra inbjudna talare i utskottet få höra saker som att "chanserna att få jobb efter genomgången arbetsmarknadsutbildning åtminstone inte försämrats", eller att "vi vill ha tydligare mål från politikerna". Vi måste ha tydliga och realistiska mål som prioriteras, följs upp och utvärderas. Dessutom ska de visa på en tät koppling mellan arbetsmarknadspolitik och näringspolitik.

Den absolut viktigaste arbetsmarknadspolitiska åtgärden är att skapa ett företagarklimat som gör att nya arbeten kan skapas. Arbetsmarknadspolitiken ska förstärka de arbetslösas ställning på arbetsmarknaden och se till att de får jobb så snabbt som möjligt.

En av de funktioner som AMS utövar på ett föredömligt sätt är upprättandet av prognoser och analyser. Två av deras punkter från i måndags vill jag ta upp som mina huvudpunkter.

"En viktig uppgift för arbetsmarknadspolitiken är att få till stånd en ökad rörlighet i arbetskraften i form av yrkesbyten. Det finns stora grupper av arbetslösa inom yrken med låg efterfrågan på arbetskraft. En mycket stor del av arbetslösa och sjukskrivna måste byta yrke för att komma till rätta med sin situation." Detta skriver AMS.

Arbetsmarknaden har förändrats. Kompetenskraven och efterfrågan har förändrats. Vart jag än åker tas frågan upp: Vart tog det individuella kompetenssparandet vägen? Det undrar jag också.

Jag förstod ganska snabbt att utredning i regeringens värld inte det detsamma som att reda ut. Utredning används när riksdagen fattar beslut som det inte passar regeringen att verkställa. Vari består det stora problemet med IKS? Låt oss få återkomma, sade statsrådet. Hade det var Höganäs arbetarekommun som skulle utreda frågan hade jag förstått att det kan ta årtal. Men detta ska vara de skarpaste politiska hjärnorna som arbetar med en sådan viktig fråga. Det är pinsamt för regeringen, det är ledsamt för alla dem som vill vidareutbilda sig och för företagarna som har nytta av den nya kompetensen. Förhållandet verkar snarare bestå i ideologiska problem än sakliga.

Vidare säger AMS: Arbetsmarknadspolitiken står inför många utmaningar de närmaste åren. Det största arbetskraftsutbudet krymper, säger AMS. Arbetskraftsutbud, nu blir det kärvt. Nu måste vi samtidigt tugga tuggummi, gå och kanske till och med blåsa en bubbla. Att se möjligheterna och nödvändigheten att öppna för fler att komma hit och arbeta innebär inte att vi inte vill att de som redan finns i vårt land ska få alla möjligheter att arbeta. Men det räcker inte. AMS generaldirektör påpekade för utskottet förra veckan: Vi står inför problem som utskottet inte ens kan ana.

Att låta Sveriges gränser låsas för att reda upp våra problem från insidan är i mitt tycke ett exempel på statisk, nationalistisk och tämligen märklig arbetsmarknadspolitik. Arbetskraftsbrist leder till lägre tillväxt och till högre arbetslöshet. Det finns en dynamik i att vi får in nya människor och nya idéer till landet. Det var en gång så vi byggde landet – separatorer och kanaler – med hjälp av skarpa hjärnor utifrån.

Det är viktigt att den parlamentariska utredning om arbetskraftsinvandring som vi beslutade om görs och att det görs en bred översyn så att vi kan besluta om de eventuella förändringar som måste göras för att säkerställa allas trygghet på arbetsmarknaden, och det måste levereras snabbt. Tro mig, Folkpartiet kommer att vakta som en hök så att regeringen verkställer det vi tillsammans beslutat i denna kammare.

Vi accepterar inte fler ”vänta och se, så glömmer de nog”-utredningar. Det har vi inte råd med.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 9 §.)

7 § Ändrade solvensregler för försäkringsbolag

Föredrogs

finansutskottets betänkande 2002/03:FiU26

Ändrade solvensregler för försäkringsbolag (prop. 2002/03:94).

Anf. 89 SVEN-ERIK ÖSTERBERG (s):

Fru talman! Jag ska fatta mig mycket kort. Inledningsvis ska jag berätta att finansutskottet ska diskutera betänkande FiU:26 om ändrade solvensregler för försäkringsbolag. I betänkandet behandlas regeringens förslag i den tidigare avlämnade propositionen om ändrade regler.

Vi föreslår att det ska bli vissa ändringar för försäkringsbolagen. Solvensreglerna är det som bestämmer den lägsta nivån för det buffertkapital som försäkringsbolagen måste ha. Genom ändringen som beslutet i riksdagen i dag innebär genomförs EG:s solvensdirektiv om solvensmarginalkrav.

Syftet är att stärka försäkringstagarnas skydd. Detta görs genom att skärpa bestämmelserna i dessa delar. Försäkringsrörelselagen innehåller flera regler som ytterst syftar till att skydda försäkringstagarnas intresse att försäkringsavtalet ska kunna fullföljas.

Det finns regler om tillsyn av försäkringsbolagets betalningsförmåga. Det måste finnas en kapitalbas som innebär att värdet av bolagets tillgångar med marginal ska överstiga det åtagande som finns mot försäkringstagarna. Det är ytterst ett skydd av konsumenterna, försäkringstagarna, så att de kan få ut de pengar som de har rätt till om det skulle bli en skada, eller vad det nu är försäkringen gäller.

Den lagändring som föreslås i detta betänkande föreslås träda i kraft den 1 januari 2004. I betänkandet finns en reservation.

Anf. 90 GUNNAR AXÉN (m):

Fru talman! Det är viktigt inte minst för försäkringstagarna, som nämndes, att vi har ett väl fungerande regelverk. Men det är också viktigt att vi har en väl fungerande konkurrens på försäkringsmarknaden. Det finns en del i förslaget som slår lite fel och kan drabba små försäkringsbolag.

Det handlar om att garantibeloppet höjs i nominella termer utan att man tar hänsyn till försäkringsbolagens storlek eller omsättning. Det riskerar att drabba landets lokala små ömsesidiga skadeförsäkringsbolag. Det kan leda till att de tvingas fusionera eller till och med avveckla sin verksamhet. Det är olyckligt. Det innebär att vi får färre försäkringsbolag och en minskad konkurrens.

Det är ingenting som konsumenterna och försäkringstagarna direkt tjänar på. Därför föreslår vi avslag på den delen i förslaget. Vi föreslår i stället att regeringen ges i uppdrag att komma tillbaka med ett förslag till ny utformning av reglering som tar hänsyn till de små försäkringsbolag som annars kanske inte kommer att kunna uppfylla kraven på höjda garantibelopp.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Anf. 91 CHRISTER NYLANDER (fp):

Fru talman! Bakgrunden till propositionen är två EU-direktiv som till stor del syftar att riva hinder på den europeiska marknaden för försäkringar. Det syftet är i grunden mycket bra. En gemensam och dynamisk marknad är bra för konsumenterna, och det gäller även för försäkringskonsumenter.

Därför välkomnar vi från Folkpartiets sida en stor del av de förslag som finns i propositionen. Vi tycker också att direktiven i sig är viktiga. Men det finns, som Gunnar Axén tidigare var inne på, förslag i propositionen som är bekymmersamma och som vi ställer oss mycket tveksamma inför.

Det slår mot de små lokala försäkringsbolagen i Sverige som agerar på en ganska liten begränsad lokal marknad i närområdet. Det är ganska många. Enligt Försäkringskassförbundet är 249 av Sveriges sammanlagt 448 försäkringsbolag små och lokala bolag. För dem kan regeringens lagförslag innebära ganska kraftigt höjda kapitalkrav.

Man kan inte utesluta, som vi hört tidigare, att detta kan innebära att flera av dem tvingas antingen slå ihop sig eller lägga ned. Detta innebär också en sämre närvaro på den lokala marknaden. Detta skulle i så fall innebära att många konsumenter, försäkringstagare, förlorar på gungorna det man vinner på karusellerna.

Folkpartiet har tidigare länge påpekat att det är fel att vi i Sverige alltid anpassar regler för företag efter de största företagen. Det passar inte alltid de små företagen och innebär onödigt krångel. Detta är ytterligare ett exempel på att man föreslår regler som passar väldigt bra för de stora försäkringsbolagen men som är för krångliga för de små och ställer till bekymmer för de små lokala försäkringsbolagen.

I propositionen påpekar regeringen själv att reglerna kan innebära problem för små ömsesidiga försäkringsbolag. Utskottets majoritet gör bedömningen att detta inte kommer att bli något större problem, åtminstone inte för merparten av försäkringsbolagen. Om det vet vi ingen-

ting. Vi vet inte om det blir problem för merparten eller om det bara blir problem för några stycken.

Även om merparten klarar sig finns ändå en risk för att många lokala marknader slås sönder, och det till synes alldeles i onödan. Om regeringens bedömning är fel och beslutet verkligen innebär att flertalet tvingas lägga ned eller slås samman är det väldigt svårt att göra någonting åt det i efterhand. Ett sådant scenario skulle krympa konsumenternas möjligheter. Om det däremot är så att vi från utskottets minoritet skulle ta fel och göra en felaktig bedömning kan man faktiskt ändra det i efterhand. För oss i Folkpartiet har det varit det avgörande argumentet, nämligen att gå via försiktighetsprincipen och då begära att regeringen återkommer med ett reformerat förslag som inte leder till att små försäkringsbolag slås ut.

Därför, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen.

Anf. 92 MATS ODELL (kd):

Herr talman! Samtliga partier i finansutskottet ställer sig bakom huvuddragen i den här propositionen. Det som vi invänder mot och det som den motion som jag har skrivit, och som har fått en glädjande uppslutning från alla de borgerliga partierna i kammaren, tar sikte på är att regeringen här väljer att införa reglerna i EU-direktivet på ett väldigt bokstavstroget och fundamentalistiskt sätt. Det handlar faktiskt om att man höjer kapitaltäckningskraven från 200 000 euro till 2 miljoner euro, från 300 000 euro till 3 miljoner euro och så vidare i några av de här kategorierna. Det är klart att det kommer att innebära att många av de lokala bolagen, som medför stor konkurrens och ger en väl fungerande marknad, kommer att fusioneras, slås samman, och därmed minska den konkurrens som flera talare har varit inne på.

Det vi föreslår är att regeringens förslag i den här delen ska avvisas och att regeringen i stället får ett uppdrag av kammaren att återkomma till riksdagen med ett förslag som inte leder till att små bolags möjligheter att driva försäkringsrörelse försvinner. Jag tycker att det skulle vara ganska enkelt för oss att ena oss bakom detta.

Jag yrkar alltså bifall till reservationen.

Anf. 93 KJELL NORDSTRÖM (s):

Herr talman! Regeringens proposition om ändrade solvensregler för försäkringsbolag är en konsekvens av vårt medlemskap i EG och innebär att Sverige kommer att införliva EG:s solvensdirektiv och solvenslivdirektiv i den svenska lagstiftningen.

Syftet med direktiven är att stärka försäkringstagarnas skydd. Detta görs genom att skärpa solvenskraven och ge ökade befogenheter för Finansinspektionen att ingripa tidigt. Lagändringarna innebär en minimi-harmonisering som regeringen föreslår att Sverige ska följa.

Utskottet är enigt om alla förslag utom ett, som handlar om undantag från tillämpningen för de mindre, ömsesidiga försäkringsbolagen. På denna punkt har som framkommit de fyra borgerliga partierna en gemensam reservation i betänkandet.

För de bolag som inte kan eller vill införa en uttaxeringsrätt i bolagsordningen öppnas ju en möjlighet att få garantibeloppet nedsatt med högst en fjärdedel, och dessutom föreslås de små bolagen få en övergångstid som sträcker sig till 2009. Utskottsmajoriteten anser att dessa

undantagsmöjligheter tillsammans med en så lång övergångstid ger de små bolagen en bra möjlighet att anpassa sig till de nya reglerna.

Med hänvisning till detta vill jag yrka bifall till utskottets förslag och avslag på reservationen.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 9 §.)

8 § Höjd åldersgräns för tandläkares och tandhygienisters rätt till offentlig ersättning m.m.

Föredrogs

socialutskottets betänkande 2002/03:SoU17

Höjd åldersgräns för tandläkares och tandhygienisters rätt till offentlig ersättning m.m. (prop. 2002/03:73).

*Höjd åldersgräns
för tandläkares och
tandhygienisters rätt
till offentlig ersättning
m.m.*

Anf. 94 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m):

Herr talman! Många äldre fyller genom sin kunskap och erfarenhet redan i dag en stor funktion i arbetslivet och borde få rätt, om man så önskar och kan, att arbeta också efter 67 års ålder. Förutom att detta borde vara en självklarhet finns också ett behov i samhället att tillvarata den kompetens som också äldre arbetskraft besitter. Allt annat är åldersdiskriminerande.

Arbetsmarknadsutskottet tillstyrkte också i sitt betänkande 2000/01:AU10 ett förslag med anledning av en moderat motion om att avskaffa åldersgränsen helt och hållet för rätt till etablering för läkare, tandläkare, sjukgymnaster och tandhygienister. Socialdemokraterna blev här överkörda av en riksdagsmajoritet och fick bita i det sura äpplet.

Reservationen som Socialdemokraterna tillförde vid det tillfället handlade inte om en protest mot att avskaffa åldersgränsen, utan man ville faktiskt bibehålla den, men vid 67 år. Tala om åldersdiskriminering!

När nu regeringen återkommer till riksdagen med denna proposition om höjd åldersgräns för tandläkares och tandhygienisters rätt till offentlig ersättning fastställs en ny åldersgräns. Den är både diskriminerande och felaktig. Den innebär att äldres kunskap, kompetens och förmåga fortsatt inte beaktas. Man sätter en ny gräns på 70 år.

Dessutom har regeringen på ett mycket anmärkningsvärt sätt underlåtit att återkomma till riksdagen med det uppdrag som riksdagen faktiskt gav regeringen, nämligen att också undanröja åldersgränsen för läkare och sjukgymnaster. Min och Moderaternas uppfattning är helt klar, regeringen bör snarast till riksdagen komma tillbaka med ett förslag i enlighet med det beslut som faktiskt har fattats i denna kammare.

Herr talman! När det gäller möjligheten för tandläkare och tandhygienister att fortsatt arbeta vidare efter 70 år föreslår regeringen att det ska ske efter lämplighetsintyg av Riksförsäkringsverket. Till stöd för detta sitt ställningstagande presenterar majoriteten en text som handlar om hur många procent av befolkningen som har en demenssjukdom. Därefter beskriver man hur många äldre som har syn- och hörselproblem och att dessa förmågor avtar med åren. Nu vill man ge dispens ett år i taget. Men

varför i så fall bara pröva dem som har fyllt 70 år? Vem säger att inte också en 60-åring kan få Alzheimers sjukdom?

Kvaliteten och kompetensen måste självklart fungera genom att vi har en tillsynsmyndighet som ser till inte bara vad 70-åringarna åstadkommer utan också vad de som är 50, 60 och 65 år klarar. Det har vi inte i dag. Därför föreslår Moderaterna, som vi har gjort många gånger tidigare, en oberoende långt mer kraftfull tillsynsmyndighet som ska gälla alla åldrar, all vård och all omsorg.

Herr talman! Vi har också i betänkandet tillfört en reservation med anledning av vårt förslag om tandvårdsförsäkring som till skillnad mot majoritetens förslag ger större subventioner till dem som har stora behov. Vid en jämförelse i kronor räknat är vårt moderata förslag också mer rättvist, och vi har avsatt mer pengar än regeringen för denna tandvårdsförsäkring.

Herr talman! Det har gått troll i Socialdemokraternas tandvårdspolitik. Att föreslå ett högkostnadsskydd som sorterar människor efter ålder och inte efter behov är anmärkningsvärt. Visserligen tilltar behoven av omfattande ingrepp med åldern, men det är långt ifrån alltid. Många får långt tidigare i livet problem med tandhälsan, och det kostar mycket att åtgärda. Jag måste fråga majoritetens representant varför behovet av ett högkostnadsskydd är större för en rik 65-åring än för en 45-årig mamma med eget försörjningsansvar.

Dessutom känner sig många pensionärer i dag lurade då slutsumman oftast stannar en bra bit över de 7 700 kr som man trodde gällde. Till detta kommer också en lång väntan på att få sitt besked om man får möjlighet till detta högkostnadsskydd. I dag används 378 tandläkartimmar i veckan på försäkringskassan i Skåne för att bedöma kollegernas ansökningar i stället för att vara ute och behandla patienter i detta tandläkarbristens tidevarv.

Socialdemokraterna åldersdiskriminerar också här, fast nu tvärtom. Genom 65-plusreformen skjuter många yngre upp sitt behov av tandvård, och detta kan få följder i form av inflammationer och många andra besvär.

Att inte inkludera människor i yrkesverksam ålder kan vara förödande. För att i någon mån komma till rätta med det här har nu fackliga organisationer och ett tusental privata arbetsgivare, men också kommuner, däribland socialdemokratiskt styrda Nybro kommun, vidtagit egna åtgärder. Man ser sambandet mellan ohälsa och tandhälsa. Genom att bruttolöneavdrag nu får göras för tandvårdskostnader som betalas via arbetsgivaren kan tandvårdskostnaderna minska på samma sätt som till exempel vid köp av persondatorer.

En annan lösning som fackliga organisationer genomdrivit är privata tandvårdsförsäkringar, ett bevis så gott som något på att Socialdemokraternas tandvårdspolitik har havererat.

Eller är det så att Socialdemokraterna ger sin tysta acceptans till de här lösningarna därför att detta med privata tandvårdsförsäkringar faktiskt kan rädda dem ur en besvärlig knipa?

Snart börjar det lukta vårdgarantidebatt. Man pratar om en tandvårdsreform för alla, men den kommer inte, herr talman.

Slutligen står vi självfallet bakom samtliga våra reservationer, men av tidsskäl yrkar jag bifall bara till den första moderata reservationen.

Prot. 2002/03:113
28 maj

*Höjd åldersgräns
för tandläkares och
tandhygienisters rätt
till offentlig ersättning
m.m.*

Anf. 95 GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! Det betänkande som vi nu diskuterar rör egentligen två olika frågor. Den ena är åldersgräns för dem som utövar tandvård, och den andra är frågan om en tandvårdsförsäkring.

När det gäller åldersgränsen stöder vi i Folkpartiet regeringens förslag om en höjning av åldersgränsen till 70 år för tandläkare och tandhygienister med möjlighet att fortsätta längre efter en individuell prövning. Det är bra för den enskilde tandläkaren och för hans eller hennes patienter. Det är också bra eftersom det minskar risken för personalbrist.

Bristen på tandhygienister är uppenbar. Bristen på tandläkare beror nog mest på att bristen på tandhygienister gör att många tandläkare gör tandhygienistjobb som skulle kunna utföras av tandhygienister samt på en ojämn fördelning av tandläkarna över riket.

Vi tror att det är bra att man har en kontrollstation vid 70 års ålder. En del av oss som börjar bli lite äldre mister ju en del av vår skärpa, och det kan vara bra att ha en garanti för att de som fortsätter kan ge vård av bra kvalitet.

Vi är frågande inför att regeringen nu vill ha en ytterligare beredning när det gäller utredningens förslag att göra samma förändringar i fråga om läkare och sjukgymnaster. Här finns ju ett bra utformat lagförslag i utredningen, och vi föreslår att riksdagen nu fattar beslut om det utan ytterligare beredning. Jag yrkar bifall till reservation 2 där detta föreslås.

När det gäller frågan om tandvårdsförsäkring kan man sammanfattningsvis säga att läget i dag är att vi inte har någon tandvårdsförsäkring värd namnet. Självrisken för att laga en tand kan vara så hög som 10 000 eller kanske till och med 15 000 kr om man får en varbildning, måste ta bort tanden och ersätta den med en brygga eller ett implantat. För större ingrepp kan den vara ännu högre, flera tiotusentals kronor.

Det är tragiskt, herr talman, när vi har ny teknik för att göra implantat, teknik som dessutom har utformats i Sverige, att kostnaderna är så stora att många människor inte har råd att utnyttja den för att få fasta tänder i stället för den gamla modellen med löständer. Enligt undersökningar som refereras i utredningen om tandvården fram till 2010 har närmare en miljon människor av ekonomiska skäl avstått från tandvård som de skulle behöva.

Den svenska tandhälsan förbättrades när tandvårdsförsäkringen infördes i mitten av 70-talet – genom försäkringen, genom fluorbehandlingen och genom en bra tandvård. Sedan har dock försäkringen urholkats. Nu har vi ingen försäkring. Man kan med fog säga att den fina tandhälsa som har byggts upp i Sverige riskerar att raseras.

Då säger man: Vi har i alla fall infört ett skydd för de äldre. Jag talade i dag med en god vän som är över 70 år, herr talman. Han hade fått laga en tand, och trots det så kallade högkostnadsskyddet blev den verkliga kostnaden inklusive material 9 760 kr – för lagning av *en* tand! De som har råd med det kan vara glada, men inte kan vi säga att vi har ett högkostnadsskydd för äldre.

Vad ska man då göra? Enligt min och Folkpartiets uppfattning bör man införa en försäkring, och den bästa och mest tydliga formen av försäkring är det som nu kallas för abonnemangstandvård: Man betalar en fast avgift varje år, och så får man den vård man behöver. Detta har in-

förts inom folktandvården i ett par län, i Värmland och Västra Götaland. Man håller också på och arbetar med det i södra Sverige.

Detta har den fördelen att det ger rätt incitament. Vi talar ju ofta om att socialförsäkringarna bör ge rätt incitament. En abonnemangstandvård ger incitament till både tandläkaren och patienten att verka för en god tandhälsa, medan en åtgärdstaxa tyvärr mer ger incitament till att göra mycket reparationer. Den som föredrar en åtgärdstaxa bör enligt vår mening kunna få det, men då bör man ha ett verkligt högkostnadsskydd och inte den parodi på högkostnadsskydd som vi nu har.

Det har sagts, bland annat av landets statsminister, att hela tänder inte återigen får bli en klassfråga. Frågan är om det inte börjar bli det. Tandhälsan kan raseras mycket snabbt om det är så att en miljon människor varje år avstår från att skaffa sig den tandvård de egentligen behöver. Vi måste så snabbt som möjligt, utan några ytterligare utredningar, bygga upp en verklig tandvårdsförsäkring. Den bör också byggas upp så att inte bara folktandvården, den offentliga tandvården, kan erbjuda abonnemangstandvård, alltså en verklig försäkring. Den möjligheten bör även finnas för privata tandläkare.

Detta utvecklar vi i vår motion. Jag ber att med hänvisning till den motionen få yrka bifall till reservation 5.

Det är klart att en del praktiska frågor måste lösas i samband med att man gör en sådan här stor reform. Men med tanke på hur länge detta har dragit ut på tiden och hur många fina möjligheter som har försuttits tycker inte vi att man nu ska tillsätta en ny stor och bred utredning. Nu bör man sätta i gång och lösa problemen och göra det så snabbt som möjligt. Tiden är nämligen väldigt långt gången.

Anf. 96 CHATRINE PÅLSSON (kd):

Herr talman! Det här är ett viktigt betänkande. Jag hade någonstans i min fantasi hoppats att socialministern skulle glädja oss med att vara här, men tyvärr är hans bänk tom – någonting som vi blivit vana vid de senare åren.

Det kanske är ett konstigt påstående jag ska börja mitt lilla anförande med. Jag påstår nämligen att munnen, munhålan och tänderna tillhör kroppen. Då kanske vän av ordning frågar: Är det någon som har påstått något annat? Nja, både ja och nej, men när det bestäms att vi ska ha en egen försäkring för själva munhålan och tänderna blir man ju lite konfunderad.

Jag påstår med bestämdhet, vilket jag gjort under många år i den här talarstolen, att vi måste ändra ett system som är felaktigt uppbyggt. Med det menar jag att vi måste få förutsättningar för att räkna in även tandvården i den övriga sjukförsäkringen. För mig är det en självklarhet att vare sig jag blir sjuk i munhålan eller i tänderna eller får ont i huvudet eller i ett knä ska kostnaderna inkluderas i den vanliga sjukförsäkringen. Jag ska i vanlig ordning betala min patientavgift men få den behandling som är nödvändig på min sjukvårdsförsäkring. Jag är helt övertygad om, herr talman, att detta skulle lösa nästan alla de problem som väldigt många människor har i dag.

Nya rapporter visar att 35 % av tandsjukdomarna är ärftligt betingade – en ganska hög procent. Varför ska de människor som råkat födas med anlag för dålig tandhälsa straffas med att antingen behöva ta upp den ena

Prot. 2002/03:113
28 maj

*Höjd åldersgräns
för tandläkares och
tandhygienisters rätt
till offentlig ersättning
m.m.*

tusenlappen efter den andra ur sin plånbok, om det nu finns några pengar där, eller annars avstå nödvändig tandvård?

Detta tycker jag är helt oetiskt och helt felaktigt. Jag är helt övertygad om att den nya forskning som har tagits fram som visar att dålig tandhälsa också kan förvärra eller vara orsak till annan svår sjukdom i kroppen stärker argumentet att vi så snabbt som möjligt bör inkludera även tandvården i den vanliga sjukförsäkringen.

Jag yrkar bifall till reservation nr 8. Kenneth Johansson från Centerpartiet och jag har i en gemensam reservation sagt att denna fråga bör ses över i en utredning. Detta är en ganska stor fråga, och det får Gabriel Romanus ursäktas.

Det andra, herr talman, som det här betänkandet behandlar är den proposition som regeringen har lagt fram, nämligen att tandläkare ska få arbeta med stöd av samhället fram till 70 års ålder. Det är ett steg på rätt väg. Jag vill gärna säga det. Men för oss kristdemokrater är det mycket egendomligt att man just sätter gränsen där. Vem ska kolla detta? Det finns faktiskt tandläkare som vid 65 års ålder har dålig syn. Det handlar för oss mer om kvalitet, det vill säga att det finns tillsynsmyndigheter som ser till att de som utför sin verksamhet är lämpade för den. Därför anser vi att det inte behövs någon åldersgräns, det vill säga det som beskrivs i reservation 1.

Samtidigt, herr talman, tycker vi att det är egendomligt att man inte också har inkluderat läkare, sjukgymnaster och så vidare vid borttagande av 67-årsgränsen. Förslaget ligger säkert och väntar på en fördjupning på något bord i Socialdepartementet. När vi vet att behoven är så oändligt stora i verksamheten ska vi bejaka, inte förbjuda, att det finns kvinnor och män med hög kompetens och en vilja och önskan att fortsätta att arbeta. Med de stora behov som finns är det en självklarhet.

Herr talman! Jag ska också bidra till att kammaren så småningom kan avsluta sitt arbete, men jag vill än en gång påpeka vikten av att vi inför varje beslut ser varje enskild människa i det fokus vi bör se dem. Vi kan se hur människor som de facto inte har ekonomi att reparera sina tänder lider psykiskt, känner sig icke värdiga, känner att de inte kan gå ut eller prata med folk, inte kan le åt folk. Detta är ett faktum som tyvärr alltför drabbas av i dag.

Jag vill vara med och hitta en lösning på dessa människors problem. För mig är tandvård ingen lyxsjukvård. För mig är tandvård precis lika viktig vård som att vi får vård efter behov för övriga delar av kroppen.

Anf. 97 GABRIEL ROMANUS (fp) replik:

Herr talman! Vi är alla ense om att tänderna och munnen är en del av kroppen. Däremot är det inte riktigt så enkelt som Chatrine Pålsson säger att det skulle lösa alla problem om man ersätter reglerna i tandvården med samma regler som i dag gäller för sjukvården och låter dem gå in under samma högkostnadsskydd. Det kan finnas skäl till att ha särskilda regler för olika åtgärder även om de bör finnas inom samma regelverk. Skillnaden mellan tandvård och annan vård är att det inom tandvården ofta finns olika vårdalternativ med stora skillnader i fråga om kostnad. Så är det inte riktigt så ofta när det gäller det andra. Det är också en ganska stor del av vårdkostnaderna som hänger ihop med utseendet. Det är därför som det kan vara motiverat att ha olika regler även inom ett sådant

regelsystem. På samma sätt kan det vara med glasögon eller andra hjälpmedel.

Ett stort problem som skulle uppstå om vi sopar in tandvården under sjukvårdens högkostnadsskydd är ju att den kommer att vara oerhört kostnadsdrivande. Vi börjar mer och mer lära oss att det är viktigt med rätt sorts incitament i socialförsäkringen. Med ett abonnemangssystem finns ett incitament för både tandläkare och patient att arbeta för en god tandhälsa. Om det finns ett åtgärdssystem med en låg gräns för högkostnadsskyddet, kanske 1 000 kr som vi har för sjukvården, får patienten och tandläkaren ett gemensamt intresse av att vidta stora åtgärder samtidigt. Det kommer tyvärr att vara kostnadsdrivande. Jag tror inte att Kristdemokraterna, lika lite som någon av oss andra, har råd med det i sin budget. Det problemet kommer ni inte undan med hjälp av allmänna slagord om att tänderna är en del av kroppen och att det därför ska vara samma högkostnadsskydd.

Utredning i all ära, men det vi nu behöver är åtgärder. Det finns åtgärder som redan har börjat införas och som har både rätt incitament och ger alla människor möjlighet till en tandvård de har råd med.

Anf. 98 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:

Herr talman! Jag ska lite kort bemöta Gabriel Romanus. Jag och Kristdemokraterna förstår mycket väl att det handlar om kostnader även för samhället. Men jag har aldrig sagt att det ska vara samma högkostnadsskydd som i dag. Jag påstår att man i en utredning ska se över hur man kan lösa problemet för den enskilde.

Jag känner att det ligger misstro mot tandläkarna i påståendet om att det här skulle vara kostnadsdrivande. Varför har man i så fall inte samma misstro mot ortopedier eller andra läkare som också har olika behandlingsmöjligheter? Visst kan det behövas en viss kontroll i fråga om stora saker, men det kan inte vara den stora frågan. Våra läkare inom den somatiska vården vet att de ska arbeta med utgångspunkt i vetenskap och beprövad erfarenhet. Det litar vi på att de gör. Ingen kommer på tanken att ha en extra försäkring för att operera in till exempel nya knäleder. Det är ungefär samma sak. Problemet är att det alltid har varit så här. Det räcker inte som argumentation. Vi måste öppna ögonen gentemot ett system där människor ska få vård med utgångspunkt i den solidariskt finansierade vården, även när det gäller tandvård.

Abonnemangstandvården har många fördelar, men det är ändå fråga om en inbetalning igen efter att man har betalat sin skatt. I övrigt skulle det inte fungera inom den typen av vård. Precis som vissa sjukdomar är sekundära till andra sjukdomar, och sjukförsäkringen betalar, är vi nu på rätt väg och kan utvidga sjukförsäkringen.

Anf. 99 GABRIEL ROMANUS (fp) replik:

Herr talman! Det är inte uttryck för ett speciellt misstroende mot tandläkare om man konstaterar att om det finns en tandvårdsförsäkring med en låg gräns för högkostnadsskyddet får tandläkaren och patienten ett gemensamt intresse av att vid samma tillfälle göra stora och kostnadskrävande ingrepp. Vi vet alla att för tandvård finns det ofta olika behandlingsalternativ där de kostnadskrävande alternativen ofta hänger samman med utseende och i vilken takt som åtgärderna vidtas. Det är som i alla

Prot. 2002/03:113
28 maj

*Höjd åldersgräns
för tandläkares och
tandhygienisters rätt
till offentlig ersättning
m.m.*

andra försäkringar, det vill säga man måste införa någon form av kontroll. Finessen med abonnemangstandvård är att där finns rätt incitament. Det finns inte den gemensamma strävan för tandläkare och patient att driva fram omfattande åtgärder.

Nu noterade jag – och det är viktigt för alla att notera – att Chatrine Pålsson inte säger att det ska vara samma gräns som i dag för högkostnadsskyddet. Säger man att det ska vara samma högkostnadsskydd för sjukvård och tandvård är det detsamma som att säga att även högkostnadsskyddet för sjukvården ska höjas. Det hör man inte ofta från Kristdemokraterna. Det är fråga om mer det allmänna talet om att tänderna är en del av kroppen och att vi ska få samma högkostnadsskydd för tandvård och annan vård. Då blir det fråga om en avsevärd höjning av högkostnadsskyddet. Det beskedet får man inte höra så ofta.

Starta gärna en utredning, men låt inte alla åtgärder ligga nere i väntan på detta. Tandhälsan hos svenska folket håller på att kraftigt försämrats, och därför behöver man vidta åtgärder snabbt. Det är synd om det bara ska vara folktandvården som har möjlighet att genomföra sådana åtgärder. Det jag tycker är viktigt är att både folktandvården och privat-tandvården får en reell möjlighet att erbjuda en verklig försäkring, alltså en fast årlig avgift för tandvården.

Anf. 100 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:

Herr talman! Jag håller med Gabriel Romanus om att det är allvar nu och att något måste hända.

Jag såg en statistisk uppgift på ungdomar mellan 20 och 29 år – dem som vi har skött väl under hela den kostnadsfria barntandvården. Det är så mycket som 27 % av dem som har symtom, men de har inte råd att gå till tandläkaren. Väntar man ytterligare fem eller tio år, tills man känner att man har sin utbildning klar och kan gå till tandläkaren, kan det bli oerhörda både humanitära kostnader och ekonomiska kostnader.

Om vi hade vetat exakt hur den egna kostnaden skulle bli hade vi inte behövt en utredning. Då hade man bara kunnat sätta detta i sjön. Men på grund av att vi behöver se över helheten och var de här nivåerna ska ligga behövs det en utredning.

Avslutningsvis, herr talman, handlar det i väldigt hög grad om att det inte är säkert att de nivåer vi har i dag är de exakt riktiga. Vem har sagt det? De har ändrats ett antal gånger. Det handlar mer om att inventera de behov som patienterna har och också om rätten att få en god tandvård och att få vården när man behöver den, inte behöva vänta av ekonomiska skäl. Jag vill inte att det ska synas i munnen vilken socialgrupp man kommer från, utan jag vill att alla ska ha rätten att få en god tandvård.

Anf. 101 GUNILLA WAHLÉN (v):

Herr talman! Det finns många skäl att satsa på en god tandhälsovård för alla. Att tänderna är en del av kroppen är ett synsätt som de flesta delar, även i den här salen. Men det har ändå inneburit att tandvården har fått en särställning utanför den allmänna hälso- och sjukvården. För den enskilde har det fått som konsekvens att det blir stora skillnader i kostnad för vård av tänderna i förhållande till övriga kroppen.

Vänsterpartiet har tillsammans med Socialdemokraterna och Miljöpartiet tagit viktiga steg för ett högkostnadsskydd inom tandvården under

den förra mandatperioden. Vi har tagit ett första steg, och det har riktats till dem som är över 65 år.

Friska tänder har betydelse för det allmänna fysiska och psykiska välbefinnandet, till exempel för att kunna tillgodogöra sig mat och förhindra andra sjukdomar.

Vid vissa sjukdomar eller av somliga läkemedel påverkas tandhälsan negativt. Tyvärr har det visat sig att det finns skillnader i vård och behandling ur ett genusperspektiv, exempelvis vid sjukdomar som oftare drabbar kvinnor än män. Det kan gälla till exempel reumatoid artrit eller ätstörningar.

Läkare och andra inom vården glömmer bort att biverkningar även kan drabba munhålan och tänderna. Det är viktigt att tänderna ses som en del av kroppen och att det kan bli biverkningar även i munhålan och tänderna av den vård och behandling som man får.

Herr talman! Vänsterpartiet anser att det är oacceptabelt att äldre och funktionshindrade inte alltid känner till att det i samband med tandvårdsreformen infördes ett särskilt stöd för vissa grupper. Det är därför nödvändigt att kraftfulla riktade informationsinsatser riktas till personal, till handikappade och till de äldre, så att kunskapen om det här ökar och människor kan ta till vara sina rättigheter.

Det är ytterst viktigt att prisutvecklingen inom tandvården följs noga. Någon form av prisreglering kan komma att införas om kostnaderna fortsätter att öka och om prisskillnaderna i landet ökar på liknande sätt som hittills.

Utskottet slår i detta betänkande fast att målet på sikt bör vara att införa ett högkostnadsskydd för tandvård för alla. Vänsterpartiet står givetvis helt bakom detta, likaså att patienternas möjligheter att göra prisjämförelser bör öka.

Herr talman! Ett stort antal människor upplever besvär och symtom som sätts i samband med amalgam som tandfyllning. Därför är det ytterst viktigt och angeläget att forskningen kring tandfyllnadsmaterial följs upp, blir mer systematisk och kan göras vetenskaplig. Patienter som har problem och upplever besvär måste få ett värdigt bemötande, hjälp med sina symtom och stöd för detta.

Vi anser att det inte är tillräckligt med ett frivilligt biverkningsregister. Skälet till det är att om man vetenskapligt ska kunna se vilka biverkningar som det kan bli av till exempel amalgam måste man rapportera alla misstänkta biverkningar över en kam för att se hur det ser ut. Därför anser Vänsterpartiet att biverkningsregistret ska vara obligatoriskt.

I mars 1995 träffades en överenskommelse mellan Socialdepartementet och Landstingsförbundet som innebär att amalgam i princip inte ska användas som tandfyllnadsmaterial till barn. Undantag skulle få ske när nyttan för den enskilde bedömdes motivera ett avsteg från principen. Det kan vara när barn har problem i munnen som gör att de tuggar sönder plast- eller porslinsmaterial eller har missbildningar som gör att det är svårare att sätta in ett annat material.

Trots detta principbeslut har man exempelvis i Västra Götaland visat att det är mer än 700 barn som behandlats med amalgam – trots att det i princip är förbjudet. Det har oftast handlat om utvecklingsstörda barn eller barn med mycket svår tandläkarskräck.

Prot. 2002/03:113

28 maj

*Höjd åldersgräns
för tandläkares och
tandhygienisters rätt
till offentlig ersättning
m.m.*

Vi anser inte att det är acceptabelt att det är så pass många barn som får amalgam. Vi tycker att undantag inte ska få göras från förbudet mot amalgam till barn och unga. Man måste komma fram med andra fyllnadsmaterial och framför allt metoder att behandla dessa barn.

Jag står givetvis bakom alla våra reservationer, men för tids vinnande i den kommande voteringen yrkar jag bifall till reservation 12.

Anf. 102 KENNETH JOHANSSON (c):

Herr talman! Centerpartiet anser att regeringens förslag att höja åldersgränsen för tandläkares och tandhygienisters rätt till offentlig ersättning till 70 år samt att ge möjlighet till dispens efter 70 år är ett klart steg i rätt riktning.

Vi vill dock ta steget fullt ut och avskaffa åldersgränsen helt. Vi är tack och lov olika som individer. Generella åldersgränser är svåra att sätta upp. Vi tycker principiellt att personers lämplighet att verka inom ansvarsfulla professioner inom tand- och sjukvården oavsett ålder bör prövas individuellt inom ramen för Socialstyrelsens tillsynsansvar.

Dessutom har vi svårt att förstå varför det inte går att ta beslut även vad avser åldersgränsen för läkares och sjukgymnasters rätt till offentlig ersättning. Som framgår av reservation nr 1 vill jag och Centerpartiet att åldersgränsen ska tas bort även för dem.

Vi behöver de äldres kompetens, och vi behöver arbetskraften. En ökad delaktighet av äldre i arbetslivet bidrar också till minskad ålderssegregering och ökad livskvalitet för de äldre som frivilligt väljer att arbeta efter pensionsåldern.

Utan att tveka ansluter jag mig till uppfattningen att munnen tillhör kroppen. Undersökningar visar att växande grupper i samhället inte anser sig ha råd att gå till tandläkaren. På sikt är det här självfallet förödande för tandhälsan.

Centerpartiets principiella ståndpunkt är att avgifterna inom tandvården successivt bör harmoniseras med avgifterna inom vården. En möjlighet är att inkludera tandvården i hälso- och sjukvårdens högkostnadsskydd. Därför är det angeläget att belysa och analysera de ekonomiska, organisatoriska och hälsorelaterade konsekvenserna av ett gemensamt avgiftssystem. Centerpartiet vill i likhet med Kristdemokraterna se en utredning om detta, vilket framgår av reservation nr 8.

I avvaktan på den här önskade översynen vill vi att nuvarande högkostnadsskydd förstärks för att ge stöd till personer med omfattande tandvårdsbehov, oavsett ålder. Som ett första steg bör regeringen, tycker vi, återkomma med förslag om att behandling av inflammationer och infektioner samt provtagning ska kosta lika mycket som liknande behandling inom vården.

Det är tråkigt med de rapporter som kommer om att ungdomar av olika skäl inte vidmakthåller tandhälsan. Det handlar om fina investeringar som de har fått göra, som har gjort deras tänder starka och fina. Centerpartiet vill se riktade insatser för tandvårdssubvention till ungdomar. Vi vill även rikta åtgärder till andra särskilt utsatta grupper. Ytterligare åtgärder krävs också för att man långsiktigt ska kunna säkra personalförsörjningen vad gäller tandläkare och tandhygienister. Allt detta har jag sammanfattat i reservation nr 7.

Förra veckan träffade jag och min riksdagskollega, Barbro Hietala Nordlund, några tandhygienister hemma i Falun. De informerade på ett professionellt och trevligt sätt om deras yrkesroll, om idéer de hade inför framtiden, om värdet av teamarbete och om nödvändigheten av att utveckla olika områden, till exempel insatser för de äldre.

I dag har de en tvåårig högskoleutbildning. Därefter kan legitimation utfärdas. Man kan välja ett tredje år. Ett budskap från dem, som jag för vidare, är att utbildningen bör vara treårig.

Avslutningsvis vill jag bara erinra om att Centerpartiet vill se ett amalgamförbud så fort det är möjligt. Det är särskilt angeläget vad beträffar barnen. Vi vill att forskningen på området ska intensifieras och att regeringen påskyndar arbetet inom EU för att nå ett amalgamförbud.

Jag yrkar, herr talman, bifall till reservation nr 1 men står självfallet bakom samtliga reservationer där Centerpartiet förekommer.

Anf. 103 KERSTIN-MARIA STALIN (mp):

Herr talman! Det går fort nu. Alla vill bli färdiga till klockan 16, gissar jag.

Kära kamrater och åhörare! Beträffande åldersgränsen för tandläkare är vi nöjda med utskottets skrivning. Det gäller åldern och också möjligheten för dem att efter medgivande arbeta längre.

Sedan har vi tandvårdförsäkringen, som är en lite sorglig historia. Det har framförts här att till och med statsministern har sagt att man inte ska kunna se på människors munnar vilken klass de tillhör, om det nu finns olika klasser.

Och så där förskräckligt lycklig kan jag inte påstå att jag är över högkostnadsskyddet för människor över 65 år. Det blev inte särskilt bra. Högkostnadssumman är alldeles för hög för att den över huvud taget ska hjälpa dem som bäst behöver hjälp. Så vi måste jobba vidare på någonting bättre. Enligt utskottsskrivningen är målet att man på sikt ska införa högkostnadsskydd när det gäller tandvård för alla.

Miljöpartiet har i alla tider hävdat att tänderna och munhålan är delar av kroppen. Det är roligt att alla nu säger att de har gjort det. Det är bra. Vi delar gärna med oss på den punkten. Till och med vår socialminister har framfört förslag om att man ska kunna få in tandvården i den allmänna sjukförsäkringen. Det var ett tag sedan han sade det, men det är i alla fall sagt.

Det har kastats fram många olika summor när det gäller vad det här skulle kosta. Vi vill inte ha någon stor utredning. Vi vill bara att man ska få hjälp med att se över förutsättningarna för ett gemensamt avgiftssystem och med hur man ska bära sig åt.

Vårt förslag är att man ska införa ett nytt system stegvis. Ett första steg skulle kunna vara att infektioner i munhålan ersätts enligt hälso- och sjukvårdens taxa. Vi skulle också kunna överväga att låta tandhygienisterna ha samma villkor och taxa som sjukgymnaster. Det här är ett sätt att inte göra allting på en gång. Man skulle kunna införa detta successivt, allteftersom man har råd. Men, som sagt, någon stor utredning behövs inte. Och det behöver vidtas åtgärder även under tiden man gör de här beräkningarna.

Det är roligt med betänkanden i socialutskottet, tycker jag. De kan rymma så mycket mer än vad som står i själva rubriken. Här har vi även

amalgamfrågan. Det är också en fråga som Miljöpartiet har jobbat med länge.

Jag stöder reservation 11 som handlar om att man ska förbjuda amalgam av miljöskäl. Jag stöder naturligtvis också reservation 12, då vi anser att undantag inte ska få göras från förbudet mot amalgam som tandfyllningsmaterial på barn och ungdomar.

Dessutom vill jag framhålla att de som upplever besvär av sina amalgamfyllningar måste bemötas med värdighet. Alltför många gånger har jag varit med om att patienter som känner sig lite konstiga har fått veta att det bara sitter mellan öronen. Vi har väldigt mycket att göra när det gäller att bemöta de människor som känner att det är någonting.

Själv är jag alldeles full av amalgam i munnen. Jag hade väldigt dåliga tänder som barn, och jag började laga tänder så fort jag fick permanenta tänder. Jag har ont i kroppen, och jag har besvär med lederna, men det är konstaterat att det icke är ledgångsreumatism. Det är mycket möjligt att detta kan ha någonting att göra med amalgam, men jag vågar inte börja plocka bort alla dessa tusen fyllningar, för då vet jag inte vad som händer. Jag går i stället på akupunktur. Än så länge har jag råd med det, men en vacker dag får vi väl se vad jag ska göra åt det hela.

Mitt i amalgamdebattens hetta har jag varit noga med att säga: Det gäller inte bara amalgam eller inte amalgam. Jag tycker att man totalt har försummat att prata om andra material än amalgam. Jag vet tandläkare som till exempel har blivit allergiska mot ersättningsmaterial. Jag tänker speciellt på en. Han kan aldrig mer jobba som tandläkare. Han är totalt skinnflådd på händerna. Han hade turen att få arbeta med någonting annat, men det finns de som inte kan göra någonting för att de är alldeles förstörda.

Det här är mycket viktigt att framhålla, och det får inte ske att vi låter bli att prata om detta bara för att vi ska prata om amalgam. Jag ser fram emot utredningen om dentala material som jag tror snart ska bli klar.

Jag stöder naturligtvis alla våra reservationer, men för tids vinnande yrkar jag bifall till reservation 9.

Anf. 104 CATHERINE PERSSON (s):

Herr talman! Åldersgränsen för rätt till offentlig ersättning för tandläkare och tandhygienister höjs, enligt lagen om allmän försäkring, från 67 till 70 år. Det införs en möjlighet för tandläkare och tandhygienister att efter medgivande utföra tandvård även efter det att de har fyllt 70 år. Medgivanden kan ges av regeringen eller av den myndighet som regeringen bestämmer. Det är i korthet de förslag som regeringen lägger fram och som socialutskottet föreslår att riksdagen antar.

Som reglerna är i dag för tandläkare och tandhygienister är det en absolut åldersgräns för rätt till ersättning enligt lagen om allmän försäkring. Det finns ingen möjlighet till dispens. Med anledning av att vi lever allt längre och ofta med god hälsa, finns det så klart skäl att överväga om 67-årsgränsen är den mest optimala, den mest riktiga, och därmed ska ligga fast. Vi delar regeringens bedömning att åldersgränsen kan höjas och tycker att förslaget om en åldersgräns vid 70 år är väl avvägt. Efter 70 års ålder ges också möjlighet att efter individuell prövning arbeta vidare inom tandvårdsförsäkringen. Regeringen föreslår att Riksförsäkringsverket ska vara den myndighet som ska pröva ansökan om medgivande för

att erhålla ersättning från försäkringen efter fyllda 70 år. Lagförslagen föreslås träda i kraft den 1 juli i år.

Några motionärer anser att åldersgränsen bör slopas helt. Vi socialdemokrater och majoriteten i utskottet delar inte den uppfattningen.

En höjning av åldersgränsen medför att man ges möjlighet att stanna kvar i yrket längre upp i åren. Det är naturligtvis oerhört positivt då det finns möjlighet att tillvarata och behålla den kompetens och erfarenhet som man besitter efter många år i yrket. Det kan också bidra till förbättrad personalförsörjning, som till vissa delar är ett problem inom tandvården.

Det naturliga åldrandet påverkar den enskildes förmåga att utföra olika arbetsuppgifter och sitt arbete. Det gör att åldersgränsen blir ett instrument för någon form av kvalitet och säkerhet. Sätter man gränsen för högt är min bedömning att åldersgränsen som kontrollinstrument avtar, och släpper man den helt blir det naturligtvis ingen kontroll alls.

Man kan naturligtvis ställa sig frågan om gränsen ska vara 69 eller 73 år, men någonstans måste gränsen sättas. Med tanke på att det är relativt få som man beräknar kommer att arbeta efter 70 års ålder tycker jag att detta är en bra lösning i nuläget. Det är också mot bakgrund av att vi inte är vana vid att äldre stannar kvar lång tid i sitt yrke. Dessutom innebär det att de kan arbeta till obegränsad ålder och direkt lyfta pengar ur tandvårdsförsäkringen, som inte är möjligt för andra arbetstagare.

Jag vill också kommentera några av motionerna. Moderaterna anser i en motion att det ska inrättas en oberoende tillsynsmyndighet. Man skriver också i motionen att verksamhet i både privat och offentlig regi ska vara föremål för tillsyn på lika villkor. Det här är återkommande meningar i många av Moderaternas olika motioner. Enligt de uppgifter som jag har är det ingen skillnad i kriterierna för hur man utövar tillsyn. Därför anser jag att den meningen är obefogad i det här sammanhanget.

Jag vill också i den här debatten ta upp en del av de motioner som behandlas i betänkandet från allmänna motionstiden. De olika partierna har förslag som på olika sätt beskriver mål och åtgärder avseende tandvårdsförsäkringen. Vi har också här och nu i kammaren hört hur alla är oerhört medkännande och beskriver hur tänder och kroppen hör ihop, att vi måste se till att alla har råd att gå till tandläkaren. Jag delar den uppfattningen. Det är oerhört viktigt att människor har råd att gå till tandläkaren. Vi skriver också i vårt betänkande att på sikt bör ett högkostnads-skydd gälla för alla oberoende av ålder. Jag kan också se en framtid där man kan diskutera någon form av gemensamt högkostnadsskydd för tandvård och sjukvård.

Däremot kan jag inte lika lättvindigt som en del övriga talare säga att naturligtvis gör vi det här nu, för jag måste se till att det finns pengar till det i budgeten. Jag kan bara konstatera att det inte finns något parti som har avsatt pengar i sina budgetar för att tillmötesgå det man beskriver i sina motioner. Det tycker jag är att luras. Det är att ge falska löften. Visserligen pratar en del om utredningar. Men min uppfattning är att vi i ett första skede måste se till att tillföra försäkringen pengar så att vi når upp till ett drägligt högkostnadsskydd. Därefter kan vi se på möjligheten att sammanföra sjukvården och tandvården, därför att det är reformer som är förenade med oerhört stora kostnader.

Prot. 2002/03:113
28 maj

*Höjd åldersgräns
för tandläkares och
tandhygienisters rätt
till offentlig ersättning
m.m.*

Flera motioner tar upp frågeställningar som behandlats av utredningen *Tandvårdsöversyn 2000* i slutbetänkandet *Tandvården till 2010*. Som vi vet behandlas de förslagen nu i Socialdepartementet.

Det är en fråga som jag särskilt vill lyfta fram, och det är de fortsatta prisökningarna inom tandvården som naturligtvis är oerhört oroande. När det gäller prissättning och kostnadsutveckling har Riksförsäkringsverket, Konkurrensverket och Konsumentverket samtliga uppdraget utifrån sina respektive kompetensområden att följa och analysera utvecklingen. Jag förutsätter att regeringen nogsamt följer frågan och med anledning av de uppgifter man får fram eventuellt föreslår förändringar i tandvårdsförsäkringen om man bedömer att så bör ske.

Herr talman! Jag ska också ta upp frågan om amalgam som har väckts av en del talare tidigare. Först vill jag säga att jag till stor del delar det som tidigare framförts här. Jag vet också att regeringen driver frågan, och jag utgår från att de fortsätter att driva frågan i EU om förbud mot användning av amalgam.

Trots att det i princip är ett förbud mot amalgamanvändning när det gäller barn och ungdomar, är det ändå en relativt stor användning av amalgam i vissa landsting. Socialstyrelsen har efterfrågat en skärpning på det här området. Men med anledning av att Dentalmaterialutredningen väntas lägga fram sitt betänkande inom kort, och det besked som jag har nu är att de lämnar sitt betänkande på tisdag i nästa vecka, har regeringen sagt att man vill avvakta utredningen. Med anledning av det tycker jag inte att det finns skäl för riksdagen att agera i frågan.

Det har också tagits upp på vilket sätt människor med olika former av biverkningar av sin tandvård blir behandlade i tandvården. Vi har nu avsatt en del pengar för att se till att det här kan bli bättre. Dentalmaterialutredningen har också i uppdrag att se över på vilket sätt man kan bli bättre på att tillmötesgå dessa patienter, så det är med spänning vi kan se fram emot vad utredningen kommer med för förslag.

Jag vill till sist yrka bifall till socialutskottets förslag i betänkande nr 17 och därmed avslag på samtliga motioner och reservationer som behandlas i detta betänkande.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 9 §.)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 15.57 på förslag av förste vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 16.00 då votering skulle äga rum.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 16.00.

AU8 Arbetsmarknadspolitik

Punkt 1 (Mål och inriktning, styrning av AMV)

1. utskottet

2. res. 1 (m)

3. res. 2 (fp)

4. res. 3 (kd)

5. res. 4 (c)

Förberedande votering 1:

25 för res. 3

19 för res. 4

243 avstod

62 frånvarande

Kammaren biträdde res. 3.

Förste vice talmannen Per Westerberg (m) fick på grund av tekniska problem inte sin röst korrekt registrerad och anmälde att han avsett att avstå från att rösta.

Förberedande votering 2:

37 för res. 2

26 för res. 3

225 avstod

61 frånvarande

Kammaren biträdde res. 2.

Förste vice talmannen Per Westerberg (m) fick på grund av tekniska problem inte sin röst korrekt registrerad och anmälde att han avsett att avstå från att rösta.

Förberedande votering 3:

45 för res. 1

37 för res. 2

206 avstod

61 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Förste vice talmannen Per Westerberg (m) fick på grund av tekniska problem inte sin röst korrekt registrerad och anmälde att han avsett att rösta ja.

Huvudvotering:

162 för utskottet

45 för res. 1

81 avstod

61 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 123 s, 1 kd, 24 v, 14 mp

För res. 1: 45 m

Avstod: 37 fp, 25 kd, 19 c

Frånvarande: 21 s, 10 m, 11 fp, 7 kd, 6 v, 3 c, 3 mp

Förste vice talmannen Per Westerberg (m) fick på grund av tekniska problem inte sin röst korrekt registrerad och anmälde att han avsett att rösta nej.

Punkt 5 (Översyn av arbetslöshetsförsäkringen)

1. utskottet

2. res. 9 (c, m, fp, kd)

Votering:

161 för utskottet

127 för res. 9

61 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 123 s, 24 v, 14 mp

För res. 9: 45 m, 37 fp, 26 kd, 19 c

Frånvarande: 21 s, 10 m, 11 fp, 7 kd, 6 v, 3 c, 3 mp

Förste vice talmannen Per Westerberg (m) fick på grund av tekniska problem inte sin röst korrekt registrerad och anmälde att han avsett att rösta nej.

Punkt 7 (Åtgärder för vissa invandrare)

1. utskottet

2. res. 13 (fp)

Votering:

225 för utskottet

38 för res. 13

25 avstod

61 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 123 s, 45 m, 24 v, 19 c, 14 mp

För res. 13: 37 fp, 1 kd

Avstod: 25 kd

Frånvarande: 21 s, 10 m, 11 fp, 7 kd, 6 v, 3 c, 3 mp

Förste vice talmannen Per Westerberg (m) fick på grund av tekniska problem inte sin röst korrekt registrerad och anmälde att han avsett att rösta ja.

Punkt 9 (Åtgärder för övriga särskilda grupper m.m.)

1. utskottet
2. res. 16 (c, m, fp, kd)

Votering:

160 för utskottet

127 för res. 16

1 avstod

61 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 123 s, 24 v, 13 mp

För res. 16: 45 m, 37 fp, 26 kd, 19 c

Avstod: 1 mp

Frånvarande: 21 s, 10 m, 11 fp, 7 kd, 6 v, 3 c, 3 mp

Förste vice talmannen Per Westerberg (m) fick på grund av tekniska problem inte sin röst korrekt registrerad och anmälde att han avsett att rösta nej.

Punkt 12 (System för individuell kompetensutveckling)

1. utskottet
2. res. 20 (c, m, fp, kd)

Votering:

161 för utskottet

127 för res. 20

61 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 123 s, 24 v, 14 mp

För res. 20: 45 m, 37 fp, 26 kd, 19 c

Frånvarande: 21 s, 10 m, 11 fp, 7 kd, 6 v, 3 c, 3 mp

Förste vice talmannen Per Westerberg (m) fick på grund av tekniska problem inte sin röst korrekt registrerad och anmälde att han avsett att rösta nej.

Punkt 13 (Arbetskraftsinvandring)

Utskottets förslag till beslut med godkännande av

1. utskottets motivering
2. motiveringen i res. 21 (c, m, fp, kd)

Votering:

147 för utskottet

127 för res. 21

14 avstod

61 frånvarande

Kammaren biföll utskottets motivering.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 123 s, 24 v

För res. 21: 45 m, 37 fp, 26 kd, 19 c

Avstod: 14 mp

Frånvarande: 21 s, 10 m, 11 fp, 7 kd, 6 v, 3 c, 3 mp

Prot. 2002/03:113

28 maj

Förste vice talmannen Per Westerberg (m) fick på grund av tekniska problem inte sin röst korrekt registrerad och anmälde att han avsett att rösta nej.

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

FiU26 Ändrade solvensregler för försäkringsbolag

Punkt 1 (Undantag från tillämpning av försäkringsrörelselagen för ömse-
sidiga skadeförsäkringsbolag)

1. utskottet

2. res. (m, fp, kd, c)

Votering:

161 för utskottet

127 för res.

61 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 123 s, 24 v, 14 mp

För res.: 45 m, 37 fp, 26 kd, 19 c

Frånvarande: 21 s, 10 m, 11 fp, 7 kd, 6 v, 3 c, 3 mp

Förste vice talmannen Per Westerberg (m) fick på grund av tekniska problem inte sin röst korrekt registrerad och anmälde att han avsett att rösta nej.

Punkterna 2–8

Kammaren biföll utskottets förslag.

**SoU17 Höjd åldersgräns för tandläkares och tandhygienisters rätt
till offentlig ersättning m.m.**

Punkt 1 (Höjd åldersgräns m.m.)

1. utskottet

2. res. 1 (kd, m, c)

3. res. 2 (fp)

Förberedande votering:

92 för res. 1

37 för res. 2

160 avstod

60 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

161 för utskottet

91 för res. 1

37 avstod

60 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 123 s, 24 v, 14 mp

För res. 1: 46 m, 26 kd, 19 c

Avstod: 37 fp

Frånvarande: 21 s, 9 m, 11 fp, 7 kd, 6 v, 3 c, 3 mp

Punkt 3 (Tandvårdsförsäkringen m.m.)

1. utskottet

2. res. 5 (fp)

Votering:

170 för utskottet

37 för res. 5

82 avstod

60 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 123 s, 25 kd, 8 v, 14 mp

För res. 5: 37 fp

Avstod: 46 m, 1 kd, 16 v, 19 c

Frånvarande: 21 s, 9 m, 11 fp, 7 kd, 6 v, 3 c, 3 mp

Punkt 4 (Utredning)

1. utskottet

2. res. 8 (kd, c)

3. res. 9 (mp)

Förberedande votering:

45 för res. 8

14 för res. 9

230 avstod

60 frånvarande

Kammaren biträdde res. 8.

Huvudvotering:

229 för utskottet

45 för res. 8

14 avstod

61 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 122 s, 46 m, 37 fp, 24 v

För res. 8: 26 kd, 19 c

Avstod: 14 mp

Frånvarande: 22 s, 9 m, 11 fp, 7 kd, 6 v, 3 c, 3 mp

Punkt 6 (Amalgam på barn och unga)

1. utskottet

2. res. 12 (v, mp)

Votering:

249 för utskottet

40 för res. 12

60 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 123 s, 46 m, 37 fp, 26 kd, 17 c

För res. 12: 24 v, 2 c, 14 mp

Frånvarande: 21 s, 9 m, 11 fp, 7 kd, 6 v, 3 c, 3 mp

Roger Karlsson (c) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Fristående skolor

10 § Fristående skolor

Föredrogs
utbildningsutskottets betänkande 2002/03:UbU15
Fristående skolor.

Anf. 105 GUNILLA CARLSSON i Tyresö (m):

Herr talman! Tio år efter friskolereformen borde alla vi som vill utveckla en bättre skola för våra unga till gagn för hela samhället fundera på hur vi kan bygga vidare på våra erfarenheter.

Friskolorna har vitaliserat hela Sverige. För elever och föräldrar har man kunnat få valfrihet för att utveckla varje individs egna drömmar och förutsättningar bättre tack vare friskolornas intåg eftersom mångfalden har ökat. För lärare och skolledare har nytänkande premierats. Det egna ansvarets betydelse som förebild och kunskapsförmedlare har faktiskt fått ökad tyngd. Och möjligheten att välja arbetsgivare har bidragit till att läraryrket kan te sig mer attraktivt.

För kommunerna har det ställts krav på omprövning. En del kommuner har förmått använda detta som ett sätt att öka attraktionskraften för inflyttning, att kunna behålla en del småskolor, inte minst i glesbygd, och för att kunna skapa en mer dynamisk utbildningsmiljö för medborgarna. Andra kommuner har sorgligt nog valt att gräva ned sig i det närmast planeekonomiska fundamentet och på alla sätt motarbeta förnyelse och mångfald. Där har friskolorna motarbetats och omsorgen om den egna skolorganisationen kommit i bakgrunden.

Även för företagandet har friskolereformen haft sin betydelse, bland annat för kompetensförsörjning. Med friskolereformen har vi fått ökade möjligheter till industriutbildningar som har blivit mycket populära. Och fler människor som tidigare inte har drivit egen verksamhet har tagit saken i egna händer och gått från anställda till företagare eller som del i kooperativ.

Detta är en spännande och vitaliserande kraft som inte bara berör skolvärlden utan oss alla där Sverige bättre kan fänga och utveckla kunskap och förmågor med ökad bildning och ömsesidig förståelse. Många gånger har friskolorna lyckats bättre än de likriktande kommunala skolorna i integrationshänseende. Och problem med arbetsmiljö och mobbing kan inte fortgå i skolor som hela tiden prövas på en konkurrensutsatt marknad.

Det är ingen hemlighet att jag är stolt och nöjd med att en borgerlig regering genomförde friskolereformen under ledning av en moderat skolminister, Beatrice Ask. Men det är för mig en gåta att Socialdemokraterna i dag väljer att inte bygga vidare utan i stället blicka bakåt och vrida utvecklingen i alldeles fel riktning.

Under våren har vi sett en fullständig medial klappjakt på de fristående skolorna med benäget bistånd från LO, från Skolverket, som har lånat ut sig, och till viss del ett onyanserat Sveriges Television krönt av

en bekymrad utbildningsminister som verkar se alla svårigheter men inga möjligheter.

Jag antar att bakgrunden till den här klappjakten är kommunal oförmåga att omorganisera och lägga resurser på rätt saker. Friskolorna har fått bli boven för utebliven leverans av frikostiga vallöften. Det är ogint. Men det är också illavarslande om vi kan konstatera en ideologisk strävan syftande till totalkommunalisering av friskolevärlden som har tjänat oss så väl. Det blir i så fall inget återtag för Östros & Co. Jag är övertygad om att friskolereformen är här för att stanna. Det är i dag tillräckligt många som har fått ta del av möjligheterna som de fristående skolorna ger. Och även för övriga Skol-Sverige kan man se nyttan av konkurrens och komplement.

Emellertid finns det en illvillig listighet hos Socialdemokraterna när de tyngs för hårt av sin egen gammaldags retorik och av Vänsterns likriktningsteori. De kommer inte att förbjuda fristående alternativ men kan väl försöka att svälta ut och mobba ut friskolorna.

Betänkandet som vi i dag diskuterar är ett exempel i den riktningen. Låt mig illustrera det i tre delar.

För det första när det gäller kommunala skolplaneringsproblem. Kommunernas bristande förmåga till anpassning föreslås mötas med att kommunens väl och ve går före elevers och föräldrars önskemål om alternativ och mångfald.

Socialdemokraterna och Vänstern vill att kommunerna i princip ska ges vetorätt beträffande nyetableringar och konkurrens från fristående alternativ. Hur blir det då med valfriheten, mångfalden och möjlig kvalitetshöjning?

Förslaget ger dessutom en rättsosäkerhet och utrymme för godtycke i de bedömningarna. Riksdagen har tidigare avslagit likalydande förslag.

Med en fempartireservation från oss moderater och från Folkpartiet, Kristdemokraterna, Miljöpartiet och Centern hoppas jag att kammaren igen ger samma bakläxa till de bakåtsträvande socialistiska partierna. Jag yrkar alltså bifall till vår gemensamma reservation 2 under punkt 2.

För det andra gäller det kommunernas beräkningsunderlag. Nivån för ersättning till de fristående skolorna är ett subilt sätt att helt slå undan benen för redan etablerad verksamhet. Tidigare i kammaren har jag diskuterat den så kallade riksprislista som försvann. Nu ser vi effekterna runtom i landet.

Två exempel som jag vill nämna är musikskolan Rytmus här i Stockholm och Industrigymnasiet i Västerås.

De fristående alternativen får rejält sänkta ersättningar, som i sin tur ger en osäkerhet inför fortsatt drift, till men för eleverna. Nytänkandet stryps. Jag frågar mig om det verkligen är Socialdemokraternas vilja och avsikt att förhindra bra industriutbildningar där företagens kompetensbehov säkras, samtidigt som eleverna får relevant kunskap och jobb.

När den samlade vänstern vill att kommunens skolpliktskostnader ska vägas in är det ytterligare en metod att svältvägen ta bort möjligheterna för fortlevnad för de fristående alternativen.

För det tredje, och slutligen, gäller det uppföljning och utvärdering. Socialdemokraterna och Vänstern vill ge kommunerna uppföljnings- och utvärderingsrätt beträffande fristående skolor. Redan i dag har kommunen insynsrätt, och många fristående skolor deltar i det kommunala upp-

följnings- och kvalitetsarbetet. Men det är oacceptabelt att kommunerna ska få kontrollera de fristående skolorna. Många gånger har dessa skolor fått bidrag, mot kommunens egen vilja. Det råder en konkurrenssituation. I stället för att på kommunnivå jaga de fristående alternativen bör den kommunala energin ägnas åt att göra de kommunala skolorna bättre, fundera över arbetsmiljön och resultaten och, i förekommande fall, fundera över varför eleverna vill lämna skolan till förmån för ett fristående alternativ. Vad är det vi kan göra bättre i den kommunala organisationen?

Herr talman! Jag vill se tusen blommor blomma. Jag vill att varje elevs unika förmåga och möjligheter tas till vara. Och jag är övertygad om att Sverige skulle kunna ha en av världens bästa skol- och utbildningsmiljöer. Men då krävs det att politiken skapar förutsättningar för utveckling, nytänkande och kvalitetsuppföljning. Det krävs att vi tar till vara allt det goda som finns i Skol-Sverige. Då ska bland annat friskole-reformen inte motarbetas genom förbud, utsvältning och mobbning.

Anf. 106 ULF NILSSON (fp):

Herr talman! För bara drygt tio år sedan var det för de flesta inte möjligt att välja skola. Det var inte ens möjligt att påverka vilken kommunal skola man skulle gå i. De flesta var hänvisade till närmaste skola – punkt slut. Den borgerliga regeringen införde möjligheten att välja skola. Nu, efter tio år, väljer – beroende på vilken kommun man tittar på – 34–60 % av föräldrarna aktivt en skola åt sina barn.

Vi liberaler är helt övertygade om att valfriheten i skolans värld också, och kanske i första hand, handlar om kvalitet. Det är ett värde i sig att föräldrar, barn och ungdomar kan vara med och bestämma över skolvalet. Dessutom betyder mångfalden att kvaliteten på alla skolor kan bli bättre.

I en intressant rapport från Finansdepartementets egen utredningsgrupp, ESO, påvisades häromåret att den kommunala skolan blir bättre i kommuner där det finns friskolor. För mig är detta inte överraskande eftersom mångfald och positiv konkurrens naturligt höjer kvaliteten på en verksamhet. Vi har väl alla sett att en mängd spännande pedagogiska idéer utvecklats under de senaste åren. Det gäller både inom de kommunala skolorna och inom friskolorna. Mångfald är inte ett hot, utan mångfald skapar nya möjligheter.

För Socialdemokraterna har det fria skolvalet alltid setts som ett problem – som ett problem som ger kommunernas politiker och skolbyråkrater extraarbete. Jag tror att i grunden bygger den här inställningen på att man alltid tror sig veta bättre än föräldrar och barn. Vänsterpartisterna säger öppet att de är mot det fria skolvalet både när det gäller kommunala skolor och när det gäller friskolor. Socialdemokraterna accepterar motvilligt i efterhand en del reformer men försöker hela tiden bromsa utvecklingen.

I dag ligger på riksdagens bord ett betänkande där Vänsterpartiet och Socialdemokraterna har en rad förslag när det gäller friskolor. Man vill öka möjligheten att säga nej till nya skolor trots att de uppfyller de pedagogiska kraven. Man vill att kommunerna i större utsträckning ska sköta kontrollen, och man vill öka kommunernas möjligheter att undanhålla pengar för friskolorna.

Miljöpartiet och de borgerliga partierna har alltså i utskottet sagt nej till de här förslagen. Men jag hoppas naturligtvis att kammarens beslut följer våra reservationer.

Lagom till dagens kammardebatt har det under de senaste veckorna i tidningar, TV och radio rasat en ganska häftig debatt om friskolorna. Den debatten har haft två utgångspunkter: dels att friskolorna påstås kosta för mycket pengar, dels att vissa friskolor bryter mot skollagen.

Nyligen kom det en utredning från LO som friskolemotståndarna vill utnyttja. Den här utredningen försöker visa att friskolor ger kommunerna ökade kostnader. Men om man läser noga ser man att utredarna själva faktiskt varnar för att dra långtgående slutsatser av materialet. Men det bryr sig inte de om som vill gripa efter varje halmstrå för att svartmåla friskolorna. Man visar statistik över att kommuner med många friskolor har större kostnader för skolan.

Sanningen är att den här statistiken egentligen inte säger någonting om detta, utan många kommuner som satsar mer på skolan än vad andra kommuner gör har också många friskolor. Exempel på sådana kommuner är till helt nyligen borgerliga kommuner, min hemkommun Lund eller Stockholm. Att de här kommunerna har högre skolkostnader beror på att de satsar mer än de andra på skolan som helhet. Att friskolemotståndarna inte har bättre underlag, inte har bättre på fötterna, och ändå drar i gång en kampanj mot fritt skolval visar väl bara att de är ganska desperata över att de kanske inte får igenom sin skolpolitik i riksdagen.

Frågan om segregation och utanförskap är en av de stora frågor som vi diskuterar i det svenska samhället. Motståndarna till fritt skolval menar att fritt skolval skapar ökade klyftor mellan befolkningsgrupper. Men de som säger detta måste också ställa sig frågan vad ett motsatt system innebär. Ett motsatt system innebär att eleverna är helt hänvisade till en skola i ett visst område.

Som alla vet är boendet i många svenska städer väldigt uppdelat. I till exempel Stockholm, Malmö och Göteborg finns det stadsdelar där en majoritet av de vuxna är arbetslös. Valfriheten kan då precis lika gärna innebära motsatsen till segregering – att fler människor från olika kommundelar möts i samma skola. Om man dessutom, som Folkpartiet vill, gör extra satsningar på skolor i utsatta områden ökar chansen att också elever från andra kommundelar kommer dit.

Herr talman! Den senaste tiden har det avslöjats några exempel på brott mot läroplanen på några religiösa friskolor. Det har till och med kommit uppgifter om fysiskt våld mot elever på någon skola. För mig är det glasklart och enkelt att friskolor som bryter mot lagen ska stängas. Alla skolor, oavsett profil och huvudman, ska följa lagen och läroplanen. Det gäller för kommunala skolor, och det gäller för friskolor.

Men regeringspartiet borde vara lite självkritiskt för en gångs skull. Man borde i stället fråga sig hur övergrepp kan fortgå på vissa skolor utan att den myndighet som ska kontrollera skolorna upptäcker detta. Den bistra sanningen är ju att kontrollen och utvärderingen av de svenska skolorna som helhet fungerar dåligt i dag. Därför behöver Sverige en skolinspektion värd namnet, och den ska inspektera alla skolor.

Socialdemokraterna och vänsterpartisterna tror att det bästa sättet att garantera kvaliteten i friskolorna är att låta kommunerna sköta tillsynen av dem. De menar att god kontroll har man bäst lokalt. Det kanske kan

verka logiskt, men i själva verket har kommunerna visat att de inte ens har koll på sina egna skolor. 38 % av kommunerna redovisar inte vilken kvalitet de egna skolorna håller, detta trots att de är skyldiga att göra det.

Vi folkpartister anser att det är helt oacceptabelt att friskolor eller andra skolor bryter mot läroplanen eller andra lagar och bestämmelser. Sådana skolor ska stängas. Nu är det, som tur är, ingen jättemängd av problem på fristående skolor. Vi kan jämföra med rapporter om mobbning, brist på speciallärare med mera i kommunala skolor. De brister som trots allt finns visar att tillsynen av skolorna hittills inte varit tillräcklig, men kommunerna är alltså inte lösningen utan snarare en del av problemet. Folkpartiet anser att kommunaliseringen av skolan var ett dråpslag mot Sveriges elever och lärare. För en likvärdig skola behöver staten ta ansvaret. På den punkten tycker inte alla borgerliga partier lika, men en viktig sak är vi och Miljöpartiet överens om: Det vore ett misstag att överlämna ansvaret för kontroll av friskolor till kommunerna, som ofta ser friskolor som konkurrenter och som ofta av politiska skäl har en negativ grundinställning.

Herr talman! Det finns möjligheter till en ljus framtid för den svenska skolan. Om vi satsar på höga kunskapsmål och en trygg skolmiljö med välutbildade lärare kan alla få tillgång till en bra skola. De problem som nu finns i den svenska skolan, med en tredjedel som hoppas av gymnasieskolan, har verkligen ingenting att göra med de få procent som väljer fristående skolor. Det är verkligen grovt att göra friskolorna till syndabock för fel som beror på dåliga politiska beslut om skolan. I stället för att vinkla debatten på det sättet är det dags att tillsammans börja diskutera hur skolan, den kommunala och fristående, ska utvecklas för framtiden. I den framtiden är inte friskolorna ett problem utan en stor tillgång, en tillgång som vi ska vara glada för.

Jag avslutar, herr talman, med att yrka bifall till den gemensamma reservationen 3 under punkt 4.

Anf. 107 INGER DAVIDSON (kd):

Herr talman! Vartenda barn har rätt till en skolgång med hög kvalitet på undervisningen i en miljö där barnen känner sig trygga och där de bemöts med respekt från både skolans personal och sina skolkamrater. Det tror jag att vi alla är överens om.

Då måste vi konstatera att den målsättningen inte uppnås i dag. Det räcker att nämna mobbning, den undermåliga fysiska miljö som många skolor erbjuder, låg personaltäthet eller att en alltför stor del av eleverna inte uppnår godkänt betyg i ett eller flera ämnen. Är fristående skolor en bidragande orsak till att det ser ut som det gör? Det finns faktiskt de som vill hävda det.

Hur fristående skolor behandlas har stor principiell betydelse. Det ger en bild av hur politikerna ser på enskilda medborgare som engagerar sig och själva tar initiativ till en verksamhet som ligger lite vid sidan av den huvudfära som den styrande majoriteten anser är den bästa. Att kritik och förslag till regelverk som försvårar utvecklingen för friskolorna kommer från vänsterhåll är därför inte alls förvånande.

Med jämna mellanrum återkommer debatten därifrån om fristående skolors vara eller inte vara. Det är ingen hejd på vilken negativ inverkan de sägs ha vare sig det handlar om ödelagd kommunal ekonomi, ökad

segregation eller religiös indoktrinering. I dag går drygt 5 % av alla elever i hela landet i en fristående skola, de flesta av dem i storstäderna. Det är alltså en försvinnande liten del. Av debatten att döma kan man få intrycket att de kommunala skolorna helt håller på att trängas tillbaka på de fristående skolornas bekostnad. Så är det långt ifrån.

Bland de fristående skolorna finns skolor som inte håller de kvalitetsmått som vår lagstiftning och våra läroplaner och kursplaner stadgar att de ska leva upp till. När det uppdagas vidtas åtgärder, och det händer att skolor får sina tillstånd indragna av den anledningen. Så ska det också vara. Problemet är bara att det fåtal friskolor som inte håller måttet i något avseende eller som kanske till och med bryter mot lagar och regler tillåts sätta bilden av fristående skolor i allmänhet. Sanningen är ju den att de allra flesta fungerar mycket väl, har en lugn miljö och håller mycket hög kvalitet på undervisningen.

Tänk tanken att motsvarande skulle gälla den kommunala skolan. Det uppdagas att en lärare utsatts för regelrätt misshandel av en elev, att en flicka mobbas och trakasseras så svårt att hon får uppsöka sjukhus ett flertal gånger, att skolmiljön är så otrygg att rektor tvingas stänga skolan för att han inte kan svara för elevernas säkerhet, att 60 % av eleverna inte uppnår godkända betyg i kärnämnen. Allt detta har inträffat i kommunala skolor. Ändå tror jag att ingen av oss vill hävda att det förekommer i alla kommunala skolor. Det finns välfungerande och mindre välfungerande skolor. Det är Skolverkets ansvar att utöva tillsyn och vidta åtgärder som behövs. Nu kommer inspektionen att utökas så att samtliga skolor i Sverige ska få besök under en sexårsperiod. Äntligen! Det har vi krävt under många år. I det avseendet har regeringen hittills visat en osannolik flathet som naturligtvis färgat av sig på myndigheten.

Socialdemokraterna och Vänstern fortsätter att hävda att inte bara Skolverket utan också kommunerna ska utöva tillsyn över de fristående skolorna. De har fått backning på det tidigare i riksdagen men tar upp frågan nu igen. Fem partier, däribland Kristdemokraterna, hävdar lika bestämt att den ansvarsfördelning som Socialdemokraterna och Vänstern har helt enkelt är fel tänkt.

Skolverket är den naturliga tillsynsmyndigheten för friskolorna. Det godkänner skolan och avgör om den är bidragsberättigad. Då är det naturligt att verket också har ansvaret för tillsynen. Den erfarenhet och överblick som Skolverket har skaffat sig är viktig inte minst ur rättssäkerhetssynpunkt. En enskild kommun kan av förklarliga skäl inte upparbeta samma kompetens när det gäller att bedöma en fristående skolas kvalitet. Risken är stor att den inte kommer att betraktas som det naturliga och viktiga komplement till den offentliga skolan som den är utan som en otillbörlig konkurrent. Finns det dessutom ideologiska invändningar mot fristående skolor över huvud taget, vilket tyvärr är alltför vanligt, finns det all anledning att befara att rättssäkerheten för den fristående skolan i praktiken helt sätts ur spel. Kommunerna har insyn, och de fristående skolorna har skyldighet att delta i uppföljning och utvärdering. Det är fullt tillräckligt.

Kostnaden för elever i fristående respektive kommunala skolor är också ett återkommande tema. Tidigare fick elever i fristående skolor endast 75 % av den ersättning elever i kommunala skolor fick. I dag säger lagen att ersättningen ska vara likvärdig. Det innebär att man ska ta

hänsyn till de speciella kostnader som den kommunala skolan respektive den fristående skolan har. Det gör man alltså i dag, och kommunen är skyldig att redovisa hur beräkningarna av de så kallade skolpliktskostnaderna görs. Att införa ett schablonavdrag skulle innebära att de fristående skolorna inte får någon möjlighet att bedöma hur bidraget till dem beräknats. Det finns ingen anledning att försvåra den processen ytterligare. Den är svår nog i dag.

Herr talman! Fristående skolor har kommit för att stanna, och det är jag glad för. 90 % av föräldrarna anser i undersökning efter undersökning att det är positivt att valmöjligheten finns. Ändå kommer även i framtiden en stor majoritet av alla elever att gå i en kommunal skola. Det visar undersökningar från andra länder där man har haft friskolesystemet länge. Därför är det vår uppgift att se till att kvaliteten upprätthålls och där så behövs förbättras i både fristående och kommunala skolor. För Kristdemokraternas del handlar det dels om att vi ställer högre krav på tillsyn av samtliga skolor, dels om att vi i våra budgetförslag tillskjuter mer pengar till kommunerna än vad regeringen och stödpartierna gör för att göra det möjligt att upprätthålla kvaliteten.

Jag yrkar bifall till reservationerna 2, 3, 4, 9 och 11, som är gemensamma för Kristdemokraterna, Moderaterna, Folkpartiet, Centerpartiet och Miljöpartiet.

Anf. 108 LENNART GUSTAVSSON (v):

Herr talman! Som vänsterpartist tycker jag att det är viktigt att barn och ungdomar med olika erfarenheter, kulturer och sociala tillhörigheter tillbringar tid tillsammans under skoltid. Idén om en sammanhållen, likvärdig skola för alla borde vara grundbulten i den svenska skolpolitiken.

För Vänsterpartiet är det naturligt att i första hand lägga ned energi och kraft på att utveckla och förbättra den kommunala skolan. För oss är strävan mot ökad jämlikhet och minskade klassklyftor överordnad rätten att fritt få välja skola. I samband med detta vill jag yrka bifall till Vänsterpartiets reservation nr 14.

Ytterst handlar det om demokrati. Elever med olika social och kulturell bakgrund och med olika förutsättningar och intressen ska mötas under skoltiden. Därför är det vår principiella uppfattning att skolsystemet ska kontrolleras demokratiskt av hela samhället, och vi har varit kritiska till den snabba framväxten av fristående skolor.

Man kan fundera över begreppet ”fristående”. Fristående från vad? Nu har Skollagskommittén – utifrån mitt sätt att se – kommit fram till den rätta definitionen, nämligen ”enskilda skolor” som ska ses i motsats till offentliga skolor.

Herr talman! Valfrihetsdebatten om skolan handlar nästan enbart om de fristående skolorna. Debatten har fått en slagsida. Det rimliga vore att regler var mer rättvisa och mer anpassade efter elevernas verkliga behov och därmed också efter den kommunala skolans behov.

I utbildningsutskottet har Vänsterpartiet fått gehör för några förslag till att förbättra kvaliteten och öka likvärdigheten. Förslagen är i sig inte dramatiska, utan de syftar till att skapa ett bättre regelverk.

Som alla vet har vi en situation här i kammaren som innebär att de gemensamma miljöpartistiska och borgerliga reservationerna kan vinna.

Min förhoppning är att några av miljöpartisterna eller för den delen någon centerpartist i samband med omröstningen vågar ta steget för en större rättvisa inom skolan genom att stödja våra förslag.

Det första förslaget utgår från konstaterandet att kommunen har ansvaret för att planera och fördela resurserna inom skolväsendet. Vid etableringen av en ny skola är det därför viktigt att kommunernas arbete inte försvåras. Det är Skolverket som fattar beslut om en fristående skola ska beviljas bidrag, men kommunens inflytande måste öka. Besluten fattas utifrån en helhetsbedömning, men kommunens yttrande, som också ska innehålla en konsekvensbeskrivning, ska ha en avgörande betydelse.

Skolverket har i princip i dag inga möjligheter att avslå en ansökan som en kommun har tillstyrkt. Vi anser att det behövs en ändring av skollagen som innebär att Skolverket alltid ska utgå från sin helhetsbedömning och kunna avslå en ansökan även om kommunen har tillstyrkt den.

Herr talman! Ett annat konstaterande som man måste göra är att oavsett hur många elever som går i fristående skolor är det alltid kommunen som har ansvar för att garantera alla elevers skolgång. När som helst under året ska kommunen utan dröjsmål kunna erbjuda elever plats i skolan. I de kommunala skolorna måste det därför finnas en överkapacitet för att kunna möta oförutsedda elevtillströmningar eller om en fristående skola går i konkurs och lägger ned verksamheten. Denna kommunens beredskap kostar givetvis pengar i form av så kallad skolpliktskostnad.

Huvudmännen för de fristående skolorna delar inte det här ansvaret och har därmed inte samma kostnader som kommunerna har. De bör därför inte ingå i bidraget till de fristående skolorna. Redan nu är det många kommuner som inte räknar med skolpliktskostnaden i bidraget till de fristående skolorna. Men för att förtydliga kommunernas ansvar och helt säkert undvika att det utgår felaktiga ersättningar bör det stå tydligt i skollagen att skolpliktskostnad inte ska ingå i bidraget till de fristående skolorna.

Herr talman! Som i all offentlig verksamhet som övergår i privata händer finns det en risk för att demokratin ställs åt sidan. Allmänhetens insyn i de fristående skolorna är begränsad till deras ekonomiska redovisning som knappast säger någonting om undervisningens kvalitet och liknande. Den begränsade insynen utgör också ett problem i kommunernas kvalitetsarbete för skolväsendet eftersom de fristående skolorna inte är skyldiga att delta i kommunens uppföljning och utvärdering.

Vi menar därför att de fristående skolorna bör vara skyldiga att lämna information om sin verksamhet så att insynen kan garanteras. De bör även vara skyldiga att delta i kommunernas uppföljning och utvärdering, likväl som kommunerna bör ha en skyldighet att inkludera de fristående skolorna i detta.

Herr talman! Avslöjandena i en del TV-program om grava missförhållanden i en konfessionell muslimsk fristående skola visar framför allt att den så kallade valfrihetsreformen inom skolan i huvudsak har varit inriktad på vuxenvärldens behov och intressen. Den tar liten eller ingen hänsyn till barnens önskemål och välbefinnande. Föräldrar kan utnyttja rätten att välja skola för att isolera sina barn från det övriga samhället och därigenom skapa en ökad segregering.

Genom att underteckna FN:s barnkonvention har Sverige förbundit sig att barnens bästa ska komma i första rummet när beslut fattas och åtgärder vidtas inom offentliga institutioner och myndigheter. Det är tydligt att Skolverket i sin tillståndsgivning och i sina granskningar måste tillvarata barnens intressen på ett mycket bättre sätt. Det är särskilt flickor med invandrarbakgrund som drabbas och blir lidande i dessa skolor.

I det sammanhanget måste jag säga att jag tycker att det är synd att vi i utbildningsutskottet inte kunde enas om en skrivning, och det finns säkert skäl för det även om jag inte kan se dem.

Herr talman! Sammanfattningsvis anser jag att de beslut som vi senare ska fatta handlar om att skapa ett tydligare regelverk. De är därför inte så dramatiska som man försöker att ge sken av. Min förhoppning är att någon från Miljöpartiet eller från de borgerliga partierna ska kunna se det och rösta för dem.

Jag yrkar alltså bifall till förslagen i utskottets betänkande, förutom under punkt 16 där jag yrkar bifall till Vänsterpartiets reservation nr 14.

Anf. 109 INGER DAVIDSON (kd) replik:

Herr talman! Jag har en mycket kort fråga till Lennart Gustavsson: Vill Vänsterpartiet förbjuda fristående skolor?

Anf. 110 LENNART GUSTAVSSON (v) replik:

Herr talman! Nej, vi befinner oss i en verklighet där det finns fristående skolor, som framgent kommer att kallas enskilda skolor.

Vi har diskuterat detta från ideologiska synpunkter många gånger, och vi kommer fortsatt att föra den ideologiska debatten. Men naturligtvis har vi i denna kammare att försöka att skapa ett regelverk som gör att vi får ett system som fungerar.

Det är därför som vi har lagt fram – som jag ser det – icke dramatiska förändringsförslag som snarare innebär ett tydliggörande av regelverket.

Anf. 111 INGER DAVIDSON (kd) replik:

Herr talman! Min fråga är då: Kommer Lennart Gustavsson att verka för en förändring av Vänsterpartiets kongressbeslut där ni beslutade att ni vill avskaffa fristående skolor?

Anf. 112 LENNART GUSTAVSSON (v) replik:

Herr talman! Vi för en ordentlig diskussion om detta i vårt parti och inför den kongress som vi ska ha i februari.

Inger Davidson sade att det är 5 % av eleverna som går i fristående skolor. Det kan Vänsterpartiet inte bortse ifrån. Vi har alltså ett ansvar att se till att man har ett regelverk som medger att det får finnas fristående skolor. Därför handlar debatten i dag i mångt och mycket om vilket regelverk vi ska ha och på vilket sätt vi ska utforma det.

Som jag sade i mitt inledningsanförande finns ju vår grundläggande kritik mot de fristående skolorna kvar.

Anf. 113 ULF NILSSON (fp) replik:

Herr talman! På en liknande fråga som Inger Davidson ställde och som jag har ställt till Lennart Gustavsson för något år sedan i denna

kammare då vi hade en debatt om friskolor svarade han att han ansåg att det inte skulle etableras några nya friskolor, men att han i princip accepterade de som redan fanns. Jag vet inte om detta inte gäller längre eller om Lennart Gustavsson accepterar att det även etableras nya friskolor. Vi vet ju från partiprogram och tidigare uttalanden att Vänsterpartiet i princip är emot skolor med annan huvudman.

Jag tänkte ställa en fråga om Vänsterpartiets reservation 14. Vad innebär den egentligen? Den handlar om att man i första hand ska erbjudas plats på en viss grundskola som ligger nära hemmet. Lennart Gustavsson och jag är överens om att barn som går grundskolan alltid ska ha rätt att gå i en grundskola som ligger på ett vettigt avstånd. Men vi folkpartister och många andra tycker att vi ska ha ett system där man får föra med sig pengar och kan välja andra kommunala skolor om man föredrar det. Vill Lennart Gustavsson gå tillbaka till det system som fanns när jag var liten och gick i skolan? Då blev man bara erbjuden en skola och fick över huvud taget inte föra någon diskussion med någon människa om andra önskemål. Vad innebär egentligen den här reservationen?

Anf. 114 LENNART GUSTAVSSON (v) replik:

Herr talman! Låt mig först säga lite grann om den skoldebatt som förs. Jag blir ibland lite trött på den fokusering som finns på skoldebatten som en storstadsdebatt. Jag tror att vi alla som sysslar med utbildningspolitik skulle tjäna väldigt mycket på att vara utanför storstäderna och se på den utveckling som sker i skolorna där.

Låt mig så återvända till diskussionen om närhetsprincipen som vår reservation handlar om. Vi för ett resonemang om att det fria skolvalet har segregeringseffekter. Från den här talarstolen har det framförts ett ifrågasättande av om det verkligen är så. Det har framförts en indirekt kritik mot myndigheten Skolverket, och det har varit ett sågande av LO:s rapport. Både rapporten och de utredningar som Skolverket har gjort kan ha brister, men många visar entydigt på den segregeringseffekt som det fria skolvalet har. Jag tycker att det är konstigt om de borgerliga partierna, just nu företrädna av Ulf Nilsson, kan bortse från detta. Jag skulle vilja ha en kommentar från Folkpartiet. Ser man någon fara? Ser man någonting av de segregeringseffekterna i Folkpartiets skolpolitik?

Anf. 115 ULF NILSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag fick inget riktigt svar på vad detta innebär och om det ska bli ett förbud mot att välja andra kommunala skolor. Ska man vara helt låst vid adressprincipen? Vi är överens om att små barn ska erbjudas skolor nära hemmet om de föredrar det.

Jag skulle vilja ställa en motfråga när det gäller segregering. Jag tycker att utanförskapet är ett av de största problemen i Sverige i dag. Det är någonting som vi ska arbeta med på olika nivåer. Ser inte Lennart Gustavsson en väldigt stor fara i att människor är helt bundna vid en skola i den stadsdel eller den kommundel där de bor? Har inte det en segregeringseffekt?

Det finns en mängd andra åtgärder som man ska vidta för att stötta, hjälpa och satsa på skolor i utsatta områden. Men nog kan det motverka segregationen att man har möjlighet att välja utanför det boendeområde där man är född och som man kanske har svårt att flytta ifrån.

Avslutningsvis vill jag säga att detta inte bara är en storstadsdebatt – tvärtom. Det finns många exempel på att små skolor i glesbygd har räddats just för att föräldrakooperativ och andra har startat en friskola.

Anf. 116 LENNART GUSTAVSSON (v) replik:

Herr talman! Först och främst tror jag att Ulf Nilsson och jag är överens om att segregation inte är ett problem som man löser med enskilda åtgärder. Man löser den till exempel inte enbart med en vettig och klok utbildningspolitik. Det behövs ett batteri av åtgärder. Jag tror att vi många gånger måste slå våra kloka huvuden ihop för att åstadkomma någonting.

Jag delar uppfattningen att utanförskapet är ett stort problem som vi har. Ibland blir jag trött på det borgerliga mantrat om valfrihet. I mitt anförande sade jag också att valfrihetsdebatten helt och hållet har fått prägla skoldebatten. Jag tror att det är missriktat att tro att valfrihet löser segregationsproblemen.

Om Ulf Nilsson läser innantill i vår reservation kan han se att vi säger att huvudregeln bör vara att erbjuda eleverna plats i grundskolan enligt närhetsprincipen. Föräldrar och elever bör dock ges möjligheten att komma in med alternativa önskemål som bör tillgodoses så långt det är möjligt. Man ska kanske läsa reservationerna ganska noggrant innan man använder dem som slagträ i debatten. Men kom ihåg: Släpp ett tag på valfrihetsmantrat även när vi diskuterar segregation!

Anf. 117 BIRGITTA SELLÉN (c):

Herr talman! Inför dagens debatt om fristående skolor började jag fundera på när den här debatten egentligen började. I mitt minne dök då Drevdagens skola i Älvdalen upp. Kommer ni ihåg den? Dag efter dag kunde vi följa föräldrarna som drev en kamp för att få ha sina sju barn i den lilla byskolan. De vann kampen. Den blev godkänd som friskola i februari 1993. Tio år har gått, och min fundering blev: Vad har hänt sedan dess?

När jag gick in på deras hemsida kunde jag till min glädje konstatera att det i dag går ca 25 elever där. Deras verksamhet kröntes med ett pris år 2000. De fick utmärkelsen Årets ITIS-arbetslag i Dalarna med motiveringen: ”Ett arbetslag som trots stor osäkerhet i början av utvecklingsarbetet, har utvecklat ett mycket kreativt arbetssätt och tillfört skolan ytterligare en dimension i undervisningen.”

Det är värdefullt att se att folks kamp för att bygden ska få behålla sin skola har varit fruktbar och att antalet elever har ökat.

Ute i kommunerna kämpar Centerpartiet just för att i så stor utsträckning som möjligt kunna behålla de små grundskolorna. Det är en överlevnadsfråga för många orter att skolan får vara kvar. Vi tycker att det är bra att bygdens befolkning engagerar sig och startar fristående skolor när kommunen inte längre vill satsa på de här skolorna. Om man ser det i ett större perspektiv handlar det om makt över sin framtid och att kunna bo och leva även utanför storstäderna.

Fristående skolor har också betydelse för skolväsendet som helhet. Kommunal skolor behöver konkurrens. Det ställer större krav på dem. Det är väl egentligen något som man redan har insett i de skolor som försöker profilera sig inom olika områden.

Min skola, Vallens miljöskola i Sundsvall, profilerar sig inom miljöområdet. Den är så populär i dag att den är trångbodd trots att skolan byggdes för bara sju år sedan. Det är så trångt att man har tvingats använda biblioteket som klassrum. Är det bra eller dåligt? Ja, jag kan ju tycka att det är dåligt ur vissa synvinklar när trångboddheten gör att man inte kan utnyttja bibliotek och grupprum som det var planerat. Men det är bra också. Det visar att man med goda idéer och lyhördhet för olika intressen kan skapa en bra skola. Vallens miljöskola är ingen fristående skola utan en kommunal skola. Kommunala skolor kan skapa profilskolor, precis som fristående.

De fristående skolorna har en betydelsefull roll i det svenska skolväsendet och utgör ett viktigt inslag i den öppenhet och valfrihet som ska känneteckna skolväsendet.

Diskussionerna går ibland väldigt höga om att friskolor leder till sociala klyftor eller segregation. Vi har märkt lite av det i debatten här tidigare. Centerpartiet tror inte på det. Vi anser att fristående skolor är en del av en stark rörelse i samhället där människor på många olika sätt visar att de vill ta större ansvar, ha större möjligheter att ta egna initiativ och vara mycket mer delaktiga i samhället. Till och med regeringen har ju faktiskt framhållit att det är värdefullt att det finns möjligheter att välja skola med en alternativ pedagogisk inriktning. Samtidigt lägger regeringen kraft och energi på att försvåra för fristående skolor att få starta verksamhet. Man borde i stället fundera över varför antalet fristående skolor ökar.

Centerpartiet kan inte acceptera förslag som försvårar och bygger hinder för fristående skolor. I dag är det enligt Friskolornas Riksförbund 4,0 respektive 5,6 % av Sveriges skolelever som går i fristående skolor. 4,0 % går i grundskolan och 5,6 % i gymnasieskolorna. Det stora flertalet av våra elever går alltså i kommunala skolor. När debatternas vågor går som högst kan man nästan få den uppfattningen att de flesta av eleverna går i fristående skolor, men så är alltså inte fallet.

Herr talman! Jag skulle väldigt gärna vilja veta varför Socialdemokraterna är emot att fler fristående skolor får starta. Ett folkrörelseparti som Socialdemokraterna borde väl värna om valfrihet för alla människor. I stället låser ni er fast i undersökningar som bland annat LO har tagit fram om höga kostnader, som i högsta grad är felaktiga. De har tidigare lyfts fram här i flera anföranden. Det är så lätt att ta fram statistik som visar på höga kostnader, om man väljer att beställa en undersökning som pekar åt det hållet. LO-rapporten visar att det under de sex första åren av perioden 1995–2001 inte förekommer några markanta effekter på kostnaderna för elever i friskolor men att det helt plötsligt blir dyrare år 2001. Hur förklaras det?

I debatten om fristående skolor framförs ofta argumentet att etableringen av en friskola i en kommun inte bara försvårar kommunens planering utan också kommunens ekonomi. Kommunala politiker målar upp scenarier där de kommunala skolorna töms på elever. Men som jag nyss sade är det bara 4,0 % respektive 5,6 % som går i fristående skolor.

I stället för att försöka svartmåla fristående skolor bör man väl ta tju-ren vid hornen. I stället för att lägga sig platt bör man i konkurrensen peppa politikerna och dem som jobbar i de kommunala skolorna. Driv Freinet-skolor och Montessoriskolor i den kommunala undervisningen! Det går!

Alla vill dessutom inte starta friskolor, men det finns många lärare som gärna vill utveckla sin undervisning även i den kommunala skolan. De måste få stöd av politiker, skolledare och kolleger.

Föräldrarna vill att deras barn ska gå i en bra skola, men det viktigaste är inte vem som driver skolan. Det är dock värt att komma ihåg att alla friskolor i vårt land är ett resultat av aktiva val från föräldrar.

Herr talman! Jag har ägnat mitt anförande åt att beskriva Centerpartiets syn lite generellt och utan att gå in på de olika motionsyrkandena. Flera av oss från den borgerliga sidan har gemensamma reservationer tillsammans med Miljöpartiet. Flera talare före mig har ägnat tid åt att beskriva motionerna och reservationerna, och därför avstår jag från det. Dessutom finns texterna att läsa i betänkandet.

Jag yrkar bifall till reservation 9 under punkt 10. Vi står givetvis också bakom alla våra andra reservationer. Centerpartiet står bland annat bakom fem reservationer som är gemensamma med Moderaterna, Folkpartiet, Kristdemokraterna och Miljöpartiet.

Anf. 118 LENNART GUSTAVSSON (v) replik:

Herr talman! Jag ska fatta mig kort. Jag har inledningsvis två frågor.

Delar för det första Centerpartiet den uppfattning som utskottet beskriver så att det är kommunerna som har det yttersta ansvaret för att vid varje tillfälle erbjuda alla barn och ungdomar i kommunen en god utbildning?

För det andra: Har Centerpartiet på central nivå fått några som helst signaler från sina kommunala politiker om att det finns vissa problem med regelverket runtomkring de fristående skolorna?

Anf. 119 BIRGITTA SELLÉN (c) replik:

Herr talman! Vad gäller de kommunala signalerna finns det självklart en del problem att överbrygga, men vi för en politik där vi anser att det är viktigt att man får starta en friskola. Vi och våra kommunala företrädare stöttar detta i allra högsta grad. Vi anser vidare att det till exempel inte är kommunen som ska göra utvärderingar av de fristående skolorna, något som dessvärre sker på många håll. Vi ser nu en ljusning i och med att Skolverket ska delas upp. Det är i enlighet med den anda som vi på borgerligt håll har gett uttryck för, nämligen att vi vill ha kvalitetsinstitut.

Det är klart att kommunerna har ett ansvar för att alla elever ska få gå i skola. Det är en skyldighet för eleverna att gå i skolan. Det sker naturligtvis i samarbete med de friskolor som finns. Kommunen har det övergripande ansvaret.

Anf. 120 LENNART GUSTAVSSON (v) replik:

Herr talman! Syftet med Vänsterpartiets förslag, som har fått stöd av Socialdemokraterna, är att tydliggöra reglerna, inte att omöjliggöra deras tillämpning. I slutet på sitt anförande yrkade Birgitta Selén bifall till reservation 9 under punkt 10, som rör de konfessionella skolorna. Jag berörde i mitt anförande att jag hade svårt att förstå att vi i utskottet faktiskt inte kunde ena oss om ganska kraftfulla skrivningar om det här. I stället valde borgerligheten tillsammans med Miljöpartiet att med hänvisning till ett ord och med strykning av några meningar komma fram till en gemensam reservation.

Anf. 121 BIRGITTA SELLÉN (c) replik:

Herr talman! Jag blir nog svaret skyldig på den punkten eftersom jag, som Lennart Gustavsson vet, har tagit ansvar för de här frågorna utan att ha varit med under hela vägen av beredningen. Det låter i mina öron som att det hade varit bra med en kraftfull skrivning, men det finns ändå här något som inte blivit tillräckligt tillgodosett från vår synpunkt. Jag är övertygad om att Mikaela Valtersson, som kommer upp senare på talarlistan, kan förklara detta. Hon har deltagit i debatten i utskottet.

Anf. 122 MIKAELA VALTERSSON (mp):

Herr talman! Jag lovar att jag ska återkomma till det så småningom i mitt anförande.

Etableringen av friskolor är något mycket positivt för det svenska skolväsendet. Friskolorna har inneburit stora förändringar i Sverige. De har gett barn och föräldrar en större mångfald och en större valfrihet när det gäller utbildning. Antalet elever som går på friskolor ökar hela tiden. På gymnasiet har ökningen av antalet elever i fristående skolor varit 40 % på ett år.

I den senaste tidens debatt om friskolor har det ibland verkat förekomma en näst intill organiserad kampanj. Den har stundtals gått över styr och fått helt orimliga proportioner. Det finns de som har en negativ uppfattning om friskolor i allmänhet och som nu verkar ta oseriösa rapporter till intäkt för att försämra tillvaron för friskolor och få en större kontroll.

I debatten har de fristående skolorna utmålats som den stora boven vad gäller den kommunala ekonomin och de bekymmer som kommunernas skolor har. För det första bör man komma ihåg att vi diskuterar 5–6 % av det svenska skolväsendet. Man skulle ibland önska att det ägnades lika stor kraft och energi åt de resterande 95 procenten och deras verksamhet och kvalitet.

Nu står vi här i dag, herr talman, inför en situation där Socialdemokraterna och Vänsterpartiet vill riva upp delar av förra årets friskolebeslut och försvåra för friskolorna. Många har på ett alltför lättvindigt sätt i debatten okritiskt använt sig av LO:s mycket tvivelaktiga och ovetenskapliga rapport som inspel i den här debatten. Rapporten från LO visar på en merkostnad på 25 000 kr per friskoleelev, men dess resonemang är mycket märkligt.

Man medger själv i rapporten att orsak-och-verkan-sambandet inte går att bevisa och att man måste dra slutsatser med stor försiktighet. Sedan gör man precis det som man varnat för. Rapporten har också blivit kritiserad av ett antal forskare som visar på att man med exakt samma underlag kan få rakt motsatt resultat.

Med de fristående skolorna har kommunerna fått ytterligare en parameter. Förutom födelsetal och siffror över in- och utflyttning som man ska ta hänsyn till när man beräknar framtida elevunderlag i kommunen ska man nu också ta med parametern antalet elever som kan komma till en friskola. Under en övergångsperiod tror jag att det kan vara så att det

kan kosta lite mer för en del kommuner när friskolor etablerar sig, men efter några år borde man ha lärt sig att ta hänsyn även till den här parametern och anpassa kostymen.

Det är också viktigt att komma ihåg att de flesta som väljer andra skolor än där de är basplacerade faktiskt väljer kommunala skolor. Det är det största planeringsproblemet för kommunerna. Jag vill i varje fall inte gå tillbaka till en värld där eleven i princip blev inlåst på skolan i det område där man bor och där man låser fast en boendesegregation.

Vad som avgör hur kostnader utvecklas är så klart mycket komplicerat. Jag tycker att man ska vara försiktig med att dra snabba slutsatser om orsak och verkan. Det kan ju vara så att friskolorna hellre startar i en kommun som redan har en hög kostnad per elev. I så fall är det faktiskt inte friskoleetableringen som leder till högre kommunala kostnader utan höga kommunala kostnader som leder till friskoleetableringar.

Jag tror att friskolor också bidrar till lägre kostnader. Precis som att man kan behöva krympa kostymen i en skola måste det innebära att man ibland inte behöver starta ytterligare en klass, som man kanske skulle ha varit tvungen till annars. Många gånger har vi också sett att friskolan har tagit hand om en elevökning i en kommun som annars själv skulle ha behövt bygga ut verksamheten.

En annan uppmärksammas del i den aktuella debatten har varit SVT:s granskning av de så kallade konfessionella friskolorna. Jag tror att vi var många som blev upprörda över de missförhållanden som visades. Det är fullständigt oacceptabelt att skolor där det tycks ske kränkningar mot barn och där man inte följer skollag och läroplan får fortsätta sin verksamhet. Men jag tror att vi, trots upprörda känslor, ska vara försiktiga med att döma helt efter ett TV-program utan nu låta Skolverkets granskning ha sin gång. Detta leder mig till slutsatsen att tillsynen behöver förstärkas snarare än att ropa på hårdare krav för friskolor i allmänhet och konfessionella skolor i synnerhet.

Uppföljning, tillsyn och kvalitetsgranskning måste bli bättre. Här bör regeringen vara självkritisk och nu vidta åtgärder. Jag anser att det är anmärkningsvärt att utbildningsministern inte vidtagit nödvändiga åtgärder då Skolverket i en rapport redan hösten 1997, *Barn mellan arv och framtid*, visade på missförhållanden på vissa konfessionella skolor.

Det behövs mer resurser och bättre sanktionsmöjligheter för Skolverket. De måste få möjlighet till ytterligare sanktioner, att utdöma vite precis som Skollagskommittén föreslår. Skolverket måste också använda sig mer av den sanktion man i dag faktiskt har, att dra tillbaka tillståndet när skolan efter upprepade påpekanden om missförhållanden inte vidtagit åtgärder.

Det är dock viktigt att påpeka att tillsynen och uppföljningen av alla skolor måste bli bättre. Det är inget unikt för friskolorna.

Herr talman! Det finns förslag i dag från socialdemokrater och vänsterpartister på att uppföljning och utvärdering ska göras av kommunerna. Kommunerna har redan i dag insyn och kan ta med skolorna i sin uppföljning och sin egen kvalitetsutvärdering. Det bör fler kommuner använda sig av.

I många kommuner, till exempel Södertälje, har man anställt kommunala skolinspektörer som tittar på både kommunala och fristående skolor. Det är ett bra exempel på att det redan i dag är möjligt.

I övrigt är det viktigt att betona vikten av en tillsyn av Skolverket som en oberoende statlig myndighet. Det finns flera skäl till det. Det är viktigt att det är en oberoende myndighet som utför tillsyn och uppföljning och inte en annan huvudman med konkurrerande verksamhet. På det sättet kan man bättre säkerställa kvaliteten på tillsynen och garantera en likvärdighet över landet. Det är också viktigt att kunna upprätthålla en bra kompetens. Det kan vara svårt för varje liten kommun. En kommunal tillsyn sätter förutsättningarna för en neutral konkurrenssituation helt ur spel.

Det är viktigt att hålla isär begreppen när det gäller möjligheten att räkna in skolpliktskostnader, som Lennart Gustavsson berörde i sitt anförande. Det är kommunen som huvudman som har skolpliktskostnader och inte enskilda kommunala skolor. Sedan kan skolor ta på sig det ansvaret, vilket i och för sig också skulle kunna gälla för en fristående skola.

I dag räknar man redan in det, om man kan visa på skolpliktskostnader. Det tror jag faktiskt görs i de flesta kommuner. Bidragen ska i dag ges på samma grunder som i kommunala skolor. Kommunen kan redan enligt lagen, innan bidraget till friskolorna bestäms, tillgodoräkna sig en viss del av övergripande kostnader för skolväsendet i kommunen, kostnader som friskolorna inte har. Det kallas för skolpliktskostnader.

Det viktiga är att ha en bra kvalitet i skolan, inte vilken huvudman det råkar vara som driver skolan. Jag yrkar därmed bifall till reservation 11.

Anf. 123 LENNART GUSTAVSSON (v) replik:

Herr talman! Jag kommer att uppehålla mig vid ungefär samma frågeställningar som jag hade till Centerpartiets företrädare i debatten. Den första frågan rör kommunens ansvar för att tillse att vi har en utbildning av god karaktär oavsett huvudman, som Mikaela Valtersson själv säger. För det ansvaret med sig några som helst konsekvenser för något slags exklusivitet för kommunen, enligt Miljöpartiet?

Den andra frågan är också intressant. Miljöpartiet är ju representerat i styret av flera kommuner runtomkring i landet. Har man från central nivå inom Miljöpartiet fått några som helst indikationer om att det finns problem med regelverket?

Anf. 124 MIKAELA VALTERSSON (mp) replik:

Herr talman! Kommunpolitiker hos oss, precis som hos andra partier, kan ibland vara bekymrade över att det under den övergångstid som jag pratade om kan bidra till merkostnader, innan man har ställt om kostymen. Men om man besinnar sig lite grann, och det gör våra kommunpolitiker, och tänker efter att det är elevperspektivet som ska vara prioritet nummer ett och inte det kommunalekonomiska perspektivet, inser man att det är det viktiga. Valfriheten och möjligheten att välja en annan skola är det vägledande. Det är under en övergångstid.

Som jag sade kan det vara precis tvärtom i många kommuner, att friskolorna har bidragit till att ta hand om en elevökning som annars hade lett till kostnader i kommunen. Det ser också våra kommunpolitiker.

Anf. 125 LENNART GUSTAVSSON (v) replik:

Herr talman! Mikaela Valtersson fick ju uppdraget från Centerpartiets representant att redogöra för den samlade reservationen runt de konfessionella skolorna. Jag försökte lyssna noga men jag kan fortfarande inte se den stora skillnad som finns mellan majoritetstexten i utskottet och reservanternas text. Jag ser det snarare som något slags markering. I stället hade vi haft behov av att visa ett samlat utskott.

Jag ger Mikaela Valtersson chansen att förklara för mig den stora skillnaden mellan reservanterna och majoriteten i det här fallet.

Anf. 126 MIKAELA VALTERSSON (mp) replik:

Herr talman! Det ska jag gladeligen göra. Jag kan förklara den stora skillnad som ryms i detta lilla ord "indikationer". Den text som socialdemokrater och vänster var överens om innebar precis det resonemang jag förde om hur man snabbt tar till sig rapporterna och dömer innan man har hela bilden klar. Man har på en gång tagit dem till intäkt för att det är en sanning till hundra procent, allt som har visats i ett TV-program. Vi ville nansera det och säga att vi får ha respekt och vara seriösa i Sveriges riksdag och låta Skolverkets granskning få ha sin gång. Därför kan man inte så entydigt uttala sig, i svart eller vitt. Den granskningen har inte varit än.

Anf. 127 INGER LUNDBERG (s):

Herr talman! I sitt anförande sade Mikaela Valtersson att det har förekommit missförhållanden på ett antal friskolor. I debatten med Lennart Gustavsson säger hon att det har förekommit indikationer på det. Det är lite anmärkningsvärt.

Herr talman! I går fick alla vi ledamöter i utbildningsutskottet ett mejl från Lärarförbundet i Stockholms och Gotlands län. Man vädjade till oss om att värna den nationella likvärdigheten och säkra att det görs en helhetsbedömning när fristående skolor söker tillstånd att starta. Vi möter också kommunpolitiker som måste spara hastigt på skolan, ibland för att möta en kostnadsexplosion för friskolorna. Där finns det en risk att de barn som har det jobbigt kommer i kläm.

Den allmänna skolan är en mötesplats för barn från olika kulturer och miljöer. Den delar inte upp barnen i vi och dem. Tvärtom grundläggs bland barn som en gång lekt tillsammans på samma skolgård en respekt för människor med olika bakgrund.

I dagens Expressen säger skolministern att om målet om en skola för alla förvanskas och i stället blir en skola för varje typ av barn, då blir samhället fattigare. Skolan ska ge en gemensam kärna av kunskaper och öppna dörrarna till nya utbildningar på samma villkor för barn från olika delar av Sverige, från olika samhällsklasser och med olika etnisk bakgrund.

Vi socialdemokrater vill förena en allmän skola med fristående skolor som värdefulla komplement. Det kräver, och det har vi i Sverige, generösa regler för de fristående skolorna. Men det kräver också en ärlig vilja både hos friskoleföreträdare, statliga myndigheter och kommunpolitiker att säkra att de fristående skolorna inte äventyrar enskilda barns rätt till goda möjligheter. De får inte heller äventyra möjligheten att erbjuda alla barn en bra utbildning. Den enes frihet får inte bli den andres ofrihet.

Därför föreslår vi socialdemokrater tillsammans med Vänstern att riksdagen ställer sig bakom fyra tillkännagivanden till regeringen. Det är frågor som behandlades vid förra riksmötet och då röstades ned av en majoritet bestående av de borgerliga partierna och Miljöpartiet. Nu återkommer de med motionsyrkanden till riksdagen.

Sedan förra riksmötets ganska heta debatt om friskolorna hade vi hoppats att något eller några av de fem partierna skulle ha tagit intryck av de farhågor som många känner för utvecklingen i en del friskolor. Men det verkar inte som om ens omtanken om friskolorna är så stark att man är beredd att ge vika för prestige. Friskolor som inte håller måttet drabbar också de seriösa friskolorna.

Jag vill särskilt ta upp två av de frågor där vi begär tillkännagivanden. Säkert återkommer de andra frågorna i debatten som följer. Den första handlar om vilket ansvar Skolverket ska ta vid sin bedömning av vilka skolor som godkänns som fristående skolor och får rätt till ersättning från kommunerna.

Moderater och folkpartister menar att det bara är kvaliteten i den fristående skolan som avgör om kommunen ska betala eller inte. Inget av de fem partierna vill vidga Skolverkets bedömningsgrunder för när man godkänner fristående skolor. Det är olyckligt. När Skolverket bedömer etableringsrätten måste de göra en helhetsbedömning där både kvaliteten hos den fristående skolan och konsekvenserna för utbildningen i kommunen vägs in.

Det har, herr talman, skett en mycket snabb ökning av antalet fristående skolor, och många spännande och fina fristående skolor har startats. Men ibland har den snabba ökningen fått konsekvenser för det övriga skolväsendet. På en ort har friskoleetableringen kanske betytt att det inte längre finns tillräckligt många barn för att man långsiktigt ska kunna vara säker på att skolan finns kvar. Hur stämmer det med Centerns syn på regional utveckling?

En snabb etablering av många fristående skolor kan i vissa kommuner betyda att det inte finns någon faktisk valfrihet för den som vill välja en kommunal skola. Hur stämmer det med Folkpartiets tal om valfrihet?

Om den kommunala ekonomin urholkas slår det mot elever som har stort behov av stöd. Det är jobbigt för kommunpolitikerna, men det är framför allt jobbigt för de barn som behöver stöd. Hur stämmer det med Miljöpartiets vilja att värna om de elever som behöver extraresurser i skolan?

Det andra tillkännagivandet jag vill tala om handlar om kommunernas insyn och ansvar för den samlade skolverksamheten i en kommun. Det har förekommit allvarliga missförhållanden i ett antal skolor. Det är allvarligt. Regeringen gör nu en kraftinsats för att stärka den statliga tillsynen. Skolverket lovar också göra en riktad tillsyn av de religiösa skolorna och se över regler och former för tillsynen.

Detta räcker emellertid inte. Skolverket har säkert alla förutsättningar att bedöma skolornas arbete när det gäller renodlade kunskaper till exempel i svenska, engelska och matte i landets över 6 000 skolenheter. Men det kan ibland vara svårare att fånga sådant som arbetet med värdegrunden, synen på pojkar och flickor i skolan, kvaliteten på sexualundervisningen eller allsidigheten i undervisningen. Där skulle ett samarbete mellan kommunen och Skolverket kunna bidra till att staten tidigt får

signaler när det inte står rätt till samt en stabilare kunskap att grunda sina beslut på.

Vi vill vidga kommunernas ansvar för uppföljning och kvalitetssäkring till att omfatta alla barn, inte bara dem som går i den kommunala skolan. Vi tror att alla har att vinna på det. De fristående skolorna vinner på det genom att de blir en del i en pedagogisk helhet, kommuninvånarna eftersom de kan följa utvecklingen för alla barn i kommunen, och först och främst barnen som kan lita på att det finns vuxna som har ett enda uppdrag, nämligen att ta barnens parti och säkra att alla barn får en bra skolgång.

Ändå säger de borgerliga partierna och Miljöpartiet nej. Man ser den kommunala skolan som en konkurrent till den fristående skolan, och genom att tävla med varandra på en marknad ska skolorna bli bättre.

Jag tror att detta är en förödande syn. Dels leder den till att fristående skolor vakar över pedagogisk utveckling som om det vore fråga om en affärshemlighet, dels bygger den upp barriärer mellan olika skolor i kommunen i stället för samarbete för barnens skull.

Ytterst leder den också till en uppdelning av det svenska skolsystemet i bra och dåliga skolor. Till de bra skolorna söker sig de starka och välinformerade. De skolor som nu har problem kan på sikt få ännu större problem, och de som drabbas är barnen – just de barn som borde få mest stöd och hjälp i skolan.

Det är genom att komplettera och inspirera som den fristående skolan blir till glädje inte bara för de barn och föräldrar som valt den utan för alla barn. Om vi däremot ser på skolorna som konkurrenter till varandra river vi ned det som är det finaste med den svenska skolan, nämligen likvärdigheten och synen att alla skolor ska vara bra skolor och att alla barn ska ha rätt till en bra skola.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utbildningsutskottets förslag i betänkandet.

Anf. 128 GUNILLA CARLSSON i Tyresö (m) replik:

Herr talman! Jag tänkte uppehålla mig lite grann vid nationell likvärdighet. Jag kan inte riktigt förstå resonemanget. Nu vill Socialdemokraterna införa kommunala veton och kommunala bedömningar när det gäller friskolornas vara eller inte vara. Den kommunala bedömning som då görs kommer att bli väldigt skiftande mellan olika kommuner.

Därför kan jag inte heller förstå det vackra talet om likvärdighet och lika villkor när man samtidigt nu vill föra ännu mera makt till kommunerna för att de ska kunna förhindra, eller för den delen släppa fram, friskolor.

Om vi tittar på nationell likvärdighet och hur förhållandena är i dagens skola ser vi att kommunerna lägger olika mycket pengar på skolan. Vissa kommuner – företrädesvis borgerliga – satsar mycket pengar på skolan, medan en del socialdemokratiska kommuner inte förmår satsa lika mycket.

Vi ser också, beträffande likvärdigheten, att i en del skolor är resultaten väldigt goda medan andra skolor är så dåliga att de omgående borde stängas eftersom de inte lyckats förmedla den kunskap som eleverna behöver för framtiden.

Pratet om nationell likvärdighet är ett slags slöja som ni försöker gömma er bakom. Vi från moderat håll ser det som viktigt att man ger lika förutsättningar, men också valfrihet och mångfald. Därför vill vi ha en statligt finansierad skolpeng som följer eleven. Den skulle möjliggöra mångfald och valfrihet genom att man utifrån egen förmåga fick välja. Detta skulle ge mera mångfald.

När socialdemokraterna talar handlar det om en tillbakagång till något som var för länge sedan då vi inte hade valfrihet. Jag vill hävda att det framför allt är de mest utsatta barnen som i så fall får ännu mindre förutsättningar att hitta en skolform och en pedagogik och att också bli sedda. Det som har skett i friskolorna är nämligen att eleverna har börjat ses mer än vad som var fallet tidigare.

Anf. 129 INGER LUNDBERG (s) replik:

Herr talman! Med likvärdighet menar vi att alla barn ska få samma chans i skolan, att inga barn och inga skolor ska överges, att vi inte ska säga att det här är en så usel skola att den bara duger åt de ungar som inte har samma möjlighet som andra att söka sig till en annan skola.

Man måste ställa kravet att stärka varje skola. Därför är bland annat de insatser som Skolverket gör så viktiga, och därför är det så viktigt att rikta resurser utifrån varje enskilt barns behov. Där har kommunerna ett ansvar, men där har också staten ett ansvar för att granska och säkra att varje kommun fullgör den skyldigheten.

När jag ändå har ordet skulle jag vilja passa på att fråga Gunilla Carlsson varför hon sade att Skolverket lånar ut sig när man från verkets sida säger att man är bekymrad över vissa segregationstendenser i skolväsendet. Är det så att generaldirektören i ett statligt verk lånar ut sig när han pekar på sådant som kan vara bekymmersamt i den svenska skolan? Borde vi inte i stället vara glada över den integritet han visar? Eller är det så, Gunilla Carlsson, att ni vill förneka alla problem som kan finnas med de fristående skolorna?

När vi för ett år sedan diskuterade de fristående skolorna ville ni till och med förvägra kommunerna rätten att få insyn i skolornas ekonomiska redovisning.

Anf. 130 GUNILLA CARLSSON i Tyresö (m) replik:

Herr talman! Tack så mycket, Inger Lundberg.

Jag ska med glädje berätta hur Skolverket hanterade den rapport som kom. Rapporten visade i allt väsentligt att de elever och föräldrar som valt fristående skolor var mycket nöjda. Skolverket valde dock att till Sveriges Television sälja in den på segregationstemat.

Ungefär tre veckor innan rapporten skulle offentliggöras ringdes jag upp från ett debattprogram och man berättade om denna häpnadsväckande upptäckt. Det var just för att skapa publicitet och engagemang kring en fråga som är viktig att diskutera, nämligen segregationen.

Jag vill hävda att friskolorna har bidragit till att minska segregationen genom att man inte blir hänvisad endast till skolan på bostadsorten, vilket tidigare talare också tagit upp.

Jag menar att Skolverket lånade ut sig och försökte sätta fokus på en liten del av rapporten som i det stora hela visade på just det en majoritet i

den här kammaren tycker, nämligen att friskolorna har varit bra, precis som eleverna och deras föräldrar säger.

Detta med att stärka varje skola och att kommunerna ska se till att ingen skola lämnas efter kommer bara att betyda att man på något sätt centralt ska fortsätta att betala ut pengar, eller hur?

När jag säger att man ska stärka skolor handlar det inte bara om ekonomi. Det handlar om att ge valfrihet och mångfald och pedagogisk förnyelse i form av skickliga skolledare, och de lärare som finns och verkar i skolan får ta ansvar och vara med och konkurrera.

För mig är inte konkurrens något fult. För mig är konkurrens, lite grann av tävlan och mångfald en möjlighet att skapa alternativ som gör att vi hittar just den förmåga som vi behöver i framtiden. Vi måste se till att det finns olika pedagogiker och att förnyelse hela tiden sker.

Det som Inger Lundberg håller på med handlar väldigt mycket om att försvara den kommunala skolan genom att ge sig på friskolan. Låt oss istället ta upp handsken, som tidigare har sagts här. Låt oss diskutera de 95 % av barnen som går i kommunala skolor som i dag tyvärr inte uppnår de resultat som vi skulle vilja se.

Anf. 131 INGER LUNDBERG (s) replik:

Herr talman! Det är oerhört viktigt att skolorna inspirerar varandra. Bra kommunala skolor ska inspirera friskolor och andra skolor. Spännande försök i friskolorna ska inspirera den kommunala skolan och andra friskolor. Därför är det så viktigt att vi har gemensam kvalitetsuppföljning och gemensamma bedömningar.

Gunilla Carlsson talar väldigt mycket om konkurrens. Jag tror att konkurrens är väldigt värdefull på många marknader. Men vi ska vara medvetna om att konkurrens samtidigt innebär utslagning. Med en hårt konkurrensutsatt skola där skolor slåss mot varandra slås några skolor och framför allt några barn ut. Så vill inte vi socialdemokrater ha det. Det är därför det är så viktigt att värna det vi inledningsvis sade, likvärdigheten och möjligheten för andra elever.

Jag tycker att Gunilla Carlsson bör titta efter vad Skolverket faktiskt sade. Det problematiserade segregationsfrågan, men det redogjorde också för att många föräldrar var nöjda med valfriheten. Att medierna sedan i första hand skrev om problematiseringen av segregationsfrågan kan vi inte lasta ett statligt verk för.

Anf. 132 BIRGITTA SELLÉN (c) replik:

Herr talman! Inger Lundberg talade lite grann om Centerns regionalpolitik och ställer lite frågor om den. För oss är det en självklarhet att man i den regionala politiken värnar om skolorna i de små orterna. Vad är det som säger att man om det finns vikande elevunderlag måste skjutsa barnen till den stora skolan?

Varför inte skjutsa dem till den lilla skolan? Där kan man ha bättre överblick över vad som verkligen händer med barnen. Mobbingen kan märkas bättre, och så vidare. Det borde vara något som passar även för Socialdemokraterna. Ni borde också värna om att hela landet ska leva. I varje fall har jag hört att ni säger det i era debatter.

Dessutom ökar friskolorna konkurrensen, som vi har varit inne på. Det bör ge bättre kommunala skolor. Nu säger Inger Lundberg att kon-

kurrensen leder till utslagning. Så ser inte vi i Centerpartiet det. Det bör i stället leda till att alla skolor ökar kompetensutbildningen av sin personal.

Jag skulle vilja veta hur Socialdemokraterna ser på det. Dessutom tog jag i mitt huvudanförande upp LO:s utredning. Där hävdar man att det är så mycket dyrare med friskolorna. Vi kunde höra socialdemokraterna säga: Det är så fruktansvärt dyrt. Dessa siffror verkar inte vara riktigt rätt underbyggda. Jag skulle vilja veta hur Inger Lundberg ser på det.

Anf. 133 INGER LUNDBERG (s) replik:

Herr talman! Jag har ingen enkel sammanställning av de ekonomiska konsekvenserna av friskolorna. Tyvärr har inte någon av oss gjort en sådan. Men vi börjar nu se att ett antal kommuner har ekonomiska bekymmer som delvis är relaterade till friskoleexplosionen.

Jag hörde att man nu har lagt upp sparbetning på 6 miljoner kronor på var och en av de tre gymnasieskolorna i Halmstad. Det är 6 miljoner som är direkt relaterade att man nu har kostnader på runt 23 miljoner för elever på de fristående gymnasieskolorna. Detta är ett sakligt bekymmer för politikerna i Halmstad. Sedan har säkert friskolorna inneburit mycket positivt. Men vi kan inte bortse från att dessa bekymmer finns. Jag vet att kommunpolitikerna i Örebro nu på samma sätt brottas med mycket stora sparbetning på skolsidan. Det är delvis beroende på en väldigt snabb explosion av antalet fristående skolor.

Jag delar Birgitta Selléns uppfattning att Centern och Socialdemokraterna har goda förutsättningar att komma överens när det gäller de regionalpolitiska insatserna. Jag tycker också att det är spännande att tänka sig att man kan stötta glesbygdsskolor om det finns intresse bland föräldrarna. Det kan man också göra genom att barn som inte tillhör glesbygdsskolorna ibland får möjlighet att delta i den skolgemenskapen. Det är spännande och roliga uppslag som också tillämpas på en del håll.

På ett område lyckas man väldigt väl med utvecklingen av de fristående skolorna. Det är när det gäller förskolan. Där har vi nu 17 % av förskolorna i enskild regi utan att det stör möjligheten att erbjuda bra möjligheter i kommunerna. Det kanske beror på att man samarbetar. Där är det kommunen som godkänner de fristående förskolorna. Det här vill Centern bryta upp tillsammans med de andra partierna. Det tycker jag är synd.

Anf. 134 BIRGITTA SELLÉN (c) replik:

Fru talman! Jag kan inte gå in i debatt om kostnaderna i Halmstad och Örebro, och så vidare, även om det i mina öron låter som orimliga siffror.

Inger Lundberg betonade att det skett en snabb explosion av antalet friskolor. Jag kan inte riktigt förstå det heller. Vi ser att 4 % går i friskolan i grundskolan och 5,6 % i friskolan i gymnasieskolan. Det kallar inte jag för en snabb explosion.

Jag skulle också vilja ha en förklaring. En förutsättning för de fristående skolorna är att deras villkor och ekonomiska förutsättningar blir så lika de kommunala skolornas som möjligt. Nu utnyttjar många kommuner de kryphål som finns så att de fristående skolorna missgynnas. Man missar till exempel att ge friskolorna del av Wärnerssonpengarna.

Det är ett statsbidrag som är till för att man ska nå en bättre måluppfyllelse för barnen i skolorna oavsett vilken huvudman det är för skolan. Jag skulle vilja höra hur Inger Lundberg ser på det som dessvärre händer ute i landet.

Anf. 135 INGER LUNDBERG (s) replik:

Herr talman! Jag fick inget svar av Birgitta Sellén om Centern var beredd att titta på hur väl det fungerar med de fristående förskolorna. Jag kräver inte det i dag, men det vore spännande att få fortsätta den dialogen med Centern för barnens skull.

När det däremot gäller frågan om en snabb utveckling förekommer det ganska snabba kostnadsexplosioner på en del håll. År 2002 var kostnaderna för de fristående grundskolorna i Örebro kommun 55 miljoner kronor. År 2003 är de 80 miljoner. Det är alltså en ökning på väldigt kort tid med 35 miljoner kronor.

Det motsvarar ungefär 100 lärartjänster. Även om man på sikt kan ställa om är det klart att det frestar på väldigt mycket ekonomiskt i ett kortsiktigt perspektiv. Det kan också långsiktigt skapa problem att verkligen möta varje barns behov.

Jag vet att Centern är ett väldigt jordnära parti. Jag skulle tycka att det vore väldigt spännande att se om ni ändå skulle orka med att tränga in i hur den praktiska verkligheten ute på fältet ser ut och inte bara slå undan all oro.

Vi socialdemokrater vill inte heller måla några jättejobbiga bilder. Vi vill förena bra fungerande friskolor med den allmänna skolan och göra det på ett sådant sätt att skolorna berikar varandra. Men då får vi inte blunda för de svårigheter som kan finnas.

Anf. 136 INGER DAVIDSON (kd) replik:

Herr talman! Inger Lundberg började sitt anförande med att tala om att i de kommunala skolorna finns inget vi och de. Jag måste säga att det är en sanning med väldigt stor modifikation. Där handlar det nog om att vara ute lite mer på fältet och se hur det kan se ut, tyvärr, vill jag säga.

När sedan Inger Lundberg fortsätter andas hela anförandet ett vi-och-de-tänkande. Vi, det är makten. Det är vi som har majoriteten. Det är vi som vet hur det ska vara i skolorna. De, det är de här jobbiga föräldrarna som vill göra något annat, som vill ha en annan inriktning på skolan än den ”vi” har bestämt är bäst.

Jag vill fråga Inger Lundberg: Vilket är viktigast? Är konsekvenserna för den kommunala planeringen viktigare än att föräldrar känner sig tillfreds med det val de har gjort för sina barn och att barnen känner sig trygga och trivs i den skola där de går? Vilket är viktigast?

Anf. 137 INGER LUNDBERG (s) replik:

Herr talman! Det allra viktigaste är att barn och föräldrar känner sig trygga i skolan, alla barn, inte bara de som har starka föräldrar. Jag tycker inte att skolplanerare är någonting att värna om som personer mer än någon annan av oss som enskilda personer. Däremot tycker jag att det är oerhört viktigt att värna en skola där varenda unge får en chans och att man inte blundar för att vi riskerar att få en väldigt segregerad skola.

Jag vet lika väl som Inger Davidson att det finns bekymmer i den kommunala skolan. Det finns barn som är elaka mot varandra. Det finns barn som mobbar varandra. Men vad jag också vet är att om man skapar mötesplatser mellan barn från olika miljöer skapar man mycket mindre av vi-och-de-tänkande i ett samhälle än om man har en mycket kraftig uppdelning. Det var därför, Inger Davidson, som man efter andra världskriget, med erfarenheten av de fruktansvärda motsättningarna mellan olika grupper, sade: Aldrig någonsin får vi hamna där igen. Det var därför man hade en bred gemenskap som omfattade alla, utom den tidens högerpartister, när man valde att ha en gemensam skola. Det viktiga vi vann med den gemensamma skolan tycker jag inte att vi får kasta bort när vi nu utvecklar den nya skolan med mer av valfrihet än vi tidigare har haft.

Anf. 138 INGER DAVIDSON (kd) replik:

Herr talman! Problemet är att varenda unge inte får en chans i den kommunala skolan i dag och aldrig kommer att få det därför att barn är olika och har olika behov. Samma mall passar inte varje barn. Därför är det viktigt att det finns en mångfald så att man kan välja mellan pedagogiska inriktningar, men också mellan livsåskådningsinriktningar som går i den linje som föräldrarna vill ha. Här har ju barnen inte möjlighet att välja själva.

Jag undrar om till exempel de judiska skolor som har funnits i väldigt många år här i Sverige eller de estniska skolor som har funnits länge och som har en etnisk inriktning har bidragit till segregationen. Jag vågar påstå att det är precis tvärtom. Genom att barnen i den här miljön har fått en trygghet och en självkänsla har de här skolorna bidragit till integrationen och minskat vi-och-de-känslan som de kanske annars hade fått mer av om de hade gått i en skola där man inte hade haft samma förståelse för deras bakgrund.

Sedan låter det alltid i debatten som om det inte skulle vara några problem med planeringen om inte de fristående skolorna fanns. Det låter ungefär som om man inte skulle ha möjlighet att flytta över huvud taget, för det skapar i så fall också problem för den kommunala planeringen. Jag har så väldigt svårt att förstå att det är den som hela tiden lyfts fram som det viktiga i stället för just det att föräldrar får rätt att välja inriktning på den skola som deras egna barn ska gå i.

Anf. 139 INGER LUNDBERG (s) replik:

Herr talman! Jag blev lite orolig när jag hörde Inger Davidson säga att det viktiga är att barnen får gå i en skola som stämmer överens med föräldrarnas livsåskådning. Det är barnens rätt till en bra skola vi ska värna. Vi ska ha stor respekt för föräldrarna, men vi får aldrig någonsin glömma bort att ytterst handlar det om varje barns rätt till en bra, saklig och allsidig undervisning.

Anf. 140 ULF NILSSON (fp) replik:

Herr talman! Många av uppgifterna i den här debatten som kommer från Inger Lundberg och Socialdemokraterna och Vänsterpartiet verkar utgå från att det är ett faktum att friskolorna är en fördyrande post i kommunernas ekonomi eller att det är ett faktum att de ökar segregation-

en. I verkligheten rör vi oss med ganska lösa uppgifter, där man kan ha gissningar och förmodanden.

Den omtalade LO-undersökningen om ekonomi till exempel visar inga orsakssammanhang mellan att kommuner med många friskolor får ökade kostnader på grund av det. Det enda den undersökningen visar är att en del kommuner som har många friskolor har höga kostnader för skolan. I de fall jag har kollat beror det inte på friskolorna utan på att man har valt att satsa mer pengar på skolan.

Kvaliteten har Inger Lundberg inte alls talat om. Det finns inga uppgifter som tyder på att friskolorna som helhet skulle ha sämre kvalitet än de kommunala skolorna. Däremot finns det uppgifter om att friskolorna är bra för kvaliteten som helhet.

Det är lite svårt att få grepp om vad Inger Lundberg egentligen vill åstadkomma. Å ena sidan talar Inger Lundberg med väldigt stora ord om att friskolorna hotar integrationen, hotar ekonomin och hotar den likvärdiga skolan. Å andra sidan säger Inger Lundberg liksom utbildningsministern att friskolorna har kommit för att stanna och att religiösa friskolor ska få finnas. Där skulle min enkla fråga med tanke på Inger Lundbergs ganska välformulerade och högstämda retorik egentligen vara: Vad är det för jättestor förändring som ni vill åstadkomma? I ena meningen tar Inger Lundberg till storslägga och varnar för problemen, i den andra vändningen tonar Inger Lundberg ned detta och säger att visst ska friskolor finnas. Det är lite svårt att få grepp om vad budskapet egentligen är.

Anf. 141 INGER LUNDBERG (s) replik:

Herr talman! De som vill genomföra en jättestor och genomgripande förändring är Folkpartiet och Moderata samlingspartiet som föreslår en generell skolpeng, ett totalt systemskifte när det gäller den svenska skolan.

Det vi vill åstadkomma nu är mer av helhetssyn när Skolverket gör sina bedömningar. Inget veto, som det påstods från moderat håll tidigare, däremot mer av en helhetssyn. Vi vill också ha ett samarbete mellan de fristående skolorna och kommunens skolor i stället för konkurrens. Vi vill ha möjlighet till en starkare insyn för att säkra en bättre kvalitet.

Jag skulle vilja ställa en fråga till Folkpartiet. Ni vill inte att kommunerna har kvalitetsuppföljning och utvärdering av de fristående skolorna, utan ni vill stärka den statliga tillsynen över de fristående skolorna. Men samtidigt prutar ni anslaget till Skolverket. Skolverket har 309 miljoner till utbildningsinspektörer och insatser för att kontrollera skolorna i Sverige. Där vill ni ta bort 200 miljoner. Ni vill alltså ta bort två av tre skolinspektörer. Hur katten, om man får uttrycka sig så, herr talman, kan detta innebära en förstärkt statlig inspektion?

Anf. 142 ULF NILSSON (fp) replik:

Herr talman! Folkpartiet har faktiskt ökat summan till inspektion i vår budget. Däremot minskar vi ett anslag för skolutveckling som vi tycker ska bedrivas ute på skolorna, på universiteten och på lärarhögskolorna. Vi har faktiskt avsatt pengar för skolinspektion, även om jag inte kommer ihåg summan i huvudet nu. Men det prioriterar vi tydligt.

Riksdagens revisorer visade häromåret att pengarna används väldigt irrationellt på Skolverket. Man räknade ju ut att med den personal Skolverket har skulle de kunna besöka varje svensk grundskola, varje svensk gymnasieskola minst en vecka varje år, om de använde personalen till inspektion. Där undrar jag ibland hur Skolverket använder sin personal.

Vore det inte för det första bättre att i stället för att ge kommunerna ett ökat ansvar för kontrollerna av friskolorna, som Inger Lundberg vill, se till att Skolverket verkligen genomför de inspektioner som man redan ska genomföra men inte har utnyttjat sin personal till att göra?

För det andra: Vore det inte bättre att låta kommunerna fylla den uppgift som de enligt dagens system ska ha, nämligen att uppfölja sina egna skolor, vilket 38 % av kommunerna inte gör. De lagar och de bestämmelser som vi har i dag skulle vi räkna rätt långt med när det gäller inspektioner, om man gav Skolverket ett tydligt uppdrag och om man såg till att kommunerna gjorde det som de ska.

Sedan vill jag i förlängningen, som Inger Lundberg vet, att staten ska ta över ansvaret för skolan. Men det är en annan sak. Det hinner vi inte diskutera nu.

Anf. 143 INGER LUNDBERG (s) replik:

Herr talman! Utbildningsministern har redovisat i sin utvecklingsplan för skolan hur han kraftfullt förstärker och utvecklar statens tillsynsverksamhet, bland annat genom att Skolverket får det renodlade tillsynsuppdraget.

Men jag skulle vilja gå tillbaka till frågan till Ulf Nilsson. Ulf Nilsson säger att ni ökar anslaget för tillsynen av skolan, men i anslagsbetänkande UbU:1, som behandlar utgiftsområde 16, föreslår ni en besparing på 200 miljoner på statens skolverk. Ni föreslår att hela anslaget till Skolutvecklingsmyndigheten, 75 759 000 kronor tas bort. Och ni prutar 160 miljoner på anslaget för utveckling av skolväsende och barnomsorg. Det stämmer ju inte att ni har några ökade anslag. Tvärtom tar ni bort pengarna för två av tre skolinspektörer och talar samtidigt om en förbättrad inspektion.

Anf. 144 MIKAELA VALTERSSON (mp) replik:

Herr talman! Jag tycker att det var lite uppmuntrande att höra Inger Lundberg värna om valfriheten i sitt anförande. Men det uppstod lite frågetecken när hon sade att etableringen av friskolor inte innebär någon faktisk valfrihet att välja en kommunal skola.

Jag skulle vilja höra om Inger Lundberg kan ge exempel på någon kommun där etablering av friskolor har lett till att man inte längre har möjlighet att välja en kommunal skola.

Anf. 145 INGER LUNDBERG (s) replik:

Herr talman! Så långt har det såvitt jag förstår inte gått i någon enskild kommun ännu, men jag vet att det har varit väldigt nära i några av de borgerligt styrda kommunerna i Stockholms närhet.

Det är riktigt, som Mikaela Valtersson säger, att vi står upp för valfriheten i skolan. Men vi vill inte ha en valfrihet till varje pris, en valfrihet som innebär ökad segregation eller stora svårigheter för barn som har det

jobbigt. Där tvingas vi ta de mest utsatta barnens parti, och det vill vi göra.

Anf. 146 MIKAELA VALTERSSON (mp) replik:

Herr talman! Exemplet från Stockholms län vet jag mycket väl inte stämmer med statistiken över fördelningen mellan kommunala och fristående skolor, som jag tycker behövs båda två.

Eftersom ni förespråkar att man ska ha hårdare kriterier vid bedömningen för att ge friskolorna tillstånd, vill jag fråga Inger Lundberg om ni anser att de fristående skolorna endast ska ha möjlighet att ta hand om elevökningar och aldrig kunna få konkurrera med eller få ta elever från befintlig kommunal verksamhet. Hur kan det i så fall vara att verka på lika villkor när man tar hänsyn till den typen av saker? Jag skulle vilja fråga: Vill Socialdemokraterna att kommunala och fristående skolor ska få verka på lika villkor?

Anf. 147 INGER LUNDBERG (s) replik:

Herr talman! Vi har sagt att det ska vara likvärdiga förutsättningar för enskilda skolor och för kommunala skolor, och det står vi för. Det har vi också markerat väldigt tydligt i betänkandet. Det var därför som vi hade hoppats att kammaren skulle säga ja till vårt önskemål om att man skulle kunna ta hänsyn till skolpliktskostnader.

Vi tycker att det finns väldigt många spännande exempel på fristående skolor. Och vi tror också att det finns goda möjligheter att diskutera fristående skolor när det inte bara handlar om elevökningar. Men om man bara ser de fristående skolorna som konkurrenter som till varje pris ska knäcka den kommunala verksamheten, då blir det väldigt svårt att diskutera på ett positivt sätt.

Jämför i stället med förskoleverksamheten! Där har man haft ett väldigt förtroendefullt samarbete, och där är det i dag en högre andel barn i fristående förskolor än det är i den fristående skolverksamheten.

Anf. 148 ANA MARIA NARTI (fp):

Herr talman! Vi diskuterar de fristående skolorna, 5–6 % av det totala antalet skolor som finns i Sverige. Ändå är vår diskussion mycket viktig ideologiskt.

Att försvara friskolorna betyder att försvara skapande krafter. Att försvara friskolorna betyder att försvara människornas rätt till självbestämmande. Att försvara friskolorna betyder att försvara människornas rätt till egna rötter, till egen identitet, till eget kulturarv, vilket inte alls betyder att man accepterar vilken sorts friskola som helst. Tvärtom betyder det att kvaliteten är oerhört viktig i var och en av de här skolorna.

Ingenting säger att en friskola inte kan misslyckas, men ingenting säger heller att inte en kommunal skola kan misslyckas eller råka väldigt illa ut. Det är därför vi behöver en mycket stark kontroll av kvaliteten i alla skolor.

Principen som de här skolorna bygger på är alltså en mycket stor respekt för identiteten hos dem som söker sig till de här skolorna. Lika viktigt är det att öppenheten är en grund för verksamheten i sådana skolor.

Det enda sättet att försvara religionsfriheten är att kräva mycket stor öppenhet från den konfessionella skolan, annars kan vi inte acceptera sådana skolor. De vänder ryggen till majoritetsbefolkningen om de isolerar sig. Men ideologiskt har ingen, absolut ingen, någonsin talat om en sådan isolering, och vi vet inte säkert om det förekommer.

TV-programmet som vi såg var oerhört vinklat. Vi vet inte säkert vad som händer där, därför att själva lärargruppen som verkade på en av skolorna inte kunde godkänna den bild som hade visats på TV. Och, förresten, ska vi verkligen göra politik efter TV? Gud bevare oss! Vi måste behålla vår självständighet och titta lite kritiskt på de här stormiga debatterna. Och det fanns mycket otrevliga inslag i vissa av debattmomenten som vi fick del av.

Jag har deltagit i flera debatter om konfessionella skolor under den senaste tiden. Det intressanta är att de var initierade av en organisation som är, tror jag, helt initierad av invandrare. De kallar sig för Barnens rätt, och de är oerhört intoleranta mot de konfessionella skolorna. De är lika intoleranta som ayatollorna var mot dessa människor när de tvingade dem att utvandra. Jag förstår att de bär på oerhört dåliga och onda minnen från den tid då de var förtryckta i Allahs namn. Men jag kan inte acceptera att de intar precis samma attityd i ett demokratiskt samhälle mot människor som har andra önskemål, andra drömmar, andra synsätt på livet. Det är just det här som vi absolut inte får uppmuntra. Vi får inte uppmuntra intolerans. Vi får inte uppmuntra totalitära tendenser i ett demokratiskt samhälle.

Jag ska ta upp några av de argument som kastades in i debatten och som jag mycket väl vet kommer från de här grupperna. Det är faktiskt allvarliga argument som behöver analyseras på djupet. "Barn har ingen religion." Det är inte sant! Barn kan ha mycket djupgående religiösa upplevelser. Ska vi förvägra dem kontakt med det andliga för att en viss grupp har kommit med påståendet "barn har ingen religion, låt dem välja när de är 16 år"? Detta är allvarligt.

Det är aldrig så att barn kopierar föräldrarnas religiösa eller ateistiska ställningstaganden. Jag vet det, för jag kommer från en familj där folk trodde djupt. Det var inom min ortodoxa religiösa grund. Och jag blev ateist när jag var 16–17 år. Sedan gick det över. Det är inte föräldrarna som bestämmer barnens tro i livet. Men den andliga rikedom jag har fått del av under de stunder då vi gick i kyrkan när vi var små får ingen ta ifrån mig. Det finns så mycket glädje. Det finns så mycket lycka. Det finns ett sorts känsla av oändlighet, av tyngdlöshet, i de här stunderna. Det är väldigt synd om man försöker förbjuda detta för andra barn. Läs Dostojevskij! Där hittar ni den här stora glädjen, den här oändliga kärleken.

Det betyder inte att religion inte kan missbrukas. Religionen kan missbrukas på ett fruktansvärt sätt. Men argumentet "barn har ingen religion" har ingen bärighet.

Ett annat argument som förekommer mycket ofta, och som förekom också här i dag, är att det är barnens behov som vi ska ta hänsyn till, inte föräldrarnas. Jag tycker att det är ett oerhört förvrängt sätt att föra en diskussion. Det finns ingen normal familj där barnens intressen är andra än föräldrarnas eller där föräldrarnas intressen är andra än barnens. Om det inte finns enighet mellan barn och föräldrar, om föräldrarna missbru-

kar sin maktposition i familjen, då är familjen sjuk. Och det är inte den sjuka familjen som ska vara norm i vårt samhälle.

Det sägs att fristående skolor ökar segregationen. Jag kan berätta en kort historia från min sons skoltid. Detta hände för sådär 15 år sedan. Då var han på högstadiet. Det var en gemensam kommunal skola. Halva klassen var barn med serbisk och kroatisk bakgrund. Halva klassen var svenska barn. Min son, som heter Hellström, hamnade i den svenska delen. Det var en gemensam skola. Det var samma undervisning. Det fanns en ravin mellan de här två barngrupperna! De var alltid instängda i den egna gruppen. Då och då kom gäng av invandrapojkar från förorterna för att slå svenska pojkar på den här skolan på Södermalm. Men ingen ville se detta, för i teorin var skolan gemensam och allt var frid och fröjd. Diskriminering fanns inte, gettosituation fanns inte, för vi levde i den bästa av alla möjliga världar.

Jag föreslår att Socialdemokraterna öppnar ögonen och ser verkligheten som den är. Det finns segregation som är skapad av den här självblindheten hos skolpolitiker och skolideologer i Sverige. Det finns också segregation som har andra orsaker och som är mycket farlig. Den är skapad av viljan att isolera sig i den egna gruppen. Den segregationen bör vi också mycket bestämt bekämpa. Det är väldigt destruktivt när en minoritetsgrupp helt försöker stänga av sig från kontakten med majoritetssamhället.

Där måste jag sluta.

Anf. 149 INGER LUNDBERG (s) replik:

Herr talman! Jag instämmer helt med Ana Maria Narti om att många barn har religiösa upplevelser. Jag delar helt hennes syn på samfundens vikt och varje människas rätt till sin tro och sin religion. Men det jag tycker är oerhört viktigt när vi talar om de fristående skolorna är att vi inte blandar ihop det som är en församlings verksamhet och en församlings budskap å ena sidan och det som är skolans verksamhet å den andra.

Alla skolor, också de konfessionellt drivna skolorna, är skyldiga att ha en undervisning som är saklig och allsidig och som tillser att barnen får en undervisning som vilar på vetenskaplig grund. Det tycker jag att det är viktigt att vi är eniga om, och det har jag också uppfattat att vi socialdemokrater och Folkpartiet har varit väldigt eniga om. Därför blev jag lite fundersam när jag lyssnade på Ana Maria Nartis kommentar. Men det är möjligt att det bara var en missuppfattning från min sida.

Anf. 150 ANA MARIA NARTI (fp) replik:

Herr talman! Ja, det var en missuppfattning. Det är självklart att skolan har en del skyldigheter som inte en församling har. Fast jag tror också på en ekumenisk syn på religionen, alltså samarbete mellan olika religioner. Det är självklart att skolan ska presentera alla religioner och också den ateistiska livsuppfattningen för barnen och tonåringarna.

Jag måste säga att när jag gick i katolsk skola för att lära mig alla möjliga språk, vilket var väldigt nyttigt, hade vi som inte var katoliker tillgång till vår egen präst. De judiska barnen hade all frihet att inte delta i mässorna och också att ha kontakt med sina församlingar. Det tycker

jag är en väldigt sund inställning. Det är självklart att religiös fanatism inte har någon plats i någon skola i ett demokratiskt samhälle.

Prot. 2002/03:113
28 maj

Anf. 151 INGER LUNDBERG (s) replik:

Herr talman! Då vill jag bara konstatera att vi socialdemokrater är helt eniga med Folkpartiet om att en församling inte får blanda ihop det som är dess rena församlingsverksamhet med den skolverksamhet som man bedriver och som måste bedrivas på saklig och allsidig grund.

Anf. 152 ANA MARIA NARTI (fp) replik:

Herr talman! Jag ska svara mycket kort. Varje människa bär på en livsuppfattning, och en lärare som låtsas att han eller hon inte har en livsuppfattning hycklar. Jag tycker att en lärare ska ha rätt att säga: Det här är min uppfattning. En lärare ska kunna vara ärlig gentemot sina elever. Men han får inte försöka tvinga dem att inta samma position när det gäller politik, religion eller ideologi.

Anf. 153 LENNART GUSTAVSSON (v) replik:

Herr talman! Jag ska också välja att fatta mig ganska kort. Ana Maria Narti för ju en diskussion omkring valfrihet som är ganska intressant. Jag ska helt kort fråga om Ana Maria Narti menar att valfrihet alltid går hand i hand med barnets bästa?

Anf. 154 ANA MARIA NARTI (fp) replik:

Herr talman! Nej, men jag tror inte att det finns något begrepp som har värde i och för sig.

Jag har faktiskt skolats av marxismen, och en liten bit av den marxistiska utbildningen har jag behållit, nämligen den dialektiska synen på olika företeelser: Allting är relation mellan olika företeelser och allting är ständig förändring. Valfrihet kan vara bra, valfrihet kan vara dålig. En allmän skola kan vara bra och en allmän skola kan vara dålig. Det beror på den process som växer kring begreppet.

(TALMANNEN: Vi får se på kammarens dialektik här nu.)

Anf. 155 LENNART GUSTAVSSON (v) replik:

Herr talman! Jag är ju glad att det finns ett dialektiskt resonemang även i denna kammare. Jag ska försöka att fortsätta på den linjen.

Vi diskuterar intressanta frågor som har med värden och värderingar att göra. Vi är troligen överens om att i läroplanen bejaka de skrivningar vi har om att utbildningen ska vara icke-konfessionell. Det finns också ett förslag till ny skollag. Där arbetas barnkonventionen in i lagtexten, någonting som nog både Ana Maria Narti och jag ser som väldigt positivt. Men jag kan se att vi framgent kan få vissa konflikter när vi ska pröva konfessionella skolor i förhållande till barnkonventionens skrivningar om att alltid sätta barnens rättigheter i främsta rummet. Min fråga är om Ana Maria Narti i sann dialektisk anda också ser en problematik här.

Fristående skolor

Anf. 156 ANA MARIA NARTI (fp) replik:

Herr talman! I sann dialektisk anda ser jag självklart vissa komplikationer, men komplikationerna finns vare sig man talar om valfrihet eller inte, om konfessionella skolor eller inte, därför att det gäller livsåskådning.

Det är väldigt viktigt att dra vissa gränser, det som i vanligt skolspråk nu kallas för värdegrunden. Själva begreppet tycker jag är helt onödigt – man kan använda mycket enkla begrepp som ”moral” eller ”etik”; man behöver inte det där konstiga ordet ”värdegrund”, som är en specialtillverkad term för just skoldebatten. Jag vet inte varför man är rädd för orden ”etik”, ”moral” eller ”norm”, men allt detta betraktas som farligt. Vi har alla möjliga hjärnspöken i skoldebatten. Alltså: Gränserna är mycket viktiga, de gränser som garanterar en demokratisk utveckling i samhället. Det är väldigt viktigt. Men det är också oerhört viktigt att inte kränka identiteten, och identiteten är mycket ofta grundad på kulturarv.

Det första som en minoritet söker när man vill fortsätta leva som minoritet är skola och kyrka. Svenska socialdemokrater slogs som desperata när Ceaușescu försökte stoppa de ungerska skolorna i Transsylvanien, fastän samma svenska socialdemokrater inte accepterade finländska skolor i Sverige. På den tiden var det inte snack om religiösa skolor. Judiska och estniska skolor betraktades som något slags villfarelser. Det finns väldigt mycket som socialdemokratin fortfarande har att lära sig på området.

Anf. 157 TOBIAS BILLSTRÖM (m):

Herr talman! Jag har suttit och lyssnat lite på debatten här. Ibland kan det vara bra om man delger kammaren sina egna erfarenheter.

Under den förra mandatperioden satt jag som vice ordförande för utbildningsnämnden i Malmö. Under dessa fyra år hanterade vi varje år de ansökningar som inkom och yttrade oss över ansökningar om att få bedriva friskoleverksamhet. Jag har alltså sett hur den socialdemokratiska skolpolitiken fungerar i realiteten.

I varje omgång – vi sammanträdde i augusti – så avslog den socialdemokratiska majoriteten regelmässigt alla ansökningar. Motiveringen var i 99 % av fallen identisk och kopierades bara in på handling efter handling som rörde enskilda skolor. Det var samma text: Kommunen har gjort stora investeringar och anser därför att NN-skolans etablering skulle hota den kommunala ekonomin och kvaliteten på den kommunala skolan. Så stod det i handling efter handling. Kanske är det onödigt att påpeka att den borgerliga oppositionen hade ett annat svar. Så höll man på i fyra år.

Om man hade fått som man hade velat med utgångspunkt i det här betänkandet skulle man bara ha behövt en streckad linje där man skulle fylla i den aktuella skolans namn, och så hade man kunnat fortsätta. Den här typen av slentrianmässiga bedömningar skulle bli följden om den socialdemokratiska linjen med kommunalt veto mot friskoleetableringar skulle bli verklighet. Därför tål dessa skäl att granskas närmare.

I grunden är det oviljan till förändring av den egna verksamheten som är anledningen till kommunernas beteende. Inte helt olikt ett företag som har monopol på en vara och har innehaft detta monopol under lång tid är kommunerna inte intresserade av att få sina cirklar rubbade. Det är därför

vi diskuterar detta betänkande i kammaren i dag. Detta bottnar inte i en omsorg om eleverna, om barnen eller om deras föräldrar – det ska ingen försöka inbilla någon. Ibland är det inte ens uppfattningen om kommun-kassan som är styrande. Skälen är i stället trögheten i systemet. Det är det som är avgörande.

Jag kan bara upprepa vad som har sagts av mina borgerliga kolleger och av Miljöpartiets företrädare: Vi är inte imponerade av argument som bara baseras på en avsaknad av insikt om samhällets behov av flexibilitet och utveckling. För det är det som är styrande i debatten.

Anf. 158 INGER LUNDBERG (s):

Herr talman! Det vore ju önskvärt, när man nu förlänger debatten inför en helgdag, att man inte kommer med felaktiga uppgifter. Den socialdemokratiska gruppen har inte föreslagit något veto. Vi har föreslagit att Skolverket ska göra en bredare bedömning och har en helhetssyn när man bedömer etablering av fristående skolor. Något kommunalt veto har vi icke föreslagit.

Anf. 159 TOBIAS BILLSTRÖM (m):

Herr talman! Inger Lundberg! Kärt barn har många namn, och man kan kalla den här åtgärden precis vad man vill, men det är ett kommunalt veto vi diskuterar. Om kommunerna ska få det sista, avgörande ordet i friskoleetableringarna kommer kommunerna, vilket jag precis har redogjort för – vi vet det av erfarenhet – att säga nej till friskoleetableringar. Man är inte intresserad av att få sina cirklar rubbade.

Anf. 160 INGER LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag tror att det vore bra om Tobias Billström tog lite av den överskottstid han har till att läsa på de betänkanden som presenteras här i kammaren innan han ger sig in i debatten.

Anf. 161 TOBIAS BILLSTRÖM (m):

Herr talman! Jag tror att det vore utmärkt om Inger Lundberg höll sig informerad om hur hennes partikamrater agerar ute i landets kommuner och hur de skulle agera om intentionerna i den socialdemokratiska politik som förs här i kammaren blir verklighet. Det är nämligen det vi diskuterar.

Jag förstår att det är oerhört bekvämt att hålla sig med en uppfattning för sitt parti här i kammaren och sedan syssla med någonting annat utanför, men det tycker inte jag och det tycker ingen annan heller i den majoritet för en annan linje som nu har formerats i utskottet.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 3 juni.)

Anf. 162 TOBIAS BILLSTRÖM (m):

Herr talman! Jag ska börja med att yrka bifall till den moderata reservationen nr 2 men säga att vi naturligtvis står bakom även alla övriga reservationer. För övrigt har vi moderater som princip att bara yrka bifall till den första reservationen i varje betänkande även om alla reservationer är lika viktiga. Det är en god princip som fler borde följa.

Reservation 2 har i bara två meningar lyckats reda ut vad som är själva essensen i debatten om gymnasieskolan i dag, 2003, när det bara är några veckor kvar tills terminen slutar. Jag citerar. ”En nödvändig åtgärd för att stärka gymnasiet är att reda ut problemen i grundskolan. Brister i grundskolan gör att elever inte får med sig de baskunskaper som behövs för att klara gymnasiet.”

Nu, när skolgårdarna snart ligger öde – inte för att Kommunal strejkar och skolorna är låsta utan av mer naturliga orsaker – är det kanske också läge att diskutera vad som egentligen har hänt i gymnasieskolan under det gångna året. Då utvecklas framför våra ögon två scenarier.

Det ena är den positiva bilden. Den visar alla de elever som i höstas började gymnasiet och som har fått nya upplevelser och som har gått i skolan och fått kunskaper och insikter. Den visar också alla de som redan sedan tidigare befinner sig på gymnasiet och som trivs där. Den bilden innehåller också alla de lärare och den personal som efter att ha kämpat sig igenom årets svårigheter med otrivsel, ekonomiska bekymmer och mycket sneda proportioner mellan mål och medel slutligen nu når terminsslutet. Många av dem går säkert på sommarlov med en känsla av att ha gjort en bra och viktig insats. Bilden innehåller självklart också som alltid dem som i ett glädjerus lämnar skolan med studentmössan på svaj. Det är den glada bilden.

Den andra bilden är emellertid mörkare och sinister. Den visar på ytterligare ett år av förlorade möjligheter, ett år då vi har sett nya rekordnivåer av okunskap och en allmän socialdemokratisk förvirring om vad som egentligen gäller i skolan.

I höstas fick vi på nytt bevis för hur elever slussas över från grundskolan till gymnasiet utan att kunna läsa, skriva och räkna tillfredsställande. De lämnar en obligatorisk grundskola utan obligatoriska färdigheter.

Jag säger inte i detta anförande att den här bilden är sann för alla elever – långt därifrån. Men den utveckling som vi nu ser bottnar i en generell försämring av situationen på landets grundskolor, något som sedan spiller över på många av landets gymnasier.

I min hemstad Malmö underkänns nu 30 % och mer av alla elever som kommer över från grundskolan i de första proven i svenska som äger rum på hösten på den nya nivån. Och märk väl, detta rör sig om elever som redan har ett Godkänt i bagaget. Formellt är de godkända. Men reellt är de inte godkända. På motsvarande sätt ökar antalet elever som lämnar gymnasiet utan slutfärdig.

Detta är en situation som inte utgör någon svartmålning – långt därifrån. Bilden är sann för i princip alla landets större kommuner och kommunerna totalt. Drygt 10 % av landets grundskoleelever är i dag inte behöriga till gymnasiet. Detta måste vändas i något bättre om Sverige ska kunna bli ett land där landets unga känner framtidstro och framtidshopp. Mycket av problemen med våld, mobbning och vandalism springer nämligen fram ur ointresset för bildning och utbildning som finns bland dessa elever.

Herr talman! Jag och Moderaterna tror att många av de problem som i dag finns i gymnasieskolan beror på en i grunden stor osäkerhet om vad denna nivå i utbildningssystemet egentligen ska syssla med. Staten har egentligen inte bestämt sig för om gymnasiet ska vara en reparationsverkstad åt grundskolan eller om visionen ska vara att elevernas kunskaper ständigt ska ackumuleras och nå högre nivåer. Inte ens Gymnasieekommittén har rätt ut frågan, även om man har skrapat på ytan.

Man kan faktiskt gå så långt som att säga att det hela påminner om Alice i Underlandet som frågar katten i trädet om vilken väg hon ska gå. Vart vill du komma? frågar katten. Det spelar inte så stor roll, säger Alice. Då spelar det inte heller så stor roll vilken väg du tar, svarar katten.

Det finns i mitt tycke väldigt klara paralleller till dagens debatt om gymnasieskolan. Vet man inte vart man vill komma spelar det inte heller någon roll vilken väg man väljer.

Men vi moderater tycker inte att vare sig mål eller medel på färden är oväsentliga – tvärtom. Ett sätt att lösa den problematik som i dag finns i systemet vore att göra det lättare för den enskilde eleven att ta sig fram i sin egen takt, oavsett om detta innebär att man lär sig saker och ting långsammare eller snabbare. Därför vill vi se mer differentierade kurser och skapa individualiserade studieplaner där även eleverna åläggs ett tydligt ansvar för sina studier. Samhällets kostnader för alla de elever som i dag går direkt in i komvux från gymnasieskolan skulle också kunna minskas om vi gav möjlighet för eleverna att successivt tentera upp och tentera av sina ämnen under terminstid.

Diskussionerna om hastigheten i inläringen har också bäring på gymnasieskolornas samarbete med universitet och högskolor och den diskussion som måste föras om detta. Vi skulle önska att vi fick en utveckling till stånd där gymnasiets kurser kunde influeras och påverkas av högskolorna. Om vi menar allvar i diskussionen med att bryta upp den sociala snedrekryteringen till högre utbildning måste detta bli en prioriterad fråga. Men här duckar utskottsmajoriteten i hela betänkandet, och man kan fråga sig varför.

Avslutningsvis finns det all anledning att fundera igenom vilka villkor som ska gälla för de elever som inte känner sig studiemotiverade att direkt efter grundskolan gå in för fortsatta studier, i synnerhet om dessa enbart syftar till högskoleutbildning.

Det borde egentligen inte vara så svårt att begripa den problematik som låg studiemotivation i kombination med redan gjorda misslyckanden på lägre nivåer i utbildningssystemet innebär. Och för dessa elever vill vi moderater se en alternativ utbildning med mer praktisk inläring, fler moment som har med praktik att göra, en lärlingsutbildning, för att hitta ett namn på det. Vi ser fram mot den dag då ett konkretiserat förslag kan

läggas på bordet här i kammaren, klubbas igenom och sedan förverkligas ute på fältet. Låt oss hoppas att detta inte ligger alltför långt bort i tiden. Jag vill särskilt vädja till vännerna i Miljöpartiet som bär ett särskilt ansvar för denna fråga.

Vi behöver sammanfattningsvis så många alternativ som bara är möjliga i arbetet med att bygga en gymnasieskola där alla kan få växa efter egen förmåga. Det är vårt hopp och vår tro att vi med vår politik är på väg fram mot detta.

Anf. 163 AXEL DARVIK (fp):

Herr talman! Gymnasieskolan har ett oerhört viktigt uppdrag. Det är antagligen ett av de allra viktigaste uppdragen som finns i vårt samhälle. Därför tycker jag att det är viktigt att man ser hur väl skolan lyckas med sitt uppdrag. De rapporter som vi får in och som når oss är allt annat än positiva. Därför tycker jag att det finns anledning att göra en kort analys av problemen.

Regeringen har sagt sig vilja skapa världens bästa skola. Men det ser ut som om dessa ambitioner slutar i ett totalt fiasko. 40 % av eleverna når inte upp till målen för gymnasieskolan. En tredjedel har inte fullständiga betyg efter fyra år i gymnasieskolan. Fyra år i en treårig gymnasieskola innebär att man har haft ett år extra på sig för att gå om eller ta en paus i pluggandet för att hämta motivation.

Om man ser till förutsättningarna är Sverige vid internationella jämförelser det land som lägger den största andelen av sin BNP på skolan. Ändå når vi upp till endast medelmåttiga resultat. Vi har oerhört ambitiösa och duktiga lärare i våra skolor. Men lärarbristen sätter sina tydliga spår.

Vi liberaler ser att skolan är oerhört viktig och är inte heller främmande för att lägga mer resurser på den än vad vi gör i dag. Men resursfrågan kan inte vara den primära anledningen till att gymnasieskolan inte lyckas med sitt uppdrag. Slutsatsen måste vara att det är politiken som det är fel på. Det är inte heller svårt att se det när man hör vilka förslag som regeringen har lagt fram. Man sänker kunskapskraven, man tar bort kraven på förkunskaper vid antagning till gymnasieskolan, man avskaffade speciallärarutbildningen, man minskar antalet program på gymnasiet, som gav eleverna möjlighet till valfrihet, från 17 till 8.

I dag är det en dogm som härskar om att det är tiden i skolan som ska vara avgörande för hur länge som man ska vara kvar där i stället för vad man kan. Det viktiga måste ändå vara att man fokuserar på kunskaperna och inte på hur många år eller timmar man är i skolan.

De som drabbas av den socialdemokratiska skolpolitiken är naturligtvis också dem som skulle behöva skolans hjälp och stöd allra mest. Det är de svaga eleverna som tar stryk i den utslagningskola som Socialdemokraterna har skapat.

Vi liberaler vill i stället skapa en riktig valfrihet i gymnasieskolan med tre möjliga utgångar – en yrkesexamen och en kanske ännu mer praktiskt orienterad lärlingsutbildning med en lärlingsexamen på slutet, och för dem som vill läsa vidare på högskolan och har detta som ett mål ska det naturligtvis finnas också teoretiska program som leder fram till en gymnasieexamen.

Dessutom vill vi värna om att grundskolan ska lägga grunden att stå på när man sedan går vidare till gymnasieskolan. Det är inte gymnasieskolans uppgift. Och det är naturligtvis inte heller bra för eleverna att det är gymnasieskolan som är den instans i utbildningsväsendet som ska reparera eventuella missade kunskaper.

Grundskolan måste lägga grunden. Därför ska också förkunskapskraven stå kvar. Det är inte att vara snäll att ta bort de här kraven. Snarare är det ett tecken på hjärtlöshet. Man sopar problemen under mattan, skjuter dem framför sig. Problemen växer och blir allt större.

De problem som nu finns och som regeringen har skapat riskerar att få vår kunskapsskola att krackelera i sina grundvalar. Vad man gör är i stället att man likt en struts sticker huvudet i sanden.

Jag kan nämna en annan fågel, ugglan – som väl är den fågel som symboliserar kunskap. Skillnaden mellan strutsen, som symboliserar socialdemokratin, och ugglan är ganska intressant. Strutsen och ugglan är väl de fåglar som skiljer sig mest från varandra. På samma sätt kommer sossarnas mörkande av problemen i skolan aldrig att leda till att kunskapsnivån höjs för vare sig eleverna eller skolan.

Anf. 164 TORSTEN LINDSTRÖM (kd):

Herr talman! Tänk så det är när vi får upptäcka något nytt, när något faller på plats och aha-upplevelsen infinner sig! Den lusten att upptäcka och lära går det inte att tvinga fram, utan den kommer när vi upptäcker något riktigt intressant, när någon lockar oss att spränga vår vardags trånga gränser och undersöka det spännande och utforskade – när vi får prova våra vingar på nya fält.

I dag är det många ungdomar som inte känner någon lust när de går till gymnasieskolan. Många är rädda för hån och glåpor, och många är osäkra och rädda för att de inte ska lära sig, för att bli stämplade. Andra bryr sig inte. De känner inte att gymnasieskolan är något för dem. De känner inte att de hör hemma där men tvingas dit eftersom de inte har något alternativ.

Nästan alla unga går gymnasiet, som i hög grad har blivit en fortsättning på grundskolan. Men varför måste alla tvingas in i samma fack, tvingas lära sig samma saker på samma sätt och på samma tid? Varför tas inte varje ung människa på allvar och uppmuntras att utvecklas på sina egna villkor, efter sina egna förutsättningar?

Många unga faller mellan stolarna vid övergången från grundskolan till gymnasiet. Samarbetet mellan skolformerna fungerar inte. Vi kristdemokrater vill ha mer och tydligare samarbete mellan grundskolan och gymnasiet så att ingen elev behöver falla. Majoriteten i utskottet däremot, under ledning av de i skolpolitiken som vanligt så passiva socialdemokraterna, bryr sig inte ens om att kommentera detta förslag i dagens betänkande utan avstyrker det reflexmässigt, till synes utan en tanke på att göra något för att stödja de ungdomar som det handlar om. Det är nonchalant, inte minst mot de ungdomar som skulle ha allt att vinna på att vuxenvärlden tog sitt ansvar och faktiskt lärde sig att samarbeta och se varje ung människa.

Ett annat exempel på att allt inte står rätt till är kravet på att alla gymnasieelever ska uppnå allmän högskolebehörighet. Detta är inget annat än en chimär – en politisk luftpastej som kokats ihop på lösa ingredienser.

I dag är det formellt så att alla ska nå den så kallade behörigheten. Alla elever tvingas in i samma fack *men* utan att de egentligen vinner särskilt mycket på det. De flesta högskoleutbildningar kräver särskild behörighet för antagning. Allmän behörighet räcker inte långt utan blir bara ett slag i luften. Det är ett typiskt exempel på hur det går politisk prestige i en uddlös sak. Priset betalas av ungdomarna.

Herr talman! Vi kristdemokrater vill se en flexibel gymnasieskola där varje elev blir sedd och bekräftad på sina villkor. De som så önskar ska bli behöriga för de högre utbildningar som de strävar efter, och de som vill lära sig ett yrke ska få göra det.

Vi vill ha en ordentlig yrkesutbildning – ett lärlingsprogram med nationell kvalitet och lokal utformning i nära samarbete med näringslivet – där tonåringen lär sig ett yrke på plats i näringslivet och med förstärkning av skolans undervisning i kärnämnen. Det handlar om de tonåringar som vill lära sig ett yrke och om de företag som ropar efter arbetskraft i bygg-, bil-, industri- eller hotellbranschen och vars tillväxt och utveckling – grunden för vår välfärd – hotas om de inte får kvalificerad arbetskraft.

Dagens stelbenta regering, som inte vill ha lärlingsutbildning, hindrar tillväxt och förvägrar många ungdomar vad de drömmer om. Det är en gammaldags politik som inte heller förmått att göra något åt den sociala och könsmissiga snedrekryteringen till de olika programmen.

Vi kristdemokrater vill i stället att den flexibla gymnasieskolan följs av den flexibla vuxenutbildningen, där alla har rätt att lära nytt och att lära om hela livet.

Sedan ska gymnasiet självfallet följas av en examen. Sverige är i dag det enda landet i Europa som saknar gymnasieexamen. Det är dags att råda bot på det.

Vi vill också ha mer fokus på kunskap och föreslår därför till exempel fler nationella prov för att garantera likvärdigheten i kunskapsutvecklingen.

Herr talman! Värdegrunden, etiken och värderingarna, är den grund som ett samhälle står på – det paket av värderingar som håller alla, eller åtminstone flertalet, samman oavsett politiska och livsåskådningsmässiga synpunkter. Värdegrunden är formulerad på ett utmärkt sätt i läroplanen för gymnasiet. Det står tydligt och klart om respekten för varje människas värde och egenart och om jämställdhet mellan könen. Där finns en tydlig hänvisning till den goda tradition där dessa värden i vårt land förvaltas, inom judisk-kristen etik.

När värdegrunden praktiseras blir det självklart med nolltolerans mot mobbning och andra kränkningar. Det är därför som vi kristdemokrater vill att varje skola i sin kvalitetsredovisning ska redovisa hur arbetet med värdegrundsfrågorna bedrivs. Det avstyrker utskottsmajoriteten.

Skolans värdegrund behöver också gestaltas och ha ett hem. Religionsämnet är ett naturligt hem för värdegrunden, för även när värdegrunden genomsyrar hela skolan behövs ett hem – precis som svenskan har ett eget ämne trots att språket talas i alla ämnen. Religionsämnet ska sätta fokus på livsfrågor och mötet med olika livsåskådningar, mötet med de gemensamma frågorna och den religion som utgör grunden för vårt lands etik, kristendomen, parallellt med andra livsåskådningar.

Till vår glädje föreslår nu Gymnasiekommittén att också ett annat ämne, nämligen historieämnet, ska bli kärnämne. Det är ett gammalt kristdemokratiskt krav att historisk insikt och färdighet ska genomsyra skolan. Gymnasiekommitténs förslag att så ska bli hälsar vi med tillfredsställelse.

Herr talman! Vi kristdemokrater vill se en ny gymnasieskola präglad av goda värderingar, kunskap och flexibilitet och där var och en blir sedd och där var och en får lust att lära – till skillnad från och fjärran från ett stelbent systemtänkande.

Avslutningsvis ber jag att få yrka bifall till reservation nr 16. Givetvis står jag bakom alla kristdemokratiska reservationer i betänkandet men för tids vinnande yrkar jag bifall endast till nämnda reservation.

Anf. 165 BRITT-MARIE DANESTIG (v):

Herr talman! Den skola som vi i dag har skulle vara en skola för alla. Den skapades med ett uttalat jämlikhetsmål. Skolans struktur skulle vara en garanti för att nå det målet. Genom en gemensam skola ville man skapa en demokratisk institution som kunde utjämna skillnader när det gäller elevernas bakgrundsförutsättningar. Skolan skulle ge basen för gemenskap, och den skulle utgöra ett kitt i samhället. Därför var det så viktigt att barn från alla sociala klasser, barn av olika kön och med olika etniskt ursprung, gick i samma skola. Skolan skulle vara en mötesplats, en plats för goda möten.

I dag kan vi se att en förändring gradvis har ägt rum. Skolsegregationen blir allt tydligare. Främst beror det på två saker. Dels har boendestrukturen skapat en klass- och etnicitetstrukturerad skola, dels har skolan genom alltför val- och profileringsmöjligheter skapat en intern segregation. Fortfarande är den absolut viktigaste faktorn för en elevs skolframgång föräldrarnas utbildning och socioekonomiska position. Den sociala sorteringen i skolan har inte minskat, tvärtom tycks den ha ökat.

Forskaren Daniel Olsson skriver i sin undersökning att 1998 sökte 41 % av alla läkarbarn, 37 % av alla universitetsläraryrkesbarn, 21 % av alla civilingenjörsbarn till gymnasieskolans naturvetenskapliga program, medan bara 7 % av barn till okvalificerade arbetare gjorde det, ca 3 % av pojkarna av 2 % av flickorna från de högsta samhällsskikten valde det individuella programmet samtidigt som detta program är det vanligaste bland svenska pojkar från lägre arbetarklass och pojkar med invandrabakgrund. Den forskningen publicerade Daniel Olsson 2001. De program som har flest arbetarklassbarn är bygg-, livsmedel- och industriprogrammen.

Än i dag kan vi se att den rådande samhällsordningen reproduceras och med den de olika samhällsklasserna.

Vi hälsar därför Gymnasieskolekommitténs förslag om en ny struktur för gymnasieskolan, som innebär färre och bredare ingångar med senare successiva val av specialisering, välkommet. Förslaget ligger helt i linje med Vänsterns utbildningspolitiska program, där vi säger att samtliga ingångarna bör kunna leda både till högskolestudier och till anställning inom ett yrkesområde efter det att man avslutat gymnasieskolan. Att skolan har blivit alltmer individcentrerad, att det är upp till individen att välja och ta för sig slår också snett, menar bland annat Francisco Contreras i sin rapport från 2001. Det är de barn som är uppväxta med de

”rätta” kulturella och sociala koderna och som har stöd hemifrån som vet hur de ska välja för att göra ”bra” val.

Vi har också sett hur systemet för val av gymnasieskola i Stockholms kommun lett till en kraftig uppdelning av eleverna beroende på social tillhörighet. För att undvika en sådan uppdelning och motverka att vissa skolor dräneras på motiverade elever är det Vänsterns uppfattning att den så kallade närhetsprincipen bör gälla vid urval och skolplacering inom en kommun och att den principen bör gälla även de enskilda skolorna.

Jag yrkar bifall till Vänsterpartiets reservation 1.

När det gäller betygen i gymnasieskolan diskuterades två alternativ, nämligen att behålla kursbetygen eller att införa ämnesbetyg. En förändring är nödvändig eftersom det enligt vår mening finns stora brister med nuvarande betygssystem. Systemet motverkar både en holistisk kunskapssyn och en progression i lärandet. Det mäter inte elevernas kunskapsutveckling, det skapar problem när det gäller lärarsamverkan, och det utgör ett hinder för ämnesövergripande arbete och en progressiv utveckling av arbetsformer och arbetssätt. För både elever och lärare utgör de många kursbetygen en stressfaktor. Dessutom stimulerar det nuvarande systemet eleverna till att göra taktiska val som lett till en omfattande kunskapskomplettering på komvux, vilket är slöseri med tid och resurser både för den enskilde och för samhället.

I formandet av en ny struktur för gymnasieskolan måste vi komma till rätta med fragmentiseringen och trivialiseringen till förmån för en undervisning som ger eleverna sammanhangsförståelse, förmåga att kommunicera och lösa problem samt social och etisk kompetens. Eleverna måste ges möjlighet att se och uppleva ett djup och en kontinuitet i undervisningen, något som underlättas om man sätter betyg på betydligt större enheter än i dag och frångår principen om kursbetyg till förmån för ett mer renodlat ämnesbetygssystem. Eftersom både betygen och högskoleprovet har betydande brister, bör man snarast starta utvecklingen och utprövningen av nya urvalsmetoder och urvalsprocesser till högre utbildning. Jag läste i dag att Högskoleverket har beslutat att undersöka möjligheten att utveckla inträdesprov som kan användas i antagningen till grundutbildningen med anledning av de nya reglerna om reell kompetens och alternativa urvalsmetoder som riksdagen fattade beslut om för cirka ett år sedan.

När man lyssnar på Folkpartiet märker man att saknaden efter den gamla studentexamen fortfarande finns kvar. Det påminner mycket om min egen skoltid med läroverken, yrkesskolorna och så vidare och lärlingsutbildning.

För Vänsterpartiet är det övergripande målet för alla förändringar av gymnasieskolan att de ska medverka till ökad jämlikhet och social mobilitet. Alla försök att gå tillbaka till en ännu mer segregerad skola än vad vi har i dag kommer vi bestämt att ta avstånd ifrån.

När det gäller kärnämnenas ställning och omfattning är vi glada över att det tycks råda en politisk samsyn om att göra historia till ett kärnämne, något som Vänsterpartiet föreslagit i ett antal tidigare motioner. I kursplanearbetet, som Skolverket kommer att behöva genomföra efter det att vi har tagit beslut om en ny struktur för gymnasieskolan, skulle vi gärna se att man tittade på möjligheterna att föra samman historia, samhällskunskap och religionskunskap till ett stort gemensamt kärnämne om

200 poäng. Vi ser stora fördelar med en sådan integration, som enligt vår mening skulle underlätta tematiska studier och ett problembaserat lärande och som dessutom ligger helt i linje med den nya lärarutbildningens intentioner. Vad vi däremot är mycket bekymrade över är naturkunskapens ställning. Det rådande allmänbildningsidealet måste i större utsträckning än nu omfatta även naturvetenskap och teknik om de stora livsavgörande frågorna vad gäller miljön, klimatförändringarna, gentekniken och energiförsörjningen ska vara gripbara för en demokratisk debatt och demokratiskt fattade beslut. Kärnämnet naturkunskap omfattar i dag endast 50 poäng, vilket motsvarar en studietid på ca 14 dagar. Det menar vi är alldeles för lite. Naturkunskapen är till sin natur ett integrationsämne med ämnesmoment från både kemi, fysik, biologi och geografi, vilket borde beaktas när man tar ställning till ämnets omfattning. Vi vill förstärka kärnämnet naturkunskap i ett första steg med 50 poäng. Om vi ska kunna intressera fler ungdomar för naturvetenskap och teknik är det viktigt att alla elever som slutar gymnasiet har en bättre grund än i dag att bygga vidare på. På så sätt skulle också en bättre balans uppnås mellan naturvetenskap, humaniora och samhällsvetenskap i gymnasieskolan. Om detta finns ett särskilt yttrande i betänkandet från Vänsterpartiet.

Centerpartiet har en motion om permanentning av försöksverksamheten med lokala styrelser med elev- respektive föräldramajoriteter. Vi delar i princip den uppfattningen, men vi har föredragit att vänta på resultatet av utredningen. Likaså skulle vi gärna se en lagfäst skyldighet för kommunerna att tillhandahålla avgiftsfria skolluncher även för gymnasieskolans elever, något som föreslås i en s-motion och som även vi tidigare har motionerat om.

Med det säger jag: Tack, herr talman, och önskar talmannen och mina kvarvarande kamrater från utbildningsutskottet och andra en trevlig helg.

Anf. 166 AXEL DARVIK (fp) replik:

Herr talman! Jag ska börja med att yrka bifall till Folkpartiets reservation 4.

Britt-Marie Danestig och Vänstern är positiva till en reducering av antalet program från dagens 17 till 8 nya sektorer. Då blir jag ganska bekymrad. Överallt när man pratar med lärare och när man är ute på studiebesök hör man om bekymren med att lägga undervisningen på en nivå som passar bra för de elever som går i klassen.

Senast besökte jag Burgårdens gymnasium som har utbildning på hotell- och restaurangprogrammet. Där erkände man att det var en offentlig lögn detta med att matte- och svenskundervisningen ska ligga på samma nivå inom de yrkesförberedande programmen som inom de teoretiskt förberedande programmen. Man menade att det var omöjligt att klara av att undervisa på samma nivå där, och man anpassar både betygsbedömningen och sättet att undervisa till eleverna på det här programmet.

För mig är det ett stort hyckleri att tro att man ska kunna bedriva undervisning på den nivån. Ändå föreslår ju Vänstern tillsammans med Socialdemokraterna att man ska slå ihop de teoretiska och yrkesförberedande programmen.

Jag ser en stor risk för att utslagningen ökar. I dag är det hela 65 % av dem som börjar på hotell- och restaurangprogrammet som slutför sina

studier efter fyra år. Att det blir en ökad utslagning, ligger det verkligen i linje med Vänsterns utbildningspolitik?

Anf. 167 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Herr talman! Vi skulle gärna vilja se en minskning, inte från 17 till 8 utan vi skulle kunna tänka oss att man slog samman de tekniska sektorerna till en sektor, och på det sättet kommer vi i vårt förslag ned till fyra eller fem ingångar.

Är det nödvändigt med matematik och svenska för dem som går de yrkesorienterade programmen? Ja, absolut vill jag hävda. Det är nödvändigt för att de ska kunna klara sig i det framtida arbetslivet som kräver ganska goda kunskaper på det här området. Men det finns också någonting heter bildning. Det är väldigt viktigt för varje människa att kunna ta med sig kunskaper ut i livet så att man kan fungera som medborgare, kunna genomskåda och ta ställning i ett samhälle som blir alltmer komplext. Det är också viktigt för den personliga utvecklingen. Att behärska sitt språk, sitt modersmål och att kunna kommunicera är paraplyet under vilket all annan utveckling sker. Det är en avgörande förutsättning för att man ska kunna utvecklas.

Vi pratar om att det är A-kurserna som ska vara obligatoriska gemensamma kärnämneskurser. Tittar man på kursinnehållet kan man inte säga att det ligger på en så hög nivå att många elever skulle ha svårigheter på grund av begåvningsbrist. I så fall är det brist på motivation som ligger bakom, och det är detta skolan måste kunna lösa. Man måste hitta arbetsformer som gör att undervisningen blir intressant även för de elever som går på de yrkesförberedande programmen så att de ser förbindelsen mellan dessa ämnen, det som de är intresserade av och det yrke som de utbildar sig till.

Sedan tror jag att det är oerhört viktigt att man möts under det första året. De som har tänkt bli läkare och de som har tänkt bli undersköterskor går på samma sektor under det första året. De får gemensamt göra erfarenheter, och det tror jag är alldeles utmärkt. Det kommer att underlätta mycket. Kanske får vi bättre läkare och tuffare undersköterskor i framtiden.

Anf. 168 AXEL DARVIK (fp) replik:

Herr talman! Fyra eller fem sektorer låter ju ännu mer oroväckande från min synpunkt.

Jag vill naturligtvis inte förbjuda någon att läsa vare sig matte eller svenska, men dessa ämnen ska vara anpassade till den utbildning som man går på. Det borde ju vara en självklarhet. Då är det viktigt att undervisningen ligger på rätt nivå. De som ska läsa vidare med teoretiska studier på högskolan kan behöva en viss typ av matte- eller svenskundervisning medan de som går det yrkesförberedande programmet bör ha en annan inriktning på sin undervisning.

Dessutom förstår jag inte hur man ska klara av att entusiasmera och skapa en bra motivation för de elever som kanske behöver lite mer grundläggande kunskaper, om de samtidigt ska gå tillsammans med dem som strävar efter att få de allra högsta betygen för att läsa vidare på de svåraste teoretiska linjerna på högskolan. Det är självklart att om läraren drar i väg i full karriär och en elev inte hänger med knäcks motivationen.

Motivation får man om man har en lärare som klarar av att engagera en och som bedriver undervisningen på en nivå som passar individen.

Därför vill vi liberaler ha större mångfald för att man ska kunna välja mellan flera program, inte färre. Det skapar bara problem.

Prot. 2002/03:113

28 maj

Gymnasieskolan

Anf. 169 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Herr talman! Det är en fråga att diskutera nivån på kunskaperna, och vi ska komma ihåg att A-kurserna ligger på en mycket grundläggande nivå. En annan fråga är att diskutera metoderna för att nå fram till målet. Man kan nå målet på väldigt många olika sätt. Tobias Billström talade tidigare om den enda vägen. Men det finns inte en enda väg. Det är en totalitär syn som vi inte ställer upp på. Det finns många sätt att ta sig fram till målet på.

Det är väldigt viktigt att lärarna är professionella och klarar av att engagera eleverna så att de får den draghjälp de behöver och blir motive-
rade.

Det här gäller det första året. Sedan kommer det specialiseringar på olika sätt. Man ska välja inriktning, fördjupning och man har också möjlighet att välja kurser efter eget intresse. Den specialiseringen kommer att ske på olika sätt för alla dessa elever. Men under det första året har man möjlighet till det här mötet inom en sektor.

Eftersom vi vet att många elever väljer utifrån sin klassbakgrund och sitt kön kan detta bidra till att man i stället väljer efter intresse och sin begåvningsprofil.

Anf. 170 TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik:

Herr talman! Låt mig å ena sidan som tjänstledig gymnasielärare i kärnämnen på elva nationella program säga att jag välkomnar Britt-Marie Danestigs engagemang för alla elever som verkar att vara uppriktigt. Å andra sidan vill jag ifrågasätta det som Britt-Marie Danestig säger och det som hennes parti gör.

Den sociala snedrekrytering som Britt-Marie Danestig verkar att vara en så ihärdig motståndare till har ju ökat. Den könsmissiga snedrekryteringen har också ökat trots – eller kanske tack vare – Vänsterpartiets inflytande i skolpolitiken. Hur går de visionerna som Britt-Marie Danestig gav uttryck för ihop med den verklighet som vi ser framför oss. Ännu så länge har inte det här arbetet lyckats, kanske på grund av att man inte har velat se var problemet ligger.

Jag undrar också om inte Britt-Marie Danestigs inlägg andas ett kunskapsförakt. Hon talar om att alla ska få lära sig, och det är ju bra, men varför vill då inte Vänsterpartiet att den som vill lära sig ett yrke ska få göra det? Varför säger Vänsterpartiet nej till lärlingsutbildning? Vad är det som är så farligt och så fullt med en viss typ av kunskap att den inte ska få plats i Vänsterpartiets gymnasieskola?

Anf. 171 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Herr talman! Jag inledde mitt anförande med att säga att den sociala snedrekryteringen tyvärr har ökat. De förhoppningar som fanns när man en gång införde en likvärdig skola för alla har inte infriats på det sätt som många hade hoppats. Men jämfört med min egen skolgång är det en mycket stor skillnad, för det var en verkligt segregerad skolgång.

Jag förstår inte vad Torsten Lindström menade med att det var kunskapsförakt om man vill att alla barn ska få lära sig så mycket som möjligt.

Det är inte så att vi på något sätt är motståndare till lärlingsutbildningen. Vi har ett kongressbeslut om att lärlingsutbildning kan vara ett alldeles utmärkt instrument för lärande. Jag tycker att Gymnasiekommitténs förslag är väldigt generöst.

Vi är inte motståndare till lärlingsutbildningen. Vi har ett kongressbeslut om att lärlingsutbildning kan vara ett alldeles utmärkt instrument för lärande. Jag tycker att Gymnasiekommitténs förslag är väldigt generöst. Det säger inte nej till lärlingsutbildning. Det går mycket väl att kombinera ett anställningsförfarande med studier i kärnämnen på gymnasieskolan. Det går också mycket väl att lägga ut stora delar av utbildning genom arbetsplatsförlagd utbildning eller lärande i arbetet.

Jag vet inte om Torsten Lindström inte har läst utredningens förslag. Det markeras tydligt hur viktig kontakten med arbetslivet är för alla gymnasieelever, oavsett om de ska gå direkt ut i yrkesarbete efter avslutad skolgång eller till fortsatta högre studier.

Anf. 172 TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik:

Herr talman! Att den sociala snedrekryteringen inte har hävts, kan inte det bero på att vi, delvis på grund av det vänsterpartistiska inflytandet, har en skola som ser till systemet, som ser till likriktning och som tänker på ett sätt för alla i stället för att försöka hitta lösningar som passar var och en och som ser varje ung människa som den resurs den är?

Britt-Marie Danestig tog tidigare i debatten avstånd från totalitärt tänkande, och det var ju positivt. Det är inte alltid Vänsterpartiet har gjort det. Det har tvärtom mycket totalitärt tänkande i sitt förflutna. Det är bra att Britt-Marie Danestig har kommit till besinning.

Alla ska självfallet få lära sig så mycket som möjligt. Det är just därför som vi kristdemokrater vill ha en flexibel skola där varje elev blir sedd på sina villkor. Det är därför vi vill ha en lärlingsutbildning. Nu säger Britt-Marie Danestig att Gymnasiekommitténs förslag är generöst. Det hör till bilden att kommitténs förslag ännu inte ligger på bordet här i riksdagen. Men i den remissomgång som pågår, i den debatt som pågår och, såvitt jag begriper, också under själva kommitténs arbete framkom det från många, till exempel olika branschorganisationer, att man inte alls tycker att det är ett generöst förslag. Man vill faktiskt ha en lärlingsutbildning av den modell som Kristdemokraterna föreslår, det vill säga nationell kvalitet, lokal förankring och nära samarbete med näringslivet, just för att man ska få den kvalificerade arbetskraft man så väl behöver.

Herr talman! Är det inte just den här enkelriktningen och de här enahanda lösningar som Britt-Marie Danestig pekar på, denna ovilja att se att varje ungdom är unik och olika men lika mycket värd, som är problemet när det gäller att häva social snedrekrytering?

Anf. 173 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Herr talman! Eftersom jag satt med i Gymnasieskolekommittén kan jag säga att under de år som Gymnasieskolekommittén har arbetat har vi haft en kontinuerlig kontakt med branscherna. Vi har verkligen varit beredda att ta till oss deras synpunkter i alla olika avseenden.

Sedan kan inte jag förstå att man säger att det inte skulle finnas olika möjligheter. Det är åtta sektorer, och i varje sektor är det fyra-sex inriktningar. Det kommer att finnas en mängd olika nationella kurser. Man kan kombinera de här nationella kurserna lokalt på ett väldigt otraditionellt sätt. Det finns möjligheter till fördjupningar, och det finns möjligheter till individuella val. Vi har inte heller sagt att tidsåtgången absolut måste vara tre år, utan man kan få ta längre tid på sig om man behöver läsa i en lugnare takt. Det kallar jag för en verkligt god möjlighet till individualisering.

Ibland verkar det på något sätt som om Kristdemokraterna inte vill se de här möjligheterna och att det är mer där problemet ligger. Läs utredningen och begrunda den! Den ger väldigt stora friheter till elever, lärare, skolledare och kommuner att skapa en skola för alla.

Anf. 174 TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik:

Herr talman! Britt-Marie Danestig var inne på den enda vägen, och där tror jag att hon har förväxlat mig med en annan moderat som har uppträtt i talarstolen tidigare, men jag tar det som en komplimang.

Jag måste få exemplifiera lite från Malmö stad, den mest segregerade staden i hela Sverige. Under hela 90-talet styrdes antagningen till gymnasieskolan i Malmö av närhetsprincipen. Det är väl dokumenterat vad det fick till följd. Buss nr 10 tog eleverna från välmående Limhamn och släppte av dem utanför S:t Petri och Borgarskolan. Buss nr 11 tog eleverna från det invandrartäta Rosengård och släppte av dem utanför Pil-dammskolan och Pauliskolan, som på det viset fick elevbesättningar där 70–80 % av eleverna hade invandrarbakgrund. Vi vet vad som händer när vi tillämpar närhetsprincipen.

År 2000 ändrades den här principen av Malmös socialdemokrater efter viss påtryckning. I dag har vi en situation på till exempel S:t Petri skola där 50 % av eleverna är balanserade mellan elever med utomnordisk bakgrund och elever som är födda svenskar, det har rektorn själv sagt vid i ett flertal tillfällen i debattprogram och tidningsintervjuer. Med andra ord: Vi vet vart närhetsprincipen leder någonstans.

Nu står Britt-Marie här i kammaren och försvarar den. Jag vill verkligen ställa en frågan till dig nu när du har hört resultatet av detta. Du måste ju också ha tagit del av undersökningar och diskussioner kring de här frågorna. Är Vänsterpartiet verkligen fortfarande berett att försvara att närhetsprincipen ska gälla i hela landet? Det var ju det du sade i ditt anförande.

Anf. 175 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Herr talman! Nu måste jag erkänna att jag inte känner till förhållandena i Malmö i detalj. Men så mycket vet jag att det är lite speciellt i Malmö. Det verkar som om många av de stora gymnasieskolorna ligger lokaliserade till de centrala delarna av Malmö. Det har säkert haft en viss påverkan.

Jag har inte sett de siffror som Tobias Billström tar upp. Jag betvivlar inte att de är riktiga. Jag kan kontra med att i Stockholm har vi sett det motsatta resultatet. Där har betygsintagningen och urvalet, att man har frångått närhetsprincipen, fått helt andra konsekvenser. Där har det ökat segregationen i stället och dränerat förortsskolorna på motiverade elever,

som jag sade. Det är många lärare som ser väldigt allvarligt på den situationen. Det blir svårt att hantera. Man behöver ha en variation i en klass för att man ska kunna lyckas.

Vi tycker fortfarande att det finns någonting positivt i att man verkar i sin närmiljö och försöker förändra saker inifrån. Det ser vi som den verkliga friheten. Vi ser inte frihet så att man väljer bort saker. Man kan också se frihetsbegreppet så att man väljer till någonting, att man väljer ett engagemang till förändring.

Anf. 176 TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik:

Herr talman! Jag tror faktiskt att Britt-Maries och min uppfattning om vad som är frihet skiljer sig åt ganska rejält. Det är inte belagt vad som har hänt i Stockholm. Men den diskussionen kan vi lämna därhän. Det intressanta är att det inte bara gäller Malmö. Helsingborg och Lund införde också systemet med betygsantagning under den förra mandatperioden, och det har fått mycket positiva effekter. Trots att Socialdemokraterna styr i alla de här städerna med hjälp av Vänsterpartiet har man inga planer på att ändra antagningssystemet. Det är bara här i Stockholm som man för den här diskussionen.

Vi kan konstatera, Britt-Marie, att när vi hade närhetsprincipen under hela 90-talet byggdes boendesegregationen, som redan var stark, mycket effektivt in i skolsystemet. Med närhetsprincipen cementerades redan dåliga förhållanden.

Nu säger du i ditt anförande här kammaren, och det går att återfinna i betänkandet också, att Vänsterpartiet vill att det här ska gälla över hela landet i alla kommuner oavsett utseende. Det tycker jag är ett allvarligt påstående. I så fall har man inte tagit till sig forskningsresultaten, man har inte studerat hur det ser ut ute på fältet och man grundar sitt tyckande, för det är verkligen en fråga om tyckande, på diskussionerna i Stockholm. Men Stockholm är ju faktiskt bara en del av det här riket. Att fastslå en princip som ska gälla för hela riket utan att ha bättre på fötterna tycker jag inte är någon vidare genomtänkt politik. Det får Britt-Marie ursäkta.

Anf. 177 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Herr talman! Eftersom Tobias Billström håller sig till Skåne får jag väl bidra med min regions erfarenheter. Både i Norrköping och Linköping kan man se tydliga tecken på att det fria valet till gymnasieskolan och ett urval som baseras på betygen har förstärkt segregationen.

Jag sade att boendesegregationen är ett jättestort problem. Men det är helt andra problem som vi som skolpolitiker inte kan lösa här.

Det låter så idylliskt och vackert när man säger att barnen i de bostadsområden där föräldrarna har ett mycket begränsat socialt och ekonomiskt kapital väljer bort skolorna där, men så är det inte. De som väljer att flytta på sig är de barn vars föräldrar har ett relativt stort socialt och kulturellt kapital.

Vi har sett undersökningar som helt klart bevisar detta.

Det är alltså fråga om ett önsketänkande från Tobias Billström. Jag är övertygad om att ni faktiskt tror på det, men undersök verkligheten! Träffa lärare och elever på de här skolorna och se de faktiska förhållan-

Anf. 178 HÅKAN LARSSON (c):

Herr talman! Först yrkar jag bifall till reservationerna nr 18 och nr 25.

Gymnasieskolan har en nyckelroll i det livslånga lärandet. Det är här som unga människor ofta företar avgörande framtidsval. Därför är det av stor betydelse inte bara för individerna utan också för hela samhället att gymnasiet fungerar väl.

Jag tycker att Gymnaskommitténs förslag, som för närvarande är ute på remiss, ger en bra grund för den viktiga diskussion som vi nu ska ha om hur denna utbildning ska bli så bra som möjligt för så många som möjligt. I dag fungerar, som vi har hört här tidigare från flera håll, gymnasiet nämligen på flera sätt inte som det borde. Det finns en rad problem som behöver åtgärdas.

Om ungefär ett år kan vi hoppas att riksdagen kan fatta beslut om hur framtidens gymnasieskola ska se ut, och då måste vi ha en rad nya förslag som förbättrar den. Ett stort problem är att många ungdomar i dag inte fullföljer sin gymnasieutbildning. Under perioden 1997–2002 har andelen 20-åringar med grundläggande högskoleutbildning minskat med hela 10 %, vilket i hög grad beror på att många hoppar av från gymnasiet.

Detta är naturligtvis en mycket allvarlig utveckling. Ska vi kunna möta framtiden på ett bra sätt måste vi ha en gymnasieutbildning som inte stöter bort och marginaliserar många unga, som fallet är i dag. För att ge fler möjlighet att på ett bra sätt klara gymnasiestudierna måste också stora insatser göras i grundskolan. Ett stort problem är ju att många elever börjar gymnasiet utan tillräckliga förkunskaper. Detta drabbar de unga som redan från start har svårt att hänga med i undervisningen i gymnasiet men också övriga elever eftersom det riskerar att sänka kvaliteten i undervisningen.

Hela 15 % av förstaårseleverna i gymnasiet finns på det individuella programmet. Det måste vara fel att skjuta grundskolans problem till gymnasiet i stället för att försöka åtgärda dem redan i grundskolan.

Elever är olika, och det finns en hel del unga som helst vill arbeta praktiskt. Det är därför som vi vill att gymnasieskolan ska kunna erbjuda eleverna mer av lärlingsutbildning i framtiden. Det handlar om en utbildning som förenar teori och praktik i skolmiljö och i arbetsliv. Jag vill särskilt understryka det viktiga i att man gör det möjligt för fler småföretag att erbjuda lärlingsplatser.

Ytterligare en fråga som varit uppe här lite tidigare och som jag vill lyfta fram är elevinflytandet i gymnasieskolan. Sedan 1997 pågår en försöksverksamhet med lokala styrelser med elevmajoritet i gymnasiet, och vi tycker att det är dags att permanenta den här verksamheten. Det är viktigt att eleverna får ett verkligt inflytande över sin arbetsmiljö, inte minst som förberedelse för att bli aktiva medborgare under det fortsatta livet i det demokratiska samhället.

Anf. 179 MIKAELA VALTERSSON (mp):

Herr talman! Då jag i dag satt på mitt arbetsrum och förberedde den här debatten hördes ihärdiga härliga hurrarop, studentsång och skratt

Gymnasieskolan

utanför fönstret till ledamotshuset. Det var väl för sommaren nybakade studenter som firade. Alla nu lyckliga studenter för tanken till hur man skulle vilja utveckla det framtida gymnasiet för att få den här glädjen att smitta av sig på de tidigare åren av gymnasietiden. Men eftersom vi ganska snart kommer att kunna diskutera gymnasieskolans framtid som helhet och eftersom jag uppmärksammat talmannens försynta upplysning om morgondagens helgdag kommer jag här att ta upp bara några få frågor i dag.

En sådan fråga är vår syn på kunskapsinnehållet i den framtida gymnasieskolan. Vi i Miljöpartiet anser att det är viktigt att alla människor kan utveckla en ekologisk förståelse. Sådana aspekter kan i större utsträckning tas upp inom alla ämnen, inte bara de naturvetenskapliga. På så sätt skapas större kunskap om och insikt i ekologi och förhållandet mellan människa och natur.

Som sociala varelser måste vi också förstå vår kulturella särart och de historiska skeenden som format samhället. Barn och ungdomar behöver insikt i sin egen historia och vetskap om att de är med om att forma framtiden. Förståelsen och respekten för andra folk och kulturer är livsviktig, liksom jämställdhet mellan könen.

Vi tycker att estetiskt och praktiskt arbete ska genomsyra skolan. Om elever ges goda möjligheter att uttrycka sig genom bild, musik och drama, tror vi att det får en gynnsam innverkan på hela arbetsklimatet i skolan.

Kritiskt tänkande, analys och problemlösning bör utgöra en naturlig del i alla undervisningsmoment. Undervisning i konflikthantering, jämställdhet och samlevnad vill vi se att man ger större utrymme i gymnasieskolan.

De värderingar som skolan står för ska vara öppet redovisade, kunna ifrågasättas och tåla prövning. Skolan måste bli bättre på att med sitt material framhäva alternativa kvinnliga och manliga förebilder, liksom man i historieundervisningen tar upp andra perspektiv än den vite europeiske mannens.

Det finns ingen annan instans i samhället som möter unge människor under så lång tid och så nära som skolan. Om vi kan lyckas få en mer positiv samhällsutveckling med fler människor som mår bättre med sig själva, måste skolan på allvar avsätta tid för att främja elevers utveckling. Skolan ska redovisa, följa upp och utvärdera det arbete man gör för att nå dessa mål.

Herr talman! Gymnasiet måste i framtiden bli bättre på att låta undervisningen anpassas efter elevernas egen verklighet och efter den inriktning man har valt i skolan, vare sig de inriktningarna är 17 eller 8.

Det är en för oss i Miljöpartiet mycket viktig uppgift att bevaka ett framtida förslag till ny gymnasieskola. Vi vill också från Miljöpartiet att den framtida gymnasieskolan ska rymma en lärlingsutbildning värd namnet.

För att elever, lärare och övrig personal ska känna delaktighet i skolan och dess verksamhet krävs att man kan vara med om att påverka sin skola utifrån demokratiska principer. Skolstyrelser där elever är i majoritet är en framkomlig väg. För att få elever att ta ansvar måste man ge dem ansvar. Det är viktigt att det handlar om ett reellt ökat inflytande, inte något medbestämmandealibi som gäller inköp av gardiner.

Elevernas inflytande över den dagliga arbetssituationen är det som måste öka, och vi måste anpassa skolan mer efter eleverna och få en ökad individanpassning. Miljöpartiet vill ha ett decentraliserat styrelseskick. På gymnasieskolan vill vi att det ska finnas styrelser med elevmajoritet, och vi anser att elevråden ska ha en tydligare beslutande funktion i frågor som angår elever. För att få elever att ta ansvar måste man ge dem ansvar.

Vi skulle inte som vuxna acceptera den arbetsmiljö som på många håll råder i skolan och det lilla inflytande som man har på sin egen miljö. Om det vore en arbetsplats för vuxna skulle det kanske symbolisera våra värsta skräckexempel på en vuxenarbetsplats som leder till ökad stress och ohälsa. Vi anser att detta inte ska accepteras heller när det gäller våra ungdomar.

Vi måste skapa en gymnasieskola som på ett bättre sätt kan bli en skola med arbetsro och mindre stress. Jag yrkar därmed bifall till reservation 25.

Anf. 180 AGNETA LUNDBERG (s):

Herr talman! Också jag ska försöka anta utmaningen att korta ned mitt anförande.

Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag i betänkande UbU:16 och avslag på samtliga motionsyrkanden.

I detta betänkande behandlas 74 motionsyrkanden från allmänna motionstiden 2002 om olika gymnasiefrågor. Yrkandena handlar om övergripande frågor som rätt till gymnasieutbildning, villkor för antagning, kärnämnen, högskolebehörighet efter genomgången gymnasieutbildning, med mera. Dessutom handlar de om lärlingsutbildning, elevinflytande och olika studievägar.

Dessa frågor har behandlats i en parlamentariskt sammansatt kommitté, Gymnasiekommittén 2000. Denna kommitté har avlämnat sitt förslag, *Åtta vägar till kunskap – En ny struktur för gymnasieskolan*, som rör den framtida utformningen av gymnasieskolan. Detta betänkande remissbehandlas för närvarande.

Vi har i Gymnasiekommittén, där också jag har suttit med, uppskattat att tiden för remissbehandling, beredning inom Regeringskansliet, proposition och riksdagsbehandling skulle göra det möjligt för riksdagen att fatta beslut våren 2004. Förändringar skulle därefter kunna genomföras tidigast läsåret 2006/07.

Förslag i frågor som anknyter till vad som tas upp i detta betänkande – till exempel om rätt till stöd, elevinflytande, utbildning på entreprenad – finns även i betänkandet *Skollag för kvalitet och likvärdighet*, som avlämnats av Skollagskommittén. Även det betänkandet remissbehandlas för närvarande.

Det pågår en omfattande remissbehandling i de flesta av dessa frågor som sedan ska bilda underlag för de propositioner som ska läggas fram och behandlas i riksdagen. Med anledning av detta kommer den verkliga debatten att ske vid dessa tillfällen. Därför har jag valt att fatta mig väldigt kort. Det är också av respekt för remissinstanserna. Vi ska kunna ta till oss de synpunkter som de för fram och eventuellt revidera om vi finner det lämpligt.

Jag kommer att beröra några frågeställningar. Kristdemokraterna och Moderaterna tar upp samspelet mellan grundskola och gymnasieskola. Den frågan är väldigt viktig. Jag vill påpeka att det är ytterst angeläget att grundskolan gör starka insatser för att eleverna i grundskolan får så goda grundkunskaper som möjligt för att kunna vara behöriga till ett nationellt program i gymnasieskolan. En god grund underlättar självklart de fortsatta studierna.

Utskottsmajoriteten anser dock att det inte är rimligt att ställa upp kravet att grundskolan ska vara ansvarig för obehöriga elever fram till dess att de uppnår full behörighet. Det är i dag fullt möjligt för den elev som så önskar att gå kvar i grundskolan och läsa upp behörigheten. Men de allra flesta eleverna vill lämna grundskolan och gå vidare till gymnasieskolan även om de inte är behöriga. Det är därför viktigt att vi tar hand om alla elever som kommer till gymnasieskolan på alla bästa sätt oavsett om de är behöriga eller icke.

Det finns mycket övrigt att önska när det gäller kommunernas ansträngningar för de obehöriga eleverna. Utskottsmajoriteten delar regeringens uppfattning att det ska vara möjligt för obehöriga elever att gå in på ett nationellt program parallellt med att de läser in de ämnen som de ej är behöriga i. För de elever som inte går in på ett nationellt program måste skolan självklart utforma en individuell verksamhet som gör det möjligt för eleverna att nå så långt som möjligt i sin utbildning.

Elevens individuella studieplan ska också omfatta planerade stödinsatser. Det är viktigt att påpeka att elevens förutsättningar och behov är utgångspunkten för hur studiegången ska organiseras. Det finns redan nu krav på gymnasieskolorna att de ska inrätta individuella studieplaner. Men det sker tyvärr i alldeles för liten utsträckning.

Utskottet har tidigare påpekat betydelsen av kvalitetsredovisningar för att följa och förbättra skolans utveckling. Utskottet välkomnar det uppdrag som regeringen har givit Skolverket att utveckla enhetliga resultatmått som bör ingå i varje redovisning. Det är angeläget för att man ska kunna göra en korrekt bedömning så att man inte jämför äpplen och päron.

Folkpartiet förespråkar i en motion ökade möjligheter för gymnasieelever att studera utomlands. Utskottet anser att det redan i dag finns möjligheter till olika former av utlandsstudier och utlandspraktik. Speciellt kan nämnas de ökade möjligheter som alltmer provas för de elever som går yrkesinriktade program.

Internationella programkontoret spelar en viktig roll genom att informera om till exempel EU-program riktade till gymnasieungdomar. Det kan också noteras att regeringen har givit Myndigheten för skolutveckling i uppdrag att tillsammans med bland annat Internationella programkontoret ytterligare stimulera arbetsplatsförlagd utbildning i utlandet.

Inom ramen för det individuella programmet finns i dag en möjlighet för ungdomar att genom lärlingsutbildning förena anställning som syftar till yrkesutbildning med studier i vissa kärnämnen i gymnasieskolan. Det är endast ett fåtal elever som genomgår den utbildningen. Gymnasiekommittén anser i sitt betänkande att denna möjlighet bör finnas kvar i framtiden och att den bör lagregleras.

Lärandet i arbetslivet, LIA, som nu genomförs som försöksverksamhet, innebär att en elev på ett nationellt eller specialutformat program

som innehåller yrkesämnen får utbildning som genomförs på arbetsplats. LIA skiljer sig från traditionell lärlingsutbildning genom att det inte råder något anställningsförhållande för eleverna under hela utbildningstiden.

Om den pågående försöksverksamheten med lärande i arbetslivet utfaller positivt och verksamheten permanentas bör det vara möjligt att anpassa den till den föreslagna nya strukturen i gymnasieskolan. Utskottet vill understryka att lärlingsutbildning inte ska betraktas som ett särskilt program utan som en metod att ge yrkesutbildning.

Det är i dag möjligt att ge alla elever oavsett vilket program de går någon form av kontakt med arbetslivet. Det är tyvärr få kommuner som i dag erbjuder eleverna denna möjlighet fastän den möjligheten finns. Det är något man vill förstärka med det nya gymnasieförslaget.

Utskottet stöder regeringens initiativ att inrätta en yrkesutbildningsdelegation som stöd för att utveckla nya samarbetsformer för arbetslivet.

Jag har inte berört alla frågor. Jag har i min inledning påpekat att så kommer att ske vid ett annat tillfälle då vi mer utifrån en helhet kommer att diskutera gymnasieskolan och även skollagen. Det är när vi gör det som vi kan ta den verkliga diskussionen. Jag ser fram emot den debatten. Trevlig helg.

Anf. 181 TORSTEN LINDSTRÖM (kd):

Herr talman! Jag delar givetvis Agneta Lundbergs gedigna respekt för remissinstanserna när det gäller Gymnasiekommitténs förslag. Jag ser fram emot kommande diskussioner när remisstiden är avslutad. Samtidigt kan jag inte låta bli att notera att Agneta Lundberg visar denna respekt för våra remissinstanser när hon samtidigt reflexmässigt avfärdar 74 motionsyrkanden i det betänkande som behandlas i dag. Men det kanske beror på att Agneta Lundberg har tillgång till någon exklusiv form av insikt som är förbehållet den socialdemokratiska gruppen.

Jag ska övergå till att tala om dem som den här debatten handlar om, gymnasieeleverna. Det borde vara dem vi talar om, herr talman. Det handlar om samspelet mellan grundskolan och gymnasieskolan. Agneta Lundberg borde kunna vara något mer konkret och fyllig om samspelet mellan grundskolan och gymnasieskolan.

Vi kristdemokrater hävdar givetvis kunskapsperspektivet. Men övergången mellan grundskolan och gymnasiet handlar inte enbart om kunskap. Det handlar om så mycket mer. Det handlar om att samverka på olika sätt runt eleven så att den skolkunskap om eleven som finns till exempel i grundskolan också kan följa med på ett bra sätt till gymnasiet så att elevens bästa blir tillgodosett på ett bra sätt. Det handlar om att öppna kommunikationer mellan grundskolan och gymnasiet.

Agneta Lundberg har inte med ett ord berört hur hon tänker göra för att lösa problematiken med elever som faller mellan stolarna i övergången mellan grundskolan och gymnasiet. Inte heller har Agneta Lundberg med ett ord berört den otrygghet som många gymnasieelever känner i dag. Mer än var tionde gymnasieelev går till skolan på morgonen med skräck, rädsla och smärta inför den dag som kommer och känner ångesten inför den behandling som de får utstå av jämnåriga i form av mobbning och trakasserier. Vad är Agneta Lundbergs svar på de frågorna?

Anf. 182 AGNETA LUNDBERG (s) replik:

Herr talman! Jag inledde med att säga att jag inte tar upp alla frågor med respekt för att vi ska ha en kortare debatt.

När det gäller samspelet mellan grundskolan och gymnasieskolan har jag haft förmånen att vara ensamutredare och titta på frågan om elever i behov av särskilt stöd. Den skriften i Ds-serien heter *Elevers framgång – Skolans ansvar*.

I den utredningen tar jag upp brister men även goda exempel som finns i samspelet mellan grundskolan och gymnasieskolan. Det samspelet är oerhört viktigt och nödvändigt. Det handlar framför allt om de elever som har svårigheter. Det är viktigt att grundskolan i ett tidigt stadium förmedlar till gymnasieskolan vad de måste hjälpa till med när eleven kommer dit.

Att det inte finns mobbning i skolan är förutsättningen för att eleverna ska trivas och lyckas med studierna. Därför kan vi aldrig lägga nog arbete på detta. Jag tog inte upp värdegrundsfrågorna i mitt anförande, men jag vill betona hur viktigt det är att vi fortsätter att jobba med dem.

Anf. 183 TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik:

Herr talman! Det är lovvärt att hänvisa till utredningar, men – med all respekt – det duger inte. Frågan är vad Socialdemokraterna vill med tanke på att Agneta Lundberg står här som representant för skolpolitiken och som dess utformare, konserverare och försvarare.

Vad vill Socialdemokraterna göra för att ungdomar ska slippa falla mellan stolarna när de går från grundskolan till gymnasieskolan? Kom med konkreta förslag. Lägg fram dem här i Sveriges riksdag. Det räcker inte med departementsskrivelser. Kom med de konkreta förslagen. Låt oss ta del av era lösningar!

Vi kristdemokrater har ett förslag till ökat samarbete mellan grundskolan och gymnasieskolan. Det avslås reflexmässigt av Socialdemokraterna, och därför kräver vi att Socialdemokraterna kommer med lite mer än bara en hänvisning till en, säkert läsvärd, utredning.

När det gäller tryggheten i skolan är det positivt att Agneta Lundberg talar om värdegrunden och etiken, och regeringen har också, lite framtvingat, gjort en del i och för sig lovvärda insatser under åren. Men inte heller det har räckt. Fortfarande går mer än var tionde elev till skolan och känner ångest och rädsla inför skoldagen.

Vi kristdemokrater vill lägga större vikt vid värdegrunden. Det är därför vi vill ha in den i kvalitetsredovisningen på varenda skola så att eleven, föräldrarna, lärarna och den övriga personalen kan säga att detta gör vi för att ingen elev ska behöva känna sig rädd. Också det förslaget avslår Socialdemokraterna reflexmässigt.

Vad är då deras egen lösning? Vad är det för politik som regeringen sitter och håller på och inte vill presentera, samtidigt som den avslår våra förslag?

Slutligen vill också jag önska talmannen, Agneta Lundberg samt övriga ledamöter och medarbetare i kammaren en trevlig helg.

Anf. 184 AGNETA LUNDBERG (s) replik:

Herr talman! Jag läser mellan raderna en viss avundsjuka mot den offensiva skolpolitik som vi socialdemokrater tillsammans med Vänstern och Miljöpartiet har drivit och även fortsättningsvis kommer att driva.

Vi har framför allt satsat på att ge våra ungdomar en större trygghet och mer kunskaper. Vi har satsat miljarder bland annat på att öka antalet lärare i skolan. Det är en viktig resurs och grunden för att eleverna ska få ökade kunskaper.

Ingegerd Wärnerssons stora insats var att jobba med värdegrundsfrågorna i skolan. Hon lyckades få alla kommuner att jobba med dem. Det arbetet har inte avstannat, och regeringen säger också att det ska fortsätta.

Sedan är det lite förmätet att tro att vi i denna kammare genom att fatta beslut tar bort all mobbning i skolan. Om vi kunde göra det skulle jag verka för det i morgon dag, för det handlar ju om barnens arbetsmiljö.

Jag tycker inte att det finns något offensivt hos Kristdemokraterna vare sig när det gäller kunskap eller mobbning. I stället speglar ni en politik som vill konservera det gamla genom att ha kvar de gamla värdemärkena. Vi tror på framtiden.

Anf. 185 TOBIAS BILLSTRÖM (m):

Herr talman! Det här är mycket intressant. Vad vilja Socialdemokraterna? hade kunnat vara en bra rubrik på den här debatten. Så uttryckte ju August Palm frågan en gång.

Agneta Lundberg erkänner gång på gång de problem som finns. Ta en sådan sak som att skolorna inte upprättar individuella studieplaner annat än i undantagsfall, vilket hon själv också nämnde. Samtidigt har hon ingått i en utskottsmajoritet som sagt nej till vårt förslag i motioner om att skärpa kraven för att upprätta sådana planer.

Agneta Lundberg nämnde minst tio gånger i sitt anförande ordet ”samspel” i förhållandet grundskola–gymnasieskola. Om samspelet nu är så viktigt undrar jag varför utskottet inte föreslår några konkreta åtgärder. I stället har den socialdemokratiska majoriteten gått med på att välja bort det individuella programmet. Ni säger att nu ska alla elever läsa vidare i samma takt och i en och samma klass i gymnasieskolan. Ni skickar alltså vidare till gymnasieskolan de problem som ackumulerats på grundskolenivå och tar alltså inte ansvar för dem.

Samtidigt, vilket är den stora paradoxen, avvisar ni de moderata förslagen om att differentiera kurserna och göra det möjligt för eleverna i gymnasieskolan att läsa i olika takt, vilket skulle kunnat bidra till att dämpa dessa problem, helt frånsett det faktum att det individuella programmet under alla omständigheter borde ha funnits kvar. Det är inte precis uppmuntrande, Agneta Lundberg.

Trevlig helg!

Anf. 186 AGNETA LUNDBERG (s) replik:

Herr talman! Jag har nämnt att samspelet grundskola–gymnasieskola är oerhört viktigt. Däremot anser jag inte att vi i denna kammare ska diktera hur det samspelet ska se ut. Jag tror inte på fyrkantiga lösningar. Jag tror på flexibilitet och valfrihet.

Jag har sett många kommuner där man jobbat väldigt olika med just samspelet grundskola–gymnasieskola, och de har kommit långt med dessa olika metoder. Låt mig alltså än en gång säga: Det finns inte en enda väg. Det finns många vägar.

Tobias Billström säger att vi förordar samma tid, samma takt och samma innehåll. Ingenting kan vara mer felaktigt! Jag hade egentligen inte tänkt ta upp Gymnasiekommitténs förslag, men det vi föreslår är att man ännu mer ska utgå från individen. Eleven ska alltså kunna ta längre tid på sig. Det kan väl inte innebära samma tid och samma takt? Det innebär variation.

Anf. 187 TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik:

Herr talman! Vi måste väl ändå vara överens om vad vi diskuterar, Agneta. Ni har föreslagit att det individuella programmet, som gav eleverna möjlighet att läsa i olika studietakt, avskaffas. Men ni ersätter det inte med någonting annat. Ni säger att alla elever som kommer till gymnasieskolan ska inrangeras i samma klasser och gå tillsammans exakt samma tidsperiod. Detta är den springande punkten.

Jag har själv vid ett antal tillfällen försökt känna utbildningsministern på pulsen i den här frågan, och han anser att den kommer att lösa sig med mer resurser. Men det är inte resurserna som är avgörande utan hur utbildningen är strukturerad.

Det grundläggande problemet är att Agneta Lundberg bortser från de effekter det får när man inte vill erkänna att mätinstrumentet faktiskt ger ett visst utslag. Vi vet att många elever som kommer från grundskolan till gymnasiet har dåliga förkunskaper. Då är inte lösningen på problemet att avskaffa betygsintagningen och säga att alla ska komma in på sitt första handsval, vilket bland annat ligger i kommitténs förslag. Lösningen på problemet är inte att hiva ut mätinstrumentet genom fönstret. I stället måste man justera det så att det visar rätt. Men det har inte Socialdemokraterna varit intresserade av, och därför går politiken i fel riktning. Det är den enda slutsats jag kan dra av Agneta Lundbergs uttalande här i kammaren.

Anf. 188 AGNETA LUNDBERG (s) replik:

Herr talman! Det är en fullständigt felaktig slutsats. Vi har sagt att vi ska lägga ned det individuella programmet i dess nuvarande form. Observera senare delen av meningen!

Eftersom jag är mamma till PRIV, Programinriktat individuellt program, vet jag vad det innehåller. Det innebär inte att eleverna ska in på ett nationellt program utan att läsa in de kärnämnen som de inte klarat av i grundskolan. Tanken är att de parallellt ska läsa in kärnämnen.

Anledningen till att vi föreslagit detta är att väldigt få kommuner verkligen tagit sig an de elever som varit obehöriga. De har fått minst resurser trots att de egentligen borde ha fått mest.

Ni talar ofta om omotiverade elever. Man kan förstå att de är det. Om de inte har klarat till exempel matten får de i det system som nu finns bara läsa matte i ett helt läsår. Jag tycker att de eleverna ska ha medalj som har gått lektion efter lektion under ett helt läsår och enbart fått läsa matte.

Ingen kan övertyga mig om att de eleverna inte hade kunnat läsa en enda kurs i ett nationellt program. Det hade de självklart kunnat göra. Det är vad vi vill stimulera. Sedan får de också mer tid. Orkar de inte läsa hela tiden parallellt får de längre tid på sig. Men de får gå in på ett nationellt program som de är motiverade att genomföra.

Det ökar motivationen att se att till exempel matematiken inte är ett ämne utan ett verktyg. Det underlättar studierna.

Anf. 189 AXEL DARVIK (fp):

Herr talman! Vi liberaler har länge kämpat för att bevara förkunskapskraven till gymnasiet. Vi vill också differentiera dem och ha olika krav för olika gymnasieprogram. Den gymnasieskola vi har nu har skapat en olycklig utslagning av många elever. Jag skulle därför vilja veta vad det hjärtliga och omtänksamma ligger i att tvinga iväg eleverna till gymnasieskolan utan att de är rustade för de prövningar och utmaningar som finns där när man nu avskaffar förkunskapskraven.

Anf. 190 AGNETA LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag förstår att ni väljer att vantolka att man föreslår att man lägger ned det individuella programmet i dess nuvarande form och att eleverna får gå in på ett nationellt program fastän de är obehöriga. Tanken är inte att eleverna inte ska läsa in de ämnena. Det är oerhört viktigt att de gör det. Det är grunden till att gå vidare i livet.

Självklart måste skolan bedriva en verksamhet på full tid för de elever som inte kan gå in på ett nationellt program med stöd likaväl som för alla andra elever så att de får en meningsfull verksamhet. De ska komma så långt med sin utbildning som det är möjligt utifrån deras behov och förutsättningar.

Uppdraget för gymnasieskolan är att göra en gymnasieskola för alla. Hitintills har man sorterat bort. Det som Axel Darvik vill göra är att sortera. Jag tycker att man ska differentiera men inte sortera.

Anf. 191 AXEL DARVIK (fp):

Herr talman! Agneta måste nog ändå förklara var logiken och det smarta ligger i att låta de elever som skulle behöva extra stöd och hjälp och mer tid att komma i fatt och nå upp till de krav som ställs för att kunna gå på gymnasieskolan istället börja på de nationella programmen och vara med i den snabba takt som är på gymnasieskolan.

Man kan inte tvivla på att det är en högre nivå på gymnasieskolan än på grundskolan. Dessa elever ska försöka att komplettera kunskaperna och fylla igen de luckor som de har kvar från grundskolan samtidigt som de ska läsa kurser som bygger på det som de skulle ha lärt sig i grundskolan.

Man bör istället se till att lägga in en stöt tidigt i grundskolan och ge tid och stöd att fylla igen eventuella luckor. Är det verkligen rimligt att stödet ska komma i gymnasieskolan i stället för tidigt i grundskolan? Jag vill ändå ha en förklaring till detta.

Anf. 192 AGNETA LUNDBERG (s):

Herr talman! Det ska du få. Först vill jag säga: Lämna teorierna och kom till verkligheten. Jag har i denna talarstol tjatat om att vi ska ge stöd så tidigt som möjligt, helst i förskolan. Vi ska ge dessa barn och ungdomar möjligheter att utvecklas så bra som möjligt.

Det är inte meningen att eleverna inte ska få stöd. Men, Axel Darvik, tror du att en kille – för det är de som väljer fordonsutbildning – som är intresserad av fordon och brinner för det inte kan läsa den kursen därför att han till exempel inte har klarat av matten? Jag har studerat kurserna i till exempel fordonsutbildning. Det är klart att han kan det.

Jag har lagt fram förslaget om PRIV. I de kommuner där man har lyckats med PRIV-utbildningar har man gjort som jag föreslog i utredningen. Det ska kombineras med stöd. Det ska inte vara så att man stoppar in dessa ungdomar där det finns en ledig plats. Då är det dömt att misslyckas. Självklart ska det åtföljas med stöd. Då lyckas man också.

Alla elever kan inte göra det. Men många fler kan gå in på ett nationellt program när vi lägger fram förslaget och det träder i kraft än som det är i dag.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 3 juni.)

12 § Riksbankens Jubileumsfonds verksamhet under år 2002

Föredrogs
utbildningsutskottets betänkande 2002/03:UbU17
Riksbankens Jubileumsfonds verksamhet under år 2002 (redog.
2002/03:RJ1 och redog. 2002/03:RR6).

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 3 juni.)

13 § Bordläggning och beslut om förkortad motionstid

Anmälades och bordlades
Propositioner
2002/03:74 Hemliga tvångsmedel – offentliga ombud och en mer ändamålsenlig reglering
2002/03:97 Godkännande av ändringar i EG:s regler om val till Europaparlamentet
2002/03:108 Europa–Medelhavsavtalet mellan Europeiska gemenskapen och dess medlemsstater och Libanon
2002/03:119 Reformerad räddningstjänstlagstiftning
2002/03:121 Redovisning och värdering av finansiella instrument
2002/03:123 Beskattning av vissa förmåner
2002/03:124 Sjöfartsskydd
2002/03:128 Företrädaransvar m.m.
2002/03:131 Svår akut respiratorisk sjukdom (SARS)

2002/03:133 Lag om finansiell rådgivning till konsumenter
2002/03:134 Avtal om samarbete i konkurrensfrågor
2002/03:136 Allmänna arvsfonden och Arvsfondsdelegationens organisation m.m.
2002/03:138 Åtgärder mot klotter och annan skadegörelse

Prot. 2002/03:113
28 maj

Beträffande prop. 2002/03:131 *Svår akut respiratorisk sjukdom (SARS)* hade regeringen föreslagit att motionstiden skulle förkortas till fem dagar.

Kammaren biföll detta förslag.

Talmannen meddelade att motionstiden skulle utgå *måndagen den 2 juni kl. 16.30*.

Anmälades och bordlades
Skrivelser
2002/03:111 Landsbygdspolitik – resultatredovisning
2002/03:120 2003 års redogörelse för företag med statligt ägande
2002/03:126 Fortsatt reformering av tingsrättsorganisationen
2002/03:129 Arkitektur, form och design

Arbetsmarknadsutskottets betänkande
2002/03:AU7 Ett utvidgat skydd mot diskriminering

Konstitutionsutskottets betänkande
2002/03:KU29 Redogörelse för behandlingen av riksdagens skrivelser till regeringen

Justitieutskottets betänkanden
2002/03:JuU16 Konsulärt bistånd
2002/03:JuU19 Möjlighet att förordna överåklagare att fullgöra särskilda uppgifter för Riksåklagaren

Lagutskottets betänkande
2002/03:LU19 Ny sambolag

Kulturutskottets betänkande
2002/03:KrU8 Vissa frågor inom spelområdet m.m.

Utbildningsutskottets betänkande
2002/03:UbU18 Etikprovning av forskning

Näringsutskottets betänkande
2002/03:NU12 Ändring i avtalet om Sveriges exportråd

Bostadsutskottets betänkanden
2002/03:BoU9 Åtgärder för att främja byggande av mindre hyresbostäder och studentbostäder
2002/03:BoU10 Vissa åtgärder för omstrukturering av kommunala bostadsföretag

14 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmälades att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 28 maj

2002/03:1018 av *Jeppe Johnsson* (m) till justitieminister Thomas Bodström

Påföljd för grova brott av ungdomsbrottslingar

2002/03:1019 av *Niclas Lindberg* (s) till statsrådet Hans Karlsson
Arbetsmiljön för tunnelbaneförare vid ändhållplatser

2002/03:1020 av *Erling Bager* (fp) till utbildningsminister Thomas Östros

Chalmers mikroteknologiska laboratorium

2002/03:1021 av *Marie Wahlgren* (fp) till utbildningsminister Thomas Östros

Rekryteringen till kemiutbildningar

2002/03:1022 av *Magdalena Andersson* (m) till statsrådet Berit Andnor
Tolkning av LSS

2002/03:1023 av *Fredrik Olovsson* (s) till statsrådet Pär Nuder
Nationaldagen som helgdag

2002/03:1024 av *Margareta Sandgren* (s) till utbildningsminister Thomas Östros

Startande av fristående skolor

2002/03:1025 av *Olle Sandahl* (kd) till statsrådet Jan O Karlsson
Könsrelaterade asylskäl och hedersmord

2002/03:1026 av *Yilmaz Kerimo* (s) till statsrådet Jan O Karlsson
Väntetider för uppehållstillstånd

2002/03:1027 av *Peter Danielsson* (m) till statsrådet Lars-Erik Lövdén
Ägarlägenheter

2002/03:1028 av *Lennart Klockare* (s) till näringsminister Leif Pagrotsky
Höga elpriser

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 3 juni.

15 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmälades att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 28 maj

2002/03:964 av *Jörgen Johansson* (c) till utbildningsminister Thomas Östros

Skolans attitydskapande uppgift

2002/03:965 av *Camilla Sköld Jansson* (v) till statsrådet Gunnar Lund
EMU och vår grundlag

2002/03:966 av *Elina Linna* (v) till statsrådet Mona Sahlin
Sverigefinska minoritetens ställning i Mälardalen

2002/03:967 av *Birgitta Sellén* (c) till kulturminister Marita Ulvskog
Handlingsprogram för det svenska språket
2002/03:968 av *Johan Linander* (c) till justitieminister Thomas Bodström
Polisens transporter
2002/03:969 av *Mikael Odenberg* (m) till näringsminister Leif Pagrotsky
Konsultarvoden för SJ:s rekonstruktion
2002/03:970 av *Gunnar Nordmark* (fp) till utbildningsminister Thomas Östros
Granskning av friskolor
2002/03:971 av *Jakob Forssmed* (kd) till justitieminister Thomas Bodström
Fasces i polisemblemet
2002/03:972 av *Fredrik Olovsson* (s) till jordbruksminister Ann-Christin Nykvist
Avelsvärdering av hingstar
2002/03:973 av *Birgitta Ohlsson* (fp) till utrikesminister Anna Lindh
Brott mot mänskliga rättigheter i Burkina Faso
2002/03:974 av *Eva Flyborg* (fp) till näringsminister Leif Pagrotsky
Näringsdepartementets upphandling av konsulttjänster
2002/03:975 av *Sverker Thorén* (fp) till miljöminister Lena Sommestad
Samordning av politik för Agenda 21
2002/03:976 av *Karl Gustav Abramsson* (s) till försvarsminister Leni Björklund
Militär övningsverksamhet i övre Norrland
2002/03:977 av *Lars Ohly* (v) till utrikesminister Anna Lindh
Ökade spänningar mellan Etiopien och Eritrea
2002/03:979 av *Anita Sidén* (m) till utbildningsminister Thomas Östros
Avhopp från gymnasiet
2002/03:980 av *Rigmor Stenmark* (c) till statsrådet Ulrica Messing
E 18 mellan Enköping och Sagån
2002/03:981 av *Fredrik Olovsson* (s) till kulturminister Marita Ulvskog
Länsteaterverksamheten i Sörmland
2002/03:982 av *Jan Ertsborn* (fp) till justitieminister Thomas Bodström
Nordisk lagharmonisering av familjerätt och successionsrätt
2002/03:983 av *Johan Linander* (c) till justitieminister Thomas Bodström
Särskilda beredskapspolisen
2002/03:984 av *Lennart Klockare* (s) till statsrådet Ulrica Messing
Framsynt regionalpolitik
2002/03:985 av *Lennart Klockare* (s) till utbildningsminister Thomas Östros
Högskolestudier på distans
2002/03:987 av *Magdalena Andersson* (m) till statsrådet Berit Andnor
Fusk med socialförsäkringarna
2002/03:988 av *Cristina Husmark Pehrsson* (m) till statsrådet Jan O Karlsson
Kostnader för asylsökande
2002/03:989 av *Rosita Runegrund* (kd) till statsrådet Jan O Karlsson
Ensamkommande flyktingbarn

2002/03:990 av *Rosita Runegrund* (kd) till statsrådet Berit Andnor
Kommersiell sexuell exploatering av barn i Sverige
2002/03:991 av *Gabriel Romanus* (fp) till statsrådet Gunnar Lund
Gränsöverskridande betalningar i Norden
2002/03:992 av *Tomas Högström* (m) till statsrådet Ulrica Messing
Utbildning till flygmekaniker
2002/03:993 av *Cecilia Widegren* (m) till näringsminister Leif Pagrotsky
Ökat antal bluffakturor
2002/03:994 av *Rosita Runegrund* (kd) till justitieminister Thomas Bodström
Möjligheter att lagföra barnsexturism
2002/03:995 av *Rosita Runegrund* (kd) till justitieminister Thomas Bodström
Barnpornografibrott
2002/03:996 av *Rosita Runegrund* (kd) till justitieminister Thomas Bodström
Lagförslag om sexualbrott
2002/03:997 av *Lars Leijonborg* (fp) till statsrådet Hans Karlsson
Anställning av utländsk arbetskraft i vården
2002/03:998 av *Rosita Runegrund* (kd) till utbildningsminister Thomas Östros
Säkerhet på Internet för barn och ungdomar
2002/03:999 av *Ulf Sjösten* (m) till justitieminister Thomas Bodström
Resurser för polisen i Västsverige
2002/03:1000 av *Cecilia Widegren* (m) till justitieminister Thomas Bodström
Rättsliga åtgärder för att hantera bluffakturorna
2002/03:1001 av *Kenneth Lantz* (kd) till statsrådet Berit Andnor
Resurser till försäkringskassan

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 3 juni.

16 § Kammaren åtskildes kl. 19.57.

Förhandlingarna leddes
av talmannen från sammanträdets början till och med 5 § anf. 8 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter till och med 6 § anf. 39 (delvis),
av andre vice talmannen därefter till och med 7 § anf. 91 (delvis),
av förste vice talmannen därefter till och med 10 § anf. 114 (delvis) och
av talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

ANDERS FORSBERG

1 § Justering av protokoll.....	1
2 § Anmälan om återtagande av plats i riksdagen	1
3 § Hänvisning av ärenden till utskott	1
4 § Beslut om ärenden som slutdebatterats den 23 maj	1
NU10 Vissa konkurrenspolitiska frågor	1
KrU7 Kapitaltillskott till Teracom AB	2
KU33 Digitala TV-sändningar	3
KU34 Riksrevisionens föreskriftsrätt m.m.	3
FöU5 Vissa frågor om Försvarsmaktens organisation och verksamhet.....	3
Ajournering.....	3
Återupptagna förhandlingar	3
5 § Särskilt anordnad debatt om EMU	4
Anf. 1 Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	4
Anf. 2 BO LUNDGREN (m).....	5
Anf. 3 LARS LEIJONBORG (fp)	7
Anf. 4 ALF SVENSSON (kd)	9
Anf. 5 ULLA HOFFMANN (v)	11
Anf. 6 MAUD OLOFSSON (c).....	13
Anf. 7 MARIA WETTERSTRAND (mp).....	15
Anf. 8 Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	16
Anf. 9 BO LUNDGREN (m).....	17
Anf. 10 LARS LEIJONBORG (fp)	19
Anf. 11 ALF SVENSSON (kd)	20
Anf. 12 ULLA HOFFMANN (v)	20
Anf. 13 MAUD OLOFSSON (c).....	22
Anf. 14 MARIA WETTERSTRAND (mp).....	23
Anf. 15 Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	24
Anf. 16 BO LUNDGREN (m).....	24
Anf. 17 LARS LEIJONBORG (fp)	25
Anf. 18 ALF SVENSSON (kd)	26
Anf. 19 ULLA HOFFMANN (v)	26
Anf. 20 MAUD OLOFSSON (c).....	27
Anf. 21 MARIA WETTERSTRAND (mp).....	27
6 § Arbetsmarknadspolitik	28
Arbetsmarknadsutskottets betänkande 2002/03:AU8.....	28
Anf. 22 ANDERS KARLSSON (s).....	28
Anf. 23 Statsrådet HANS KARLSSON (s)	29
Anf. 24 ANDERS G HÖGMARK (m).....	31
Anf. 25 Statsrådet HANS KARLSSON (s) replik	34
Anf. 26 ANDERS G HÖGMARK (m) replik.....	34
Anf. 27 Statsrådet HANS KARLSSON (s) replik	35
Anf. 28 ANDERS G HÖGMARK (m) replik.....	35
Anf. 29 MAURICIO ROJAS (fp).....	36
Anf. 30 Statsrådet HANS KARLSSON (s) replik	38

Anf. 31	MAURICIO ROJAS (fp) replik	38
Anf. 32	Statsrådet HANS KARLSSON (s) replik.....	39
Anf. 33	MAURICIO ROJAS (fp) replik	39
Anf. 34	STEFAN ATTEFALL (kd).....	40
Anf. 35	Statsrådet HANS KARLSSON (s) replik.....	42
Anf. 36	STEFAN ATTEFALL (kd) replik.....	42
Anf. 37	Statsrådet HANS KARLSSON (s) replik.....	43
Anf. 38	STEFAN ATTEFALL (kd) replik.....	43
Anf. 39	MARGARETA ANDERSSON (c)	44
Anf. 40	Statsrådet HANS KARLSSON (s) replik.....	46
Anf. 41	MARGARETA ANDERSSON (c) replik.....	46
Anf. 42	Statsrådet HANS KARLSSON (s) replik.....	47
Anf. 43	MARGARETA ANDERSSON (c) replik.....	47
Anf. 44	ULF HOLM (mp).....	47
Anf. 45	MAURICIO ROJAS (fp) replik	49
Anf. 46	ULF HOLM (mp) replik	50
Anf. 47	MAURICIO ROJAS (fp) replik	50
Anf. 48	ULF HOLM (mp) replik	50
Anf. 49	ANDERS G HÖGMARK (m) replik	51
Anf. 50	ULF HOLM (mp) replik	51
Anf. 51	ANDERS G HÖGMARK (m) replik	52
Anf. 52	ULF HOLM (mp) replik	53
Anf. 53	CHRISTER SKOOG (s)	53
Anf. 54	STEFAN ATTEFALL (kd) replik.....	56
Anf. 55	CHRISTER SKOOG (s) replik	56
Anf. 56	STEFAN ATTEFALL (kd) replik.....	56
Anf. 57	CHRISTER SKOOG (s) replik	57
Anf. 58	MARGARETA ANDERSSON (c) replik.....	57
Anf. 59	CHRISTER SKOOG (s) replik	58
Anf. 60	MARGARETA ANDERSSON (c) replik.....	58
Anf. 61	CHRISTER SKOOG (s) replik	59
Anf. 62	MAURICIO ROJAS (fp) replik	59
Anf. 63	CHRISTER SKOOG (s) replik	59
Anf. 64	MAURICIO ROJAS (fp) replik	60
Anf. 65	CHRISTER SKOOG (s) replik	60
Anf. 66	ANDERS G HÖGMARK (m) replik	60
Anf. 67	CHRISTER SKOOG (s) replik	61
Anf. 68	ANDERS G HÖGMARK (m) replik	61
Anf. 69	CHRISTER SKOOG (s) replik	62
Anf. 70	CAMILLA SKÖLD JANSSON (v)	62
Anf. 71	MARGARETA ANDERSSON (c) replik.....	64
Anf. 72	CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik.....	65
Anf. 73	MARGARETA ANDERSSON (c) replik.....	65
Anf. 74	CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik.....	65
Anf. 75	MAURICIO ROJAS (fp) replik	66
Anf. 76	CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik.....	66
Anf. 77	MAURICIO ROJAS (fp) replik	66
Anf. 78	CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik.....	67
Anf. 79	ANDERS G HÖGMARK (m) replik	67

Anf. 80 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik	68
Anf. 81 ANDERS G HÖGMARK (m) replik.....	68
Anf. 82 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik	69
Anf. 83 ANA MARIA NARTI (fp).....	69
Anf. 84 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik	71
Anf. 85 ANA MARIA NARTI (fp) replik.....	71
Anf. 86 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik	71
Anf. 87 ANA MARIA NARTI (fp) replik.....	72
Anf. 88 TINA ACKETOFT (fp).....	72
(Beslut fattades under 9 §.).....	73
7 § Ändrade solvensregler för försäkringsbolag	73
Finansutskottets betänkande 2002/03:FiU26.....	73
Anf. 89 SVEN-ERIK ÖSTERBERG (s)	73
Anf. 90 GUNNAR AXÉN (m)	74
Anf. 91 CHRISTER NYLANDER (fp).....	74
Anf. 92 MATS ODELL (kd)	75
Anf. 93 KJELL NORDSTRÖM (s).....	75
(Beslut fattades under 9 §.).....	76
8 § Höjd åldersgräns för tandläkares och tandhygienisters	
rätt till offentlig ersättning m.m.	76
Socialutskottets betänkande 2002/03:SoU17	76
Anf. 94 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m).....	76
Anf. 95 GABRIEL ROMANUS (fp).....	78
Anf. 96 CHATRINE PÅLSSON (kd)	79
Anf. 97 GABRIEL ROMANUS (fp) replik	80
Anf. 98 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik	81
Anf. 99 GABRIEL ROMANUS (fp) replik	82
Anf. 100 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik	82
Anf. 101 GUNILLA WAHLÉN (v)	83
Anf. 102 KENNETH JOHANSSON (c)	84
Anf. 103 KERSTIN-MARIA STALIN (mp).....	85
Anf. 104 CATHERINE PERSSON (s).....	86
(Beslut fattades under 9 §.).....	88
Ajournering.....	88
Återupptagna förhandlingar	89
9 § Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens	
sammanträde.....	89
AU8 Arbetsmarknadspolitik.....	89
FiU26 Ändrade solvensregler för försäkringsbolag.....	92
SoU17 Höjd åldersgräns för tandläkares och	
tandhygienisters rätt till offentlig ersättning m.m.	92
10 § Fristående skolor	94
Utbildningsutskottets betänkande 2002/03:UbU15	94
Anf. 105 GUNILLA CARLSSON i Tyresö (m).....	94
Anf. 106 ULF NILSSON (fp).....	96
Anf. 107 INGER DAVIDSON (kd)	98
Anf. 108 LENNART GUSTAVSSON (v)	100
Anf. 109 INGER DAVIDSON (kd) replik	102
Anf. 110 LENNART GUSTAVSSON (v) replik	102

Anf. 111	INGER DAVIDSON (kd) replik.....	102
Anf. 112	LENNART GUSTAVSSON (v) replik.....	102
Anf. 113	ULF NILSSON (fp) replik.....	102
Anf. 114	LENNART GUSTAVSSON (v) replik.....	103
Anf. 115	ULF NILSSON (fp) replik.....	103
Anf. 116	LENNART GUSTAVSSON (v) replik.....	104
Anf. 117	BIRGITTA SELLÉN (c).....	104
Anf. 118	LENNART GUSTAVSSON (v) replik.....	106
Anf. 119	BIRGITTA SELLÉN (c) replik.....	106
Anf. 120	LENNART GUSTAVSSON (v) replik.....	106
Anf. 121	BIRGITTA SELLÉN (c) replik.....	107
Anf. 122	MIKAELA VALTERSSON (mp).....	107
Anf. 123	LENNART GUSTAVSSON (v) replik.....	109
Anf. 124	MIKAELA VALTERSSON (mp) replik	109
Anf. 125	LENNART GUSTAVSSON (v) replik.....	110
Anf. 126	MIKAELA VALTERSSON (mp) replik	110
Anf. 127	INGER LUNDBERG (s).....	110
Anf. 128	GUNILLA CARLSSON i Tyresö (m) replik	112
Anf. 129	INGER LUNDBERG (s) replik	113
Anf. 130	GUNILLA CARLSSON i Tyresö (m) replik	113
Anf. 131	INGER LUNDBERG (s) replik	114
Anf. 132	BIRGITTA SELLÉN (c) replik.....	114
Anf. 133	INGER LUNDBERG (s) replik	115
Anf. 134	BIRGITTA SELLÉN (c) replik.....	115
Anf. 135	INGER LUNDBERG (s) replik	116
Anf. 136	INGER DAVIDSON (kd) replik.....	116
Anf. 137	INGER LUNDBERG (s) replik	116
Anf. 138	INGER DAVIDSON (kd) replik.....	117
Anf. 139	INGER LUNDBERG (s) replik	117
Anf. 140	ULF NILSSON (fp) replik.....	117
Anf. 141	INGER LUNDBERG (s) replik	118
Anf. 142	ULF NILSSON (fp) replik.....	118
Anf. 143	INGER LUNDBERG (s) replik	119
Anf. 144	MIKAELA VALTERSSON (mp) replik	119
Anf. 145	INGER LUNDBERG (s) replik	119
Anf. 146	MIKAELA VALTERSSON (mp) replik	120
Anf. 147	INGER LUNDBERG (s) replik	120
Anf. 148	ANA MARIA NARTI (fp).....	120
Anf. 149	INGER LUNDBERG (s) replik	122
Anf. 150	ANA MARIA NARTI (fp) replik	122
Anf. 151	INGER LUNDBERG (s) replik	123
Anf. 152	ANA MARIA NARTI (fp) replik	123
Anf. 153	LENNART GUSTAVSSON (v) replik.....	123
Anf. 154	ANA MARIA NARTI (fp) replik	123
Anf. 155	LENNART GUSTAVSSON (v) replik.....	123
Anf. 156	ANA MARIA NARTI (fp) replik	124
Anf. 157	TOBIAS BILLSTRÖM (m).....	124
Anf. 158	INGER LUNDBERG (s).....	125
Anf. 159	TOBIAS BILLSTRÖM (m).....	125

Anf. 160	INGER LUNDBERG (s)	125
Anf. 161	TOBIAS BILLSTRÖM (m)	125
	(Beslut skulle fattas den 3 juni.)	125
11 §	Gymnasieskolan	126
	Utbildningsutskottets betänkande 2002/03:UbU16	126
Anf. 162	TOBIAS BILLSTRÖM (m)	126
Anf. 163	AXEL DARVIK (fp)	128
Anf. 164	TORSTEN LINDSTRÖM (kd)	129
Anf. 165	BRITT-MARIE DANESTIG (v)	131
Anf. 166	AXEL DARVIK (fp) replik	133
Anf. 167	BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	134
Anf. 168	AXEL DARVIK (fp) replik	134
Anf. 169	BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	135
Anf. 170	TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik	135
Anf. 171	BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	135
Anf. 172	TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik	136
Anf. 173	BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	136
Anf. 174	TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik	137
Anf. 175	BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	137
Anf. 176	TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik	138
Anf. 177	BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	138
Anf. 178	HÅKAN LARSSON (c)	139
Anf. 179	MIKAELA VALTERSSON (mp)	139
Anf. 180	AGNETA LUNDBERG (s)	141
Anf. 181	TORSTEN LINDSTRÖM (kd)	143
Anf. 182	AGNETA LUNDBERG (s) replik	144
Anf. 183	TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik	144
Anf. 184	AGNETA LUNDBERG (s) replik	145
Anf. 185	TOBIAS BILLSTRÖM (m)	145
Anf. 186	AGNETA LUNDBERG (s) replik	145
Anf. 187	TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik	146
Anf. 188	AGNETA LUNDBERG (s) replik	146
Anf. 189	AXEL DARVIK (fp)	147
Anf. 190	AGNETA LUNDBERG (s)	147
Anf. 191	AXEL DARVIK (fp)	147
Anf. 192	AGNETA LUNDBERG (s)	148
	(Beslut skulle fattas den 3 juni.)	148
12 §	Riksbankens Jubileumsfonds verksamhet under år 2002	148
	Utbildningsutskottets betänkande 2002/03:UbU17	148
	(Beslut skulle fattas den 3 juni.)	148
13 §	Bordläggning och beslut om förkortad motionstid	148
14 §	Anmälan om frågor för skriftliga svar	150
15 §	Anmälan om skriftliga svar på frågor	150
16 §	Kammaren åtskildes kl. 19.57	152

Elanders Gotab, Stockholm 2003